

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Nezihe Meriç

Çavlanın İçinde Sessizce

YAŞANTI

NEZİHE MERİÇ • Çavlanın İçinde Sessizce

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://rantev.org>

4.
baskı

ÇAVLANIN İÇİNDE SESSİZCE

Nezihe Meriç 1925'te Gemlik'te doğdu. Karayolları mühendisi olan babasının görevi nedeniyle çocukluğu, doğudan batıya doğru Anadolu'nun çeşitli illerinde geçti. 1943'te Eskişehir Lisesi'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ile aynı üniversitenin Felsefe bölümlerine devam ettiyse de öğrenimini tamamlamadan ayrıldı (1945). Öğrenim süresinde Verda Ün'le piyano çalıştı. Uzun süre Heybeliada İlkokulu'nda müzik (mandolin birliği) öğretmenliği yaptı (1946-1956). 1956'da Salim Şengil'le evlendi. Salim Şengil'in kurucusu olduğu Dost Yayınları'nın ve Dost dergisinin yönetiminde görev aldı (1957-1973). İlk yazısı "Ümit" *İstanbul* dergisinde (1945), ilk öyküsü "Bir Şey" *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde yayımlandı. *Korsan Çıkmazı* ile 1962 TDK Roman Ödülü'nü, *Bir Kara Derin Kuyu* ile 1990 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Yandırma* ile 1998 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü, *Çavlanın İçinde Sessizce* ile 2004 Dünya Kitap-Yılın Telif Kitabı Ödülü'nü, 2007 Mersin Kenti Edebiyat Ödülü'nü aldı.

Yapıtları:

Öykü: *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965), *Dumanaltı* (1979), *Bir Kara Derin Kuyu* (1989), *Boşlukta Mavi* (Seçilmiş Öyküler) (1992), *Yandırma* (1998) *Toplu Öyküler I* (1998), *Toplu Öyküler II* (1998); *Gülün İçinde Bülbül Sesi Var* (2008); **Roman:** *Korsan Çıkmazı* (1961), *Alacaceren* (2003); *Çisenti* (2005); **Oyun:** *Sular Aydınlanıyordu* (1970), *Sevdiğim* (1992), *Çın Sabahta* (1995), *Toplu Oyunlar* (2003); **Çocuk Kitapları:** *Alagün Çocukları* (1976), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında* (1992), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında* (1992), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında* (1993), *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında* (1994), *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında* (1996), *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında* (1996), *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında* (1998), *Ahmet Adında Bir Çocuk* (1998), *Dur Dünya Çocukları Bekle* (1999); **Anı:** *Çavlanın İçinde Sessizce* (2004). **Yabancı Dillere Çevrilmiş Yapıtları:** *Les Matins de Benguisu / Alacaceren* (L'Inventaire, Paris 2005).

*Nezihe Meriç'in
YKY'deki kitapları:*

Yandırma (1998)
Toplu Öyküler I (1998)
Toplu Öyküler II (1998)
Korsan Çıkmazı (1999)
Alacaceren (2003)
Toplu Oyunlar (2003)
Çavlanın İçinde Sessizce (2004)
Çisenti (2005)
Gülün İçinde Bülbül Sesi Var (2007)

NEZİHE MERİÇ

Çavlanın İçinde Sessizce

Anılar

İSTANBUL

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 2053
Edebiyat - 612

Çavlanın İçinde Sessizce / Nezihe Meriç

Kitap editörü: Onca Tapınç
Düzeltili: Eylül Duru

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mayıs 2004
4. baskı: İstanbul, Ocak 2009
ISBN 978-975-08-0802-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.yapikrediyayinlari.com>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>
<http://www.yapikredi.com.tr>

Anılar İçin Önsöz

Bu anılar yayıma hazırlanırken, baştan sona yeniden okudum. Çoğunu unutmşum. Meğer ben ta 1996'dan bu yana yazar dururmuşum –bu yazılar, 1996'dan 2003'e dek, *Varlık* dergisinde yayımlandı.– Okudum da, baktım, yaşamımda olduğu gibi bir mızırtı, bir huysuzluk, bir ince elemedir gidiyor. Olsun. Sevindim; iyi ki yazmışım dedim.

Ben böyle biriyim işte.

Ben, hep okudum. Şu yaşam denen şeyi, yaşamak denen şeyi, insani değerleri, insan olmayı anlamak, öğrenmek için, öğrendiklerimi iyi anlayabilmek için durmadan okudum.

Anılarımda bana benzeyen beni yazdım. Günlük yaşamın içindeki beni. Yaşayıp giderken, elbette öğrendiklerimi, bilgilenmemi kullandım. Ama, bunların bir işe yarayıp yaramadığı, neyi ne derece öğrendiğim, yazdıklarım da çıktı ortaya.

Ne anladıysam o kadarı.

Hiç benbenci olup, “benim” demedim. –Bu benim güzel huyum. İçimdeki ben ayrı. O benimle birlikte.– Doğru, güzel, iyi olduğuna inandığım duygularımla, düşündüklerimle örüldü öyküler, romanlar, oyunlar ve anılar; doğal olarak.

Anılarımı yazmaya bir rastlantıyla, hiç aklımda yokken başlamıştım. Yazdıkça çok sevdim. Çok alıştım. İkinci cilt için biraz telaş var içimde. Hemen başlayayım, hemen uçlansın istiyorum. Erteleme zamanımız geçti diyorum. Bu yüzden sanırım, onun örgüsü başka olacak.

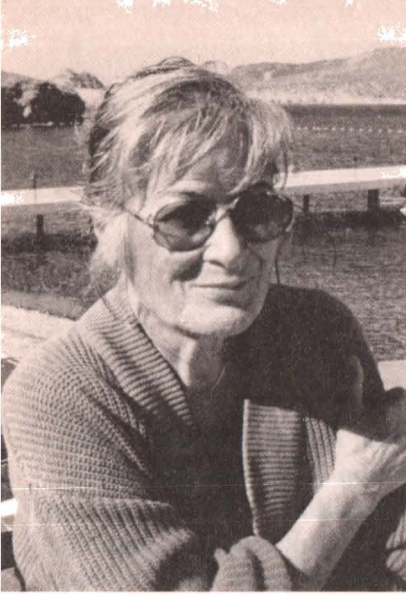
Nezihe Meriç
Etiler, 2004

*Bir sap gelincik iki taş arasında
Bulmuş da boyunu uzatan hızı.
Sallanır durur çiçeğiyle rüzgârda
Bütün gelinciklerden daha kırmızı*

Metin Altıok

“Ben anılarımı yazayım” dedim durup dururken. Bodrum’da, bahçemin ortasında, sıcağın en koyu yerinde. Yetiştirdiğim güllerimin, yaseminlerimin arasından geçerken. Sıcaktan bunalmışken. Bir an önce içeri girip, soğuk sularla yıkanmaktan başka bir şey düşünemeyecek durumdayken. Ortalık birazcık serinler mi ki diye taşlıkları foşur foşur yıkamış, hortumu iki de bir bacaklarıma ve kafamdan aşağı tutacak kadar sığağa yenilmişken, her yanımdan süzülen sular anında kururken... İşte burada, su sesi, toprak kokusu, çiçek yetiştirme sevdası arasında sığındığım, bir gıdım gönül hoşluğu aradığım bu yerde birden çıktı ortaya. “Ben de...” demiyorum. “Ben anılarımı yazayım,” diyorum. Sözüm, “Yok böyle olmayacak, anlamıyorlar, öykü okumasını bilmiyorlar”a da gelebilir, gönül indirilip, saygılı davranılırsa, “Hiç öyle değil. Anlatamamışım”a da.

Bu küçük köy evini, nasıl bana benzeyen bir biçimde döşedim! Yıllarca baktım ona. Enine, boyuna, derinliğine, köşelerine, pencere kenarlarına, taş döşemelerine, vernikli tahtalarına... Bir gün geldi, yere bir kilim serdim. Gittim geldim baktım. Sonra beyaz örtülü sedire iki yastık attım. Gene baktım; gene gittim geldim baktım. Bir kilime, bir yastıklara, bir kilime, bir köşelere. Pencereden başımı uzatıp baktım, kapıyı kaparken dönüp baktım... Ocağın yanına, denizin –hani sanki– lacivertine eş bir cam çanak, öbür yandaki rafın kenarına, pazardan alınmış, el işlemesi bir örtü; kim bilir hangi zamanda, nerede, nasıl yaşamış olduğunu hiçbir zaman bilmeyeceğim bir kızın çeyi-

Aslı Aktay'ın objektifinden
1998 yazı sonu Bodrum'da.

zinden alınma bir örtü. Pembe karanfiller, yeşil yapraklar. İçim hep bir hoş oldu ona bakarken. Sonra alıştım. Yere attığım kocaman minderlerin üzerinde de, gene böyle işlemeli yastıklar var. Şimdi artık onlar, benim minderlerim, benim yastıklarım. Benimle bütünleştiler.

Hele bahçe! Moloz yığınıydı. Taş kesilmiş beyaz bir toprak. Bir köşeye bir limon ağacı, öbür köşeye, katınersiz bir zakkum diye başladık işe. –Bu yazlık siteler anlatımlara sığmaz.– Beceriksiz vuruşlarla çapalamaya çalıştık –biz bahçe sevenler.– Çabuk öğreniyor insan. Taş ayıkladık yıllar yılı. Vurduk çapayı, ayıkladık taşları. Gübre getirttik, nadasa bıraktık. Taş

ayıklamamız hiç bitmedi. Gül diktik, hanımeli, miski amber, Arap fulu, ipek çiçeği... Ortanca yetiştiremedik. Sardunyalar şehnaz longa, mavi yasemin çok nazlı, –hadi ona da, sadece sözcüğün ahengini kullanmış olmak için suzidılara diyelim.– Ah! En önce söylenmesi gereken unutulur mu! Begonviller! Daha ekildiği gün açan, bir yıl içinde, duvarları aşıp evin damına çıkan, oradan gökyüzüne yüzlerce mor çiçekli dal uzatan çılgın begonviller... Ayrikotlarını temizlerken omuzlarımız tutuldu, yandık kapkara olduk. Ot ayıklamayı, taş ayıklamayı bitiremedik. Gül ömrümüz acemi bahçıvan oldu. Terledik, yaz nezlesi, bel tutulması bizi perişan etti. Güldük geçtik. “Bahçemiz!” dedik. Güllerimiz... Kayısı gülüne kim dayanabilir! Ya hanımelinin kokusu! Ya, şu nar çiçeklerinin parlak kırmızısı, ya şu bilmeyenleri güzelliğiyle şamar sersemi yapan japongülleri... Serüvenimiz uzundur. Baştan alalım. Onu ektik, bunu ektik, olan oldu, olmayanları söktük yeniden başkalarını ektik. Kendimiz-

ce düzenlemeler yaptık. Begonviller duvarlardan, çardaklardan taşıp dellene dursun. İzmir akasyalarını yol kenarına aldık. Ah ah, ta nerelerden melisa getirttik. Bahçelerimizi gezdik, birbirimize akıllar verdik. Önümüzdeki yıllar için projeler ürettik. Onca yıl sonra, o bakımlı, havalandırılmış, kabartılmış, çapalanmış güzel, nemli toprağımız artık ne istersek, ne dikersek bire bin vermeye başladı. Öyle bir çiçeklendi ki sanki Sümerbank basması. Ben zaten işi başından öyle tuttum. Çimli, çakıl taşlı, düzenli bir bahçe! Hayır! Kırık bir yer, bir rastgelelikten çıkarılmış güzellik. Öyle istedim öyle yaptım.

Ama ben bir ölürsem! Yaşamak ve ölmek üzerine uzun yazılar yazabilirim. Yıllardır düşünüp durmuşum. Ama ereğim o değil. Ölürsem, ben ölünce, ölüverince ne olacak bunlar? Bu, yıllardır yaşadığım, yaptığım, yoktan var ettiğim ev içi güzellikleri, bu bahçe, bu kokular, doğanın topraktan fışkıran rengi, bereketi, kokusu, canı –ki burada, ben varken benimle birlikte, ben bakarken, ben severken, ben güzellerken bana göre var olan bunlar– ne olacak? Bu sadece yaz evinden bir küçük ayrıntı. Ya altmış yılı bitirip yetmişe yaklaşan ömrüm, yaşamışlığım, çevremde oluşturduğum dostluklar, arkadaşlıklar, sevgiler, acılar, anılar... Minicik bir ayrıntı örnek daha geliyor aklıma: Ta, 1930'dan kalma bir bakır maşrapa. Onca yıl benimle yaşadı. Küçük bir çocukken de onu seviyordum, sonra da... Hâlâ seviyorum. O ne olacak? Ben ölünce o ne yapar zavallı! Sahip olduğum öbür eşyalar ve onlara değin bir dolu anı, sevgi parçacıkları üşüşüyor belleğime. Hüzün çökeliyor. Düşünmemeye çalışıyorum.

Buradan yola çıkarak, kafamın içinde dolanıp duran pek çok anı'yı, kafama takılan, öykü, roman, oyun olarak tasarlamadığım birçok soruyu, sorunu, öykülerimle ilgili birçok serüveni, bazı durumlarda, bazı olaylarda, birtakım kişilere vermek isteyip de vermediğim, içimde tutup zehirlendiğim yanıtları yazıp rahatlamak, sevdiğim, yaşadığım, güzellediğim, acısını duyduğum şeyleri kendi bildiğim gibi yazarak korumak, yok olmalarını önlemek mi istedim? Mi? Acaba? Nereden çıktı bu anı yazmak? Oysa ben sanıyordum ki, daha çok gencim. Yaşlanınca, taaaaa, orada, uzak bir yerde olan yaşlılık gelince, oturur

anılarımı yazarım. Bir baktım, meğer ben yaşlanmışım. Hiç inanamıyorum.

Hep bilinir. Bir işin bir başlangıç noktası vardır her zaman. Bilinir de, bir şey, "hadi" dedirten, "şimdi" dedirten bir şey beklenir. Garip bir süreçtir o. Her an olabilir gibidir ama, yıllarca bir türlü olmaz. Bir dürtелейici gerekir. Bazan hayır, bazan şer. Ama işi başlatır. Öyle oldu benimki de.

Ben bir öykücüyüm. Öykülerimi çok seviyorum. Hem seviyorum, hem beğeniyorum. Bu kendini beğeniş, benim özelliklerimden biri. Kendiyle barışık, kendini çok seven biriyim çünkü. Kusurlarımı bile... Yazma işine gelince, çabuk yazan, yazabilen biri değilim. Bir öykü bende yıllarca yaşıyor. Bu bir yapı meselesidir. Ama öyle kavi, öyle etkileyici bir özellik ki bu, bir öykümün yanlış okunuşu üzerine on yıl sonra yazdığım bir yazıya, arkadaşım eleştirmen, on yıl sonra yanıt vereceğini yazdı. –Eğer bu yanıtta benim eremediğim, üst düzeyde bir espri yoksa. Ya da, bu şakacı bir atlatma değilse.– Ayrıca, gene bir yanlış okumayla verilen bir yanıtı bu. Çünkü o yazıda yüz kez altını çizerek, yineleyerek, vurgulayarak, bu yazı bir eleştiriye yanıt değil, bir yanlış okuyuşu sergilemektir demiştim. O gene diyor ki, ... bazı eleştirilerin üzerine yazılar yazmaya karar vermiş. "Olmuyor ki! Köpük kesiliyor. Bu arkadaşın benim öykülerimi, –üstelik– şu yanlış okuma üzerine yazdığım yazıyı böyle üstünkörü okumasının nedeni nedir acaba diye düşünmemek elde mi! Bu kadar mı önemsiz buluyor beni.

Anılarımı yazmalıyım ki, öykülerimi de sırası geldikçe, gönlüme göre açıklayayım. Neden olmasın canım. Olur. Benim kuşağımdan olanlar bile böyle okursa, yeni gelenler ne yapacak bilemem ki! Ben ne düşündüm, nasıl uğraştım, ne çileler çektim bu öyküleri kurgularken, onlarla yaşarken, anlatayım da, isteyen istediği gibi anlasın. Öykülerim benim için çok çok değerli. Bu önemli bir duygudur. Kuzgun yavrusu değil.

Bir başka eleştirmenin, kırk yılda bir yazılmış –başka yazılarının arasında geçmiş, ya da sözlü olarak iletilmiş mini mini birkaç tümceyi, bir iki imlemeyi, bir iki ünlemi saymazsak– sahiden kırk yılda bir yazılmış bir yazısı var, kafama takılıp kalmış. Öykülerim üzerine düşündükleri –elbette– olabilir de,

özellikle, çok sevdiğim bir öykümü, nasıl öyle okuyabildiğine şaşır kalıyorum. –Öbür öyküleri de bu ölçüye vurarak, onları da mı böyle okuyor diye düşünüyorum.– O öyküyle ilgili yazıyı ayrıca, özenle, dura düşünce yazıyorum. Bir başka yazı olacak. Ben hep geç kalıyorum. Oysa hemen o zaman yazmalıydım. Gene o arkadaşla ilgili bir nedenle yaşadığım büyük kırıngılıktan önce. O zaman iki şey birbirine karışmayacaktı. O onarılmaz kırılış, öyküler üzerine yazılmış bir yazıdan geliyor sanılmayacaktı. Hakkında eleştiri yazılanların küsüşünden oluşan, o pek garip bulduğum sıraya sokulmayacaktım. O zaman bunu açıklamıştım da. Bunun benim için geçerli olmadığını da. Neyse. Ama, sonradan, “Ben bir gariban kuş muyum, böyle mi anlaşılmışım bunca yıl!” diye –kızıyor– bozuluyor insan.

Evet, keşke hemen o zaman yazsaydım, olmadı. Gereğinden fazla ince eliyorum. Dokumam da öyle, ince sık. Zor tabii. Kırılmaktan, incinmekten nasıl korkarsam, kırmaktan, incitmekten de öyle korkuyorum. Bir kadın yazar –böyle söyleyince bazıları amma da kızıyor. Gülmem tutuyor– “Sen korkuyorsun insanlardan. Ben korkmam” demişti. “Bu benim hayrıma değil” diye düşünmüştüm de pek kestirememiştim. Bir saftaronluğum var. Biraz “abdal”ımsıyım. Herkesin beni –bazılarını saymazsak– sevdiğine öyle inanmışım ki, aklım çok sonradan geliyor başıma. Sonradan, kendi kendime. “Evet yani” dedim. “Korkarım ben. İncitmek istemem kimseyi. Ne yapayım. Ben herkesi seviyorum.” Ve, bu iyidir. Korkmalıdır insan. Yüzüne söylemedim artık. Aman ne gereği var canım! Anında becerip söyleyemedikten sonra. Ama bu, babadan geçme derviş huyum, hoşgörüm yüzünden tutuk oluşumu anlamıyorlar da, beni ezik sanıyorlar. İşi, yüzüme don don, sinirli hırs dökmelele vardiıyorlar. Şaşıyorum. Bu yaşta, nasıl böyle kaba, böyle ham olabilir insan diye düşünüyorum. Sevgili Bilge Karasu bilir, ömür boyu hep yakındım: “Ah! Kabalıklar içinde yaşıyoruz!” dedim. Eh sonradan kendi kendime kıyameti koparıp, verip veritiriyorum ama, neye yarar. Kimse duymuyor ki. Evet kabalıklara, saygısızlıklara dayanamıyorum. Büsbütün içime kapanıveriyorum. Ben bir küstüm otuyum. Dışa dönük

Bilge Karasu ile Vanıköy'deki evde.

görünüşünün altında büyük alınganlıklar gizleyen, çekingen, içe dönük biriyim. Herkesi dediysem, tabii bazılarını sevmiyorum.

Benim çocukluk arkadaşlarım var, okul arkadaşlarım, başka yakınlarım var. Yılların içinden süzüle süzüle iki üç kişi kalıyor sonunda. Bu herkes için geçerli. Bu arkadaşlarım edebiyat dünyası denen bu dünyadan değildir ama çok iyi okur, çok iyi düşünürler. Bir edebiyatçı gibi yaşarlar. Sınanmış, pekişmiş, inanılmış bir dostluğumuz, güzel bir sevgimiz vardır. Onlar beni çoğu zaman kınarlar. Benim iyi niyetli oluşuma, insanlara hep hoşgörüyü yaklaşşıma, birçok

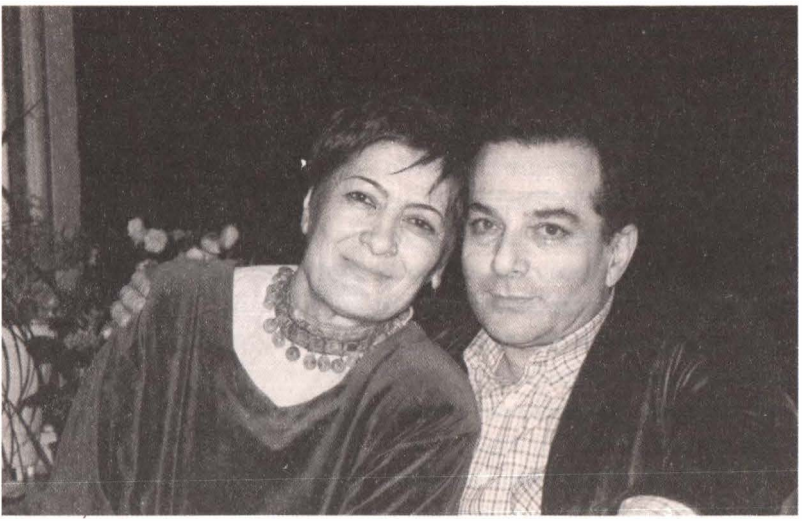
şeyi içime atıp, beni kıranları mahcup etmemek için susuşuma, gizli çekingenliğime kızarlar. Bunlar iyi, geçerli özelliklerdir ama, dozunu kaçırmamak kaydıyla, derler. Biliyorum hakları var. Ha, işte onlar için edebiyat dünyasındakilerin hepsi benimdir. "Senin A. gene harika" "Senin B.'nin romanı! Ne o öyle Allahaşkına?" "Senin C.'ye bayılıyorum. Arkadaşlığı nasıldır?" vb.

Bir buçuk iki yıl önce, işte Bodrum'daki o yaz sıcağında biri şöyle dedi? "Gazeteyi okudun mu bugün. Falancanın yazısını?", "Ben onu hiç okumam" dedim. "N'olmuş?", "Filancanın bir şiiri var orada." "Ha o mu? Ee?" "Filancanın da espripleri ve kahkahaları! Eve gidince bir oku. Toz kondurmazsın hiçbirine. Onun acısı var der, yıllar yılı, gizlice katılırsın acısına, berikinin kompleksi, bilmem kimin ihanete uğraması deyip kol kanat gerersin. Bizi 'siz anlamazsınız'a getirirsin. Sen enayinin birisin. Herkesin sevgisini kendininkinden sanırsın?

Âdet değil midir, herkes herkesin arkasından konuşmaz mı? Senin, Salim'in arkasından neden konuşulmasın ki? Senin bir ayrıcalığın mı var? Sen herkesi severek, arka çıkarak, toz kon-durmayarak kendini bunlardan koruyabilirim mi sanıyorsun acaba? Bu mu sevginin altında yatan? Dediğim doğru. Sen enayinin birisin." "Değilim" dedim. "Benimki bir yapı meselesi. Ben böyleyim. Benimki bile bile lades. Çevremdeki herkesi su gibi biliyorum. Da, aldırmiyorum, hoşgörümü kullanıyorum. Elbette benim de arkamdan kim bilir neler konuşuluyordur. N'apalım çevre böyle. Ünlü sözü uygulamaya çalışıyorum. 'Herkesi olduğu gibi kabul etmek' falan..." "İyi. İyi de, her şeyin bir dozu vardır. Et kokarsa tuz konur. Tuz kokarsa? Oku da gör."

Okuyup görmüştüm. "Hasta" oldum. Ne demişler? Hastalık kantarla girer, miskalle çıkar. Öyle oldu. Çocukluğumdan beri, üzülünce hemen ateşim çıkar. Dudaklarım uçuklar. Börtler daha doğrusu. O yaz sıcağında pek zor olmuştu. Bir türlü inanamadımdı. Ta 57, 58'lere gittim. Bir dedektifin kafası gibi çalıştırdım kafamı. Kin güden biri için geçerli olabilecek iki üç küçük şey bulmadım değil. Bir mektup, safiyane, iyi niyetle yapılmış küçük bir uyarı, bir iki küçük şey daha... Kardeşler de hep kavga etmez mi? Kavga bile değil zaten. Onun dışında dostluğa yakın bir arkadaşlık, bir sevgi var sanıyormuşum. O rastladığımız zamanki coşkulu merhabalar, beraber yiyip içmeler, Bodrum'da sokak aralarından gelen, sevgi dolu sandığım "amcaaaa!" diye seslenişler. "Nezim, falan yerdeyiz, hadi gelin" telefonları... Telefon sohbetlerimizdeki tatlı, gülüşmeli, zararsız dedikodularımız! Bunların ardında sevgiden başka ne olabilir ki! Neden bunu sevgi olarak, arkadaşlık olarak karşılamayayım ki? Başar Sabuncu daha delikanlı bir çocukken benim bu iyi niyetli hallerime dayanamamış. "Nezim sen Balkanların en büyük enayisisin" demişti. -Haylaz!-

İnsanlar pek gülüyorlar. Gülmek güzel de, hani hep söylenir ya, gülmek var, gülmek var. İnsan bunca yılın arkadaşlığını, bir iyi niyeti, bir sevgiyi ziyan ederken nasıl gülebilir acaba... "Gül gül / kimde can kalır!" Vah vah vah! Ne yazık! İçim sızlı-

Başar Sabuncu'yla Vaniköy'deki evde.

yor aklıma geldikçe. Her aklıma gelişinde gözlerim doluyor. Zor geçiştiriyorum. Öyle zor ki! Sonrası da var. O sıralarda bir gün, rastlayınca birden, demez mi bu bay şair. "...Biz de üzüldük. Bir harf yanlış basılmış. Selim olacaktı o." İnsan deve örneğinde olduğu gibi bu işin neresine şaşırırsın, hangisinin ayıbına yansın! İmgelemimde bir sahne uyduruyorum. Deniz kenarında oturuluyor. Bolca içiliyor. Estek köstek estetik, yüksek edebiyat, şiirler, şairler, bilgiler, bilgicikler uçuşuyor çevrede. Eh hani, entel/lektüel bir çevre. Neşe kıyamet. Bay şair geliyor, anlatıyor: Adam birden çıkınca karşısına tutulmuştur. Beklemediği bu karşılaşmada kendisine "Nedir o şiir, nedir o yazı" dendiğinde şaşkınlıkla demez mi! "Biz de üzüldük. Yanlış dizilmiş!" Hah hah hah! Patlamıştır denize doğru kahkahalar. "Gül gül/kimde can kalır!" Ne yazık. İnsanlar bazan ne çirkin oluyorlar gülerken.

Hiç benbenci olamadım şu dünyada. Olmalıyım. Hiç kusura bakmadım. Bakmalıyım. Tüm insanları, hele arkadaşlarımı, hele onları -Timur Selçuk'un çok sevdiğim lafı gibi- hep evlatlarım gibi sevdim. Yapmamalıyım böyle, harcamamalıyım

sevgimi. Alinganları hep kolladım. Bana ne yahu! Ana kadın olmak hep bana mı düşecek! Şu dünyanın, hiç belli etmediği halde en alingan adamı değil miyim ben? Biraz da beni kollasınlar. Kollamıyorlarsa keyifleri bilir. Ben tek başıma da idare edebiliyorum.

En sonunda başladım anılara. Benim başlangıç noktam böyle oluştu çünkü. Başlanan uçlanır derler. Hadi bakalım.

II

Ben neyim? Tembelin biri miyim? Değilim. Tersine yaşamın örgüsü içinde gereğinden –bile– çok çalışkanım. Kendime, eve, çocuklara, arkadaşlara, yakınlarıma yetip yetişiyorum. Çünkü ben böyleyim. Bu, beni –çocukluğumdan beri yalnız biri oluşum bir yana– hep kendimle barışık tutar. O zaman, nedir bu yazma konusunda yaptığım ağırdan alma. Yazamamak demek istemiyorum. Zaten benimki yazmamak değil, kâğıda geçirmemek. Çünkü ben durmadan yazar dururum kafamda. Yapım böyle.

İki yıl önce bir sözü dilime pelesenk etmiştim.

“Ben anılarımı yazayım.” “Ben de” değil! “Ben! Başkalarına kalmadan, ben yazayım.” Sonunda oturup bir tane yazdım. *Varlık*’ta yayımlandı: “Çavlanın İçinde Sessizce.” İki yıl falan geçti üzerinden sanırım. Kendime verdiğim söze göre her ay yazacaktım. Yazamadım. Neden? Pek bir nedeni yok! Başka şeyler yazdım. Çok önemsedığım çocuk dizisini sürdürdüm: *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*. Yedi, sekiz, dokuz diye sürdü. Bu diziyi çok seviyorum. Beş kitap oldu. Ayşe, altı yaşındaydı. Şimdi on yaşında. Büyüdü, bana kafa tutmaya başladı. Biraz zorlanıyorum. Bu diziyi çalışırken, bir çocuk kitabı daha yazıldı, adeta kendiliğinden. *Dur Dünya Çocukları Bekle*.

Çocuklar için yazmayı sevişim, kendi kendime çok eğlenmem bir yana, önemli buluşumdan. Genellikle, çocuk, büyük adamın küçüğü gibi düşünülüyor. Oysa çocuk başlı başına bir

dünya, bir âlem, bir kişi. Dili algılayışı, dili kullanışı, düşünce sistemi, yargılaması, usa vurması hep kendine has. Bizim edebiyat dünyamızda, çocuk edebiyatı yok denecek kadar az ne yazık ki. Ortada çok kitap var da, yazınsal düzey ve çocuk edebiyatı açısından bakıldığı zaman durum umut kırıcı. Çocuklar için hep bir şeyler anlatılıyor. İçinde çocuğun hoşuna gidenler de olabilir. Ama bunlarda, çocuğa dil yoluyla metinden geçecek olan dili iyi kullanma zevki, becerisi, estetik duyguların uyanması, kendini düşünme, çevreyi algılama vb. üzerinde durulmadığı için amaç gerçekleşmiyor.

Evet! Neyse! Bir oyun yazdım: *Çın Sabahta*. Ben başka türlü oyunlar yazmak istiyorum. Bilgim görgüm yok bu konuda. –Memleketimizin koşulları içinde ne kadar olabilirse o kadar. –Gene de, çağdaş tiyatroyu seziyorum. *Çın Sabah* da istediğimi yaptığım bir yapıt değil. Olsun. Gene de çok beğeniyorum. –Ben kendimi hep beğenirim. Bence herkes beğenir. Ben söyleyenim. –İki öykü yazdım: *Balıklar da Acı Çeker ve Yandırma*. İkisi de çok eski yıllardan beri yazılmak istiyordu. İçimi buruyordu. Yazıp rahatladım. Yazdıklarımın hepsini çok seviyorum. Bir de bu var. Yazdıkça bir sevinç bir sevinç. Eh durmadan yazsam ya o zaman!

Peki Anılar? Onları yazmadım. Olmadı. Nedensiz kuş uçmaz denir. Arasam, sıralayabilirim birkaç neden ama, bu yazının dışında kalır diye, geçiyorum.

Şimdi zaman zaman gene tutturuyorum:

“Ben anılarımı yazayım” diyorum. Yazmalıyım. Zaman geliyor. Bazı şeyler unutuluyor. Bazıları, başkalarının anılarında, onların algılayışına göre yorumlanıp, değişiyor. Doğal bir şey. Ne var ki, bu değişiklikler zaman zaman zararlı bile olabiliyor. Çünkü, diyorum ki, bu devran böyle gitmez. Yıllardır biriken karanlık, yetişen, değişen dünyaya ayak uydurmaya çalışan yeni kuşaklarla aydınlığa çıkma umudu beslemek zorunda. Başka türlü dayanma gücü bulamayız. Umut üretmek sözünü bu yüzden seviyorum.

Gün gelecek, yeni, iyi bilgilenmiş, aydın kuşaklar yetişecek. Bizim bıraktıklarımız, onlara çalışmalarında yardımcı olacak. Bu yüzden anı yazarken çok dikkatli olmak, sorumluluğunu iyi taşımak gerekir.

Fakir Baykurt'un, *Adam Öykü's*nün 4. sayısında yayımlanan yazısını okuyunca, düşündüm kaldım. Oradaki Nezihe Meriç'i yadırgadım. Tanıyamadım. Fakir'in imgelemi onu oldukça yadırgatmış. Romancı anılarını yazınca böyle mi oluyor diye şaşır-dım. Ben, Nezihe Meriç'i o yazıda yansıyan biçiminden kurtarıp, kendime benzetmek istiyorum bu yazıda. Fakir hiç gücenmesin. Hiç kimseyi incitmek istemem. Kıyamam. Ama, bu kendim için de geçerli. Ben de incinmek istemem.

Benim, şu dil konusunda, hastalık derecesindeki titizliğimi yakınlarım bilirler. Bir noktalı virgülün yanlış kullanılmasına bile dayanamazken, benimle hiç ilgisi olmayan sözcüklerle, konuşma biçimiyle, bana mal edilmiş "diyalog"lara nasıl dayanayım! Bir insanın konuşuşuna, seçtiği, kullandığı sözcüklere, susmalarına, ünlemlerine vb. çok dikkat ederim. Bu konuda herkesle rahat değilimdir. İdare ederim bile diyemem. Dayanıksızım. Sıkılır, susuveririm beğenmediysem. Doğrudur, bu yüzden olacak, beni büyük burunlu sanır pek tanımayanlar. Olur mu öyle şey canım! Değilim tabii. Neyime!

Hani deveye demişler ki boynun eğri, o da demiş ki hani, nerem doğru ki! Baştan başlamak gerekecek –kısaca.–

Ben, bir zamanlar, Salim Şengil'in çıkardığı *Dost* dergisinin yazı işleri yönetmeni görünürdüm. Çok eski, 1960'lı yıllar. Bunun iki nedeni vardı. Biri, Salim Şengil'in basın kartı alma meselesiydi. Hem dergi çıkarıp hem kitap yayımlaması basın kartı işini çıkmaza sokuyordu. Ama nasıl oluyordu anımsamıyorum. İkinci ve önemli olan neden, Nâzım Hikmet'in yapıtlarını yayımlama kararıydı. 27 Mayıs'tan sonra, Nâzım Hikmet basmaya karar vermiştik. Bu onurlu işi yapmak istiyorduk ama kaygılarımız eksik değildi. O zaman düşündük ki, ben tutuklanırsam, Salim işi yürütür, yaşamamız için gerekli olan, o para denilen şey kazanılırdı. Çocukların sorumluluğunu taşımak diye bir şey vardı. Ama, o tutuklanırsa felaketti. Benim dergi, yayıncılık, kâğıt, matbaa vb. gibi işlerden hiçbir şey anlamadığımı herkes bilir. Orta yerde kalırdık. Benim katkım, düzeltmeleri yapmak, yazıların bazılarını okuyup ayırmak falandı. Dergiye birçok arkadaşımız canla başla yardımcı oluyordu zaten. *Seçilmiş Hikâyeler* olsun, *Dost* olsun sevilen bir dergiydi. Çevresinde

dost bir havada toplanılmıştı. O zamanın koşulları içinde, olmayan, öldürülmeyen, yağıyla kavrulan, durmadan engellenen, bin çeşit zorluğun içinde var olmaya çalışan dergi. Salim Şengil'in sevgisi, yılmak bilmez gayretiyle yayımlanabiliyordu. Göçmen bir çocuğun, içine ağı gibi akmış yoksunluklarının üstesinden gelme, kendini dolaylı da olsa ifade edebilme çabasıydı bu dergi, bu yayınlar. Can pazarı bir uğraştı. Bilen bilir, anlayan anlar bunu. Anlamayanı hiç saymadık zaten. Bir yığın. Sayılacak gibi değil ki!

İşte tüm bu sıkıntıların arasında ben, yazı işleri müdürü görünmek zorunda kalmıştım.

1968'de bir Komer olayı var. Orta Doğu Üniversitesi'nde Komer'in arabası yakıldı. Tam da o gün. Nâzım Hikmet –kronolojik sırada yayımlayacağımız– dizisinin ilk kitabı Nâzım Hikmet *Bütün Eserleri I* çıkmış, kitapçılara dağıtılmıştı. O sabah, Ahmet Küflü bana telefon etti. Kısık bir sesle, çabuk çabuk, "Kitabı topluyorlar. Hazırlıklı ol. Telaşlanma" falan gibi bir şeyler söyleyerek beni uyardı. Yıllar sonra, söylenildiğine göre, Komer "Gördüğüm kadarıyla Türkiye'de sol çok rahat" mı demiş ne demiş, onun üzerine bir kadın yöneticiyi tutuklayıp, durumu kurtarmışlar (!). Geçmiş zaman. Çok şey unutuluyor. Ayrıntılara gerek görmüyorum. Sorguya gittim ve tutuklandım. Doğru Merkez Cezaevi'ne, 12 Mart öncesi, tutuklanan bir kadın yazar olarak, basın yerinden uğradı. Hemen hemen tüm köşe yazarları yazılar yazdılar. Telgraflar yağdı hapishaneye. Ben –uzun hikâye– Salim'le, avukatımız Saffet Nezihi Bey'in büyük çabaları, koşuşturmaları sonucu, kefaletle çıktım. Mahkeme süredursun, 12 Mart patladı. Olaylar aldı yürüdü. Benim davam 12 Mart öncesi bir dava olarak, bir köşenin birinde otomatige bağlanmış olarak kaldı. Her seferinde bir ay sonraya, iki ay sonraya ertelenip duruyordu.

Bizler, hepimiz, bütün sıkıntılarıyla 12 Mart'ı yaşıyorduk. Ben ayrıca, durumumun belirsizliğinin, mahkeme sonucunun bu koşullar içinde ne olacağını bilememenin de azabını çekiyordum. Zaman durmuyordu tabii. Aradan üç dört yıl falan geçti bu durumda. 12 Mart çılgınlığı sürüyordu. Kötü, karanlık, umut kırıcı, acılı günlerdi. Sonunda Deniz'lerin idam günü geldi çatı.

İstanbul'dan sevgili Onat gelmişti. Telefon etti. Acele çağır-
dı beni. Sanat Sevenler'de buluştuk. Anlattı ki, binlerce imza
toplanmıştı. Sanatçıların pek çoğuna çağrı yapılmıştı. İsmet
İnönü'ye gidilecek ve siyasi ağırlığını koyması, idamları önle-
mesi istenecekti.

"Hemen gidelim. Hemen hemen..." dedim. Ertesi sabah
gittik. Onat Kutlar, ben, Fikret Otyam, Altan Öymen ve -hep
üzülürüm, adını unuttuğum için- bir savcı arkadaş. Vay! Siz İs-
met Paşa'ya mı gidersiniz! Siz kimsiniz! Kim bu Nezihe Meriç?
Komünizm propagandası yapmaktan mahkemelik kadın yazar.
Nerde bunun evrakı! Biz -geçmiş zaman, karıştırıyorum işte-
temyiz sonucunu bekliyorduk sanırım uzun zamandır. İhbar-
nameyi polis getirecek diye düşünürken, postacı getirdi. Ben
de, ne bileyim, atıp imzayı aldım. İki yıl hapis, bir yıl Adana'ya
sürgün, altı ay gözaltı.

Salim, "Hayır" dedi. "Hapse girmek falan yok!" Bir hafta-
lık Merkez Cezaevi'nde kalışım -Aslı çok küçüktü- bile sinirle-
rimi altüst etmişti. Etkileri, kaç yıldır sürüp gidiyordu. Ben za-
ten sinir yapısı bozuk, aşırı duyarlı, titiz biri olduğumdan, bu
iki yıl hapis, Adana vb. beni ne yapmazdı ki.

Sonraki yıllarda bizim çocuklarımızın başına gelenleri ya-
şadıktan sonra, bunların sözü bile edilemez de, sırası geldi,
bir şeyler açığa çıksın, yanlış yorumlara uğramasın diye yazı-
yorum.

Tutuklanma meselesi böyle. Salim'in dediği oldu. Ben ka-
çak yaşamaya başladım. Ama bu, öyle acılı, sıkıntılı bir kaçak-
lık değildi.

Gaziosmanpaşa'da, baba dostu bir yakınımın, sevgili Tür-
kan Poyraz'ın, o çağdaş, mert, cesur, korku bilmez, dost kadı-
nın evinde, küçük kızım da yanımda, -evimden, yerimden, ki-
taplarımdan uzak oluşumun getirdiği huzursuzluğu, kaçak
psikolojisinin baskısını, başkasına zarar verme korkusunu say-
mazsak- beyler gibi yaşıyordum. Asıl sıkıntıyı Salim çekiyor-
du. O, evde yalnız kalmıştı. Her şeye karşın çok tedirgindi. O
da sık sık geliyordu yanıma. Yani benim, her gece bir evde
yatmam, oradan oraya dolaşmam, sıkıntı çekmem falan gibi
olaylar söz konusu olamaz. Sonra kim o başörtülü, kara göz-

Tomris Uyar ve Füsun Akatlı'yla birlikte Edip Cansever'in evinde.

lüklü kadın? Yok canım. Ben ilk gençliğimden beri, bere, başlık, şapka, kasket giydim. Kıyafet konusunda, kendime has bir seçimim oldu her zaman, öyle ki, bir gün Füsun Akatlı'yla Tomris Uyar beni uzaktan görmüşler. Benim belli kıyafetlerimden biri: Tayyör, bere. Füsun Akatlı, uzaktan, tanıyamamış beni. Tomris'e:

"Bak" demiş. "Şu karşıdan Nezihe Meriç kılıklı bir kadın geçiyor." –Burada "kılıklı" sözcüğü eksi bir anlam taşıyor. Onun gibi giyinmiş anlamında.– Yan yana gelince anlatmışlardı bana, gülmüştük. –1 Mayıs'lardan biriydi sanıyorum.– Ceketlerim, pantolonlarım, dar eteklerim, yakası kalkık gömleklerim, yerli bezlerden kendi icadım bol giysilerim, deli renkli atkılarım, yamalı şeylere, soluk renklere olan düşkünlüğüm, yaptığım takılar vb. hep bilinir. Liseden beri miyop gözlüğü takarım. Güneşi görünce kararan camlar Türkiye'ye geldiğinden beri de gözlük camlarım öyledir. Beni hiç kimse kara gözlükle görmemiştir. Başımı hiç örtmediğim gibi –camiler, cenazeler dahil– hiç kara gözlüğüm de olmadı.

O kaçak yaşadığım zamanlarda, gündüzleri çıktığım oluyordu. Hatta bir gece de tiyatroya gitmiştik. Türkan Poyraz'la, evet. En önde oturuyorduk. Umran Uzman başroldeydi. Sahnenin önüne doğru geldiğinde beni görünce, gözlerine inanamamış, sözünü unutmuştu. Ama geceleri hiç çıkmadım. Asla. Buna, ne Salim, ne Türkan Poyraz, ne Aslı razı gelirdi. Çocuk da huysuz, hırçın bir çocuk olmuştu doğal olarak. Yakalanırım diye ödü patlıyordu.

Benim kaçak yaşayışım, tabir caizse, dillere destan olmuştu. Beni seven çokmuş meğer. Herkes üzüliyordu, Salim'e; "Sakın Nezihe'nin nerede olduğunu bana söyleme, duyulur muyulur da!" diyenler çoğunluktaydı. Pek öyle sıkı izlendiğimi de sanmıyorum. İsteseler bulamazlar mıydı! Bir sıra komiklik bir aradaydı zaten. Bir yandan komünizm propagandası (!) yapan zararlı bir yazarı tutukluyorlar, öbür yandan, aynı günlerde bu yazarın yazdığı oyun –*Sular Aydınlanıyordu*– devletin tiyatrolarında oynanıyor. Hem de çoğunluk izliyor. Çünkü, Oda Tiyatrosu'nda olsun, Yeni Sahne'de olsun kapalı gişe yapıyor oyun. Hapishaneden çıkmışsın, davan sürüyor, yaptığın hayınlık ay-yuka çıkmış, sen tiyatrodaki, kendin gibi komünist –Suat Taşer– bir yönetmenle oyununu çalışıyorsun, oyunun sahneleniyor. Şu bizim işlerimiz!

Sonra, eşyalarım bavulumda, bavulum da yanımdaydı. Yok canım, öyle ev ev dolaşmıyordum. Hele Çankaya'daki evimizin yakınından bile geçmiyordum. Baskın bir polis korkusu, yakalanma korkusu vardı. Dedim ya Aslı buluş çağına girmişti. Ben, hem ona çok düşkündüm, yedi yıl bekledikten, yıllar yılı "itiyadi düşük" acısı çektikten sonra geçmişti elime. Hem de, elbette hapse girmek istemiyordum. Kim ister! Kaçak yaşamının bir bölümü Side'de, bir bölümü Çeşme'de, bir bölümü de İstanbul'da geçti zaten. Af yaklaşıncaya eve geçtim. Apartmanda, karşı komşuyla, bizi çok seven kapıcımızdan başka pek kimse bilmiyordu döndüğümü. Evde kimse yokken kapıyı açmıyordum. Az tanıdığımız biri gelmişse, yanına çıkmıyor, arka odada oturuyordum sessizce.

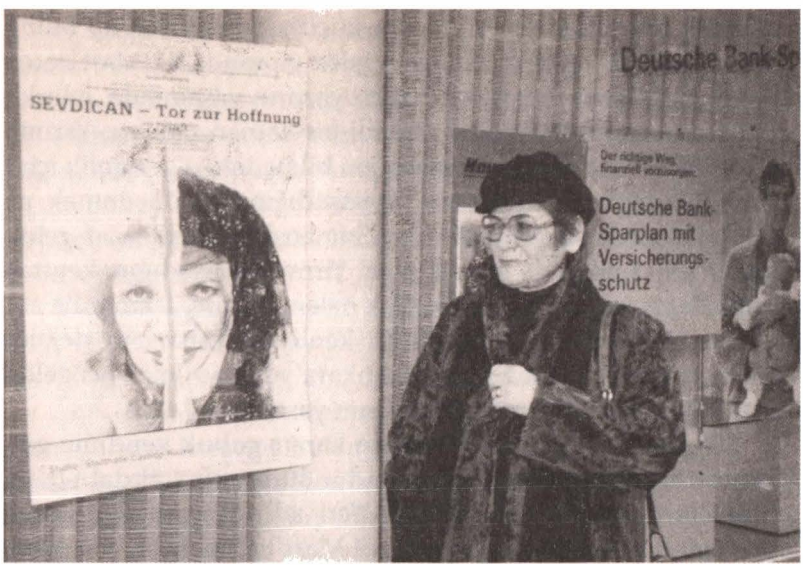
1968-1974. Tam altı yıl, benim zayıf sinir yapım, mahkeme, hapis, kaçak yaşamak, önce küçük bir çocuğun ortada kalışı

–bakacak kimsemiz yoktu– sonra küçük kızın büyüyüp buluş çağına girişi vb. gibi durumlarla iyice yıprandı. 12 Mart zaten hepimizi perişan etmişti. Altı yıl bir yazarın yaşamında, o kırklı yaşların en verimli çağında önemli bir zaman parçası. Yarının hatta bir saat sonrasının ne olacağını bilmeden, o gerginlik içinde, ne okuduğunu anlıyorsun, ne yaşadığını. Ne düşünmek, ne coşku, ne okumak yazmak! Tam bir boşluk. Derken af geldi. Hemen arkasından da göç sıkıntısı. Yirmi yıl yaşadığım kentten ayrılmak benim için zor oldu. Çok özlem çektim. İstanbul’a zor alıştım. İstanbul, ilk gençliğimin kentiydi, yabancım değildi ama, o zaman Ankara başka bir Ankara’ydı. Ayrılmak acı geldi. Bir zaman da bu durumun sıkıntısını yaşadım.

Özgürlük güzel şey! Her şeye karşın çabuk kendime geldim sayılır. Kafamı toparladıktan bir süre sonra, Erdal Öz’ün yüreklendirmesiyle *Alagün Çocukları* adlı bir çocuk dizisine başladım. On iki kitap olacaktı. 12 Mart’ta büyüyen çocuklardı bunlar. İlk kitap çıktı, ama ne yazık ki, hemen 12 Eylül yetti. Birinci kitaptan sonra dizi kaldı. Baskınları, devrilen kütüphaneleri, toplanan kitapları, götürülen anneleri babaları nasıl yazarsın. Kendi kendini denetleme denen bir şey var. Yaz da görevim! Bütün hevesim boğazımda kaldı. Küstüm oturdum.

Küsmek çıkar yol değil ki! Yazmadan duramıyorsun. Bir süre sonra *Dumanaltı* geldi. O altı yıl içinde birikmiş olanlarda *Dumanaltı*. Daha sonra bir oyun, *Sevdican*. Köyden kente, kentten yurtdışına başlayan büyük göç, beni hep heyecanlandırmış, hep ilgi alanımın içinde kalmıştır. *Sevdican*, bir Alman tiyatrosu tarafından kabul edilip repertuvara alınınca, heyecandan bacağım tutuldu. Dedim ya, yapım böyle. Aşırı heyecanlı bir yapı. Uzun zaman bacak ağrılarıyla yaşadım: Ağrıdan ağlayarak. Teşhis konulamadı, ne olduğu anlaşılamadı. Oyun başladı, ağrı bitti. *Sevdican* altı yıl Almanya’da turne yaptı. Bizim oyuncularımızdan –yazarlarımızdan da– kaç kişi okumuştur acaba? İşin bu yönü de var. Gönül kırıcı, köpük kesici.

Arkasından, *Bir Kara Derin Kuyu* geldi. Sonra, sırayla yukarıda sözünü ettiklerim. Ben yazmaya hiç ara vermedim. Çünkü yazmadan yaşamayı bilmiyorum.

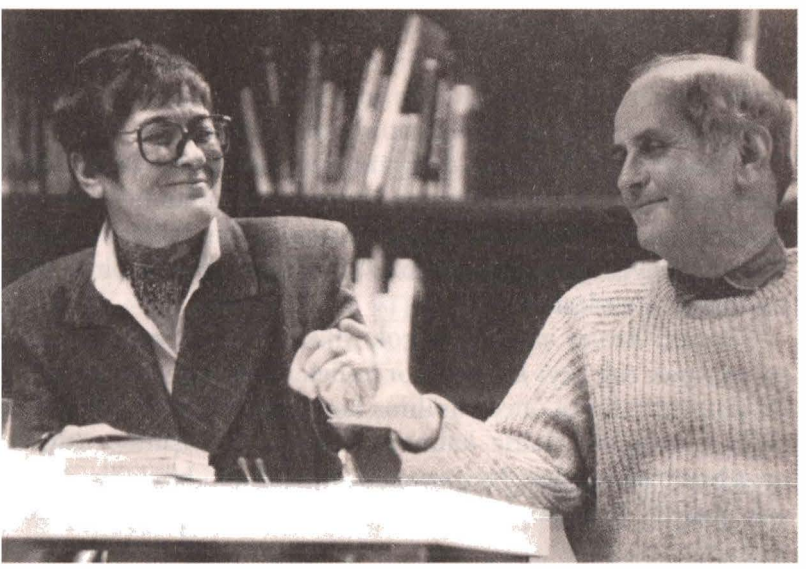

Vestfalya Eyalet Tiyatrosu'nda (WLT Westfälisches Landestheater) oynanan *Sevdican*'ın afişi önünde, (80'li yıllar).

Benim bildiğime göre, bir yazar hakkında yargıya varmak için kabaca söylersek, o yazarın tüm yapıtları, çağdaş yöntemlerle dili, seçtiği konuları, kurgulaması, zaman içindeki değişimleri, evreleri, sapmaları, ideolojisi vb. vb. açısından bir bir incelenir, dökümü yapılır, metinler, sözcükler kat kat, lif lif ayrılır, her bakımdan açılır, sonra belli anlamlamalara göre destelenip bir sonuç çıkarılır. Ancak o zaman yazar hakkında bir yargıya –belki– varılabilir.

Böyle bir çalışma yapmadan, “Büyük bir yetenek, bir yandan ev kadınlığının kısırdöngüsünde, bir yandan yaşanan yılların kördumanında, kabuğuna büzüldü kaldı,” da ne demek! Olur mu böyle şey! Yetişen gençlere yazık! Ciddi sanacaklar.

Evet, kusurum var. Medya dedikleri bu bin başlı ejderhayla baş edemedim. Doğrudur, tüm sevecenliğime, tüm sıcaklığıma karşın büyük burunluyumdur. Medyanın isteklerini göz önüne alamadım. Reklam, kitap satışı, kendini hep vitrinde tutma, ne yapıp edip adından söz ettirme vb. gibi yollara girme

Fakir Baykurt'la Almanya turnesinde.

dim. Bunları tenezzül saydım. Ayrıca, bunlar nasıl yapılır bilmiyorum da. Bu açıdan bakıldığında, pek çok yazarımız aynı durumda değil mi? Bir ben miyim?

Herkesi, genç, yaşlı, çocuğum gibi severim. Böyleyim. Ama, hiç şöyle bir şey söylemem: “.... Ben de senin anan sayılırım...” Hayır. Benim böyle bir üslubum olamaz. Fakir'in yazısındaki tüm diyaloglara, sözcüklere hayır! –Bu durumlarda hemen ateşim çıkıyor, kanım kuruyor sinirden.– Özdemir İnce bana, “anacığım” der. Desin. Severim öyle deyişini. Erdal Öz kızar, “Bu Nezim de hep kendini bizden çok büyük sayar” der. Güleriz. Yok canım, analıktan falan kaçındığımdan değil. Benim sıkıntım başka. Dediğim gibi, bir üslup meselesi. Örneğin, o çok sevdiğim Irazca'ya da, “karı” demem. Karı sözcüğünü kullanmam anlamında değil. Konuşma biçimimde zaman zaman külhani bir hava vardır, bilirim. Küfürlü de konuşabilirim. Ama, bu başka, Irazca'ya karı demek başka. O köyünde Irazca karıdır elbette. Ama benim ondan söz edişimde, bu “karı” ge-

çerliliğini kaybeder: Derinlerde sakladığı sıfatları, ana kadın, Irazca Kadın, Irazca Hanım, Irazca Hatun, Irazca Nene'yi bir arada yüklenmiş olarak, benim için sadece Irazca olur. Benim konuşma biçimim, benim üslubum bunu, böyle taşır.

Örneğin hiç "kocam" dediğim duyulmamıştır. Benim dille olan çileli, hırçın, kılı kırk yaran ilişkiyi yakından bilenlere sorulsun. Öykülerimdeki konuşmalara bu açıdan bakılsın, benim "kocam" diyeceğim düşünülemez. Dediyim gibi, bu bir konuşma biçimi meselesidir.

Sonuç: Anılar yazılırken, çok dikkatli olmak gerekir. Önce şu var, pek çok şeyi kaybediyor bellek. Unutkanlıklarımız var. Bu yüzden yıllarca önce yapılmış konuşmalar, zaten böyle sözcüğü sözcüğüne akılda kalmaz. Kendi algılayışımız, üslubumuz hep baskın çıkar. Ne yaparsak yapalım bu böyledir. Anılar çok önemli. Hele böyle bir portre çiziliyorsa özellikle titizlenmek gerek.

Anılar bizim yaşamımızın, yaşadığımız çağa nasıl baktığımızın, nasıl katıldığımızın aynası.

Ben anılarımı yazayım artık. Böyle olmayacak.

III

1997 yılındayız. İstanbul kentinde, dünyaca ünlü Boğaziçi'nin, bu çok güzel akarsuyun –bence bu bir nehir– kıyısında yaşıyorum. Vaniköy Caddesi, Yamaçlı Sokak, Erhan Apartmanı, A Blok-5, Çengelköy. Vaniköy daha yakın ama, orada postane olmadığı için, mektuplar Yeniköy'e gidiyor, karışıklık oluyor-muş, onun için Çengelköy deniyor. Aslında ne Vaniköy, ne Çengelköy. Kuleli. Bir yanımız Kuleli Askeri Lisesi, öbür yanımız Vaniköy koruluğu. Bu apartman yamaçta. Yanında yöresinde başka ev, apartman yok. Hafif bir yokuşun sonunda, tepede, tek başına, on sekiz daireli, iki bölümlü bir apartman. Salon dediğimiz ön oda, sanki bir kaptan köşkü. Karşımızda köprü, ta uzakta Sultan Ahmet Camii, Ayasofya, Topkapı Sarayı, önde Beylerbeyi Sarayı, Çengelköy kıyıları ve Boğaz. Buralarda yaşamadan bilinmesi, algılanması olanaksız bir başka deniz bu.

Beş altı yıl önceye değin, bize gelecek olanlara evin yolunu tanımlarken, şöyle başlardım: Çengelköy'den sonra bir Kuleli durağı var, onu geçin, Kuleli Askeri Lisesi'ne geleceksiniz. Onun duvarını izleyerek sürdürün gelmeyi, bir durak daha çıkacak önünüze, Subay Evleri durağı. Orada inince, durağın dibinden yukarı doğru çıkan, bir eski zaman yolu göreceksiniz. İki yanı ağaçlı, esintili, daracık, çok güzel bir yol. –Bir süre sonra yokuş dikleşir ve kendinizi iri taşlarıyla bir sel yatağında bulursunuz. Burası daha sonra yeniden iki yanı ağaçlı bir başka yola kavuşur. Rasathane yoluna. Ama, belediye akla durgunluk

veren bir şey yaptı, ağaçları kesip yolu genişletti, üstelik asfalt döktü. Hem sevimsiz bir yol oldu, tüm gizemini kaybetti, hem de yokuş aşağı tehlikeli bir duruma girdi.–

Ben şimdi bunları ne diye ince ince, ayrıntılı yazıyorum? Şu: Sanıyorum *Huzur*’da, –tam anımsayamıyorum– bir gece, yürüyüşe çıkılır; Kuleli’nin önüne gelinir. Kuleli o zamanlar yalı olacak ki, yalının bahçesindeki ağaçların denize vuran gölgeleri seyredilir. “Mehtap”lı bir gece gibi kalmış aklımda. Şimdi Kuleli’nin önünden koca bir cadde geçiyor. Üzerinde gitmeli gelmeli bir sürü araç. Yaz aylarında gürültüden pencere açılmıyor.

Ben, *Huzur*’daki o bölümü burada, bu Kuleli’nin yanında oturmaya başladığımız yıllardan beri –76’da gelmiştik Ankara’dan. Yirmi yıl geçip gidivermiş– varoluş, yaşamak, ölmek, zaman dediğimiz şey, geçmiş, gelecek üzerine tanımlaması zor, karışık ama çok heyecan verici duygularla anımsarım. Diyorum ki, çok yıllar sonra bir genç çocuk, bu benim yazdıklarımı okurken, benim duygularımla heyecanlanabilir. Ben nasıl 1800’lerde yaşamış Moltke’yi sanki yakın arkadaşımış gibi sevmiş, onun yaşadıklarını onunla satır satır yaşamışsam, nasıl 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’nu, padişahlarını, vezirlerini, saraylarını onun görüşüyle de tanımış, onunla seferlere katılıp, o zamanki Osmanlı İmparatorluğu ülkelerini onunla yan yana gezmiş, görmüşsem, daha yeryüzüne gelmemiş olan, o gelecekteki genç çocuk için böyle bir şeyler düşünebilirim. Teknolojiye, 21. yüzyıla falan aldırmam. Ben kurduğum düşe bakarım. Ben nasıl yumuşak dalgali sarı saçları, bol sarı bıyıkları olan, ince yüzlü, dalgın bakışlı bu Almanı hep sevmişsem; o, geçmişe meraklı, okuma delisi çocuk da beni, anılarımı okudukça gözünün önüne getirmeye çalışır, tıpkı benim yaptığım gibi, benimle bugünleri yaşar –belki– beni sever diyorum.

Sözün özü, demem o ki, bu anıları, hep o çocuğu düşünmenin getirdiği yazma isteğiyle yazıyorum. Liseli bir kız olabilir bu. Çekingen. Gözlerini kısarak, dalgın dalgın bakar insanın yüzüne. Ya da kumral saçlarını ikide bir parmaklarıyla arkaya doğru tarayan, ince yüzlü, gözlüklü bir delikanlı. Ama o –ne-dense– daha büyük. Diyelim üniversitede.

Peki, şimdi bu 1997 yılının Mayıs ayında ben n'apıyorum? Bir sıralayalım bakalım. Önce şu: Sıkıntıları var. 1997 yılında biz, hepimiz, yediden yetmişe, hep bir arada sıkılıyor. Bozuk, kötü bir yönetimin getirdiği bir sıkıntı. Ekmek derdinden başlayarak, her türlü baskının, yolsuzluğun, hukuktan adaletten yansıyan güvensizlik duygularının ezici –ağır, çökertici, bunalmılara sokan– duyguları içindeyiz. Bu zaten var. İki yüzyıldan vazgeçelim, son yirmi beş otuz yılın getirdikleri yeter. Benim sıkıntıları tüm bunlarla beraber bir de kişisel olanlar. Ama bu kişisel sıkıntıları da gidip, genelde toplumdaki bozulmaya, yozlaşmaya dayandığı için, bence kişisel sayılmaz. Neyse. Ben bu kişisel dediklerime yüz vermemeye, güler yüzümü soldurmamaya çalışıyorum.

Sıkıntının en koyusu, göç tedirginliği. Çünkü, biz burardan gider olduk artık. Yirmi yıl, bu dediğim gibi anlatmalara sığmaz güzel suyla bir arada yaşadık. Arkadaşlarımızla beraber. Çok güzel günlerdi. Bu su bizi hep kendine “hayran” etti. Hep büyülenmiş gibiydik onun değişken, şaşırtıcı güzellikleriyle. Ama, yaşlılık geldi dayandı. –İnanılır gibi değil, hâlâ konduramıyoruz kendimize.– Arkadaşlarımız da bizimle beraber yaşlandı. Artık eskisi gibi herkes her istediği yere gidemiyor. Herkesin arabası yok. Şoförü de yok. Eh çıkıp çıkıp gelmeler gitmeler de yok öyleyse. O zaman biz burada “tecrit” edilmiş gibi olduk.

İkinci sıkıntım, oyun yazmak! Belki on beş yıldır, aklımın oyun yazma heveslisi köşesinde kendi kendine oluşup duran oyunlar var. –Nurer Uğurlu bir gün bana bir konuda çok ısrar ediyordu. Şimdi anımsamıyorum neydi. Ben de şimdi yazmam falan gibi bir şeyler söylüyordum. Sonunda dayanamayıp demişti ki, “Peki ama, ne zaman Nezihe Meriç, ne zaman?” Bunu benim yıllardır sık sık anımsadığımı bilir mi acaba? Bir gün aklıma gelirse sorayım bunu ona. Ne zamanı var mı, yazıldığı zaman. Yazılamazsa da eh! Yazılamamış olur.– Bunlardan biri son yıllarda iyice bastırmıştı, *Çın Sabahta*. Sonunda onu yazdım. İki yıldır Devlet Tiyatroları’nda oynanıyor. İki kadın oyuncunun ikisi de oyunu öyle seviyorlar ki, onların bu coşkulu sevgisi seyirciye de geçiyor. Salonla sahne arasında

dolaşan, gidip gelen o heyecan dalgasını izlemek insanı çok sevindiriyor.

Şimdi bu 1997 yılının Mayıs ayında, bir oyun daha var elimde. Bir türlü yazamadığım. Bunu da yazar çıkarırsam, san-ki, ondan sonra, aklımdaki o çılgın oyunları da yazabileceğim. –Tabii çılgın oyun demekle ne demek istediğimi şimdi bu anıla-rın çerçevesine sığdıramam.–

İstediğim kadar “oyun yazmak benim hobim, ben oyun ya-zarı değilim” desem de, bir oyunu ortaya koymaya çalışan bir yazarın tüm sıkıntılarını yaşıyorum. Bana “sen otur öykülerini yaz. Her yana kalem sallamak senin neyine?” denmeli. Çok iyi olur. Ama ben oyun yazmayı –bilmesem de, teknik donanımım, bilgim görgüm olmasa da– çok seviyorum.

Doksan beş doksan altı yaşındaki, cin şerbeti içmiş bir ka-dını yazıyorum. Onun ve sevgili ahşap evinin çevresinde olup bitenler... Bu oyunu çok seviyorum. Yazdığım bölümleri yüksek sesle okuyorum. Her bir oyuncuyu okurken, tek tek oynuyo-rum. Öyle eğleniyorum ki anlatılamaz. İyi ki içimdeki şu deli dolu kız çocuğu hiç yaşlanmadı.

Bir göç duygusu, bir de oyun yazma sıkıntısı yeter. Sıkıntı-nın dibi yok. Geri kalanı zaten ufak tefek şeyler, insanı kızdırır-lar ama, bir süre sonra geçerler.

Örneğin, dergilerden, gazetelerden sık sık telefon edilir, so-rulur. Oturur yanıtlarınızı yazar yollarsınız, yayımlanır. Bu iyi. Ama bazan yüreğiniz çok dardadır, zamanınız yoktur, ya da nedenlerden bir nedenle yazamayacaksınız. Söylersiniz ama anlatamazsınız. Telefon üzerine telefon, ısrar kıyamet. Baş ede-meyeceğinizi anlayınca, çaresiz, oturur yazarsınız. Çok zordur istemeyerek yazmak. Bilen bilir bu sıkıntıyı. Neyse, yazdınız yolladınız diyelim. Günü gelir, yanıtlar yayımlanır. Herkesinki var, sizinki yok. İşte bu çok kızdırır insanı. O ne dayatma, bu ne saygısızlık. Bir tanesini anımsıyorum. Aydın Doğan Vak-fı’nın roman ödülü üzerineydi. Aklımda kalan, soruyu soranın, o altı milyarlık ödülü çok önemsemesiydi. Altını çize çize soru-yordu soruyu. Ben yanıtlamak istemedim. “Ne bileyim canım Aydın Doğan Vakfı’nı” dedim. “Kim kurmuş, neden kurmuş amaçlaması nedir falan falan...” “Fakslayalım” dediler, faksla-

dılar. Yapılacak işlerin, etkinliklerin, kuruluşların, amaçlamaların sayfalar dolusu açıklaması. Bu arada, edebiyatla, sanatla da ilgili bölümler var. Örneğin bu yıl verilecek olan altı milyarlık ödül. Yüz milyar olsa ne yazar, insanlar artık trilyonlarla konuşurken, de, asıl, bir arkadaşın dediği gibi, ne bu yani. Milli Pi-yango mu! Ben de tuttum yanıtımı yazıp yolladım. İşte yayımlamadıkları yanıt:

“Yeni kurulan Aydın Doğan Vakfı’na çalışmalarında başarılar dilerim. Çok geniş kapsamlı tutulan çalışma programı hakkında, ilerde daha ayrıntılı bilgilendirileceğimizi, akla takılan bazı durumların açık seçik açıklanacağını umut ediyorum.

Sorunuzda, ‘Bu roman dalında şimdiye kadar verilen en büyük ödül. Bu kadar büyük bir ödülün Türk romanına verilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?’ deniyor. Bu büyük oluş, sizce neye göre bir büyüklük?

Türkiye genelinde, okuryazar oranındaki akıl almaz düşüş, yozlaşma, değer kaybı, bilgi eksikliği, iletişim kopukluğu vb. düşünüldüğünde, bu toplumda, bu coğrafyada, bu ortamda yaşayan sanatçının ne durumda olduğu, onun yıkılmış yaşam dengesinin böyle altı milyarla falanla asla onarılamayacağı ortada değil mi? Önemli olan, toplumsal yaşamımızda olsun, sanat yaşamımızda olsun soluk alabileceğimiz, umut üretebileceğimiz ortamların kurulabilmesi, bunun nasıl gerçekleştirilebileceği hakkında çalışmalar yapılması, ozanlarımızın, romancılarımızın, öykücülerimizin, oyuncularımızın, ressamlarımızın, yontucularımızın, müzisyenlerimizin, tüm sanatçılarımızın kaybettikleri ya da zoruna ayakta tutmaya çalıştıkları coşkuyu geri getirecek ‘şey’in bulunması, yaratılması, ‘yeniden icat edilmesi.’

Romancılarımızı, asıl böyle bir durumun isteklendireceğini, milyardların bu işi pek beceremeyeceğini düşünüyorum.

İkinci sorunuz, katılmayı düşünüp düşünmediğim. Hayır düşünmüyorum. Eskiden beri ödüllere yakınlık duymadım. Ama bu bir yıl içinde –olur ya– bir romanım yayımlanır da, jüri de ‘ille de ille sana vereceğiz’ diye tutturursa, saygımı kullanır, hatırları kırılmasın diye alırım.

Bunca yıl, hep büyük çoğunlukla bir arada, maydanozun kökünü atmayıp çorbaya doğramak tutumluluğuna mecbur ya-

şamayı başardım. Bir bakar görürüz bu milyar denilen şeyin altısı bir arada nasıl oluyormuş.”

Ne yaparsın, yayımlamadılar. Kızmaz mı insan!

Bir tane daha var. Bunu da yayımlamadılar. Bu gazetede yayımlanmak üzere hazırlanmış bir yazıydı, özürler dilediler, saygılar, sevgiler sundular, ama anlamamı istediler. Yanıt hakkı doğarmış, bu da gereksiz bir dediydim dediydin meselesine götürürmüş işi. Belki. Oysa ben bunu bireyin durumundan toplumun durumuna giden bir yazı olarak düşündüğüm için yollamıştım. Demek ki iyi anlatamamışım. O yazının tümünü buraya almayacağım. Gazete yazısı olarak hazırlanan bir yazı, dergiye, anıların içindeki yerine uymuyor. Yeni bir düzenleme gerekiyor. Bir yerinden alıyorum:

“... Malumun altını böyle kabaca çizip bir giriş yapmaya çalışmam şundan: Pek hoşuma gitmeyen, sadece yazıp sıkıntısını üzerimden atmak istediğim bir şeyler yazmam gerekir. Gönülsüz yazıyorum. İstemediğim için, çevresinde dolanıp, uğunuyorum.

Benim *Çın Sabahta* adlı bir oyunum var. İki yıldır Ankara Devlet Tiyatrosu’nda oynanıyor. Çok sevilen bir oyun oldu. Prof. Sevda Şener, *Tiyatro* dergisinde oyunu sevgiyle ince ince irdeleyip güzelledi. Atila Sav, kırk elli yılın tiyatro eleştirmeni *Milliyet Sanat* dergisinde gene sevgiyle, beğeniyle değerlendirdi. Zaten kitap olarak yayımlandığı zaman okuyanlar –ki, çoğu tiyatro, edebiyat çevresinin tanınmış adları– yazılırken beraber çalıştığımız arkadaşlarım, ayrıca oynayan sahneleyen sanatçılar ve seyirci hepsi hepsi bu sevgide buluştular.

Oyun, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği’nin çağrılısı olarak, 8 Mart Kadınlar Günü için iki günlüğüne İstanbul’a geldi. Tiyatro, iki suare ve bir matine doldu. Oyun, Ankara’daki saygıyı, coşkuyu aratmadı. Tiyatro, çok hoş bir şey. İnsanın sözünün başkalarına ulaştığını, onlarla buluştuğunu görmesi gönendirici, güzel bir duygu.

İşte ben böyle sevinedurayım, arkadaşlarımdan telefonlar başladı: “*Radikal*’i okudun mu? Kim bu Sibel Arslan?” “Okumadım” diyorum. “Sibel Arslan adının da farkında değilim. Kimmiş?” Sonradan öğrendik. *Radikal*’de yazan, bir genç ba-

yanmış. Gidip oyunu seyretmiş. Seyretmiş ama, bütün cinleri de tepesine çıkmış. O hızla, almış eline kalemi, bu belli bir düzeyi tutturamamış, sıradan oyunu yazan yazarın, pembe dizilerden gelen alışkanlıklarıyla ağlayan, alkışlayan seyircinin, oynayan oyuncuların, sahneleyenin ağızlarının payını bir güzel vermiş. Düzeysiz diyormuş, düzeysiz! Kendini aldatılmış hissetmişmiş! Bak bak bak! Ne demek bu düzeysiz? Düzey sözcüğünün sesi insanı bir an aldatılabilir. Eski dille söylenirse, bu seviyesiz demek değil mi? E, seviyesiz sözcüğü de, hakaret için, aşağılama için kullanılmaz mı? –İşin burasında, bu genç bayanı karşıma almam olanaksız elbette.–

Yani bu genç bayan, edebiyat dünyasında, elli yıla yaklaşan bir zaman içinde, bir kuyumcu titizliği içinde, tutkuyla yazan, bunca –değerli sayılmış– kitabı olan, sanatı, sanatçılığı edebiyat dünyasında onaylanmış bulunan bir yazara, kalkıp büyük bir cüretle, enini boyunu, saygı kurallarını, haddini hesabını hiç bilmeden düzeysiz –seviyesiz– diyebiliyor. Bu yazıyı bunun için yazıyorum. Durumumuz sahiden böylesine “vahim” mi? Bu eğitimsizlik, bu başıbozukluk, bu kendini bilmezlik daha nerelere varacak. Bu ne büyük ayıp. Hep “tenezzülümüz”ün dışında sayıp susacak mıyız?

Bu genç bayanın eğitimi, tiyatro bilgisi nedir bilmiyorum. Diyelim ki, en yüksek okullarda okumuş, en iyi bilgilerle donanmıştır. Tiyatro su gibi biliyordur. Ne güzel. Al eline kalemi, koy yanına eğitimden gelmiş, sende yerleşmiş olan saygıyı, terbiyeyi, usta çırak ilişkisinin o güzel töresini, başla oyunu belli kurallar içinde birim birim incelemeye, irdelemeye, eleştirmeye. Sonuca varınca da düşünceni söyle. Beğenmedim de, olmamış de vb. Amenna! Baş üstünde yeri var. Sevinir insan. Genç arkadaşlarımız ne güzel yetişiyorlar diye kıvanır.

Bilirsiniz, deveye demişler neren eğri, demiş nerem doğru? Bu genç bayanın içinde bulunduğu ayıp durumun neresinden tutayım bilemiyorum ki! Davranış bozukluğuyla, yazış biçimiyle, seçtiği sözcüklerle kendini şöyle açığa vuruyor:

Ben toplumumu, toplumumun insanlarını tanımıyorum. Yetmişli, seksenli yılların getirdiği sancıları, o günlerin içinde ziyan olanları, ziyan edilenleri de biliyorum. Toplumun çeşitli

sınıfları için bu 68 olayları neydi, nasıl algılandı, nasıl yaşandı, neler oldu? Aileler, gençler nasıl savruldu, neler yaşadılar? Yaşadığımız şu günlerde de sürüp giden nedir, nerelerde neler oluyor, onlardan da haberim yok. Edebiyattan hele hiç anlamıyorum!

Radikal çok okunan bir gazete zahir. Bu genç bayanın yazısını okumayan –tepesi atmayan– kalmamış. Cürete bakın, eleştiri falan değil de, tanıtma yazısı yazan biri, zaten tiyatroya falan gitmeyen çoğunluğu bilgilendireceğine, onlara kendi kararlarını kendileri verecek biçimde yol göstereceğine, bir oyunu belli ölçülere göre değil, ne olduğu belli olmayan kendi beğeni-sine göre yerden yere çalıyor. Ne hakla? Bu gazetenin yazı işleri yok mu? Olmaz böyle şey, demezler mi? Ülkenin kırk yıllık yazarına çizerine önce saygı gerektiğini bilmeyene öğretmezler mi? İnsan sinirinden dedektif izlekleri yaratıyor kafasında. Bu işin arkasında birileri mi var diye düşünüyor.

Demedim mi sıkıntının dibi yok. Daha ne sıkıntıları var. Ben bu anıları sürdürmeliyim.

IV

Telefon çalıyor, açıyorsunuz; bir okuldan arıyorlar. Sizi, kitaplarınızı imzalamanız ve çocuklarla bir söyleşi yapmanız için, davet ediyorlar. Şimdi yaşlandık, bu işlerin –hani yani– kurdu olduk ya, ben, hemen, üç beş sorum var kalıplaşmış, onları soruyorum, lafı dolandırarak. Bakıyorum ğretmen bir tek kitabımı okumamış, neyin nesi olduğum hakkında hiçbir bilgisi yok. Adımı duymuş olabilir, birisi önermiş olabilir vb. Hemen bir mazeret uydurup kabul etmiyorum. Kitaplar satılsın, evlere girsin istemez miyim! Elbette ama, okunmayacak, işe yaramayacak olduktan sonra, hayır, istemiyorum. Çünkü uyarılmamış, okumaya, kitapla arkadaş olmaya yönlendirilmemiş çocukların elinde kitabın ne olduğunu biliyorum. Ama eğer ğretmen şöyle bir şey söylemişse: “... biz sizin *Küçük Bir Kız* dizisini çok seviyoruz. İki aydır okulda, özellikle dördüncü, beşinci sınıflarda, bir Nezihe Meriç fırtınası esiyor –aynen böyle–, sizi okulumuza davet etmek istiyoruz...” Hemen kabul ediyorum. Hemen gidiyorum. Konuşuyorum, kitaplar imzalıyorum, bir şenlik bir şenlik.

Aslında, bu okul çağrıları konusunda, ocuk yazını konusunda sıkıntılarım var. Her zaman söylüyorum, kitapçılara girin –binlerce desem yeri var– bir dolu ocuk kitabı göreceksiniz. Bu kitapları yazarlardan bazılarını tanıyorum. Büyük yazar pozlarındalar ama, edebiyat dünyası denilen şu dünyanın ne geçmişinden, ne şimdinden haberleri var. Tabir caizse medyatik olanların adlarını duymuşlar elbette, belki almışlardır da, okuduklarını, okumaya alıştılsa anlayabildiklerini

sanmıyorum. Ama iş eyleme geldi mi, yazıyorlar, çiziyorlar, kitaplar bastırıyorlar, çocuk üzerine, çocuk yazını üzerine bir konuşuyorlar, bir ahkâm kesiyorlar ki, insan bakakalıyor.

Okullar çağırdığı zaman, demin söylediğim gibi ince elemekten giderseniz, bir bakıyorsunuz ki, daha kimler kimler çağrılmış. Bu şu demek: Çocuk yazını için, işte öyle bir şey, yaz gitsin, herkes yazabilir, kolay iş diye düşünülüyor. Çünkü, inceleyin kitapları, dil bozuk, kurgu bozuk, çocuk psikolojisi sıfır, renk bozuk, koku bozuk. Yani, bu çocuklara yaşadıkları kültür yansıtılmıyor. Şu dünyanın neresinde yaşıyorlar. Hangi koşullar içindeler. Gelmişleri geçmişleri nedir, gelenek görenek denen şey nedir, çağdaş yaşam ne demektir, atasözlerimiz, deyimlerimiz, âdetlerimiz, masallarımız, alışkanlıklarımız artılarıyla eksileriyle nelerdir vb. aktarılmıyor çocuklara. Yaşadıkları kültürü algılayıp üzerinde düşünmeleri falan verilmiyor, yok canım, bir uydur uydur yaz tekniği var, akıllarına estiği gibi yazıp gidiyorlar. Diyelim ormanda çilek toplamalar, kurtlar, kuzular, yok efendim kırmızı şapkalı kızlar, vak vak kardeşler, falan filanlar. Şehirde koyun kuzu –manda, inek– görmemiş çocukların da, köyünden, kasabasından çıkmamış, otobüse bile binmemiş olanların da ayırdında değiller. Kim için yazarlar, ne yazarlar, neden yazarlar belli değil. Sözümlerimiz elbette yazınsal değer üzerine. Yoksa, akıllı uslu bir komşu teyze bile çocuklara öğütler verebilir, masallar anlatabilir. Pek çoğu da işe yarar hani. Ama, bu çocuk yazarı –ne demek çocuk yazarı– denilen yazarların çoğunun çocuk yazını konusunda sınıfta kalmaları işten değil. Çocuk yazını, yazarlar tarafından yazılarak üretilmektedir. Bunlar yazar falan değil. İyi niyetli, sevimli, çocuk seven kimseler olabilirler. Ama, yazar olmak başka bir şey. Zaten bu arada üç beş “yazar”ın üretimi de araya kaynayıp gidiyor. Artık anneler babalar da çok genç. Onlar da yazınsal değeri olan, çocuklarına katkıda bulunacak olan kitapla, sıradan herhangi bir kitabı ayırt etmekte zorluk çekiyorlar. Bunlar, son yirmi otuz yılın –herkesin dediği gibi, yozlaşmış– eğitim düzeninin yetiştirdiği anneler babalar çoğunlukla. Her zaman söylerim, bir avuç aydın hangi güçle, neresinden tutsun, neresine, neyle, nasıl ulaşsın bu koskoca yanık memleketin.

Edip Cansever'le Bebek'te.

Burada tam sırası, bir örnek vermek istiyorum: Selahattin Dilidüzgün'ün *Çağdaş Çocuk Yazını, Yazın Eğitime Atılan İlk Adım* adlı bir kitabı var. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıktı. Dört yıl falan oluyor sanırım yayımlanalı. Öğretmenler, çocuğuna kitap almak isteyen genç anneler, babalar, çocuklar için yazmak isteyenler, çocuklarla ilgili kurumlar, yöneticiler vb. için çok faydalı bir kitap. Eğer ilgilenilseydi şimdiye dek baskı üzerine baskı yapması, su gibi satılması gerekirdi.

Her zaman söylediğim gibi bir örnek vardır, pek severim, bu konu açılmışken onu da araya sıkıştırayım. Çocuğa elma, asla, "sevgili yavrum al bu elmayı ye, içinde A, B, C, Ç, D, E, F ... vitaminleri var. Bunlar senin şuranı şuranı, buranı buranı besleyip geliştirecek. Bu çok faydalı bir besindir" diye verilmez. Denir ki, "ay ay ay, şu elmanın güzelliğine bak. Amma da kırmızı. İmmmh kim bilir ne tatlıdır. Al senin olsun. İstersen yiyebilirsin."

Selahattin Dilidüzgün'ün kitabını bir tek öğretmenden duymadım. Öğretmenler ilgilenseler, okuyup bilgilenseler, hem sapla samanı bir arada çağırmayacaklar çocuklarına yazar olarak tanıtmak için, hem okullardaki bu çocuk kitapları ticareti bir öl-

çüde azalacak. Evet, önüne gelen, hevesli olan, aklına esen demin söylediğim uydur uydur yaz tekniğiyle bir şeyler yazıyor. Yazıyorlar ve hemen pazarlıyorlar. Çocuk kitapları piyasasında, bu pazarlama akıllara durgunluk verecek bir düzenle tıkr tıkr işliyor. Okulları –akıllara şifa– ele geçirmişler, piyasada akıllı uslu yayın organlarını ele geçirmişler, televizyona el atmışlar... Bir de, “çocuk yazınının büyük ustası, çocukların sevgilisi, çocuk dünyasının...” diye tanıtılıyorlar. Ne yazık! Bu işin ayırında olan da yok, aldırın da yok. Okullarda yayınevleri bunu iş edip tezgâh açıyorlar. Tüm kitapları getirip bir güzel sergiliyorlar. Ama, ne yazık ki, pek çok öğretmen, çocuklara, kitap almak nedir, nasıl alınır, nasıl seçilir, imzalayacak olan yazar kimdir, nedir, kitaplarında neler yazar gibi bir ön hazırlık yapmayı bile esirgiyor. Her işin bir “istisna”sı vardır tabii. O, akıllı, bilgili, bu duruma içleri parçalanan, çevrelerindekiyle bu yüzden uyum sağlayamayan güzel öğretmenlerin hakkını yememek gerek.

Gelelim bizim küçük kıza. Nafia Müdürü Halis Meriç’in kara kızı Nezihe Meriç. Ben küçükken, takılmak istedikleri zaman, enseme koklarlar, “İmmmh, bak ensesi kokuyor. Biz bunu çingeneden almıştık ya...” derlerdi. Ne ağlardım ne ağlardım. Susturamazlardı. Öpmeler, sevmeler, “şaka canım şaka” diye yemin etmeler işe yaramazdı. En çok şaştığım ve üzüldüğüm de ben ağlarken onların kıkır kıkır gülmeleriydi. Beni kızdırmaya bayırlırlardı. Bu benim yapımdan gelen bir şey herhalde. Herkes bana takılmayı, beni kızdırmayı sever, örneğin sevgili Satı. Satı Erişen. O ince, küçük mavi bir çizgidir benim yaşamımda. En sevgili arkadaşım oldu ölünceye dek. Ama beni hep kızdırıp kıs kıs güldü. Fikret Otyam da öyle. O da, güzel yüzlü, çok sevimli, sıska oğlanın biriydi. Sonraları öyle saçlı sakallı, bıyıkları ağzının içinde, yapılı –oldukça– bir adam oldu. Beni hem severdi, hem kızdırırdı. Bazen küserdik. Bizim Dost Yayınları Rüzgârlı Sokak, Otto Wöber Han’da. *Ulus* gazetesi, *Akis*, *Son Havadis* –bunun bir galibası var– aynı handa. Fikret’le diyelim bir nedenden küserdik. Ama, bazı konular vardı ki benimle dertleşmeden edemezdi. Duvarı bir Bedri Rahmi asılı. Gelir, resmin karşısına oturur. Odada ikimiz yalnızız. İlle anlatması gerek. E, n’olacak şimdi. Başlardı resme anlatmaya. Tabii ben de yanıtlarımı

resme söyledim. Fikret bu anıları okuyor mu acaba? Anımsıyor mu bu yazdıklarımı? Orhan Peker de hep kızdırdı beni. O da esmer yeşillerin, alkolün arasında ateş parçası gözlerle bakan ufacık, kavi bir yakışıklıydı. Onların Akademi yıllarında, ben de bitişikteki Edebiyat Fakültesi'ndeyim o zaman. Orhan, yolda karşılaşınca gelir, koluma yapışır, "Yürü gidip nikâhlanalım" diye tuttururdu. Yol ortasında gülerdik de gülerdik. Bir de bir küçük öykü var anıların içinde. Bunu Orhan hep anlatırdı. Anlatmamışsa, Salim Amca, alkolün ve anıların bir yerinde, kasım kasım kasılarak, Orhan'ı anlatması için uyarırdı. "Ee Orhan, anlat bakıyım şunu bir kez daha, nasıldı o, kızı alıp giden adam?" Orhan da anlatırdı, esmer yüzünde ince bir gülümseyişle. "Ben bu kızın yüzünü seviyorum" derdi. Ne yazık! Salim Amca'nın portresini yaptı ama, benimki bir türlü olmadı. Özden anımsayacaktır. -Özden Erden. O zaman evliyidiler.- Bir gün onlarda, oturdu sehpanın başına ama, Aslı küçüktü, dolaşıyordu ortalarında, Özden evini yaşıyordu, girip çıkıyor falan, tutturamadı. Bugün kalsın dendi, bir daha da olmadı. Hep üzülürüm. Bir portrem var Haşmet Akal'ın yaptığı, o kadar.

Ha, öyküyü yazacaktım. Öykü şu: Orhan Taksim'de, Eftalapullos'un Kahvesi'nde oturuyor. Taksim Meydanı'na, insanlara bakarak, sabahını -ya da akşamüzerini- yaşıyor. Meydandan incecik bir kız geçiyor. Saçlarını esintiye bırakmış, kolunda kitaplar. Yukardan, havalardan bir kartal iniyor -peh peh hani- kızı kapıldığı gibi alıp gidiyor. Böyle anlatırken olmuyor elbette, pek çok anında olduğu gibi. Onu Orhan anlatırken, Salim Şengil arkasına dayanıp purosunu tütürüp, hem hafiften kızarıp, hem keyifli bir şişinmeyle dinlerken, masada esen -rakı kokusunun egemen olduğu- dost, arkadaş havanın içinde yaşamak gerek. Orhan bir gün, gene bana kızmıştı. Titizim diye kızardı, çok koşuşturuyorum, az yazıyorum diye kızardı, bir şeylere kızar beni de cinlendirirdi. Bir gün Sanat Sevenler Kulübü'ne girerken gene beni kızdırdı. Dedi ki -hiç unutmadım-: "Hadi yau sen de, sen sözde Türk Edebiyatı'na moral getireceksin, daha bir çocuk doğurmayı beceremedin." Sanıyorum gene bir bebek kaybetmiştim. İtiyadi düşük olduğunu unutup koşuveriyordum. O kadar çok işim oldu ki şu dünyada, her işe, hep koşarak yetiştim. Öyle kızmıştım ki

Eskişehir Arifiye İlkokulu hatırası.
Sınıf öğretmenini ilk kadın pilotlardan
Naciye Toros, 1933.
(Nezihe Meriç en arkada tek başına.)

Orhan'a iki yıl falan küs durduk, ama onlar Salim Amca'yla hep beraber oldular, içtiler.

Neyse sonunda altı yıllık bir bekleme ve çeşitli bebek serüvenlerinden sonra bir kız geldi dünyaya. Adını Özdemir Nutku koydu. Ya Elif, ya Aslı dedi. Aslı oldu. 1962. Ankara Argun Klinik'te doğdu bebek. Herkes Sannat Sevenler Kulübü'nde bekliyordu. Tabii içiyorlardı. Bu kaçınıcıydı çünkü. Şinasi Nahit, doğumu haber alır almaz kliniğin kapısına gelip ortalığı toz du-man etmiş sevincinden. Beni seven herkes bu itiyadi düşüklerden ve benim gizli ağlamalarım-dan öyle yılmış, öyle üzülmüşlerdi ki... Tam doğum olacağı günlerde, Nermin Menemenci-oğlu Londra'ya göçüyordu. Ona

da, ya İtalya'da ya bilmiyorum bir yerde ulaşılp, telgrafla -ya da telefonla- haber verilmiş.

Daha kendi çocukluğumu bitirmeden, nerelere geldim. Bu kendiliğinden oluyor.

Aslında şu çocukluğumu yazmak gerek. Dikkat ettim bazı şeyleri unutmışum. Örneğin Eskişehir. Eskişehir'de bir ilkokul anımsıyorum. Birinci sınıfı orada okumuş olacağım. Aşağıda Asri Sine-ma'nın yanındaydı. Arifiye İlkokulu, öğretmenimiz Naciye Toros, Türk Hava Kurumu pilotlarından. O yıllardan aklımda kalan çok az şey var. İstanbul Devlet Operası'nın temel taşlarından sevgili Handan Şardağ o zamandan arkadaşım. Altmış sekiz yıllık arkadaş. Sonra liseye geliş var. İkinci Eskişehir. Arada Anadolu var. Ben bunları da yazayım. Yazdıkça neler anımsıyor insan. Anı yazmak çok hoş bir şey. Keşke herkes yazsa. Daha önce de yazmış-tım, Salah Birsell, bunu ne çok istedi, ne çok önerdi hepimize.

Huy canın altındadır. Üç beş anı yazdıktan sonra mızırdanma başladı işte. Anılar nasıl yazılmalı! Ben konuştuğum gibi yazmaya karar vermiştim. Onu kurtardık. Neleri, nasıl yazacağımıza gelince, ona da içimden geldiği gibi demiştim. Yaşadığım günden başlayıp, denk geldikçe geriye dönüşlerle. Peki. İyi de, anılarımızı yazarken, tanıdıklarımızdan, arkadaşlarımızdan, yaşadığımız günlerden söz açıyoruz ya, şimdi şöyle bir şey takıldı kafama. Örneğin kırk yıl sonra –iyi niyeti elden bırakmamak gerek– bu yazdıklarımızı diyelim henüz doğmamış olan biri, doğmuş büyümüş de okuyor olsun. Bakıyor anılarda çeşitli yazar, şair vb. adı geçiyor. Ola ki onların resimlerini görmüştür, eserlerini okumuştur, başka anılarda da izleyip, haklarında bazı bilgiler edinmiştir. Ama gene de benim anılarımı okurken, –acaba diyorum– küçük bir tanımlama olsa daha güzel canlandıramaz mı gözünde? Örneğin Salah Birsal için uzunlamasına bir “o” harfi desem, tepesinden duman tüten ve ağır ağır devinen. Fazıl Hüsnü de öyle, o da ağır devinen, daha enine bir “o” dumansız: İnsanın yüzüne büyük bir sessizliğin içinden bakarak Sabahattin Batur’un, güleç yüzlü olmasına karşın hep sinirliymiş duygusu uyandırdığını, hafifçe yana açık kollarının ucunda ellerinin, hep bir şeyleri düzenlemek, onarmak için hazır beklediğinin sanıldığını söylesem... Bunu aklımda tutmalıyım.

Geçen gün üç beş arkadaşım la bunları konuşurken, edebiyat dünyasından pek çok kişinin adı geçti. Bir ara, söz Yaşar

Kemal'den açılmıştı. Onunla ilgili bir dolu anı anlatıldı. Bir tane de ben anlattım. "Aa, çok hoş, bunu da yazmalısın" denildi. Yaşar bunu hep anlatır zaten:

Toroslarda çan yapan ustalar varmış. Sürü inerken, aşağıdan yamaçtan geçen oralı biri, çan seslerini duydu mu, hangi ustanın yapısı olduğunu hemen bilirmiş. Ustanın çan yapışını anlattıkları zaman, ben çok heyecanlanmıştım. Hiç unutmadım. Usta, –herhalde çan yaparken kullanılan aletin, aletlerin adı vardır ama ben bilemiyorum ki– tık tık vura vura döverek biçimlendirirmiş madeni. Bir ara, çanın kulpundan tutar, kendinden uzaklaştırır, başını ters yöne çevirerek gözlerini yumar, çanı sallayıp sesini dinlermiş. Bunu, istediği tınıyı buluncaya dek, yineler dururmuş.

Yaşar Kemal'in yanılmıyorsa *Teneke* yayımlanmıştı. Şimdiki gibi ünü şanı dağları aşmış değildi. İnce uzun, zayıf –ama yapılı– genç bir Yaşar Kemal. Ben de kırk sekiz kilonun sıskası, altmış sekiz boyun uzunluğuna dal gibi bir şey. *Cumhuriyet* gazetesinin kapısında karşılaştık. Salim Amca bizi tanıştırdı. Tanışınca el sıkışılır ya, ben de elimi uzattım. Yaşar elimi bir kavradı, ben hooop havaya. Şaka yapıyorum ama, aşağı yukarı böyleydi. Yaşar sormuş –ben tam anımsayamıyorum. Bu anlattıklarımı. O böyle anlatıyor– nasıl, yazdıklarımı beğeniyor musun, nasıl buluyorsun falan diye. Ben de daha çiçeği burnunda bir Nezihe Meriç'im. Tutup, bu çan yapma öyküsünü anlatmışım ona, sonra da, "sen çan yapmasını biliyorsun, çok iyi bir yazar olacaksın," demişim. Neyse yüzüm kara çıkmadı.

Ben Karaköse'de, küçük bir kızken, geceleri, eşkıya öyküleri anlatılırdı. Eşkıya vardı dağlarda, yollarda. Yol kesiyor, soygun yapıyorlardı. Bir kentten öbür kente gitmek serüvendi. Çok eski canım. Millattan önce. Otuzlu yıllar. O zamanlarda yaşayanların anılarında bunlar ayrıntılarıyla anlatılmıştır hep. Benim çocuk dünyamda da vardı doğal olarak eşkıya diye bir şey. Birinci Dünya Savaşı, savaş anıları. Yunanlılar. Bulgarlar anlatılırdı. Ama düşünüyorum da gizemli bir korkudan başka pek bir şey anımsayamıyorum. Ama şimdiki çocukların dünyası, bu Hizbul'lu hocalı mocalı vahşetin, evlerde, yollarda, her yerde konuşulan bu kokuşmuş, bozulmuş yaşama biçiminin içinde

gelişiyor. Bu beni çok üzüyor. Bir de televizyon derdi var. Hani şu halk eğitim aracı dedikleri. Çok güzel göbek dansı yapan minicik kız çocuklarına mı yanarsın, gözlerini açmış, ipnotize olmuş gibi kazılardan çıkarılan cesetleri seyreden, saklandığı kanepenin arkasından tabancayı doğrultmasıyla on kişiyi bir anda dan dan dan yere seren küçücük oğlanlara mı! Televizyondan söz açınca anlat anlat bitmez. Dert!

Son günlerde bir de usta sözüne takılır oldum. Ne çok usta var. Benim için de söylerler bunu, zaman zaman yapılan röportajlarda, yazılarda falan. Kanıma dokunuyor. Yolunu bulsam da şu işin, istifa etsem diyorum. “İstemiyorum canım, usta musta değilim,” desem. Sadece sevdalıyım. Öykü yazma sevdalısı. O kadar. Çok yazamıyorum ama, öyküler içinde yaşıyorum. Necati Cumalı, gençlik yıllarımızda, bir ara tutturmuştu, lafa tuttuğumuz zaman falan şaka yapardı: –Radyofonik oyunlar yazıyordu o zamanlar. Belki *Arkası Yarın*’lar, öyle kalmış aklımda– “Tutmayın beni. Benim dakkam para,” derdi. Söyler söyler gülerdik. Benim de yaşamım öykü. Öykücü olmak başka, yazmak başka. Ben, bir saatlik bir yürüyüşten bin öyküyle dönerim. İnanmayan sorsun beni bilenlere.

Bir de benim yazardan saymadıklarım var. Çok ünlüler. Hani “kalemi kuvvetli” denenlerden. Durmadan üretiyorlar. Çok şeyler biliyorlar. Bilgilenmişliklerine diyecek yok. Bakarsınız onlar ustanın da ustası. Oysa dili iyi kullanamıyorlar, gözlemleri sıradan, zamanın, tarihle beraber devinip gelerek, şimdideki biçimlenişini, bu arada insanı belirleyişini, bilgi kalabalığına, söze boğarak es geçiyorlar. Anlayamıyorum. Haklarında yazılan yüceltici eleştirileri de tam anladığımı söyleyemem. O zaman, biraz “kompleks”e kapılıyorum. “Ben galiba çok geri kaldım. Artık anlayamıyorum” diyorum. Ustalık kimden kalmış, kime el vermiş dersin Semih Poroy? Burası karışık biraz. Zor iş.

Benim kırk yıllık *Korsan Çıkmazı* yayımlandı. Pek severim onu ben. Elbette benim çocukluğumda edindiğim, gözlediğim çok şey vardır onda ama, benim yaşamımla hiç örtüşmez. O iki kızı nereden tanıdığımı, nereden bulup çıkardığımı hep merak etmişimdir. Yeniden yayımlanınca çok sevindim. İstedim ki

gençler de –okuyan gençler var– okusun. Bakalım ne düşünceler, bakalım buluşabilecek miyiz onlarla bunca yıl sonra, –yayımlandığı zaman çok sevilmişti. Eray Canberk, selam ederim.– Birkaç zaman bekledim, baktım hiçbir yerde şöyle dikkat çekici bir haber, bir reklam çıkmadı. Bayağı üzüldüm. Yaşımı başımı, elimi yüzümü toparlayıp yayınevine telefon ettim. Aynen böyle böyle anlattım:

“Biliyorsunuz ben Nezihe Meriç’e aldırılmıyorum,” dedim. “Ben çok sevilmiş bir yazarım. Doygun bir yazarım bu konuda. Reklam falan umurum değil. Ama, bu *Korsan Çıkmazı* duyulsun, gençlere ulaşsın istiyorum,” dedim. *Cumhuriyet Kitap’ta* mı olur, başka bir yerde mi, bir duyurulsun. Tık yok. Bir kez daha. Aynen. Hadi Nezihe, yaptın bir iş, getir şunun sonunu, başları kalabalık, hoşgör, sen kendi işine bak, araya girmesin istegin. Bir telefon daha. Gene! Eh, n’aparsın! Bir de benim usanma huyum var. Usanıverdim. Sustum. Ama sonra baktık ki yayınevi meğer, bu reklam işinin en birincisini bilirmiş. Eğer canı isterse, öyle reklamlar döşenirmiş ki istediği yazarlara, destan sanırsın. E, bu ne demek şimdi? Ben ne yapabilirim canım, ayıplamaktan başka. Zaten, bu reklam işinin, kendinin de, dedikodusunun da suyu çıktı: İsteyen güle güle kullansın.

Elimde bir roman var. Ta 1970’lerden kalma. Eskiden elektrikli makineyle yazıyordum. Emektar Smith Corona’dan elektrikli Olivetti’ye –galiba böyleydi– geçmiştim. Ama, üç beş kez yazmak, yazıp yapıştırmak vb. öyle zor gelmeye başlamıştı ki, omuzlarım öyle bir tutuluyordu ki, yazıp yazıp bıraktıklarım, notlarım vb. dosyalarda öylece birikiyordu. Ama bu bilgisayar beni bitirdi. Dosyalarda ne varsa, hepsini hepsini çıkardım ortaya. Son öyküler böyle çıktı. Gene de çok eski yıllardan kalmış öyküler var. Onları da yazmak istiyorum. Önce, yüz elli sayfası yazılmış şu roman çıksın ortaya istedim. Bir kızın, sabahlarını yazıyorum. Yalnız sabahları. İkinci bir cilt yapar akşamlarını yazarım diyorum. Nerde! Öyle “velut” bir yazar değilim ben. Anılarımı da yazıp bitireyim istiyorum. Yeni bir öykü kitabım çıksın diyorum. Oyun yazmak hobim benim. Bunu öyle çok yerde söyleyip yazdım ki, yinelemekten utanıyorum. Doksan altı yaşında cın şurubu bir kadını yazıyorum. Çoğunu yazdım.

O da çıksın ortaya diyorum. Böyle coşkulu olduğum için kendimi kutluyorum. Hemen gidip, listemdeki kitaplardan alıp kendime armağan ediyorum. Örneğin Ferit Edgü'yü alıyorum. Okuyorum. Ben kısa yazamıyorum öykülerimi diye hırısından çatlıyorum. Ben de öyle yazmak mı istiyorum? Hayır! Hiç öyle bir niyetim yok. İkimiz iki ayrı kişiyiz. Ama ben *Bozbulanık'ta* kısa öykülerle başlamıştım. Aradan geçen zaman içinde, *Dumanaltı* öyküleri uzun uzun yazıldı. Şimdi gene kısa öykülerim var benim de. Ama, yukarda dediğim gibi şu eski yıllardan kalanları yeni kalıba dökme sıkıntısı var ya, anlatılır gibi değil. Öykü çok eski yıllarda tasarlanmış, yazılamamış, bu arada, tabir caizse öykü anlayışın değişmiş, ama o öyküleri ille yazmak istiyorsun... Tanrım ne sıkıntı! Yeni yetişirken çok canı sıkılan bir çocuktum. Durmadan "üf" derdim. Adımı "Üf Hanım" koymuşlardı. Geçen gün dikkat ettim, gene hep üf deyip dola-nıyorum.

VI

Sonunda 2000'e girdik. Öyle diyorlar. –Biz de kutladık elbette, iyi niyetin ya da saftaronluğun hali başka.– Herkes her zaman olduğu gibi birbirine telefon edip yeni yılı kutladı. Her yıl yinelenen belli kalıplar içinde, belli güzel sözler söylendi. Bu telefonların ardı kesilip de, düz günler gelip geçmeye başlayınca, şöyle bir durup dinledim kafamın içindeki sözleri. Çünkü bir şey, bir yerde bir yere takılıyordu, o yinelenmeler içinde, tam anlayamamıştım ne olduğunu. Durulunca çıktı ortaya. Genellikle sağlığımızla ilgileniliyordu. O “nasılsınız”ın içinde titreyen bir şey vardı. Ben zaten, bana nasılsın dendiği zaman hemen yakınıyorum. “Ah benim her bir yanıma ağrıyor, benim her yanıma, her yanıma ağrıyor.” Çünkü hiçbir zaman şöyle güçlü kuvvetli, tuttuğunu koparan biri olamadım.”

Buna herkes alışıktır. “Salim Amca nasıl” sorusuna, “iyi olduğunu, keyfinin yerinde olduğunu” belirttiğim yanıttan sonra gelen bir rahatlama da dikkatimi çekti. “Ay çok iyi, sevindim”, “öyle mi, oh rahatladım” vb. Yaa! Mîna Urgan der ki: “Eskiden hiç kimse ‘sizi iyi gördüm’ demezdi. Şimdi hep bunu söylüyorlar.”

Evet! Anılar’ı yazmak biraz zorlamaya başladı. İçim sızlıyor denir ya, öyle bi bişey işte.

Bu büyük yeni yıl olayında, bazı büyükler biraz tasalandı, bazı çocuklar biraz üzüldü. Yetişmekte olan bir bebeler kuşağı var. On beşle yirmi arası. Bunlar, bu büyük, değişik, önemli ye-

ni yılı sokaklarda, ılğın, sevinçle dolu, neşeli haykırışlarla, danslarla, havai fişekler gibi kutlamak istediler. Ama, ya şıu sınırlı, yavrusuna düşkün anneler, kaygılı babalar, –ovvv büyük anneler, dedeler– izin almalar, alamamalar, gözyaşları, sevinç ğlıkları, bir kıyamettir yaşandı geçti.

Ben de kendi gençliğimizi düşündüm doğal olarak, örneğın, 1950’li yıllarda, ben, gece yarısı, ikide, üçte, Kadıköy’den Acıbadem’e, ya da Göztepe’ye yürür, kalp hastası olan babam için nöbetçi eczaneden ilaç almaya giderdim. –Herhalde zorunlu bir durum olurdu. Tam anımsayamıyorum.– O zaman, bekçiler, birbirlerine ddkleriyle, yolda bir yolcu olduğunu haber vererek, beni korurlardı. Gecenin ilerlemiş saatlerinde, bomboş olan sokaklarda, sokak lambalarının gizemli ışığında, hiç korkmadan gider gelirdim. O düdük seslerini hep gözlerim dolarak anımsarım.

Bunları düşünüp, konuşıp dururken, başıka anılar çıktı geldi çok eski yıllardan:

 dört gün için Ankara’dan İstanbul’a gelmişim. 1960-63 falan olacak. Yalnız. Annemi görüp döneceğim. Telefon alıyor, Sabahattin Batur. “Sevgili Nezihe” diyor. Bunu çok hoşı, çok güzel söyler. Salah, Necati falan Boğaz’a gideceklerini, ille beni de götürmek istediklerini söylüyor. Salim yok diye, ben eve kapanıp kalmayayım istiyor. “Gelemem” diyorum. “Siz geç kalırsınız. Ben o saatte eve dnemem. Annem çok merak eder. Ben de zaten...” Sabahattin, şiddetle karşı çıkıyor. “Olur mu canım, Salah’la ben seni bırakırız, ne demek, “falan demeye gelen sözlerle ısrar ediyor. Sonra buluşuyoruz. Belleğim oralarını silmiş. Nerede, nasıl buluştuk anımsamıyorum. Orada, cam kenarında bir masada oturuyoruz. Ben durmadan kızarmış patates yiyorum. Sabahattin, “Kız yoksa hamile misin?” diye beni kızdırıyor. Necati Cumalı’yla Berrin yeni evliler, –ışallah yanılmıyordur.– ok güzel bir gece. Anlatıp anlatıp gülüyoruz. Çok gülüyoruz. Beraber oluşumuzdan hoşnutuz. Bana düşen olsa olsa bir bardak, hadi iki bardak şarap. Onlar çok içiyorlar.

Benim şimdi, asıl anlatmak istediğim şıu: Büyük bir arabayla dönüyoruz. Geçen gün telefon ettim Sabahattin’e. O da, ben de o arabanın kime ait olduğunu bilemedik. Ama, ben araba bir

yana, masada bir profesör olduğundan eminim. Akademi'den. Kim olduğunu bilemiyorum. Sabahattin hiç anımsayamadı. Dönüşte ben diyorum ki, "Gecenin bu saatinde beni götürmenize gerek yok. Ben hem korkmam, hem de Kadıköylüyüm. Herkes birbirini tanır. Bir şey olmaz." Salah'la Sabahattin, olmazlanıyorlar. "Ne demek! Seni nasıl yalnız bırakırız. Hem söz verdik, hem Salim ne der, olmaz da olmaz..." Bir türlü söz geçiremiyorum. İşte tam o sırada, o profesör –biraz kasınlık, ağırbaşlı, iyi giyimli bir figür var imgelemimde, hayal meyal– söze karşılıyor ve benim yanıma tutuyor. Diyor ki, "bu zamanda, otuzunu aşmış bir genç hanım, hâlâ erkek arkadaşlarının himayesine mi muhtaç? Yapmayın rica ederim. Elbette kendi kendine gidebilir." Kadıköy iskelesinde Salah, Sabahattin, ben onlardan ayrılıyor. Bir resim var gözümün önünde. Aklıma geldikçe gene iç sızısıyla karışık bir hüznle gülümsüyorum. Salah da, Sabahattin de çok içmişler. Sarhoş değiller ama, ayakta duracak halleri yok. İkisi de turnikeye dayanmış, gözleri yarı kapalı, "ille de seni götürmeliyiz" diyorlar. Olurdu olmazdı. Zorla "ikna" edip, turnikeden geçiyorum. Hallerine gülüyorum. El sallıyorum. Güzel bir geceydi. Hepimiz memnunuz. Son vapur hazır zaten.

Kırk yıl geçmiş aradan.

Daha daha öncesi de var. 1945. Karartma geceleri. Biz, sevgili Hamit Akınlı. Satı Erişen, ben, Bayazıt'tan Türkiyat'tan saat 20:30'da falan çıkar, yürüyerek köprüye gelirdik. Yol boyu tartışırdık. Satı'yla ben bir dilbilgisi kitabı yazmak istiyorduk. Sözcükler üzerinde kılı kırk yarar, tanımlamalar yapar, uğraşır dururduk. –Çocuk akı bu ya.– Onlar Beylerbeyi vapuruna, ben Kadıköy vapuruna binerdim. O karartılmış sokaklardan hiç korkmadan yürür giderdim eve. Elli beş yıl olmuş, 2000 denilen dönemece geldik, şimdi nerelerde olmalıydık, nerelerdeyiz. Hamit dal gibiydi. Satı ufak tefek, maviş, ben her zamanki ince uzun, sıska. Yeryüzüne nadir gelen sevgili insanlardan biri olan Satıcığım öldü. Hamit'le ben saç baş ağartıp, kocadık. Ama, dostluğumuz, sevgimiz öylece durur.

Anı anıyı çağırıyor. İstanbul'a yalnız gelişlerden bir de Fazıl Hüsnü'lü gecem var. Ben bunu hep anlatırım. Keşke yıllardır anlatıp duracağıma yazsaymışım ya. Bazan –ay töbe töbe–

Satı Erişen'le tramvayda, (Enis Olcayto'nun objektifinden 1950).

ölüveririm de her şeyi yazamam diye içim titriyor. Acılar da var. Hayınlıklar, kırgınlıklar, üzüncü dolu günler de var. Hepsini hepsini yazmalı diyorum. Neyse!

Yılıru tam anımsayamıyorum ama, altmışlı yılların ortaları olabilir. Bir akşamüzeri, Kızılay'dan Sıhhiye'ye doğru yürüyoruz Salim'le. El ele. Hep el ele yürürüz biz. Hava kararmış. Işıklar yeni yanmış. Kızılay o saatlerde çok güzel olurdu o yıllarda. Piknik'te sandviçlerimizi yemiş, sinemaya gidiyoruz. Bir baktık, karşıdan Fazıl Hüsnü geliyor. Salim Amca, her zamanki, coşku-lu, candan haliyle "Vaaaay, Fazıl, merhaba yahu!"yu bastırdı. Za-ten benim zorumla gittiği sinema hemen yatırıldı, doğru Pik-nik'e. Gelsin hemen biralar. Yaşamımdaki, nadir sohbet akşamlarından birini yaşamıştık. Fazıl Hüsnü yalnızdı. İçine attığı üzüncü anıları vardı. İçmişti. Birilerine anlatmak istiyordu. O bi-rileri, evet biz olabilirdik. Onu, sevgiyle dinliyorduk. Karşısında, birbirini seven iki insan vardı. Sevgilerini, gecelerini, dostça onunla bölüşüyorlardı. Fazıl Hüsnü bu sevgiyi alan biriydi.

Ben ertesi gün İstanbul'a gidecektim, gene bir iki günlüğü-ne. Yalnız, şöyle bir şey vardı. Salim İstanbul'a mı gitti. Ver elini

Yenişehir Palas. Beraber gittiğimiz zaman da öyle. Ama ben yalnız gidince, doğru baba evine. Hadi bu neyse. Ama annem Ankara'daysa, bu kez ille bir arkadaş evine. İyi de, arkadaşının evinin havasına uymak zorundasın. Sofrada bekletmeyeceksin. Otel gibi kullanamazsın. Yok kahvaltı, yok akşam dönerken, eve hoş bir şeyler almak düşüncesi –eh tabii yani– falan. O sefer ben dedim ki, "Bana ne. Ben de otelde kalacağım. Artık koskoca adamım." Yenişehir Palas'ın o zamanki, edebiyat seven, çok beyefendi müdürünü de tanıyoruz. Mesele yok. Hiç olmazsa İstanbul'un gecesiydi, gündüzüydü istediğim gibi, özlediğim yerlerini gezerim.

Geldim. Yenişehir Palas'a yerleşip, arkadaşlarıma telefonlar edip fırladım. Bir günde üç beş arkadaşımı görmem gerek, çünkü hemen döneceğim. –Belki Aslı çok küçüktü. Bilemiyorum.– Son olarak Bahariye'de aldım soluğu akşamüzeri. Fikret Arıt'la, Muhteşem en sevdiğim iki arkadaşım, ahababımdı. Benim çok çilemi çekmişlerdi. Onları çok severdim. Beraber çok gülerdik. Konuşa anlata bitiremezdik. Muhteşem'in çok tatlı bir "serseri" deyişi vardı, ben onları güldürdükçe. Bir de küçücük, çok akıllı Nilgün'ümüz. Sevmelere doyamazdım. Biz, o akşam da işte öyle bir daldırılmışız ki, bir baktık, saat 21:30 olmuş. Aman Tanrım, Kadıköy'e in, yok vapurdu, yok Taksim'e çıktı, –İstanbul'un gecelelerini falan yaşayacağım ya– saat kim bilir kaç olacak. Neyse, Fikret beni hemen dolmuşa bindirdi. Vapur mapur, saat 23:00 falandı, ben kendimi Taksim'de buldum. Hızlı hızlı yürüyorum. Nedense bir hoşnutsuzluk var içimde. O saatte oralarda yalnız olmak hiç hoşuma gitmedi. Taksim sekiz on yılın içinde değişmiş, eskiden öyle değildi sanki, havasında bir tuhaflık var. Çarpıyorlar, söz atıyorlar falan. Yürüyorum uygun adım. Bir ara baktım yakınımından yakınımından bir adam geliyor, mur mur bir şeyler söylüyor. Kısacık boylu, fötr şapkalı, çarpık çurpuk bir adam. Hani şöyle yakışıklı falan olsa, beni gözüne kestirdi peşime düştü diyeceğim, ama her zamanki saftaron, her zamanki yalnız ev çocuklarında görülen gözü kapallıklıkla bu çarpık adamın neden peşime düştüğünü anlayamıyorum. Geldik Galatasaray'a. Yenişehir Palas, yanan Tepebaşı Tiyatrosu'nun çaprazlama karşısında. Onun için Galatasaray Lisesi'nin kapısının karşısına düşen

sokağa girip arka caddeye çıkmam gerek. Ama karanlık. Adam da peşimde. Ben pek öyle korkan tip değilimdir ama, gecenin o saatinde, o karanlıkta, tek başıma doğrusu korktum. Koşmayı da kendime yediremiyorum. Hani tabanları yağlamak denir ya, bütün hızımla, yarı koşar sokağa saptım, koşar adım doğru otele. Tam yolun yarısına gelmiştim ki, -o sırada adam kaybolduysubaktım önümde iri bir gölge, ağır ağır yürüyor ve ben o gölgenin ensesini tanıyorum. Ah, bu şey, bu Fazıl Hüsnü. "Ah" diye atıldım, bir şen, bir şakrak sevinçten: Çünkü, doğrusu korkudan çarpıntım tutmuştu. "Fazıl Hüsnü! Ay nasılsınız? Sizi hemen tanıdım yürüyüşünüzden. Siz ne zaman geldiniz? Ay geçen akşam ne güzel oturduk değil mi? Ben şu gün geldim, şundan şu olmuştu da, bundan bu. Arkadaşımın evindeydim de, tanırırsınız, Fikret Arıt. İşte konuşmaya dalmışız da, şey olmuştu da da da..." Bir çene bir çene... Fazıl Hüsnü, dondu kaldı. Zaten içmiş, belli. Amiyane deyişle kafası dumanlı. Sonra iki akşam önce, Ankara'da olan, az konuşan, onu güzel güzel, sakince dinleyen, arkadaşının karısı, o genç kadın, gecenin bu saatinde, burada, karanlıkça olan bu arka caddede, dıdı dı dıdı dı ne arıyor! Ne anlatıp duruyor bu böyle! Allah Allah! O sırada da, çok şükür otelin önüne gelmiştik. Adını unuttuğum müdür bey, hemen kapıya çıkıp beni karşıladı. Ben acele tanıştırdım. Fazıl Hüsnü adını duyunca çok heyecanlanan müdür, onu ısrarla bir kahve içmeye çağırıyor. Ben ısrar ediyorum, gelin bir kahve içelim diye. Hayır! Asla! O durmadan eğilip beni selamlıyor, müdürü selamlıyor ve ısrarla "Salim Beyefendi'ye arz-ı hürmet ederim hanımefendi" diyor. Şaşıp şaşıp kalıyorum. Nerden çıktı şimdi bu hanımefendi, beyefendi diyorum kendi kendime. Hayır kandıramadık. Arz-ı hürmet ede ede yürüdü gitti. Sonuçta, çok hoşsohbet, çok zarif bir adam olan müdürle ben kahvelerimizi içtik. Ben yana yakıla başıma gelenleri anlattım. Müdür bey de gülerек, peşime takılan adamın neyin nesi olduğunu, ne istediğini ve Fazıl Hüsnü'nün hanımefendisini, beyefendisini yorumladı bana. Adamı bilememiştim ama, Fazıl Hüsnü'nün ne demek istediğini tabii ben de anlamıştım. Gülümseten anılar güzel oluyor. Bir de şu: Çok eskilere gidince Semih Poroy'u bu kez unuttuk. Artık kendi bilir. O da gitsin eski yıllara. Bakalım nasıl oluyormuş görsün!

VII

İnsan anılarını yazmaya kalkındığı zaman, geçmişle, yaşamakta olan –hep öyledir de– daha çok iç içe geçiyor. Yaşadığımız gün, yaşadığımız günler, çağrışımlarla, rastlantılarla, bir takım olaylarla etkiliyor, biçimlendiriyor anıları. Benim için böyle bu. Şunu peşin peşin söylemek istiyorum: Yaşlanmak dediğimiz şu “şey” insanı çok değiştiriyor. Ben zaten herkesi sevip duran biriyim çocukluğumdan beri. Bu bir erdemse, evet! Hırçın bir çocuktum, öyle sürdü gitti. Çok kırıldım. Hep kırıldım. Ama hiç belli etmedim. Hepsini içimde düzene koymaya uğraştım. Şu ölümlü insanoğlunu sevmekten, hoş görmekten hiç vazgeçmedim, herkesi anlamaya çalıştım –kolay mı canım!– Bu yaşlandıkça daha da arttı. Seviniyorum doğrusu: Güler yüzüm hiç solmadı. Aksi, lanet, ters, çenesi düşük, dırdırcı biri olmadım. Bunları şunun için yazıyorum, –alınanlığım duruyor tabii derinlerde bir yerde– bu yaşa geldikten sonra hâlâ vıdı vıdı eden, hâlâ dediydim dediydi, bendim sendin derdine düşen, benbencilik edenlere şaşıp kalıyorum. Anlayamıyorum. Yaşadık geçtik be kuzum. Bence şu kalan zamanı elden geldiğince uzatabilmek için saniyelerine dek, daha çok sevgiyle, daha çok anlayışla yaşamak gerekmez mi? Zaten öyle çok sıkıntımız, öyle çok derdimiz var ki şu toplumda, şu ilişkilerimizde. Bir güzel arkadaşlıktan başka ne kaldı elimizde be canım? –Biz Kır callıyız. Atalarım oradan göçmüş Edirne’ye. Büyük büyük nelerim böyle derdi herhalde.– Bu anılarda hiç kimse öküz al-

lında buzağı aramasın. Yok canım! Ben zaten hiçbir zaman dili zifir olmadım. Ne var ki, hoşgörümü çoğu adam anlamadı. Dilim damağıma yetmez sandılar. Yeter. Yeter de onu kullanmam. Binde bir canım burnuma gelirse sözümü ortaya atar, sallar savurur, ilişkiyi bitiriveririm. Eh bu kadar da olsun. Olsun da, bazan bir bozuma, şaşkınlığa uğradığım oluyor. O zaman ne yapacağımı pek bilemiyorum. Bu beni çok tedirgin ediyor. Babam bana derdi ki, bir adama numarasını verirsin, sonra ilişkini bu verdiğin numaraya göre ayarlarsın. Ben bu öğüdü iyi tuttum. Bu konuda elimden geleni yaptım. Hep usumu kullandım. Arkadaş –can arkadaş– olacağım kişiyi, en ince ayırtıları bile göz önünde tutarak, irdelemeye çalıştım. Anlattıklarını, hakkında anlatılanları, anlatmadıklarını, ilişkilerimizdeki davranışlarını, yaşamaya değin daha nice ince elenmiş bilgiyi hep usa vurup düşündüm. Satır arasında kendiliğinden çıkıveren bazı sözler, bir duruş, bir bakış, bir el hareketi, bir durum karşısında dudak ucu bir gülümseme, ya da küçük bir acı belirtisi, doluveren gözler, kızarırmeler, nedensizmiş gibi görünen, yersiz/miş sanılan gülüvermeler, ses tonlarındaki değişmeler... Bunları sabırla, uzun yıllara dağıtarak hep biriktirdim. Sonra dediğim gibi, uzun uzun düşünüp usa vurup bir numara verdim, rahatladım. Bunu yapınca, iş kolaylaşır, o limana –verdiğin numaranın sınırları içinde– bırakırsın kendini: Dingin, vıdı vıdı, güven içinde. Ama, babam sonunu getirmemiş. Ya hiç ummadığın bir anda, ummadığın –numaraları kırıp geçen– bir durumla karşılaşsan ne olacak? O zaman, bir dedektif gibi, olayı en baştan alarak, adım adım irdelemeye başlayacaksın. Bu şimdi bunu neden yaptı? Az önce onu gocunduracak bir şey mi olmuştu? Neler konuşulup durmuştu? Kimlerle beraberdik? Bu durum, iki ay önceki falanca –hani birden kızıp demişti ki...– konuşmaya, ya da iki gün önceki tartışmada bir senin gözünden kaçmayan falanca şeye bağlanabilir mi? Böyle durumlarda düşünür kalırım. İçimde –asla sıradan bir sözle edebiyat yapmıyorum– kıvılcımlar oluşur, üzerlerine kar yağın. Öykü de böyle, bu yolla oluşturulmuyor mu? Öykü yazmak zor iş.

İki laf daha var, yazayım çıksın aradan. Kafama takılmasın. Biri pek önemli değil. Yaş meselesi. Oldum olası yaş saklama

olayına hep gülmüşümdür. İnsanoğlunun belli dönemleri var. Doğmuşsun, bebedsin, büyümeye başlarsın çocuk olursun. Kız çocuğaysan, sırası gelince renkli olur –okuryazar olmayan kadınlarımız bunu “regl” karşılığı kullanıyorlar– genç kız, erkek çocuğaysan, sünnet olur –yani Müslümansa elbette– delikanlı olursun. Sırada karşı cinsle tanışıp, kadın ya da erkek olmak vardır. Sonra ana baba olunur. Bu serüven yirmili, hadi hadi otuzlu yaşlarda tamamlanır. Artık geri yanı yaşayıp gitmektir. Kimisi on yıl öncededir, kimisi arkadan gelmekte. Yani artık üç yaş eksik, beş yaş fazlanın hiçbir önemi yoktur. Böyle düşünüldüğünde yaş küçültmek olayı komik değil mi? Komik. Bu anlamda elbette kocasından beş hatta on yaş büyük olan kadın meselesi de benim için çok doğaldır. Parçalama kadın kendini genç görüneceğim diye. Yaşama nasıl katılıyorsun ona bak sen. Hiç mi otuzunda altmışı aşmış, altmışında otuz beşlik delikanlı adamlar, kadınlar görmedik.

Benim doğum yılım karışık. Babam dalgacı bir adamdı. Doğum günümü bilmiyordu. Nüfus kâğıdını da çıkartmakta pek acele etmemiş. Ben atanıp gittiğimiz yerlerde okula, hep, Nafia Müdürü’nün kızı olarak yazılırdım. Benim o dalgacı babam aynı havanın içinde kimliğimi de çıkarttırmamış. Büyük Erzincan depreminde, ben ilkokuldaydım. O zaman bir gayri meşru çocuklar için kimlik meselesi olmuştu. Tam anımsayamıyorum. O durumdan faydalanıp bana da kimlik çıkarttırılmış. Yalnız kesin olan şu: Eskiden yılbaşı Mart’ta olurmuş ya, ben 1340’ın çıkıp 1341’in girdiği gece yarısı doğmuşum. Asım Bezirci’nin *Nezihe Meriç* kitabı hazırlanırken, bunu uzun uzun konuşup, kâğıda dö-küp kalem kalem hesaplamıştık. 41’i göz önüne alıp –ben de öyle yapmıştım– 1925 dedik. Sonra nasıl olduysa bu, kitapta 1924 diye çıkmış. Kanıma dokunan şu. Millet bilmez benim yaş konusuna hiç aldırmadığımı, daha otuzlarda “geldik otuz beşe” demekten, büyük görünmekten hoşlandığımı, yaşımı küçülttüm falan sanırlar. Yok öyle bir şey. Ben böyle komiklikler yapmam.

Bu yazdıklarım benim özel tarihimse, bunları bir bir yazmak gerekir diye düşünüyorum.

Bir de şu yayınevleri ve dergiler konusu var. Onu da ille yazmak istiyorum.

Bir karışıklık var. Yayınevlerinde olsun, dergilerde olsun, hatta kalite yayın yapıyor diye düşünülen bazı televizyon kanallarında da. İnsan bir yayınevine çok değer vererek, orada çok değerli yapıtlar üretildiğini görerek "Ah! Orada bir kitabım yayımlansa!" diye özenmeli. Böyle yayınevlerimiz var. Her bakımdan çok kaliteli yayın yapıyorlar. Ama bir bakıyorsunuz, diyelim yazardan bile saymadığınız, yazınsal hiçbir değeri olmadığı halde, günümüzde geçerli olan yöntemleri kullanarak ünlü olmuş birinin de, birilerinin de kitabı aynı yerde yayımlanmış. "Yani, bu ne şimdi!" diye bakıp kalıyor insan. Hatta gocunuyor.

Benim, beni çok seven arkadaşlarım var. Gazeteleri *Cumhuriyet*. *Cumhuriyet Kitap* dergisini de severek okuyorlar. Dertleri şu: Vay efendim falanın ve falanın kapakta resmi çıkarmış da, benim nasıl olur da çıkmazmış. –Ben onlar için dünyanın, hatta evrenin en büyük yazarıyım. Eh bu doğaldır. Biz çok uzun yıllardan beri arkadaşız.– Çıkmaz, çünkü ben günün birinde Turhan Günay'a telefon edip, dedim ki, "... sakın ola beni kapağa koyma." Turhan şaşırdı. Nedenini sordu. Söylemedim. "Öyle işte!" dedim. O da orta sayfada çok güzel bir düzenleme yapmıştı. Sağ olsun. Çünkü, benim kitabım çıkmıştı o sıralarda, kitap dergisinin kapağına koyacaklardı. Hep öyle olur. Ama, bir sayı önce yukarda dediğim gibi, edebiyatla, sanatla ilgisi olmayan birinin koca bir resmi ve sanatı üzerine dört beş sayfalık yazı çıktı. Bence olacak iş değil, ama oluyor. Ben de o zaman açtım telefonu, dedim, "Ben istemem." Bu akıllıca mı? Bilemem. Böyle, aklımca protestolar koyup, rahatlıyorum ne akılsa! Bunu her zaman, her yerde yapıyorum. Gözüm hiçbir şey görmüyor Semih Poroy, sinirliyim. Kendi kendime esip tozuyorum.

Bir türlü şu Karaköse gecelerindeki çocukluğuma dönemedim. Bir de deprem lafı allı pullu. Kafa karışmaz da ne olur. Şimdi bile –sakın kimse ayıplamasın– içimden gizlice, acaba bu son yazı mı diye geçiyor. Tahtaya vuruyorum. Bu bir Kızılderili âdetiymiş. Tahtaya vurup, ağacın ruhuna sesleniyormuşsun. "Koru beni" diye. Ne güzel!

VIII

Ne yazdı ama!

Önce sıcak vardı. Bodrum'da sıcak. Soluk alınamıyordu. Soluk alınamayınca da, ölmekle yaşamak arasında bir yerde, öylece neye, nereye olduğu belirsiz bir bakışla bayıp kalmış oluyordun? "Oğğğ! Of çok sıcak. Ay dayanamıyorum," diyordun. En çok yinelenen ve en belirgin olan bu yakınıştı. Yaşama eylemlerinin geri yanı sığağın içinde erimiş, terli vücudunun her tarafını kaplamış oluyordu. "İhtiras"la sarıldığı tek şeydi buz. Buzlu su. Maden suyu, bira... Soğuk olan her şey.

Deniz? Deniz için bir giriş yapmak, anlatmak gerek.

Biz başlangıçta, Bodrum'un dışındaydık. Zeytinlik bir arazinin içinde. Turan Erol, Nezihe, diye telefon etmişti Ankara'dan. On, on beş yıl önceydi. "Bodrum'da ev arıyormuşsun. Ben sana bir yer salık vereceğim. Bizim artık saatlerce güneşin karşısında yatıp bronzlaşacağımız (!) günler geçti. Ben bu yerin, bu zeytinlik arazinin doğasına bayıldım. Burası, Melih Birsell'in yaptığı bir site. Sen de çok seveceksin." Ben de, "Ona paramız yok" demiştim. "Biz Salim Amca'yla geldik baktık. Bodrum çok pahalılanmış be Turan. Biliyorsun Çeşme Sakızlıkoy'daki o küçük yazlığı sattık. İki milyondan başka para yok." "Bir milyon sekizyüz bin" dedi Turan. "Durmayın gidin Melih Birsell'e." Gittik. Tanıştık. Taksit maksit iki yıl sonra evler teslim edildi. Gelişmekte olan -çarpık çurpuk bir büyüme elbette, gelişme değil- bir kıyı kentin, o kıyı kentin dışındaki bir sitenin, o siteye yerleşmenin ve o kıyı kentli olmanın ne uzundur öyküsü. Ooğoo!

Böylece Turan'ın ilgisi, Turan'ın sevgisiyle biz Bodrumlu olduk.

İlk yıllar, Bodrum'un dışında bir siteydi, bizim bu Rasattepe Sitesi. Yeni açılan büyük caddeden ayrılan, küçük toprak yoldan girilirdi siteye. Geceleri, koyu karanlık. Sokak lambası bile yoktu. Şimdi çevre öyle doldu, öyle büyüdü ki, kaldık kentin orta yerinde. Caddeler, asfalt yollar, trafik ışıkları... Gene de sitenin kapısından girdin miydi, ışıklar, begonviller, zakkumlar, yaseminler, kuş sesleri içinde, sessiz, kurtarılmış bir bölge.

Turan Erol, Fikret Otyam, Orhan Peker benim neredeyse çocukluk arkadaşlarım. Onlar Akademi'deyken ben, hemen bitişğinde, Edebiyat Fakültesi'nde idim. -Şimdiki Mimar Sinan Üniversitesi.- Nedim Ağbi -Nedim Otyam- radyoda her hafta yayınlanan, *Yurdun Her Köşesinden Değişler ve Söyleyişler* programına işte o yıllarda başlamıştı. Bir avuç yüksek öğrenim öğrencisi. Salıpazarı'nda bir Halk Odası mı ne vardı. Toprak tabanlı, toprak duvarlı, ayakları kaykılmış, paslı bir sobası olan, küçücük, hani sanki ahırdan bozma bir yer. Bitişğinde bir odunluk vardı. Biz içeri girerken, ortalarda görünmeyen sahibine, "alabilir miyim" diye sormadan birer odun alırdık. -Artık buna ne derirse.- Toprak duvarlara geleceğin ünlü ressamı olacak bu çocuklar -herhalde kömürle, ya da ne b'liym belki tebeşirle- desenler çizmişlerdi. İşte orada çalışırdık. Nedim Ağbi, avucunun içinden, küçücük hareketlerle seslerimizi açar, kapar, ağlatır, sevindirir, ah ettirir, turnaları uçurur, hançerlerin hışıışı sesini duyururdu, tüylerimizi diken diken eden. Çok genç, çok güzel çocuklardır. Şemsi Yastıman'la, Zekai Beşgül'ü anmak isterim burada. Çok severdim onları. Şemsi Yastıman bize çoluk çocuk diye bakar, türlü şakalarla bizi hep güldürdü. Zekai Beşgül de bizim gibi çok gençti ama, aklımda kaldığına ağırbaşlıydı o.

Fikret'le Orhan, koroda değillerdi ama, hep uğrarlardı. İki si de beni kızdırırlardı. Didişir dururduk. Turan korodaydı. Çünkü onun, kalın güzel bir sesi vardı. Onunla hep güzel geçindik. Bir ara aramıza Füzüzan da katılmıştı sanıyorum. Ne zaman girdi, ne zaman çıktı anımsamıyorum. Turan'la ben

programın açılışını yapıyorduk. Şiirler okuyorduk, türkülerini yorumluyorduk. İstanbul Radyosu'nda, Orhan Veli şiiri, ilk kez bizim programda okundu. Ben kısacık metinler yazıyordum. Bu yüzden ikide bir yukarı çağrılıyordum. Neden kırmızı toprak saksılar demişim, bu kuzeyden esen rüzgâr da ne demek oluyormuş. Hıııııı! Dikkatli olun deniyordu.

Nedim Ağbi, konservatuvarı yeni bitirmiş, yedek subaylığını yeni yapmış, müthiş heyecanlı, çıta gibi bir delikanlıydı. O halk türkülerini topluluğu, çok ama çok güzeldi. Türkü sevmeyi, türküyü yorumlamayı, türkünden anlamayı Nedim Ağbi'den öğrendim. Bir gün radyoda Cemal Reşit Rey dinlemiş bizim topluluğu. Çok beğenmiş. "Yahu" demiş "bu çocuklar çok iyi müzik yapıyorlar. Bunları desteklemek gerek." Tam tersi oldu, kısa bir süre sonra, bizi oradan kibarca yürüttüler. Yerimizi Sadi Yaver Ataman Halk Türküleri Topluluğu aldı. Bizim genç "la" sesimiz, hâlâ oralarda bir yerlerde, bizim hasretimizle yarakarak çınlayıp duruyordur pırıl pırıl -böyle bir şeyler uydurup avunuyorum. O zaman kahrolmuştuk oysa.-

Turan'la arada bir anlatıp güldüğümüz bir anımız vardır. Onu burada anlatmanın tam yeri. Turan'ın bir paltosu vardı. Babamın paltosunun eşi. Bir yerini yakmış mı, taktırmış mı ne, öyle bir şey işte. Orası yamanırsa palto kurtulacak. Ben, evden babamın paltosunun kumaşından bulup getirdim. O Salıpazarı'ndaki çalışma yerimizde, elimden geldiğince bir güzel yamadım. O zamanlar ortada Nezihe Meriç falan yok. Turan, Fikret, Orhan da, Bedri Rahmi Atölyesi'nin gözde çocukları. Paltoyu Turan'a verirken de dedim ki, "bak günün birinde ben ünlü bir yazar olacağım. O zaman, o ünlü yazar benim arkadaşımıdır, benim paltomu bile yamamıştı diye övüneceksin." Turan, o ince gülüşüyle gülüp, "yanlıyorsun," demişti, "asıl sen, o ünlü ressam benim arkadaşımıdır, ben bir gün onun paltosunu yamamıştım diyeceksin." Ne kadar gençtik! İçimden bir "ah" çekiyorum. Kimseler duymuş olmasın.

Bodrum, deniz, yaz tatili derken nerelere geldik. Ben böyle anlatıyorum, anlatıyorum, sonra ben bunları neye anlattım, neye bağlayacaktım acaba diye soruyorum dinleyenlere. Allah'tan bunlar yazılı da dönüp bakınca anımsıyor insan.

Bizim Bodrum evinin öyküsü böyle. Deniz kenarında bir ev değil. Ama ben zaten, deniz kenarı sitelerdeki, plajlı, denizli havayı çok sevmiyorum. Kasabanın içinde, kasabayı yaşamaktan daha çok tat alıyorum. Denizi de, bazan mavi yolculukla, bazan gidip bir yerlerde beş on gün kalarak hallediyor insan. Yani, o sıcakta deniz de yok.

Temmuz Ağustos o erimiş sıcakın içinde, eve kapanıp, havalandırmaya sığınıp, kitap okumakla geçti. Bekledik ki Eylül gelsin de... Ama Eylül bir gelişle geldi ki, Tanrım! Bir deprem hepimizi, hele benim gibi sınırları zayıf, sulugöz olanları yaşamaktan sildi. –Ah Semih Poroy çocuk! Gönül gözüyle baktı mıydı insan, perişanlık anlatılır gibi değil–

Şu Bodrum ve yaz faslını, oradaki masamda bulduğum, önceki yıllardan kalmış notlar, başlanıp bırakılmış yazılar vb. bitireyim diyordum olmadı. Çünkü, Bodrum'da hırsızlık olayları çoğaldığı için, kapılara, pencerelere demir yaptırdık. Çok fena, Allahtan, pencereler cumba biçiminde olduğundan, eh işte biraz kurtarıyor.

Demirciler geldiğinde baktım Kürtçe konuşuyorlar. Her seferinde heyecanlanırım. Artık hiç anlayamıyorum: Hepten unuttum. Hemen sordum, nerelisiniz diye. Usta, Diyadin demez mi! Şaştım kaldım. Çünkü günlerdir hep Diyadin Kaplıcaları'nı düşünüp duruyordum, yazmak için. Ben sordum, usta anlattı, o anlattı ben sordum, sonunda içim üzüncle doldu.

Hep aklımdaydı Diyadin Kaplıcaları. Çocukluk, Karaköse falan derken, bir masal gibi takılıyordu kafama. Diyadin Kaplıcaları! Evet sahiden de bir masaldır benim için.

Murat nehrinin kıyısında, geniş, kükürtlü bir arazideydi bu kaplıcalar. Büyük mağaralar vardı. İçinde kükürtlü havuzlar, ya da küçük göller olan: Şifalı. Kükürt eli, yüzü, vücudu, giyisileri, peştemalları sarıya boyardı. Kök boya gibi. Bir daha çıkmazdı. Yeşilimsi bir sarıdır kükürt sarısı. Bu geniş araziye, Doğu'nun çeşitli yörelerinden gelirdi insanlar. İran'dan, Kafkasya'dan, Irak'tan, Urfa, Maraş, Hakkari, Doğu Bayazıt... Çadırları, kilimleri, tahta bavulları, semaverleri, balalaykaları, sazları, bağlamaları, darbukaları, kavurmaları, dut kurusu, ceviz içi, pestildi, cevizli sucuktu, tandır ekmeğiydi. İşte Doğu deyince

aklınuz ne gelenlerin, çoğuyla birlikte. Bir de subay aileleri olurdu. Emir erleriyle. Bizim ki de öyleydi. Annemin bir arkadaşının kocası asker. Geceleri elinde fener bizim mağaralara götürüp getiren bir emir erimiz var bizim de.

Bu kükürtlü arazi, çok değişik garip bir yer. Örneğin bir yıl üç büyük, yedi küçük mağara varsa, kışın arazi çöküyor. Öbür yıl gittiğinizde beş büyük, üç küçük mağara buluyorsunuz. Bir de yerden fıskiye gibi renkli sular fışkırıyor. Yakına düşen su, hemen donarak rengârenk dikitler, sarkıtlarla heykelimsi bir yapıt haline geliyor. Fışkırırken uzağa düşenler, irili ufaklı, gene rengârenk bilyalar oluşturunuyorlar. İnsanların toplayıp, anı olarak götürmek için kavanozlara doldurdıkları bilyalar. Akşam inince bir süre ışıklar yakılmıyor. Çünkü nehrin üzerinden bulut gibi beyazımsı kelebekler geçiyor. Geçip gidiyorlar. Sabahları bir bakıyorsun ki, çoğu nehrin kenarına düşüp ölmüş. Onların geçişi bitince çadırlarda, fenerler, lüks lambaları yakılmaya başlıyor. Çadırların önünde büyük semaverler, sabahtan akşama zaten hep kaynıyor. Toprağı kazarak yapılan maltızlarda ateşler yelpazeleniyor. Kızarmış et kokusu sarıyor ortalığı. Pilavlar büyük tepsilere dökülüyor, tandır ekmekleri, üzerlerine incecik su serpilerek nemlendirilip, bohçalara sarılarak hazırlanıyor. Közlenmiş biber, sarmısak kokusu iştah açmak için dolanıp duruyor ortalarda. Akşam biraz serinlikle gelmiş çünkü, günün cehennem sıcaklığına karşılık. O koca arazide akşamın karanlığında yüzlerce çadır, benek benek ışıklı. Çaylar sabahtan gece yarısına dek, hep tazeleniyor. Hep demlenmiş çay kokusu. Bir uçta halay çekiliyor, bazı çadırların önünde balalaykalar çalıyor. Mırıl mırıl konuşmalar, seslenmeler, gülüşmeler. Çoluk çocuk, kızlar, delikanlılar, koşuşmalar, oyunlar, çadırdan çadıra ikramlar. Bir masal dünyası. Yemekten sonra gidilen, gece banyoları, çadırların arasında, banyolara giden yollarda ateşböcekleri gibi fenerler, mağaralardan gelen neşeli gülüşmeler, şakalaşmalar, küçük, kahkahalı çığlıklar...

Ben dokuz on yaşlarında, küçük bir kara kızdım o dünyada. Dolaşır dururdum çadırların arasında. Öyle bakardım. Her şeye bakardım. Anlayamadıklarımı usulca sorardım. Bazı sorularıma gülerlerdi. Bana herkes bir şey ikram etmek isterdi.

Bazılarını alırdım. Bazılarını bilmediğim için geri çevirirdim. Sıskacıktım. Beni beslemek isterlerdi sanki. Kalın elleriyle saçlarımı okşarlar, severlerdi. Ben, sevimlikten mutlu, dolaşır dururdum. Yavaş sesle hep şarkı söylerdim. Örneğin, birini hiç unutmadım:

*Dam üstünde degenek/Dıbıley dıbıley dıbıley
Ortası bünek bünek –benek–/Dıbıley dıbıley dıbıley
Şordan üç kız geçiyor/Dıbıley dıbıley dıbıley
Hangisine begenek/Dıbıley dıbıley dıbıley*

Usta dedi ki, “ooo abla, şimdi oraları görme. Çok tesisler yapıldı. Turistik oldu. Oteller, moteller, lokantalar, kafeler, diskolar, çok güzel oldu çok.”

Hiç sesimi çıkarmadım. Öylece sustum kaldım.

IX

Anıları yazmak, insanda daha önceleri pek bilmediği, anlatması zor duygular uyandırıyor. Bir telaş, bir heyecan, bir tedirginlik... Bir kere başlayınca artık aklın hep anı yazmaya takılıyor: "Ah! Ah ah ah, şeyi de yazmalıyım. Şeyi de, şeyi de..." diye bir coşku. Neden coşku? Çünkü sanki yenileniyormuşsun gibi oluyor. Hani, bazı zamanlar vardır, günlük yaşamın gelgitleri, karmaşası içinde çalışma masasının üstü, gözleri, çevresi dolar taşar. Kitaplar, dergiler, notlar, mektuplar, ayrılmış gazeteler, gazeteden kesilmiş olan yazılar, aman kaybolmasın diye, en emin yer olduğu düşünülerek çekmecelere konulmuş önemli evrak, evdekilerin dikkatini çekmesin diye gizlenilmiş bazı paketler, kutular vb. -diyelim yağsünü armağanı, diyelim ödünç alınmış, evdeki dergi, kitap, gazete kalabalığı arasında kaybolmaması gereken değerli bir kitap- ve akla gelmedik bir dolu şeyle Allahını şaşırmış bir masa üstü. Gelip geçerken hep yüreğin daralır. Gün zaten arkadaşlar, telefonlar, hastalar, domates patlıcan, fermuarı bozuk o güzel pantolon, düğmesi kopuk hırka, simitçinin sesi, suların kesilivermesi içinde vzzzzttt diye uçarken hiç vakit bulunamaz şu masa başına oturmak için. Oturup, ağır ağır, her bir şeyi tek tek elden geçirerek, sakın sakın ayıklamak, çekmeceleri, aradığın her şeyi bulabileceğin gibi güzelce yerleştirmek. Oh! Oh be! Bunun getirdiği o iç ferahlığı, rahatlama çok güzeldir. Kuş gibi olur insan. Yerleştirme bitip, çer çöp atılıp, her yerin düzenlenmiş olmanın getirdiği rahatlık içindeyken, bir çay demler insan ve bir türkü tuttu-

rum, ayırdına bile varmadan: "Gül kuruttum, gül kuruttum aman Alim..."

Nerden nereye geldik. Yani demek istiyorum ki, anılar da –sanki– böyle. Bir yerleştirme duygusu. Bir seçip alma, bir gereksizleri atma, gerekenleri de yeniden, belli bir düzenlemeyle –sinirlenmeleri, acı günleri, sevinçleri vb.’ni hep, yaşına başına, kalan zamanını en güzel geçirme isteğine göre– yerleştirme gibi.

Geçen gün, yürüyüp dururken, şöyle bir şey düşündüm. Herkes yaşadığı zaman içinde, saymalara gelmez, pek çok ilişki, durum, olay vb. yaşıyor. Ama bu iç içe geçmiş binlerce ayrıntı içinde, bazı olayları, bazı durumları, bazı anıları özellikle ayırıyor. Tüm yaşamı boyunca hiç unutmamacasına ve her yeri geldiğinde anlatarak. Yaşam içinde belki çok daha değerli anılar, çok daha değerli durumlar vb. olmuştur ama, nedense bazıları her şeyi bastırıp öne çıkıyor. Bir de şu: İki kişinin yaşadığı bir durumu biri hemen unutuyor, biri hiç unutmuyor, anlatıp duruyor.

Adalet’le –Ağaoğlu– ilgili böyle bir anım var. Geçen yılki “Çavlan...”lardan birini yazarken aklıma gelmişti. Açıp telefonum sordum Adalet’e. Hani, şundan şu olmuştum, anımsıyor musun, diye. Hiç anımsayamadı. Şaşıtm kaldım. Şu insan beyni ne anlaşılmaz şey. Bu benim çok hoşuma giden, hiç unutmadığım ve sırası geldikçe, çiçek açtırarak anlattığım bir anıdır oysa. Şöyle: Aslı, bir zamanlar, ortaokulda. İlk sınıflardan biri olacak. Küçük bir kız çünkü. Bir ara, ortaya bir kurabiye lafı çıkıyor. Çocuk okuldan geliyor, gözleri bayarak, arkadaşının okula getirdiği kurabiyeleri anlatıyor. Anlata anlata bitiremiyor. Kendinden geçiyor. Arkadaşının annesi yapıyormuş. İlle sen de yap diye tutturuyor. Ben de, mutfağı sevmeme karşın, yaptığım –uydurma– kekler dillere destan olsa da, hiç kurabiye yapmamışım. Sonunda, o çocuğun annesinden bir yazılı tarif getirmesini istiyorum. Hemen geliyor. Ben de hemen işe koyuluyorum. Ölçüler bir bir yazılmış. Benim içinse ölçü demek, yarım kilo alan bir bakır tas. Pilavı hep onunla yapıyorum. Ölçü demek bakır tas demek. Okuyorum: Bir ölçü yağ. Koyuyorum. Üç ölçü un. Tamam. Bir ölçü yumurta. Pek anlayamıyorum. Nasıl yani? Başlıyorum yumurtaları kırmaya. Bir üç beş on. Şaşıp kalıyo-

rum. Bu nasıl iş! Amma da yumurta gidiyor! Şekeri falanı, her bir şeyi tamamladıktan sonra, hamuru yağuruyorum. Doğrusu güzel bir hamur oluyor. Güzel ama, kocaman bir şey. Koca bir hamur. Okuyorum tarifi, diyor ki hamurdan ceviz büyüklüğünden parçalar koparılır, yuvarlanır, önceden yağlanmış tepsiye aralıklı olarak dizilir. Hayhay! Aynen yapıyorum denilenleri. Ama fırının tepsisi dolunca geriye gene koca bir parça hamur kalıyor. İkinci tepsi, hamur neredeyse aynen duruyor, üçüncü tepsi dolduğunda, biraz eksilmiş olan hamur gene nah bu kadar. Doğrusu şaşkınlıktan ne yapacağımı bilemiyorum. Karşiki komşunun üç fırın tepsisi, benim bakır tepsilerden ikisi dolduğunda, hâlâ hallice bir topak hamur var. Bir tepsi de onun için uydurduktan sonra başlıyorum tepsileri tek tek fırına sürmeye. Kızaranı çıkar, öbürünü sür, onu çıkar, üçüncüyü derken, ben yanaklar al al, bunalmış bir fırıncıya dönüşüyorum. Evin, hatta apartmanın içi mis gibi kurabiye kokuyor. O sırada kapı çalınıyor. Koşup açıyorum: Adalet! Bana ve kapının hemen karşısında olduğu için görünen mutfaktaki dizi dizi tepsilere bakıp, hayretler içinde soruyor. "N'apıyorsun? Bunlar ne?" Ben de yana yakıla anlatıyorum olanı ve ölçü hakkındaki şaşıp şaşıp kalmamı. Adalet gülüyor. Diyor ki: "Allah cezanı vermesin. Ölçü denilen bir çay bardağıdır. Ya da, hadi hadi bir su bardağı. Onu ben bile bilirim." -Elbette o kendi gibi söylemiştir. Bu beni çok ilgilendiriyor. Özellikle anı yazarken. Aradan geçmiş yirmi beş otuz yıl. Sözcük sözcük anımsayamam ki.- Başlıyoruz gülmeye. Tepsilere bakıp bakıp gülüyoruz. Adalet ayaküstü uğramış. *Dost* için bir yazı falan getirmiş olacak. Oturmuyor, hemen gitmesi gerekiyormuş. Arkadaşları çaya gelecekmış. Gülmeye öyle dalmışız ki, o güzelim taze kurabiyelerden bir torba doldurup eline vermeyi, ne ben akıl ediyorum ne o. Ben, sonra arkasından hayıflanıyorum. O da pastaneye girdiği zaman tuh tuh'lanıyor.

Bunu konuştuk. Anımsayamadığını söyledi. Ama, başka bir şey anlattı. Yıllarca sonra yeniden güldüğümüz bir şey. Yazdığımız anı değil mi, hadi onu da yazayım. -Ankara yıllarında, sık sık evlerde arkadaş toplantılarımız olurdu. Çok güzel günlerdi. Bazan bu anıları anlatır ne güzel gülerdik.- Halim'le evli-

liklerinin ilk günlerinde –ya da yıllarında– Adalet arkadaşlarını çağır-mış. Halim’e de, bira mayası ısmarlamış. Halim gelecek olanların kalabalıkça olacağını biliyormuş. Bira mayası istemiş bakkaldan, o da vermiş. Aa! Küçük bir kutu. Halim düşünmüş ki, bu azıcık şey onca adama yetmez. Ver, demiş, sen şöyle sekiz on kutu ver bana. Gülmez mi insan.

Eh, ben de buraya bir Salim Şengil katmalıyım. Ankara Palas’ta bir bahçe partisi var. 1960 falan. Ben de özene bezene, yazmadan –çok bana has bulup gürk gürk kabarıyorum– askılı bir gece giysisi dikmişim. İçine bir etek yapmam gerekiyor. Ama işim çok. Kızılay’a inemem. Eh Salim Amca akşamüzeri gelir-ken getirir. Eline kâğıdı yazıp veriyorum: 1.75 bea-tris. Bu bea-tris astarlık kumaşın adı –iç etek dikişi nedir ki. İki yanından iki makine çek-tin mi tamam.– Her şey hazır bekliyorum. Akşamüzeri oluyor, Salim Amca sallana sallana geliyor. Eli boş. Ah! Ay hani bea-tris? Onun da acelesi var, duş yapacak, tıraş olacak, gi-yinecek. Gayet sakin, içi rahat yanıtlıyor. Tüm kitapçılara sormuş. Bir bea-tris verir misin de-miş, kalmadı Salim Ağbi demişler. Yanındaki 1.75 de mi uyar-madı seni diye soruyorum. Ben ona bakmadım ki diyor.

Bunlar hiç yoktu hesapta. Ben Karaköse’deki kış akşamlarını yazmayı düşün-müştüm. Tepede lüks lambası, sobada tezekler, annem bir köşede, ipliği İstanbul’dan getirtilmiş, ortasında büyük tavus kuşu olan perdeler ör-er. Babamla Muzaffer Ablam fasıllardan biri üzerinde çalışırlar. Ablam ut, babam keman çalıyor. Ablam da keman çalmak istiyor. Ama çok ince, zayıf bir kız

Salim Şengil’le birlikte, Ankara 1958.

olduğu için razı gelmiyorlar. Sırtı ağırır diye. Utu –sanırım, alaturka buluyordu– pek istekli çaldığını sanmıyorum ama iyi çalıyordu. Başka da yapacak bir şey yoktu zaten. 1930’lu yılların Karakösesinde, kurtarıcı tek şey kitaptı. Babamın o büyük sandığındaki kitaplar, *Pardayanlar*, *Sefiller*, *Madam Bovary’ler*, *Goriot Baba’lar* vb... Benim –çaresiz– ilkokul üçüncü sınıfta tanışıp, okuya geldiğim kitaplar da onlardı zaten.

Arkadaşlarla bir yerde otururken içeri biri girer, benim arkam kapıya dönüktür. Ama karşımda oturan, yüzü kapıya doğru olana bakınca gelenin kimliği hakkında ben bir şey söylerim. “Kim bu gelen yaramaz adam” ya da, “Oo, geldi mi? Hadi gözün aydın” falan gibi. Çoğu zaman şaşarlar “Yau senin kafanın arkasında gözün mü var?” derler. –Evet Semih Poroy arkadaşım, aynen böyle derler.– Ben bunu, hep o küçük yaşta okumaya başlamış olmaya bağlarım. Çok küçük yaşta başlayarak, çeşitli ülkelerden çeşitli insan tanımak gibi. Onların –o küçük yaşta pek anlamasam da– değişik yaşamları, o yaşamların yorumları, başka dünyaların başka insanları... Bunlar insanı besler, geliştirir, olgunlaştırır. Böyledir.

Eğer ben, hiç canı sıkılmayan biriysen, canı sıkılana hemen terslenir “aptalların canı sıkılır” diye karşı çıkarsam, bence bu da ondan. Durmadan okumak. Şu iyi okuyamadığım bir yıl beni perişan etti. Dergiler, kitaplar öylesine birikti ki, bunalıma girmek işten değil. Ellerim yüzümü kapıyorum. “Lütfen kusura bakma sevgili Hulki Aktunç” diyorum. “Artık yakın gözlüğüm var. Sıraya koyduğum dergi ve kitapları bir bir okumaya başladım. Sor istersen Güz’e. O bunu da bilir.”

X

Benim ilk öyküm 1949 sonlarında *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinin, "Yeni İmzalar" sayısında yayımlanmıştı. Adı: Bir şey. Gidip kitaplıktan buldum getirdim. Aklıma gelen şey doğruymuş. Yayımlanan bu ilk öyküm hiçbir kitaba girmemiş, öyle şaşırdım ki! Ben bunun ayırdına yayımlanışından elli yıl sonra varıyorum. Aklımdan çıkmış gitmiş. Olabilir mi böyle bir şey! Bu şaşırmaktan da öte, garip bir duygu oluşturdu içimde. Sığ, yorgun, dağınık, dolaşık, çok üst üste, kimi yerleri açılmayacak kadar yapışmış, kimi yerlerinin düğümü asla çözülemez, yoğunluğu yer yer katılaşmış falan gibi bir şeylerle açıklanabilir mi bilmem. *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinin dördüncü cildinin 28.-29. sayıları. Tanıtılan yeni imzalar: Osman N. Atmaca, Tahsin Batman, Müzeyyen Boral, A. Faruk Kakinç, Y. Sait Keskin, Nezihe Meriç, Avni Öztüre, Aclan Sayılğan, Tahsin Yücel.

Sonra *Bozbulanık* yayımlandı. Birden bir Nezihe Meriç çıktı ortaya. Bana ilk övücü mektubu yazan ve yüreklendiren Oktay Akbal'dır. Çok sevinmiştim. Çünkü Oktay Akbal ünlü bir öykücü olmuştu çoktan. Aramızda çok az yaş farkı olmasına karşın -ya aynı yaştayız, ya da birimiz bir iki yaş küçük, büyük gibi bir şey- öykümü övüyor, değişik dergilere yollamamı öneriyor, ona da yollarsam aracı olabileceğini yazıyordu. Arkadan Attilâ İlhan gelir. Attilâ da o zaman, hepimizin çok sevdiği ünlü bir ozandı, öyle ünlüydü ki, mektubunu alınca heyecandan yüreğim sıkışmıştı -dedim ya, kırk sekiz kilo, altmış sekiz boyla sıskaanın, hırçın kızın biriydim.- İlk röportaj sorularıydı bunlar. Ben de

tuttum hemen yanıtımı yazdım. Demek istedim ki: "Ben senin bildiğin kızlardan değilim!" Burası şaka tabii canım. Yani, "... ben öyle sanıldığı gibi iyi yetişmiş biri değilim. Benim eğitimim, başıbozuk bir eğitim. Ben babamın peşi sıra Anadolu'nun yollarını yapmak için oradan oraya tam bir göçebe çocuğu olarak büyümüş biriyim," falan gibi bir şeydi. Attilâ da yazdığı yanıtta aşağı yukarı şöyle diyordu "herkes bir gıdım kabiliyetini şişirir, siz avucunuzu açıp kendinizi olduğu gibi ortaya koyuyorsunuz." O bunu kendi üslubu ile yazmıştı tabii. Ben kırk elli yıl sonra aklımda kalanı yazıyorum. Sonra mektuplaşmaya başladık. Benim bir mektup yazma serüvenim var. Buna serüven denmez de, ben mektup yazarak başladım yazarlığa gibi bir şey ta lise sıralarında başlar. Burası gelince yazmalıyım -yazacak ne çok şey varmış meğer.- Şimdi benim burada asıl söylemek istediğim başka bir şey: O mektuplar, güzel mektuplardı. Attilâ da benim mektuplarımın güzel olduğunu söylerdi. Nermin Mene-mencioğlu da çok severdi Londra'ya yazdığım mektupları. "Türkiye'den gelen dergiler, kitaplar bir yana, sizin mektuplarınız bir yana" diye yazardı. Mesele o değil. Şunun altını çizmek istiyorum: Attilâ, mektuplarında, beni hep yüreklendiriyor ve bana bildiklerini aktarıyordu. "Kardeşim" diye başlardı. Bu benim çok hoşuma giderdi. Sonra sıralardı: Şunu şunu okudun mu? Okumalısın! Şunu şunu biliyor musun? Şurdan şurdan öğrenebilirsin. Şu yazar senin için çok faydalı, bu yazar mutlaka okunmalı. Şunu şunu ve de şunları da bilmen şart... vb. Ben bu arkadaşlığı, bu yakınlığı hep iyi dost, özverili, sorumlu bir yazarın davranışı olarak anımsamışımdır bunca yıldır. Hele birbirini yiyen genç yazarların didişmelerini okurken, bu davranış daha da büyük gözümde. Ben de aynı güzel ilgiyi, sorumluluğu, çevremdeki genç yazarlarla sürdürüyorum.

Şimdi gelelim benim askerlik arkadaşlarıma: Asım Bezirci, Fethi Naci, Attilâ İlhan. Ben bu üçünü, Ankara yılları, o gençlik yılları içinde hep askerlikleriyle bir arada anımsarım. Zaten, yazar çizer oyuncu takımından Turgut Uyar, Can Yücel, Leyla Erbil, Adalet Ağaoğlu, Halim Ağaoğlu, Fikret Otyam, Veysel Öngören, Turan Erol, Orhan Peker, Bilge Karasu, Salah Birsal, Jale Birsal, İlhan Berk, Edibe Berk, Çetin Altan, Özdemir Nutku,

Sevgi Soysal, Sevgi Sanlı, Sabahattin Batur, Cemalettin Ünlü, Sunullah Arısoy, Ahmet Oktay, hatta Bülent Ecevit, sonra Suat Taşer, İlhan Başgöz, Hikmet Şimşek.. Şimdi birden anımsayamadığım, biraz daha büyük, ya da yeni yetişmekte olan daha genç pek çok yazar, şair bir aradaydık. Özdemir İnce, Ülker İnce, Erdal Öz o yıllarda iyice gençtiler. Muzaffer Erdost, Orhan Duru, Füsun Akatlı, Metin Altıok, Sezer Duru, Tezer Özlü, Güner Sümer.. de. Komet, Mehmet Keskinoglu falan iyice bebeydiler benim gözümde. Bu yazı yayımlandıktan sonra nasıl tuh tuh'lanacağımı şimdiden görür gibi oluyorum. Çünkü, kim bilir unutulmaması gereken kimleri unutmuşumdur. Ama unutuyorum. Bu benim suçum değil ki. Sorumlusu "Yukardaki."

Evet, bu üç askerlik arkadaşımın Asım Bezirci, biyografilere başladığında -bana abla demekten çok hoşlanırdı, ben de ona Asım çocuk derdim. Ah Asım çocuk ah!- benimkini de hazırlamıştı. Ama yayımlandığını görmek nasip olmadı. Çok uğraşmıştı oysa. O sıralarda medyada patlamış adlar vardı. Asım yakınıyordu. "Bilmiyorlar be abla" derdi. "Meşhur biri mi diye bana soruyorlar. Şu patlamış adlardan biri olsa, hemen basacaklar. Bir şeyden anladıkları yok." İşte, yıllarca önce hazırlan-

Satı Erişen, Bilge Karasu, Nezihe Meriç, Saffet (?), Gönül Hürkuş ve Halil Deveci bir okuma toplantısında.

miş o biyografi şimdi yayımlanıyor. Evrensel Yayınevi yayımlıyor. Tam burada, kaç gündür kafamın içinde dolanan bir şeyi yazmalıyım. Yukarda, Asım şöyle derdi, diye kendi ağzımdan onun dediklerini yazmışım ya, o elbette tıpatıp öyle söylememiştir. Ama, çıkan anlam oydu. Ne var ki, o kendi sözcükleriyle, kendi tümce kuruşu ve konuşma biçimi içinde söylemiştir. Bunu şunun için yazıyorum. Kitabın düzeltmeleri geldiğinde çok şaşırdım. “Bunlar benim yanıtlarım mı? Nasıl olur? Yo yo, ben bu sözcükleri kullanmam ki...” diye büyük bir tedirginlik duydum. Örneğin şöyle cümleler vardı: “...Manika Kadısı diye anılan bir ağbisi varmış –babamın– / Ne amcam, ne de onun çocukları, yeğenlerim yaşamıma karıştılar/ Nerede, hangi okullarda, hangi tarihlerde okuduğunu bilemiyorum. Kendisi mühendisti. Karayolu mühendisi/ Sözü geçen çalışma dolayısıyla Fransızcasını da ilerletmiş/Çünkü ailenin, akrabaların istek ve baskısıyla yapılmış –babamın ilk evliliği–/ Bir ara Bursa’daydık/ Karayollarında çalışan babam, görevi gereği durmadan geziyordu/ Babam dürüst bir memurdu. Ödün vermeyen, titiz, tutarlı bir aydıdı. Atatürkçüydü/Yanlıı bir iş önerilince yapmazdı” vb. Bunun nasıl olduğunu düşündüm. Aradan uzun zaman geçti. Zor bela anımsadım. Asım’la Refika bize gelmişlerdi. Asım teybini de getirmişti. Nasıl olmuş da kabul etmişim bilemedim. Çünkü ben konuşmalarda ne teyp isterim, ne de not tutulmasını. Bir iki acı olaydan sonra bundan kesinlikle vazgeçmişimdir. Soruları yazın verin, ben kendi dilimle, kendimce yanıtlarım derim. Asım, banttan ya da notlarından çıkarak düzenlemiş olacak o soru ve yanıtları. Onun için benim anlattıklarım Asım’ın üslubundan geçmiş. Doğru olmasına doğru, ama ben değilim yanıtlayan. Ben gibi ama ben değil. Karışık.

Bunları düşünürken gene çeviri işi takıldı kafama. Şu çeviri işinin ne denli zor, ne denli önemli bir iş olduğunu düşündüm bir kez daha. Onun için, yazdıklarımın yabancı dillere çevrilmesi hem –bu yüzden– umurumda değildir, hem hiç istemem. İlle çevirmek gerekirse, kendim –başka bir dili, çeviri yapacak kadar iyi bilsem– çeviririm diye düşünürüm. Her insan biricikse, onun dili de öyle. Bir dili meydana getiren imler, tınılar, sözcükler, her bir insan tarafından, kendine has, yalnız onun seçe-

bileceği biçimde seçiliyor: Sözü, yalnız onun kurabileceği tümcelerle, o tümcelerden gelecek ona has ritimler, tınılar, noktalamalarla kurup söylüyor. Bir başkası, ona asla bir tek sözcük bile ekleyemez. Olmaz çünkü. Bu insan yapısına aykırı. Bu yüzden çeviri çok zor. İyi çeviri yapanlara büyük saygım var, dili çok sevdiğim için. Bir dili iyi bilmeden çeviri yapmaya kalkanlara, haddini bilmezlere de benim kadar ilenen var mıdır bilmem. –Küfreden demek istemiyorum elbette. Ayıp olur. Bana yakışmaz.–

Şu bizim üç sandıktan sürdürmek istiyorum sözü. Düşünüyorum da ben çocukluğumda, hatta ilk gençlik çağlarımda en çok Karaköse'yi –sonradan Ağrı oldu adı– özlemişim. Bazen dayanamaz ağlardım eskiden. Bir daha gidemedim. Şimdi de zaten geçmiş ola.

Bembeyaz, karbeyaz bir ülkenin içinde yaşırdık. Hep kar kar kar. Kardan duvarlar arasında gidilip gelinirdi. Parlak, sert, diş diş kar. Boyumuzu aşan kardan duvarlar. Kar topu falan oynadığımızı anımsamıyorum. Kar bizim yaşamımızı belirleyen olağan bir şeydi. Bembeyaz bir dünya. O günleri düşünürken, evirip çevirip yinelemek istiyorum kar ve beyaz sözcüklerini. Evimizi hâlâ bile gözlerim yaşararak anımsarım. Tek katlı toprak bir evdi. Giriş, orta büyüklükte bir toprak avluydu. Becerikli annem, nasıl yaptıysa, genişçe bir papuçluk bıraktıktan sonra, tahta döşeterek, bir basamak yükseklikte bir sofa yaptırmış, odaları da tahta kaplatmıştı. Ama tavanı yaptıramamıştı. Tavan kaplamasını bilmiyorlardı zahir. Bir sofa, karşılıklı üç oda vardı. Odalardan birinde ocak olduğu için, orası mutfak yerine geçiyordu. Odanın birinde yaşıanıyordu zaten. Ortada bir soba yanardı. Maşinga deniyordu sanıyorum. Aklımda öyle kalmış. İçinde tezek yanardı. Tezek, gene aklımda kaldığı kadarıyla, hayvan pisliğiyle samanı karıştırıp kararak yapılırdı. Belki başka şeyler de konurdu içine, bilemeyeceğim. Sonra o karılmış “şey”den, orta boy bir top iriliğinde bir parça alınır, elle biçimlendirilip, güneşe karşı toprak duvara yapıştırılırdı. Kuruşun diye. Maşinganın üzerinde kocaman bir çaydanlık kaynar dururdu. Çay için değil, hayır. Çay için semaver vardı. Hiç sönmeyen. Ben, on, on beş bardak kıtlama çay içtiğimi anımsıyo-

rum. 1930'lu yıllar. İlkokul öğrencisi, küçük bir kızım. Büyük kelle şeker gelirdi Kars'tan. Annem kucağına serdiği bir örtünün üzerinde, bir kerpetenle onu küçük küçük kırarak kesme şeker haline getirir, şekerliğe doldururdu. Kars'tan kaşar peyniri de gelirdi. Tadını hiç unutmadığım bir kaşar peyniri. Ablam kabuklarını kazımayıp bıçakla kalın kalın kesince annem kızardı. "Bu kabuklar ne bize yarar ne bir fakire. İnce kazı. Birine veraceksen adam gibi dilimleyip verirsin. İsraf günahtır," derdi. Kırılmış o küçük şekeri avurdumuza koyardık. Şimdiki fabrika şekeri gibi erimezdi o. Sonra kaç bardak içersen iç çayı, o avurdundan ince bir tat yayarak hep durur orada. Maşinganın yan tarafında kapaklı bir fırın vardı. İçinde hep börek olan bir fırın. Ya da kıkırdaklı poğaç. Hayır. Kıkırdaklı poğaç olamaz. Kıkırdaklı poğaç İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra girdi hayatımıza. Çünkü yağ yoktu o zamanlar ortalıkta. Kuyruk yağı eritilirdi evlerde. İçine elma, soğan vb. konurdu kokuyu alsın diye. Yağ olarak o kullanılırdı. Ondan çıkan kıkırdaklarla yapılırdı poğaç. Çocukluk bu ya, en sevdiğim şeydi bu poğaçalar. Hele yanında çay olunca!

Bir gün okuldan çıkmış, yalnız gözlerimi ortada bırakan yün başlığımı takmış, annemin lutr mantosundan bozulup yapılmış, kalın paltomu giymiş, kızaklarımı takmış eve doğru kaymaya hazırlanırken, birden çarpılmış gibi durmuştum. Evet geçmiş zaman bu. Durmuştum. Kaç yıl önce? Vay! Altmış üç yıl falan önce. Ey Edibe Berk büyümenin de böylesine pes! Durmuştum, çünkü, kokuya karşı aşırı bir duyarlılığı olan burnum kendinden geçmişti. Hiç duymadığım, anlatması olanaksız güzel bir koku vardı ortalıkta. Vanilyaymış meğer. Kokuya doğru uçtuk üç beş çocuk. Ah! O da ne? Bir pasta fırını açılmış. Kars'tan gelen biri açmış. O zaman benim, öyle, pasta falan bildiğim yok tabii. İçinden marmelatların aktığı, üzeri pudra şekerli ponçikleri görünce vurulmuştum. Eve gene uçarak gittiğimi, annemle ablama bağıra bağıra, heyecandan elim ayağım çözülerek anlattığımı anımsıyorum. Parayı aldığım gibi doğru fırına. Daha önceden birinci denem beyaz ekmeği, ikinci denem esmer ekmeği, francalayayı biliyordum. Ama, ilk gördüğüm -hadi alafranga diyelim- çörek ponçik olmuştu. Onun dı-

şında yediğimiz hep tandır ekmeğiydi. O yıllarda 1933 falan yılları olacak. Karaköse'de ekmek fırını yoktu galiba. Pek anımsamıyorum.

Bir köşede annemle babamın pirinç karyolası dururdu. Beyaz işlemeli patiskadan etekleri olan bir karyola. Üzerine kah-verengili beyazlı bir Siirt battaniyesi örtülürdü. Benim yatağım, karyolayla sobanın arasına, yere yapılırdı. Çok açıldığım, çok sıksa bir çocuk olduğum için, beni, ince bir yorgana sarar, üzerimden –amerikan bezinden, makineye çekilerek, özellikle hazırlanmış uzun bir uçkurla– bağlarlardı. Paketlenmiş bir çocuk. Dışarda kurt kışları var, nasıl bağlamasınlar.

İştahlı bir çocuk değildim. Mızırdanırdım yemek konusunda. En çok pilav severdim. Pilav da pilav. Sahanda yumurta, zeytinyağlı yaprak sarması, otlu peynir, taze soğanla yapılmış dürüm de ses etmeden, severek yediklerim arasındaydı. Sebze falan pek bulunmadığı için, annem durmadan hamur işi yapardı. Çeşitli börekler, mantılar... En çok peynirli sığara böreğini severdim. İnce uzun sarılmış olacak, nar gibi, çıtır çıtır kızarmacak. Hepsinin yanında çay! Çay çay çay. Bir de hiç karşı koymadığım, bayıldığım bir şey vardı: Maşanın ucunda tezek sobasının içine uzatılarak kızartılmış kocaman, cazır cazır bir sucuk, ya da kaşar peyniri parçası. Sucuk, neredeyse yarım kangal. Çünkü evde yapılırdı. Çok boldu. Başka yer olmadığı için girişe, sıra sıra asılırdı. Çok acılı, sarmısaklı, taze, köfte gibi bir şey. O yüzden olacak, etle başım hoş olmadığı halde köfteyi çok severim. Sucuk, ya da peynir sıcak sıcak yufka ekmeğinin içine sarılırdı. Ye babam ye. Ağzındaki tat anlatılamaz. Nasıl olsa çay hep hazır semaverde. İçin yandıkça içebilirsin. Hayır efendim, tezek asla kokmazdı. Öyle de güzel ısıtır ki! Cevizli sucuk, dut kurusu, ceviz içi, pestil. Sanırım durmadan bir şeyler yenirdi. Ne gazete, ne radyo vardı. Gazete ayda yılda bir, yarısı yırtılmış harap bir tomar halinde, aylarca süründükten sonra, on on beşi bir arada gelirdi. Radyo daha başlamamıştı zaten. Bizim borulu gramofon vardı ve taş plaklar. Ama asıl kış geceleri! –Ben bunları çeşitli röportajlarda yazdım ama, sırası gelmişken gene yazmalıyım diyorum. Hepsi bir arada olsun diye.– Tepede lüks lambası yandığı için, küçük odanın içi çok aydınlık olur-

du. O günleri anımsamak çok hoşuma gidiyor. İyi iyi. Daha bir dolu yazacağımı sanıyorum.

Gözlerim neden miyop oldu? Bence hep bu lüks lambasından. Miyop olduğum için, bu yaşa dek yakın gözlüğü takmadım. Herkes okurken gözlük takar, ben tersine çıkarırdım. Ama şimdi, benim de yakın gözlüğüm var. Turgay –Gönenç– gülüyor. “Nezihe Abla, ben on yıl önce taktım” diyor. Böylece iki gözlük kullanıyorum. –Semih Poroy n’aber? Yaaa! Bi de monokl’a indirmez mi işi! Buyur bakalım.– Arkadaşlarım bir şey okuyacakları zaman, acele gözlük arayıp, gözlük takıp okuduklarında öyle özeniyordum ki. Artık ben de öyleyim biraz. Biraz. Çünkü hâlâ –n’apiym– gözlüksüz okuyabiliyorum.

XI

Son günlerde kafama bir şey takıldı: İnsan, doğar doğmaz günlük yaşamın kurallarına uyarak devinmeye başlıyor. Meme saati, uyku vakti, mama vakti diye başlayan bu devinim, büyümeyle beraber biçimden biçime girerek sürüp gidiyor. Günlük yaşam denilen bu süreç insanoğlunu öylesine ince bağlarla, öylesine kıpırdanamayacak, hatta soluk alamayacak bir biçimde bağlıyor ki, artık yaşam, bu bağlardan kurtulup, kendini bulma, kendi yaşamını kendince –çok zor– kurma savaşımı gibi bir şey oluyor. Bu bilgilenme, günlük yaşamla boğuşma, koşuşturma, dünya işleriyle baş edememe vb. durumunda insan vakit bulup da, birçok şeyde olduğu gibi anasını, babasını, çevresinde ilgisini çekenleri de ince ince, ayrıntılarıyla tanımaya çalışmıyor. Onları sorguya çekemiyor. Onların nasıl bir çocuk olduklarını, aileleriyle, arkadaşlarıyla ilişkilerinin ne olduğunu, kendilerini tanıırken nelerle uğraştıklarını, kimlerden neler öğrendiklerini vb. yaşam, sevgi, insanoğlunun halleri üzerine neler düşündüklerini vb. sorup soruşturmuyor. Anlatılanları, sohbetleri dinliyor, anlatıldığı kadarıyla, merak edip sordukları bir iki sorunun yanıtıyla yetinip, kendince onlara bir yaşam biçip geçiyor. Bunu arkadaşlarıma, bizim çocuklara falan sordum, beni doğruladılar. Evet böyle.

Geçen gün, bir güzel sohbet tutturmuşken Ülker'le, Özdemir'le, birden bu su yüzüne çıkıverdi. Ben çocukluğumla, Doğu Anadolu'nun 1935'li yıllarına gidiverince, ki o zaman ikisi de gökyüzünde melektiler, daha yeryüzüne inmemişlerdi sanıyo-

rum, Özdemir heyecanlanıverdi. "Nezim" dedi. "Ben sana kocaman, kalın, güzel bir defter alayım, ne olur her gün beş on sayfa yaz şu anılarını." Güldük, şakalaştık, geçti gitti. Ama, ben sonradan düşündüm durdum.

Ben Özdemir'i ta Gazi Eğitim'de öğrenciyken tanıyorum. Şimdi altmışlık adam. -Vay be! Ben de otuzlu yaşlarda. Gencecik. Ah ne güzelmış! Yakındığım yok. Her yaşımı çok severek yaşadım. Aralarında kırk sekizi çok sevmiştim. Nedense, elliden çok utandım. Şaşıp kaldım. Ben nasıl elli yaşında olabilirim diye.- O zamanlarda bir gün, *Seçilmiş Hikâyeler* yazıhanesine gelmiş, ben de oradaymışım, başka kimse yokmuş, çıkarken kapının dibinde matbaadan yeni gelmiş *Seçilmiş Hikâyeler* -ya da *Dost*- duruyormuş. Özdemir bir tane alıp alamayacağını sormuş. Ben de "Al. Al tabii, okumayan bir dolu sapa samana yolluyoruz. Tabii al" gibi bir şey söylemişim. Bunu anar güleriz. Ha, sözüm başkaydı. Sonradan düşündüm de, ne Özdemir, ne Ülker benim çocukluğumu öyle inceden bilmiyorlar -bana yakın olan başkaları da.- Zaman zaman ne anlatılmışsa o kadar ve demin de dediğim gibi o anlatılanların üzerine kendi kurduklarınca. Eğer ben oturup yazmasam benimle beraber yok olacak bir yaşam bu. Sevgili Salah *Boğaziçi Şingir Mıngırı* yazarken olsun, *Salah Bey Tarihi*'ni yazarken olsun bu anı yoksunluğunun ne büyük acısını çekti. "Herkes anılarını yazmalı, gelecek kuşaklar için çok önemli, çok gerekli" derdi hep. Herkesin yaşamı, ayrıtıların incecik iplikleriyle örülmüş, kendinden başka kimse bilemez. Yazmalı sahiden de. Olduğu kadarıyla. Zaman silip götürüyor pek çok şeyi.

Düşünüyorum da, ben gelmişimi geçmişimi, çocukluğumu, öğrenim yıllarımı, pek çok şeyi en çok Almanya'da anlatmışım. Çağrılı olarak, gidişlerimde, toplam, şöyle böyle yirmi beş otuz eyalet dolaştım. Oralarda, havasına göre uzun uzun konuşup anlatıyordum. Ben Cumhuriyet kuşağından biri olarak, nasıl yaşamış, şu dünyada neler görmüş, neler öğrenmişim. Nasıl yazar olmuşum. Memleketimizde bugünün koşulları içinde yazar olmak ne demektir falan diye tutturur, anlatır giderdim. Konuşmaya, anlatmaya bayılırım, iyi bir dinleyici varsa eğer. -Fusun Akatlı'ya sorarsanız, ağızımdan bal akarmış.

Bunu açıkça yazabilirim. Benim sözüm değil ki, o öyle söylüyor. Bir de, ben artık böyle şeyleri rahatça yazacak yaştayım.– Bu konuşmalar yinelendikçe, her seferinde kısaltmalar; eklemeler olsa da gene bir bütün biçimlendi. Her yerde rahatça anlatabileceğim bir “Nezihe Meriç ve Yaşamı” gibi bir şey. İnce ayırtılar yok tabii. Belki bu anıları yazarken o ayırtılar kenarından köşesinden çıkar ortaya. Bilemiyorum. Asıl söylemek istediğim şu: Gidip ta Almanyalarda, oralarda yaşayan vatandaşlarına, Almanlara anlatıyorsun kendini de, kendi memleketinde yapamıyorsun. Bu durumu anlatacak sıfat bulamıyorum. Acı mı, komik mi, garip mi! Bi bi şey işte.

Bu yüzden ben, bizim memleketteki konuşmalara hep şöyle başlarım: “Ben iyi bir konuşmacı değilim. Çünkü iyi bir konuşmacı, kime, neyi, nasıl söyleyeceğini iyi bilendir. Ben sizlerle nasıl konuşacağımı bilmiyorum, çünkü sizi –genel çizgilerinizle– tanımıyorum. Siz de beni tanımıyorsunuz. Zaten tanımanız olanaksız. Neden? Şundan: Sizler –aranızda bir iki edebiyatla ilgili kişi olabilir– genellikle, beni yakından tanımıyorsunuz. Okullarda size çağdaş yazarlar tanıtılmıyor. Almanya’da Goethe’yi, İngiltere’de Shakespeare’i, diyelim Fransa’da Moliér’i çocuk ilkokulda öğrenmeye başlıyor, giderek iyice tanıyor eğitimi boyunca; incelemelerle, açıklamalarla. Siz. Ailede de öğrenemiyorsunuz. Pek çok evde kitap yok. Olsa bile, böyle düzenli eğitimin yerini tutacak kitaplıklar değil evdekiler kuşkusuz. Halk eğitim aracı denen şu radyodan, televizyondan öğrenmeniz de söz konusu değil. Hem de ta dağ başlarına dek giren, ipnotik bir etkisi olan, iyi kullanılacak olursa harika bir eğitim aracı olabilecek olduğu halde. Yazarlar hakkında yazılmış biyografiler yayımlanmıyor. Edebiyat dergilerini okumuyorsunuz. Okusanız da bu çeşit bilgiler dağınıktır. Ya vardır ya yoktur. Peki dinlemeye gittiğiniz yazarın neyin nesi olduğunu nasıl öğreneceksiniz? Onun hakkında, onun yazdıkları üzerine neler öğrenmek istiyorsunuz? Sorularınız var mı? vb. Ben de sizi tam bilemiyorum doğrusu. O zaman yapılacak en geçerli yolun size kendimi anlatmak olacağını düşünüyorum. Cumhuriyet kuşağından bir yazar nasıl yetişmişmiş...

Şimdi... İlk öyküm 1949'da yayımlandığına göre, tam elli yıllık yazarım. –Tanrım aklımı koru. Edibe Berk istediği kadar büyüdük desin ama, galiba biz biraz fazlaca büyümüş bulunuyoruz.– Bu elli yılın içinde, pek çok konuşma yapıldı. Çeşitli sorular soruldu. İş yaşamöyküsüne geldiği zaman, Tomris Uyar'ın dediği gibi herkesin bir tek yaşamöyküsü var. Evir çevir, sorunun soruluşuna göre, orasından burasından anlat, gene de ortada tek bir yaşamöyküsü.

O yaşamöyküsünü bir kez de burada anlatabilirim ama, bunu kendi bildiğimce yapacağım. Çocukluktan başlayarak yazılmış yaşamöykülerini okurken –romanlarda da– birden iş çocukluğu anlatmaya gelince, hani, söz benim dört beş yaşında olduğum o yıllarda diye başlar ya, benim canım sıkılıverir. Orayı atlayıvermek isterim. Atlayamayınca da okurken zorlanırım. Çocukluk günleri, yaşamın örgüsü içine yerleştirilmiş olanları severim.

Üç sandıkla başlayacağım ben.

Üç sandık. Büyük, derin, gösterişli, annemin deyişiyle çok muhkem. Bambu atkılı, keten kaplı, gösterişli üç Fransız sandığı. Babam, mühendis mektebini (1302 doğumlu) bitirdiği zaman köprü yapımında Fransızlarla beraber çalışmış. Üç nehirden birinin, ya da her üçünde, yani Meriç, Arda, Tunca nehirlerinin üzerindeki köprüler olacak herhalde. Bu konuda hiçbir bilgi yok. Hiç sormamışım. Babam Fransızlardan ayrıldıktan sonra ne yapmış? Savaş yıllarıymış o yıllar. Babamın sol eli donmuş. Sonradan düzelmiş ama, o, keman, tambur ve diğer müzik aletlerini ters tutarak çalardı. Eli donunca, müzikten vazgeçemeyeceği için böyle bir yol bulmuş. Yani, mızrap ya da yay sol elinde, aletin sapı diyelim sağ tarafta. O savaş yıllarında neler olmuş, neler yaşanmış kim bilir. Şöyle küçük bir anı var aklımda. Savaşta babamın en yakın arkadaşı kollarında can vermiş. Son nefesini verirken, vasiyet etmiş babama, demiş ki: "Halis bana nasip olmadı ama, sen ilk oğlunun adını Nezih Sahir, ilk kızının adını Nezihe Şükran koy." Öyle yapmış babam da. Nezih Sahir küçükken menenjit olarak ölmüş, ben Nezihe Şükran henüz buralardayım. –Tüylerim yeşil oluyor aklıma öyle bir şeyler gelince. Bed muhabbetin gereği yok, hemen geçiyorum.–

Babamın yaptığı bir köprü tablosu var. Yağlı boya. Onun bile hangi köprü olduğunu bilmiyorum! Sözde çok akıllı, çok değişik, gözlem gücü şaşılacak düzeyde (!) denilen bir çocuktum. Ee? Lafı dağıtmamalıyım. Bu üç sandık babama ayrılırken Fransızların Fransa'dan getirtip armağan ettikleri sandıklarmış. Biz, o, Anadolu'da oradan oraya, yol yapımları boyunca dolaştığımız yıllarda, bu üç sandık demirbaş eşyamızdı. Biri babamın kütüphanesiydi. Tıklım tıklım dolu, yerinden kalkmaz bir şey. İkincisinde babamın curadan meydan sazına kadar çeşitli sazları, tamburu, kemani, ablamın utu, notalar, seh-palar mızrap, tezene, surdin, tel, timbal vb. kutuları vardı. Buraya bir de Şamlı İskender adı koymak gerekir. Evde çok adı geçerd. Babam ona plak mı ismarlardı, nota mı getirtirdi, öyle bir şey. Yüksek kaldırımdaki bir müzik aletleri satan yerin adıydı sanıyorum. Bunlar, bu aletler, bataniyeler, çarşafarla sarılır, aralarına konan yastıklarla itinayla yerleştirilirdi.

Kısa boylu, tombul, karakaşlı kara gözlü, güzel yüzlü annem hamarattı. Becerekli ve hamarat. Onu 1930'lu yıllarda, Karaköse'de anımsıyorum. Evimiz kırların ortasındaydı. Öyle sokak mokak yoktu. Karlar kalkar kalkmaz, o çabucak gelip geçen ilkbahar yaz aylarında, annem bahçeye hemen bir ocak yapardı. Yere bir çukur kazar, içini taşla döşer. Üzerine büyük sacayağı yerleştirir, sonra da -galiba- çamurla sıvardı, ocak kuruyunca da içini tezekle doldurup yakar, isli kazanı oturtur, şalvarı giyer güneşin altında, leğende köpük köpük çamaşır yıkar-

Erzincan'dan Karaköse'ye giderken hatıra resmi. Muattar Hanım, Halis Bey, abla Muzaffer ve küçük Nezihe.

di. Hiç İstanbul kızı demezsiniz. Ama konuşurken İstanbul kızı. O başka. "Ah" diyor. "N'apıcım ben bu çocukla. Bakar mısınız konuşmaya. 'Yapıyom, geliyom, gidiyom...' Rezil oluyorum." Çünkü o yıllarda ben ilkokul öğrencisiyim, arkadaşlarımla çoğu Kürt, ben de su gibi Kürtçe konuşuyorum. Ablam ya da annem beni "Seni çingeneden almıştık" diye kızdırdıkları zaman hem hırısından ağlıyorum, hem "ikinizde de baba çıha, marat çıha" diye ileniyorum. Çok canlı, çok keyifli, ama hırçın bir çocuğum. Ayrıca iyi yüzlü, güzel yüzlü, küçük ağızlı, küçük burunlu, kara kara, ıslıl ıslıl gözlü, sıska mı sıska, yaramaz bir kız. -Siz ne bakarsınız Semih Poroy'un çizgilerine! İnadına bir de kara gözlükler takmaz mı gözüme! Cümle âlem bilir kara gözlükleri sevmediğimi. Hınzır çocuk!-

İşte o hamarat annem yerleştirdi o üç sandığı. Peki üçüncüsünde ne var? Babamın tabloları, resim sehpaları, boya kutuları, -onlar da Fransa'dan gelmiş- fırçaları, tuvaleri, eskizleri falanları. O da öyle itinayla yerleştirildikten sonra, geriye ablamın çeyiz dengi, halı denkleri. Çamaşır, yatak yorgan falan. Geri kalan satılırdı. O zaman âdet öyleydi. Masa, koltuk, kanepeler, karyola, tabak, çanak, tencereler vb. asla taşınmazdı, ya yerinize gelmiş Nafia müdürüne, ya da gene yeni gelmiş bir memura satılırdı.

Bir kamyon gelirdi kapıya. Üç sandık ve denklemler yerleştirilir. Hemen şoförün arkasına gelen yere sandıklardan biri konur, üzerine gözden çıkarılmış bir yatak atılır. Orada annemle ben otururuz. Ben çoğu zaman annemin kucağında, yarı dizlerinde, Siirt bataniyesinin altında sıcacık uyurum. Babamla ablam önde, şoförün yanında otururlar. Kocaman, saplı bir sepet dolusu yiyecek hazırlar annem. Haşlanmış tavuk, patates, yumurta, üç beş kangal ev yapımı sucuk, ayva, dut kurusu, ceviz içi, kocaman bir tekerlek nefis Kars kaşar peyniri, kavurma, yığınla tandır ekmeği, cevizle doldurulmuş armut kurusu, daha aklıma gelmeyen bir dolu şey. Ve küçük semaverimiz. Sonra ver elini ıssız dağ yolları! Zıganalar, Kop geçitleri. Büyük serüven! Eşkiya kol geziyor çünkü.

Çalışırken hep kafamı kaşıyorum. Özellikle, bağlayıp topuz -bukleleri olan genç bir topuz elbette- yaptığım yerde, saç

dipleri çok kaşınıyor. Otuz yıl kısacık, oğlan başı saçlarla gezdiğimden, şimdi zor bela uzatabildiğim saçlarımla çok övünüyorum. Bu yazıyı bitirmeden gidip karmakarışık olan saçlarımı taradım. Tabii aynanın karşısında. Bir güzel toparlayıp gelip oturdum. Aynaya bakarken aklım bir şeye daha takıldı. Bizim gibi büyümüş kadınların tümü sarı saçlı. Esmeri, kumralı, beyazı hepsi. Meğer, siyah saç yüz hatlarını sertleştiriyor, daha yaşlı gösteriyormuş. Benimkiler gri. Kırçıl. Çok seviyorum. Bu boyanmamış saçlar insanı olduğundan yaşlı gösterirmiş. Öyle diyorlar. Göstersin, bana ne. Ben, hele böyle çocukluğuma falan gidince, öyle genç buluyorum ki kendimi, bazan göze gelmekten korkup tuz çatlatıyorum. Şimdi herkes bunu espri sanır. Oysa doğru. Mademki kendimizi yazıyoruz, açıkça yazalım her halimizi. İnanmayanlar, yakınlarıma sorsunlar. Bende daha ne batıllar var. Herkesde var da, hep dediğim gibi, ben söyleyenim.

XII

Sinirli olmak, çok zor taşınan bir durumdur. Ben bu işin sıkıntısını iyi bilenlerdenim. İyi bilen ve durmadan sinirlenmeme yöntemleri uyduran: Çoğu zaman da kendini kurtaran. Çoğu zaman! Peki kurtaramadığım zaman ne olur? Hemen dudaklarım uçuklar. Dedim ya sinirli olmak zor iştir: Zor iştir de benim tipimdekiler zararlı değildir: Yakınlarını saymazsak, kimseye dokunmazlar. Kendi kendilerine eser tozarlar.

Diyelim durup dururken, okumalara, yazmalara hazır, sakin, çarpıntısız, kaslarının üstü ağrımaz, midene midene sancılar girmezken, gülümsemelere, hatta "sahi mi? Ay ne hoş!" deyip gülmelere, kıkırdamalara da hazırken, telefon çalar. Bir ses, Ankara Üniversitesi TÖMER'den aradığını söyleyerek sorusunu sorar: "Bize, lütfen on tane çocuk yayını yapan yayınevi ve on çocuk yazarı sayabilir misiniz?" Tam tamına böyle olmasa bile, buna benzer bir soru. Hop, diye sayamayacağınızı söylersiniz. Birkaç kez daha telefon edilir. Sonunda bir iki yazar, bir iki yayınevi adı bulup faksolarsınız. Bu arada, memleketimizde çocuklar için yazan, yazdığını sanan bazıları, bazı yayınevleri hakkında da her zaman yaptığınız gibi söylenir durursunuz. Sonra unutulur gider onca uğraş arasında. Aradan kısa bir zaman geçer –beş on gün gibi bir şey– bir mektup! Ankara Üniversitesi TÖMER 20-21 Şubat 1997 tarihleri arasında "Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları" üzerine bir sempozyum düzenlenmiş. Bildiriler sunulmuş, tartışmalar yapılmış ve çıkan sonuçların kamuoyuna duyurulmasına karar verilmiş. 14 madde. Bu

14 –sonradan fakslandı– maddede çocuk yazını nedir, ne değildir, ne olmalıdır vb. bir bir açıklanmış. Buraya dek iyi. Peki. Sonra başka bir şey: Bu arada çocuklar için yazarlar –birkaç yazarımız var elbet– arasında bir değerlendirme mi, yarışma mı ne yapılmış, ben de ilk on arasına girmişim. Ve Cross marka bir altın kalemle ödüllendiriliyorum. İki gün içinde postacı kapıyı çalıyor, kalem bizim evde. Sıkıntı mı demiştik? Buyurun! Daha on on beş gün önce yayınevlerini, çocuk yazarlarını sorarken, ne zaman toparladınız, ne zaman okuyup değerlendirdiniz, ne zaman bu on yazarı seçtiniz. Hem kim bunlar? Sizden değerlendirmenizi isteyen mi oldu? Sordunuz mu yazarlara? Hadi diyelim böyle bir şey söz konusu değil, kitaplar yayımlanmış olduğuna göre, istediğiniz gibi yapabilirsiniz bunu. Peki birinci kim? Kimler bu, “İlk On” a girenler? Raporlar yazıldı mı bir bir? Kimi neye göre, kimler nasıl değerlendirdi?

Sonradan –hemen– gelen dedikodulara yüz vermiyoruz elbette. Dedikodudur bu. Söylenir. Deniyor ki, bir yazar varmış da, Ankara’daki bir yayınevi ona ödül verecekmiş de, dedikodu olur diye böyle bir yol seçilmişmiş de, sonra o yazar birinci olmuşmuş falan. Biz bu günlerde neler neler görüp “Aa!” deyip kalmışız: Hani Devlet Sanatçısı seçilenler falan gibi. Bir masum ödülün lafı mı olur! Sonra şükretmek gerekir. Hiç olmazsa “İlk On” un içine girmiş, durduk yerde bir de altın kalem sahibi olmuşuz. Ne nankördür şu insanoğlu!

Bu altın kalem kaldı mı elimde kurbağa gibi. Tut tutulmaz, at atılmaz. Geri yolla! Olmaz. Kim nereden anlayacak, neden geri yolladığını! Zehirli bir yanıt yazıp sorularını sor! Hay Allah, o da pek geçerli değil. Kaynar gider arada. Basın toplantısı yapacak değilsin ya! Daha neler. Ama, ne yaparsan yap, “bu kalem” e dayanamamak hırsını yükleme sinirlerine. Neyse, ben sinirimi yenmeye çalışırken Hilmi Yavuz’un bir yazısı imdada yetişti. *Varlık*, Haziran, Okuma Notları, 1997. Octavio Paz’ın da böyle huysuzlukları varmış. Ödüllerle falanlarla başı hoş değilmiş. Bir de gönülden katıldığım bir sözü var: “...Şiir benim için gizli bir dindi, kamusal alanın dışında kutlanan bir şeydi” diyor. Bir ödül almış günün birinde ve çok tedirgin olmuş. Ne yapacağını bilemeyince –benim gibi– kalkmış falcı Ananda’ya git-

miş. Ananda'nın dediklerini aynen yazıyorum: "Alçakgönüllü ol ve ödülü kabul et. Ama bunun bütün ödüller gibi hiçbir değeri olmadığını bil. Ödülü kabul etmemek, ona olduğundan çok daha büyük bir değer biçmek, onda olmayan bir önemi vermektir. Ödülü kabul etmemek yanlış bir saflık, cakalı bir jest, maskeli bir gururdur. Gerçek kayıtsızlık, ödülü bir gülümsemeyle kabul etmektir." İyi dedim ben de kendi kendime, aklım yattı, iyi. Ama, ah Ananda, kusura bakma, gülümseyemem. Söylenmeyi de bırakmam.

Buradan hemen gene bir ödül olayına geçiyorum. –Şimdi bu bir yineleme galiba. Ben bunu bir yerlerde yazmış mıydım ne!– Çok eski yıllarda, neredeyse milattan önce, bir Sait Faik ödülleri meselesi olmuştu. O zaman, Ankara'nın meşhur Rüzgârlı Sokağında Otto Wöber adlı bir Almanın, aynı adı taşıyan, büyük güzel bir hanı var. *Ulus* gazetesi, *Akis*, bizim *Seçilmiş Hikâyeler* –sonra *Dost* oldu– bir de Cemil Sait Barlas'ın çıkardığı şu anda adını tam çıkaramadığım, galiba *Son Havadis* gazetesi aynı handa. Burada *Ulus*'un çok canlı, neşeli serüvenleri anlatmalara sığmaz. İsmet Paşa'nın da çok sevdiği, *Ulus* gazetesinin fotoğrafçısı Hüseyin Ezer'i sevgiyle anmak istiyorum. Beni öyle çok güldürürdü ki, o zamanlar kırk sekiz kilo, altmış sekiz boy-la sıskacık olan ben, gülmekten midemin altına giren sancıyla perişan olur, gene de gık gık sesleri çıkararak gülmeyi sürdürürdüm.

Ben şimdi ne diyordum? –Son yıllarda biz, arkadaşlarım ve ben hep böyleyiz. Lafı dağıtıp asıl söyleyeceğimizi unutup böyle yakınıyoruz. Amma büyüdük! Edibe Berk böyle diyor. Yaşlanmak da ne demekmiş. Büyüdük biz, diyor.– Evet, Sait Faik ödülleri diyordum. Galiba ilk ödöldü ya da daha ilk yıllar. O günlerde, herkes diyordu ki, bu yıl ödül ya Nezihe Meriç'in ya da Özcan Ergüder'in. Hayır. Öyle olmadı. Ödülü İstanbul'dan Necati Cumalı aldı. Bir yığın, olurdu olmazdı, haktı haksızlıktı falan lafları edildi. Sonunda sevgili Cevdet Kudret "benim öykücülerim" diye bizim ikimizi öven bir yazı yazarak, bizi seçtiğini söyledi. Salim Şengil de bu işe çok içerlemiş olacak ki, "Kitabının *Seçilmiş Hikâyeler* yayınları arasında çıkmasını isteyenler, Sait Faik Ödülü'ne katılmamayı önceden kabul ederler" di-

ye bir dayatma yayımladı. Şimdiki aklım o zaman olaydı ama ne söylenirdim, ne söylenirdim.

Böylece ben ödül meselesini daha o yıllarda, altmışlı yıllarda silmiş oldum. Bir TDK Ödülü var sanıyorum. *Korsan Çıkmazı* romanının aldığı, o kadar. Aradan yıllar, ama çok uzun yıllar geçti. Araya oyunlar, kitaplar girdi. Hiçbiri de ödül aylarına denk düşmedi. –İyi ki! İnsanoğludur bu, bozulur.– Ama ben, söylenmeyi sürdürdüm. Hele, ödül veren bir kuruluş, yazara verdiği paranın yüz katıyla bir şarkıcı hanıma, Moda’da daire alınca, Tanrım! Alana da, verene de, ödüle de, ödüllere de, dedikodulara da söylen dur artık. Bir röportajda falan söz ödüle geldi mi veryansın ediyordum.

Bir Kara Derin Kuyu nasılsa ödül ayına denk geldi ve Erdal Öz bastırdı. İlle de girmemi istiyordu. Ne dediysem vazgeçiremedim. Eh, bu çocuk da yayımcımdı, bir yerde sözünü kırmamak gerekirdi. O yıl Sait Faik Ödülü *Bir Kara Derin Kuyu*’nun oldu. “A! Daha yeni mi alıyor. Ben falan tarihte almıştım” diyenler –sıfat kullanmayacağım–, benim yaptığım konuşmayı yersiz bulanlar, falan filan. Dedik ya dedikodulara yüz vermiyoruz. Sonuç: Sait Faik Ödülü yarışmasına girdin mi Nezihe

Asım Bezirci’yle Sait Faik Ödül töreninde Burgazada’da.

Meriç girmedin mi? İşte bu! Hemen buraya sıkıştırılacak üç beş laf daha: Bu son ödöl meselesinde dergilerden, gazetelerden gelen fotoğrafçılara olmaz dedin mi? Demedin. Poz poz resmi-ni çektiler, gık etmedin –bir de Semih Poroy seni öyle çok çirkin suratlı, hain bakışlı çizmese.– Oturup albümleri karıştırıp karış-tırıp yok çocukluk, yok gençlik, anayla, babayla, arkadaşlarla falan çekilmiş resimlerini, özenle seçip yollamadın mı isteyen dergilere. Hepsini yaptın. Neymiş reklam önemliymiş. Bunu ihmal etmemek gerekirmiş. Bunca yıl durmuş durmuş da şimdi aklın başına gelmiş. Tutmuşsun bir güzel, bir sessiz, bir dingin yol kendince, bozmasana! Bu pişman olmak değil de, akla gel-dikçe sıkıntı veren, yüz buruşturan bir şey. Bu reklam meklam konusunda geri kafalı mıyım ne!

Derken –laf dağıtmakta oradan oraya atlamakta üstüme yoktur– aradan gene yıllar geçti. Yeni bir kitap: *Yandırma*. Gene ödöl olayına denk geldi. Ve ödöl! Sedat Simavi Ödülü *Yandırma*'nın. Jüridekilerin hepsi sevdiğim kişiler. Çoğu arkadaşım. Sonra köprülerin altından köpüre köpüre akan sular, bir yerde arındı. Bazı ödüllerin suyunda neredeyse denizati yetişecek. Peki şimdi ne yapmam gerek? Hani öyle esip tozduğum gibi reddetmelere falan kalksam –böyle bir şeyi düşündüğüm falan yok da– gidip şu Devlet Sanatçısı retleriyle karışacak. Densizlik. Olacak iş değil. Boynumu büküp, çenemi kapadım.

Tören törendir. Giysi seçimi, –moda– insanın çevresine gösterdiği saygı olduğu gibi, çağdaş yaşama bakışını açıklayan, kendini takdim eden bir davranıştır. –Böyle bir şey demiş akıllı biri– öyleyse giyinilecek. Sahneye çıkılacak, teşekkürler edilip verilen ödöl alınacak. Peki geçmişte de kalsa, onca yıl söylen-din durdun. Ne bu şimdi, demezler mi insana? Derler.

Ödöl gecesi geldi. Açılış, konuşmalar. Ödöl töreni başladı. Sıra bana gelince, tüm ağırbaşlılığımı takınarak sahneye çıktım. Füsün Akatlı rap rap bir yandan ben öbür yandan yürüdük. Füsün ödölü verdi, birbirimizi öptük, gülümsemeler içinde ayrıldık, döndük, yürüyoruz, bir adım daha, her şey bitecek. O anı çok düşünmüş, ille de bir şey söylemeliyim, yoksa boğazımdaki düğüm beni boğar demiştim. Mikrofonun önüne gelince, cesaretimi bir toplayıp, sanki çok sakinmişim gibi sözü-

mü söyleyiverdim. Dedim ki: "Efendim, ben bu ödüller hakkın-
da çok konuştum. Röportajlarda falanlarda, ileri geri çok şey
söyledim. Ama insanoğlu garip bir yaratık. Şimdi burada sizler,
bu ışıklar, bu sahne, bu tören havası, insan heyecanlanıyor.
Onun için, düşüncelerim bir yana, şimdi burada en uygun ola-
nın, herkesin yaptığı gibi kibar kibar teşekkür etmek olacağını
düşünüyorum. Öyle yapacağım." Tam burada, ön sıralardan
Emre Kongar'dan –Allah razı olsun– bir kahkaha geldi ve he-
men salona dağılan bir gülüşme halini aldı. Heyecanım biraz
geçti sanıyordum. Sözüümü sürdürdüm. "Kitabımı okuyup de-
ğerlendiren jürideki sevgili arkadaşlarıma..." dedim, kafam ka-
rışırverdi. Gazeteciler Cemiyeti mi diyecektim, Sedat Simavi mi?
"Şey..." dedim. Bir kahkaha daha Emre Kongar'dan. Heyecanlı-
yız dedik ya, töreni möreni, ağırbaşlı rolümü unutup döndüm.
"Şaşırtma" deyiverdim. Beklenmedik bir davranıştı. Herkes
hoşlandı, güldü, salon şenlendi. O heyecanın arasında sinirle-
rin ne kadar kasılmış olduğunu, en ufak bir şakanın, bir şakayı
anımsatan küçük bir davranışın bile insanı nasıl da rahatlattığı-
nı, güldürdüğünü düşündüm. Son yıllarda gülmeyi, sevinmeyi,
neşelenmeyi unuttuk. Kahır taşına döndük. Teşekkürlerimi sı-
ralayıp indim sahneden.

Bu, anı yazmak sarmaya başladı beni. Rahatlıyor insan. Ka-
fasının içinde, sürüp getirdiği yaşam yerleşiyor, düzenleniyor.

Yazdıklarımı okudum da, ben dedim, işte aynen böyle ko-
nuşuyorum. Bunu bozmak istemiyorum. Böyle, konuştuğum
gibi yazmak istiyorum. Çok yıllar sonra o liseli çocuk, ya da o
gözlerini kısarak bakan ince yüzlü kız bu anıları okurken sesi-
mi duyar gibi olurlar mı acaba?

XIII

Bu anıları yazmak için oturduğum zaman, içime düşen huzursuzluğu anlatması da zor, çekmesi de.

İnsan, böyle, yıldan yıla ya da iki yılda bir kalkışmaz ki bu işe. Oturur yazar. Uzun aralar verince, korkum şu oluyor, ya daha önce yazdıklarımı yinelersem, ya... Olsun. Günlük yaşamımızda da bir yaşadığımızı bin kez anlatıp durmuyor muyuz. Bence olabilir. Gene de dosyayı çıkarıp okudum. Baktım, iki şey çıkmış ortaya. Bir, yaşadığım günlerden başlayıp geriye giderek anımsadıklarımı yazıyorum, bir de bitmez tükenmez sıkıntılarım var. Küçük sıkıntılar belki ama, yaşamı sürdürmeyi zorlaştıran sinir bozuklukları yapıyor.

“Sıkıntının dibi yok” demiştim. Doğru. O zaman sondan başlayayım gene. Bakalım nasıl uçlanacak. –Bu kadar titizlenmenin de gereği yok. Yazılan önü sonu anı. Unutuşları, hataları, karıştırmaları, es geçmeleri, görmezden gelmeleri, yok saymaları kaldırır.–

Ben, yalnız bir çocuktum. Hep öyle sürdü gitti. Gülmelere, sevinmelere, tadını çıkara çıkara anlatmalara, dinlemelere, acıya, sıkıntıları bölüşmeye açık oluşum hep yanıltmıştır karşımdakileri. İçine kapanık oluşumu, alıngan oluşumu, alınganlıklarımı, kırılışılarımı zamana –bazan gizli gözyaşlarına– yedirip içimde halletmelerimi saklamıştır bu dış görünüşüm.

Hep öyleyim. Evimin içinde oturuyorum. Dışardaki dünyanın dönüşünü, o dönüşün içinde yaşamaya çalışan insanları en ince ayrıntılarına dek yaşıyorum ama, genellikle evimin

içindeyim. Masamın başına oturuyorum, kendi kendime öyküler, oyunlar, romanlar yazıp, kendi kendimi eğliyorum. –Yayımlandıkları zaman da, bir sevinme bir sevinme...–

Sonra gene kendi kendime pek çok şeyi protesto ediyorum. Sabahları gazeteleri alır almaz, akşamları televizyonu açınca cinlerim ayaklanıyor. Karşı çıkmaya, kafa tutmaya başlıyorum. Söylenip duruyorum. Durmadan söyleniyorum. Tam çenesi düşük, aksi bir kocakarı gibiyim. Yakınlarımı saymazsak kimselerin haberi yok bundan. Hani tavşanın dağa küsmesi var ya, tam öyle işte durumum.

Son yıllarda edindiğim ünlemler, sözcükler, mimikler var, Örneğin, “Aa!” diyorum. Belki yüz kez. Ağzımı A! diye açıp öylece bırakıyorum. Kapatırsam, şaştığım şeyleri kabullenmişim gibi olur diye düşünüyorum sanki. Söylediğim sözcükleri, ilenmeleri, o peş peşe eklediğim sözleri burada yineleyemeyeceğim. Yaşını başını almış, durmuş oturmuş biri olmalıyım diye düşündüğümünden yakışık almaz diyorum.

Örneğin TRT’yi yıllardır protesto ediyorum. Çağrılarını geri çevirerek, ekrana çıkmıyorum. Bu istekli değilim demek değil. Diyorum ki, kısaca, bir toplumu, o toplumun insanını, onun yaşamını –elbette evrensel boyutu da hesaba katarak– en ince ayrıntılarına dek en güzel ifade eden, o yüzden en güzel etkileyen, edinilmiş değerlerin insandan insana geçip güçlenmesini, güçlenip üretilmesini, üretilip toplumu yaşadığı çağa göre biçimlendirmesini sağlayan şey sanatsa, bu büyük çoğunluğun malı olmak zorundadır. Ona geçirilmelidir. Haberler, televizyonda nasıl günlük yaşamımızın bir parçasıysa, sanat da, sanatçı da işte tıpkı öyle, yaşamımıza karışmalı, evimizin içinde olmalıdır. Her gün, her saat başı, haberlerin hazırlandığı gibi hazırlanarak.

Bir program yapımcısının aklına esecek de, ya da hevesli bir yapımcı çıkacak da bir kanalda bir yazar, bir yontucu, başka bir programın sohbeti içinde bir ozan, ya da ressam tanıtılacak. Olmaz böyle diyorum. Olmaz! Rastgele olmaz. Bu gerçekleşmeye dek, ben hiçbir öneriyi kabul etmeyeceğim.

Kimsenin aldıracağı yok elbette. Ben kendi kendime söyleniyorum. Kendi kendime protesto ediyorum. Telefon edenlere

Vaniköy'deki evde, Füsun Akatlı ve Pınar K r'le birlikte.

güzel güzel anlatmıyor değilim. Anlatıyorum. Yerden göğe hak veriyorlar. O kadar. Sonra dünya gene öküzün boynuzunda dönüp duruyor.

Böyle yaşıyıp giderken, gelemim benim sıkıntılara. En son-
dan başlayayım:

Yaşasın Edebiyat dergisi, Ekim 1998 sayısında, 3 Eylül 1998 Perşembe günü, Tepebaşı'ndaki Mercure Oteli'nde düzenlediği, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı konulu, tartışmalı bir toplantıyı vermiş. Ben bir yazıyı okumadan önce, derginin sayfalarını çevirir, şöyle bir bakarım. Bir de resimlere bakar, resim altlarını okurum. Sonra yeniden okuyacağım yazıya geçerim. Gene  yle yaptım. Yalnız, resimlere bakarken şaşırdım. "Ey-vah" dedim. "Amma da sert, tartışmalı bir toplantı olmuş. Herkes ne kadar sinirli, ne kadar  atık kaşlı. N'oldu acaba?" Fethi Naci, Füsun Akatlı, Semih Gümüş, Cevat  apan, Erdal  z, hepsi, hani bir laf söylesen zılgıtı basacaklarmış gibi bakıyorlar. Oysa benim tanıdığım kadarıyla içlerinde güler yüzlü olmayan yoktur. Doğan Hızlan'la Ataol Behramoğlu ayrılıyor.

Doğan, "Ah ah! Böyledir bizim arkadaşlar. Sinirleniverirler" der gibi, gözlüklerinin üzerinden, öylece –alnında kederli çizgiler– bakıyor. Ataol çok daha kırılgan "Olmamalı böyle şeyler, ama oluyor işte. Yazık!" der gibi gibi. Pek mütevekkil. Neyse ki son sayfada Hikmet Altınkaynak'ın gülen resmi yüreklere biraz su serpiyor.

Bu, işin, benim, kendim için yazdığım yanı. Nedense ille yazmak geldi içimden. Şaka yapmak ihtiyacı gibi bir şey.

Asıl şunu yazmak istiyorum.

Söz, dönemin öykücülüğüne geldiğinde, doğal olarak benim de adım geçiyor.

Benim, o dönem içinde öykücü kimliğim nedir, öyküye ne getirmişim, ne götürmüşüm gibi bir değerlendirme beklemez mi insan. Füsun Akatlı'nın laf arasında belirttiği gibi, Cumhuriyet'in ilk kadın yazarı falan oluşum da varken. Çünkü bu rastgele, herhangi bir açık oturum değil ki! Bu Cumhuriyet'in 75. yılı için düzenlenmiş, çok önemli bir oturum. Programı çok önceden saptanmış, bu programa göre gene edebiyatın bu önemli kişilerince hazırlanmış falan olması gerekmez mi?

Semih Gümüş diyor ki: "Nezihe Meriç, öykü edebiyatımızın bütünü içinde benim en sevdiğim öykücülerden birisi. Bunu özellikle belirtmek isterim." Bu kadar. İyi de. "Peki neden?" demez mi insan. Çünkü, diye başlayan bir satırlık bir saptama bari. Böyle bir şey yok.

Sonra gene bir Nezihe Meriç. Bu sefer Erdal Öz. Söylediği şu: Ben, bazı öykülerimde hiç nokta, virgül kullanmamışım. Erdal –asla toz kondurmak istemeyerek– bunu neden yaptımı bilmediğini söylüyor. –Burada bir özelliğimi açıklayıvermek isterim. Ben öykülerimi yazmadan önce çevremdekilere, orasından burasından anlatır dururum. Füsun Akatlı, Ülker İnce bunu iyi bilirler. Ama okumam. Erdal Öz, çok eski yıllarda, *Dumanaltı* yayımlanmadan önce, bizim evde, bir güzel okuma akşamında, o uzun suskunluğumdan sonra neler yazdığımı çok merak ettiğini söylemişti de, ben de onu kırmayarak bir iki öykü okumuştum. Bu çok önemli değil ama, yazmak istedim. Benim, istedikleri halde okumadığım başka yakınlarım var çünkü. Bozulsunlar istemem.–

Fethi Naci de eklemiş. *Tutunamayanlar*'da da böyle noktasız virgülsüz kırk sayfa varmış ama, orada bilinç akışı falan söz konusuymuş. Nezihe'de böyle bir şey de yokmuş. İşte sıkıntı! Şimdi bu, "de" ne demek acaba? "Allah Allah yani şu demek mi? Bu demeye de gelebilir. Bu şu da olabilir... Hatta şu bile mümkün..." diye, üret dur artık. İşte burada iki şeye aa! diyerek açıyorum ağzımı. Biri şu:

Nasıl anlaşılır bu? Şimdiye dek bu öyküler üzerinde üniversite çalışmalarında olsun, sempozyumlarda olsun kaç kişi çalışma yaptı. Hepsi bunu anladı ve açıkladı ve değerlendirdi. Peki bu iki edebiyat adamı nasıl anlamaz!

İkincisi, hadi diyelim anlaşılır bir şey yapmışım. İkisi de benim eski arkadaşım. Sık sık beraber olduğumuz, telefonla konuştuğumuz arkadaşlarım. İnsan kalkıp da, şu yirmi yılın içinde "Bu ne demek oluyor? Noktalamayı kaldırarak ne demek istiyorsun? Açıkla şunu!" diye sormaz mı? Neden sormamışlar? Bu onların işi. Edebiyat adamı oldukları için de, arkadaş olarak da sorar insan. Ne aldırmaçlık, ne boş vermişlik, ne ilgisizlik.

Şaşıp kalıyorum işte, "de" de aklıma takıldı kaldı. Naci iyi ki beğendiği on öykücü içinde beni de saymış. Yoksa insan bu "de"yi çok olumsuz üretecek.

Bu "de" de ne ola ki?

Bu nokta virgül meselesi şuydu: Bir konuşma biçimimiz var. Topluluk içinde olsun, sohbet ederken, ayaküstü konuşurken, bir şey anlatırken, birine bir haber iletirken vb. kendiliğinden noktalama yaparız. Genelde böyledir bu. Her ne kadar yarım kalmış sözcükler, oradan oraya atlamalar olursa da, dediğim gibi genelde düzgün konuşulur. Kendiliğinden noktalanır, virgüllendirir söz. Ama, diyelim bir kavgada, diyelim ateşli bir tartışmada ya da gene tansiyonu çok yüksek bir dert anlatmada, bu düzen, cümle kuruluşları falan altüst olur. Bir örnek vermek gerekirse, sözün gelişi, ben bu iki arkadaşına çok fena kızmışım diyelim, başka bir arkadaşına sinir içinde anlatıyorum: "Bak sana şeyi anlatacaktım sen şeyi alıyormuydun canım biliyorum sen sanat dergilerini bağırıyorum değil mi çünkü sinirlendim şimdi sen şu benim hangisindeydi hani ilenen bir hani şu taşralı öykü vardır canım hatırlarsın ha işte orada ben sana

veririm dergiyi başka bir şey söylüyorum şimdi dinle önce sen o öyküyü bilirsin çok da seversin işte orada hani noktasız virgülsüz anladın değil mi uzun uzun konuştuğumuz yani öyle şaştım ki anlatamam...”

Diyalog kurulurken, böyle sinir taşkınlıklarını, kavgaları nasıl yazmalı diye çok düşünmüştüm bir zamanlar. Baktım noktalama işaretleriyle olmuyor bu iş, kaldırdım ben de. Bu kadar basit. Bir iki öyküde kullanılmıştır zaten. Anlaşılmaması da olacak gibi değil.

Gel de bu “de”yi çeşitli açılardan düşünüp, çeşit çeşit sızıntı yapma.

Yıllarca önce, gene böyle şaşıp kaldığım bir öykü meselesi vardır. Naci’nin bir eleştirisinde geçer. Zaman zaman, oturup uzun uzun, tek tek yanıtlamak istemiştım. Ama çok istemiştım. Her öykü bir uzun serüvendir benim için –her öykücü için öyledir zaten.– Sonra olmadı. Bir dolu yaşam parçası girdi araya çakıl çukul. Sonunda yeniden toparlamaya, yazmaya üşendim. Üşenmelerim usandırır beni çoğu zaman. Vazgeçiveririm. Öyle yaptım. Yalnız çok sevdiğim bir öykünün öyle okunuşundan duyduğum acı hâlâ durur içimde. Çökelip kalmıştır.

12 Mart’ta hepimiz daha gençtik. Çocuklarımız yeni yetişiyorlardı. Çok ziyanlık, çok acı, çok keder yaşadık. Hem kendimiz, hem çocuklarımız. Çok çocuğumuz öldü. Hepimiz anaydık. Ölenler hepimizin çocuklarıydı. Geriye kalanların yıkılışları, düş bozumuna uğrayışları, başaramamışlık, yenilmişlik duygularıyla karmakarışık olan yaşamlarını, dünyalarını bir düzene sokamayışın getirdiği harabiyet hepimizi perişan ediyordu. Biz onlarla hep beraber olan, acılarını anlayan analardık. Aynı duyguları bölüşüyorduk onlarla.

Benim “Zor Yokuşu” adlı çok sevdiğim bir öyküm var. Oradaki genç kadın gibi, birçok kızımız, çocuklarının elinden tutarak baba evine sığınmak acısını yaşadı. Kocalar hapisteydi, kızlar işlerinden olmuşlardı. Bir eve sahip olduktan, kendi evini yaşamaya alıştıktan sonra –mekân duygusunu, onun getirdiği çeşitli duygu yüklenimlerini bilmeyen mi vardır– ondan ayrılıp, beş parasız, gelirsiz olarak yeniden baba evine dönmek, annenin, babanın, kardeşlerin yaşamını, odasını, hatta gıdasını

bölüşmenin acısı bitirirdi onları. Her çareye başvurdular. Çeviri yaptılar, takma adlarla; geceyi gündüze katıp. Benim öykümde olduğu gibi, gazeteleri biriktirip sattılar, üst katta oturan aptal kıza parayla atkı, başlık ördüler. Üç kuruş için: Çocuğun süt parası olsun, çıksın diye. Homurdanan babalar mı yoktu başlarında, eniştelere ilenen kardeşler mi, üç aylığı zar zor yetişen anneanneler, kahrolan analar, kirayı ödeyemeyenler, damadın eylemini hiç anlamayan, durmadan küfreden dayılar, amcalar, kendine ayakkabı alamazken küçücük yeğenine üst baş parası ayarlamaya çalışan –sevgili– kız kardeşler... Yaşam bir karabasan olmuşken, hangi duyguyla baş edeceklerini, ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Bir de büyüyen o küçücük çocuklar: Her şeyi isteyen. Diyelim bazılarını da analar babalar bağırlarına basmışlardı, ama, ortada dönen para/sızlık göz önündeydi.

Ne acılar yaşandı.

O öykü nasıl okunmuştu öyle? O acı nasıl anlaşılmamıştı. İyi bir öykü o.

Sözü değiştirmeliyim. İçim sıkıldı kendi sıkıntılarımdan. Ama, olsun bir sıkıntı daha var. Onu da yazayım çıksın aradan.

Evden taşınıyoruz. Bu laf, kendi başına yeterli bir laf değil mi! Evden taşınmanın ne olduğunu herkes bilir. Bir de benim gibi deli saraylı olup, kitaplarına, çamaşırlarına, bilmemneye el sürdürmeyen, her şeyi kendi derleyip toparlamak isteyen biri için, bir çılgın serüven. Tam o karmaşada, bir telefon! Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Orhan Kemal Öykü Yarışması düzenlemiş, benim de jüride olmam isteniyormuş. Söyledim: Taşınıyoruz. Yinelendi lütfen. Ben de yineledim: Taşınıyoruz. Israr! Lütfen! Taşınıyoruz, yapamam dedikten sonra... Ebkem kaldım. Peki dedim. Ayrıntıya girmeyeceğim, benim için çok ama çok zor oldu. Neyse sonucu postaladım. Hiç ses seda yok. Ne aldık diyen, ne jüride bulunmam için telefon eden, çağırın, lütfen bir –bari– teşekkür eden. Hayır! Sonsuz bir sessizlik. Derken günün birinde gazetede bir haber: Kazanan iki kişi duyuruluyor. Jüride ben de varım. Buyurun. Şimdi benim gibi sinirli bir insan bunu nasıl sıkıntı yapmaz? Sıkıntı değil mi bu şimdi! Söylenmez miyim ben. Hem ne biçim söylenmek. Yazdığım raporu bu anıların içine koymalıyım diye düşünüyorum. Bence uygun olur.

Bu yarışmalarda puanlama yaparak değerlendirme benim yapıma ters geliyor.

En yüksek puan neye göre saptanacak? Nasıl değerlendirilecek? Diyelim altmış puanla, yetmiş puan arasındaki ayrımla, seksen-doksan beş arasındaki ayırım nasıl belirlenecek?

Öyküler genel olarak iyi değil. Düzgün cümlelerle yazanlar var. Ne demek istedikleri, nasıl bir öykü anlayışı içinde oldukları belli değil. Dili kullanmayı bilmiyorlar. Dilli çok kötü kullananlar var, anlaması zor ama, belli bir kurgu anlayışı sergiliyorlar. Kurgu iyi ama, her bakımdan abukluk içindeler. Anı, mektup, iç dökme, fıkra vb. arasında gidip gelen bir anlayış/sızlık.

Ayırdığım öyküler şunlar:

Ali Özenç Çağlar, Eray Karınca, Süleyman Ekim, Dursaliye Bedir, Mehmet Güler, Gülseren Engin.

Bunların içinden Mehmet Güler'le, Dursaliye Bedir'i ayırıyor, oyumu onlara veriyorum.

Kurallarınıza aykırı davranıyorsam, lütfen kusuruma bakmayın."

Daha çok sıkıntı var ama, burada duruyorum.

XIV

Ben, çocukluğumda yaşadığım kentlerin içinde, en çok Karaköse'yi –Ağrı– sevmişim galiba. O zamanı yazarken, çok sevdiğim bir romanı karıştırıyormuşum gibi geliyor bana. Orada geçen o çocukluk günlerimle ilgili olan anılar aklıma geldikçe, ille yazmak istiyorum. Ama, anıları karıştırdım. 99'un beşinci ayında da gene Karaköse'yi yazmışım. Artık oradan çıkarayım şu küçük kızı da, gelsin Kırşehir Ortaokulu'na. Daha önce de yazdığım gibi, garip bir çocukluktu Karaköse'deki. Hem pek çok şeyden yoksun, hem pek kimsede olmayan bir zenginlik. Kitaptan, müzikten, resimden gelen bir zenginlik. Sabahtan akşama kadar kırlarda oynardık. Her yer bomboş, göz alabildiğine açık arazi. Galiba ben, o sessizliğin sesini dinlemeyi o yaşlarda sezebiliyordum. Düşünüyorum düşünüyorum da, buna inanıyorum. Çünkü uzun zaman bir tümsekte oturup, tek başıma öylece bakıyor, ne olduğunu bilmediğim bir şeyler düşünüyor, duygulanıyor ve en ufak aykırı bir seste irkiliyordum.

Bitki örtüsü varla yok arası. Eh, dokuz on ay kar altında kalan toprak ne yapsın, bir iki ay gördüğü cılız güneş ışıklarından ne alsın da ne versin garibim. O boş arazi bizimdi. Çalı çırpı yakar, kavurga yapardık. Eğer bir sac edinebilmişsek çetene kavururduk. Çetene galiba süpürge tohumuydu. Çıtır çıtır yenirdi. Kavrulmuş buğday kavurgasının çeteneyle karışmış lezzetini hiç unutamam. Yerelması çıkarırdık. Onları eteğimize doldurur, nereden bulursak ışınlarımızı alır, cebimizde kayatuzu hep hazır zaten, koştura koştura doğru pınara.

Yerelmalarımızı bir güzel yıkar, sonra gene eteğimize doldururduk. Eteğimizden akan sular, tozlu bacaklarımızda yol yol izler bırakırdı. Annemi çıldırtan kirli, patlamış, kanlı, yaralı dizkapakları. Sonra, bu ganimetlerimiz eteğimizde eve geldik. En sevgili arkadaşım ev sahibimizin kızı Müsemma'ydı. Onu hiç unutmadım. Öbür kızları, oğlanları hayal meyal anımsıyorum. Eve döndüğümüzde Müsemma'nın annesi tandırın başında yufka ekmeği yapıyorsa eğer, oracığa çömelir, sabırla dürümlerimizi beklerdik. Yufka ekmeği, tandırdan alınır, içine boydan boya tereyağı sürülürdü. Tereyağı hemen oracıkta duran bir çanağın içinde erimiş olarak bulunurdu. Yufkaya sürmek için fırça yerine bir tavuk tüyü kullanılırdı. Sonra ortasına otlu peynir, taze soğan, adını şimdi anımsayamadığım bazı kokulu otlar konur, dürülür, al sana nah bu kadar bir dürüm. Ganimetlerin en büyüğü. Her zaman bir yerlerde yığılı keresteler olurdu. Biz en tepesine tırmanır, o soluk mavi gökyüzünün önünde oturup sırayla, dürümümüzü, yerelmalarımızı, ışkınıımızı yer, kim bilir neler anlatır gülerdik. Şıkır şıkır, küçük çığlıklı, bağışmalarla dolu gülmeler. Uzun uzun kış ayları boyunca, karların içinde, ağzımız burnumuz çakul çukul buzlanmış yaşadıktan sonra, bu bahar mı, yaz mı belli olmayan, hiçbir zaman kızgın sıcağa dönüşmeyen soluk ışık bizim çocuk dünyamıza neler katıyordu kim bilir. Sonra içimiz tuzlanıp yanınca, doğru pınara.

Düşünüyorum da, çocukluğu benimkine benzeyen pek çok kimse vardır. Yazılan anılarda böyle çok ortak yönler bulunur. Herkes bir ucundan köyünü, kasabasını, mahallesini yazmıştır. Benim gibi çok küçük yaşta eline geçen her kitabı okuyarak okumaya başlamıştır çoğu. Bu göçebe yaşam, bu dolaşılan değışik doğa, bu karmakarışık, anlar anlamaz okunan kitaplar nasıl bir birikim yapmıştır o çocuk dünyamızda acaba...

Bu az önce anlattığım, açık havada doyasıya oyunla dolu günden eve girdiğim zaman, benim dünyaım hemen değışiyordu. Elim yüzüm yıkanıyor, bacaklarım temizleniyor, tepe tırnak soyulup evde giydiklerim giydiriliyordu. Bu işler biter bitmez ben, kitabımı aldığım gibi doğru kendi evime giriyordum. Ortaokulu bitirinceye dek evcilik oynadım. Evin içinde, bir köşe-

de hep bebeklerimin ve benim özel evimiz oldu. Evim de kendi yaşamım gibi tuhaftı. Babam İstanbul'a gittiğinde, Bonmarşe'den kocaman bir bebek almış bana. Başka biri de kızına bir oda takımı ve yemek takımı almış. O porselen yemek takımını, o çay takımını hiç unutmadım. Kâğıt tabakların içinde mayonezli balıklar, kızarmış tavuklar, pastalar, neler neler vardı. Tabii ben milattan öncelerden söz ettiğim için, o zamanlar Türkiye'de, hele hele Allahın Karaköse'sinde böyle oyuncaklar bulmak söz konusu değil. Haa, Bonmarşe'de paketler karışmış, benim bebek başkasına, oda takımıyla, yemek ve çay takımı da bana gelmişti. Bu zengin sofra düzenlerinde benim çatal bebeklerim yemek yerdı. Sınıf farkı yoktu. Taş bebeğim, çatal bebeğim, bez bebeğim hepsi bir arada gül gibi geçiniyorlardı. Evimin eşyası da oldukça karışıktı. Pek çok mukavva kutum vardı. Sandığım sepetim, bavullarımdı onlar. Parçalar vardı, düzgünce katlayıp yerleştirdiğim. Çok buruşuk olanları, ablam bana ütüyeyiverirdi. Çocuklarım yer yatağında yatıyorlardı. Annem yatak yastık dikivermişti, yalvarmalarına dayanamayıp. Evimde öyle mutlu yaşırdım ki, işte bunu anlatmak o kadar kolay değil. Bunu bir evcilik oynamayı sevmiş olanlar, bir de ev yaşamını sevenler duyabilir. Elimde de dünya vardı. Ya da kullanılan bir söyleşiyle dünyaya açılan pencere. Dalar giderdim kitabıma. Kendi kendime sözler verirdim, örneğin *Goriot Baba'yı* okuduğumda, büyüyünce pansiyon işletecektim. Her akşam sofraya, kocaman bir kâse çorba gelecekti; baskın bir kereviz kokusuyla, dumanı üstünde. Öğrencilere elimle dağıtacaktım; herkesin kâsesine iki kepçe.

Karaköse, tüm bu anlattıklarımı içinde toplayan bembeyaz bir kar dünyasıdır. İçinde "müsamereler" cambazlar, turneye çıkmış tiyatro toplulukları, Cumhuriyet, 30 Ağustos, 23 Nisan baloları. Asker eşleriyle sivil memur eşlerinin kıyasıya "rekâbeti" annemin sırtı beline dek açık ördekbaşı yeşil krep saten tuvaleti. Saç maşalamaları, Tokalon pudraları, aklımda Flöramin diye kalmış olan kokusu –fleur'ü anladık da sonu nedir bilemedim– ablama çeyiz olarak biriktirilen kaçak ipek yatak örtüsüydü, yok çok kıymetli kürt kilimleriydi, annelerimizin ördüğü bitmez tükenmez perdeler, masa örtüleri, babaların briç partile-

ri, annelerin babaların gece gezmeleri, evlerde toplanmaları –çocukları asla götürmeyerek– vb. vb. olan bir dünya. Peki ben? Ben o yılları hep boyumdan büyük kitaplar, romanlar okuyarak, “tahrir vazifeleri”ni rahatlıkla yazarak ve açık havada, kırlarda doyasıya koşup oynayarak geçirdim.

Bu küçük kızı sahiden çıkarayım artık Karaköse’den. Gel-sin Kırşehir’e. Ortaokula.

Karaköse’den çıkmadan, gördüğüm ilk Avrupalı kadını da anlatmalıyım. İkinci. Birincisi bir cambaz kızdı. Tam anımsamıyorum ama, gözüne ayna tuttukları için, ipten düşüp ölmüştü. Çok güzel bir kızdı sanıyorum. Hayal meyal anımsıyorum. Duygularım neydi bilemeyeceğim.

İkincisini sık sık anımsarım. Biz Diyardin kaplıcalarındayken, bir akşam, hava karardı kararacak bir kadın getirmişlerdi çadıra. Mühendis beyin çadırında kalması münasip görülmüş. Babam yok tabii. Çadırın içinde dört beş kişi. Kadını buyur ettiler. Hiç unutamadığım ve anımsadıkça hep şaşıtığım şey başladı. Hiç Türkçe bilmeyen o kadınla, –Macar olabilir, Fransız olabilir. Dalgalı kumral saçları ve kilot pantolonu kalmış aklımda belirgin olarak– annem, ablam, –onlar da herhangi bir yabancı dil bilmiyorlardı– annemin arkadaşları başladılar sohbete. Çaylar tazelendi, sofralar kuruldu, yenildi, içildi, yemek tarifleri bile yapıldı. Hayır abartmıyorum. İran’a ya da Rusya’ya falan –bilemiyorum– geçen bir tiyatro grubunun oyuncusuydu kadın. Herkesi çadırlara dağıtmışlardı, o da bize düşmüştü. Annem sonraki yıllarda bu olayı anlatırken hep şöyle derdi: “Müddeti hayatımda, ben böyle terbiyeli kadın görmedim. Ecnebi deyip geçmeyin. Onların da çok asilleri var. Anlattığım kadın o gece hepimizin ortasında soyundu. Ama, geceliğinin içinde. Gayet kibar, gayet edepli, anlatamam.” Ben de o kadını zaman zaman anımsarım. Duruşu, oturuşu, çadıra, sofraya, çevresindekilere ilgiyle, sevgiyle bakışı hep gözümün önündedir. Peki o kadınlar nasıl anlaştılar da, öyle geç saatlere dek konuşup güleştüler. Hatta, hadi biraz abartayım, gözleri dolarak, annelerinden babalarından, ölmüş çocuklarından falan söz açıp dertleştiler. Hep şaşarım. Bu kadınlar arası iletişim anlatılır gibi, anlaşılır gibi değildir. Buna hep inanırım.

XV

Şu bizim küçük kara kızı, Nezihe Meriç'i Kırşehir Ortaokulu'na bir getirelim bakalım.

İlkokul numaramı anımsayamıyorum ama, Kırşehir Ortaokulu'nda numaram 242'ydi. Eskişehir Lisesi'nde 1772. İlkokulu üç ilde okudum: Eskişehir, Erzincan, Karaköse. Erzincan'dan aklımda kalmış, yer etmiş anılar yok nedense. Bir bildiğim nüfus kâğıdımın orada çıkarıldığı. Babam, canlı, keyifli, sanatçı ama dalgacı bir adam –ben ona benziyorum, bazı küçük ayrılıkları saymazsak.– Nüfus kâğıdımı çıkarmayı ihmal etmiş. Biz Erzincan'dayken, tam böyle mi iyice bilemiyorum, gayrimeşru çocuklar için bir nüfus kâğıdı çıkarılması olayı olmuş, işte ondan faydalananarak bana da nüfus kâğıdı çıkarttırmış. Bunu, odacıyı yollayarak yaptırmıştır, eminim. Çünkü nüfus kâğıdında adım Neziha Şükran diye geçer. Bu “a” beni hep sinirlendirir.

Bir de, evimize çok yakın çılgın bir yangın anımsıyorum. İnhisarlar Müdürlüğü yangını. Korkmuş muydum acaba? Sonra, pek çok önemli anı unutulmuşken, zaman zaman akla gelen, önemsiz dediğimiz anılar var. Ama çocuk belleğinde neden böyle altı çizilerek yer etmiş bilinemez. Örneğin şu:

Bir çiftlik davetiydi sanıyorum. Ağaçların altına büyük, çepeçevre bir yer sofrası kurulmuştu. Çaylar demlenmiş, ekmekler fırından çıkmış sıcak sıcak. Sohbet, neşe, gülüşmeler, ikram kıyamet. Ben ilkokul üçüncü sınıftayım. Sekiz dokuz yaşında bir çocuğum demek ki. Sofrada her şeye, her zamanki ilgimle,

dikkatimle bakıyorum. Türlü türlü reçeller, ballar, çeşit çeşit peynirler, zeytinler. Çörek, kurabiye, simit, domates, közlenmiş yeşil biber, kavurma, gözleme, akıtma. Yok yok. Ben hemen hemen hepsini tanıyorum. Tanımadığım bir şey var. Ortalarda bir yerde, büyükçe bir tabağın içinde, bej rengine yakın bir renkte, sanki katlanmış kalın kumaş parçaları gibi bir şeyler var. Onların ne olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Parmağımın ucuyla hafifçe dokunuyorum; sert. Allah Yarabbi, hiç de böyle bir şey görmemişim ömrümde. Ev sahibi kadınlar, genç kızlar ikram için parçalanıyorlar. Yakınımda oturan güleç yüzüyle bana bakan kadına soruyorum: "Teyze bu ne?" "Kaymak yavrurum" diyor. "Kuru kaymak." Sonradan çok ısrar etseler de bilmediğim şeyi yemiyorum tabii. Bu arada annemin kıpkırmızı olduğu da gözümünden kaçmıyor. Bir terslik olduğunu seziyorum ama, ne olduğunu çıkaramıyorum. Eve gelince, annem bana çıkışıyor: "Bilmediğin bir şeyi bir daha bana sor" gibisinden bir şeyler söylemiştir de, asıl şurasını hiç unutmadım. "Sonra yerliler, bu memurlar çok görgüsüz oluyor derler. Bilmediğini belli etmeyeceksin." Buna pek aldırıldığımı söyleyemem. Çünkü ben bilmediğimi hep açıkladım, sordum, öğrenmeye çalıştım bu yaşımaya dek.

Kırşehir Ortaokulu:

Kırşehir'de çok şey var. Müzik, piyano dersleri. Sevgili müzik öğretmenimiz Zeki Taner. Rumelili. Hemşeri. Ayrıca Adnan Saygun'un çocukluk arkadaşı. Deprem, Mucur'un batışı. Yağmur altında çadır yaşamı. Ortaokulun üzerinde kurulu olduğu Kırşehir Kalesi. Türkçe öğretmenimiz Meziyet Hanım, jimnastik öğretmenimiz Hasan Basri Çimer, aklımda yanlış kalmadıysa. Hasan Basri Çimer, koşuda ilk Milli Takım birincisi. Benim de, ilk gördüğüm, hayran olduğum modern erkek. Takım elbiseli, kravatlı, kolunda pardösü. Dimdik ve hoş. Benim babam da takım elbiseli, kravatlıydı, törenlerde falan jaketatay giyerdi ama, benim için babamın en çok aklımda kalan ve en çok gördüğüm hali, kilot pantolon, çizme ve kolonyol şap kaydı. Babamı bir caddeden Hasan Basri Çimer gibi, kolunda pardösüyle geçerken görmemiştik ki. Cadde bilmezdim zaten pek. Cadde dediğimin en güzeli, iki yanı ağaçlı kale yoluydu galiba.

Bir de, yıllarca sonra, bunu ayrıca tadiyla yazmam gerek, Kırşehir’de başlayan romancılığım var. Altmışımı aştıktan sonra öğrendiğim bir olay. Onca yıl sonra Beyrut’tan gelen bir mektup. Bu çok kuvvetli bir altıncı his öyküsü. Beyrut’tan gelen bir mektup ve ortaokul arkadaşım Hermine...

Kırşehir’e gelelim de, asıl, bu ortaokula gelen kız nasıl bir çocuktü. Burası çok önemli. Neler yaşamıştı ömrü olan bu on on iki yıl içinde. Buraya dek yaşadıklarını, aklımda kaldığınca anlattım. Anlattım da, bu çocuk nasıl bir birikimle, nasıl bir insan olarak biçimlendi. Neler öğrendi? Nelerden mahrum kaldı. Kişiliği nasıl bir yolda gelişmeye başladı...

Bunu açıklamaya çalışmadan önce, hazır havasına girmişken, ortaokullu bir kızın şu roman yazma öyküsünü anlatmak istiyorum.

Benim bir “altıncı his” durumum var. Bu pek çok insanda var da, benimki biraz fazlanın üstünde galiba. Bu anlatılması zor bir duygu. Pek çok arkadaşım, pek çok yakınım, hatta bana ilgi duyan tanımadığım kimselerle de –öykülerimi okuyan, ya da herhangi bir nedenle beni düşünen birileri de olabilir– bir arada yaşıyormuşum gibi bir durum. Onların acılarını, sevinçlerini, olmuş olanla olacak olan birtakım olayları, durumları hep hissediyorum. Buna alışığım. Çocukluğumdan beri böyle bu ama, bazan, kafamda çözemediğim, telefon edip öğrenemediğim durumlarda, neredeyse bunalıma girecek kadar etkilendiğim de oluyor. Ben falcılara falanlara inanmadığım için –kahve içer içmez fincanımı çeviririm. Fal bakanları dikkatle dinlerim. Güzel şeyler söylenirse güler, sevinirim. Bu ayrı– bu durumu bir başkası anlatsa aldırmaıabilirdim. Ama bunu sürekli kendim yaşadığım için, öyle pek es geçemiyorum. İlle bilimsel çözümler olsun istiyorum. Bu konuda elime geçeni okuyorum. Çevremdeki genç bilim adamlarını durmadan sorguya çekiyorum, “olmaz”larına, gülmelerine, bana takılmalarına kıızıyorum. Doyurucu açıklamalar getiremiyorlar. Bence bu yüzden genelde oldukça dalgın bir görünüşüm vardır. Bir anda değişik üç beş mekânda birden yaşıyormuşum gibi sanki. Ben ne yapayım; böyle. Karşımdakinin hakkımda ne düşündüğünü bile sezebiliyorum. –Bunları yazmasam mı acaba?– Bu konuda

birçok şaşırtıcı olayım var. Ben o kadar alışığım ki, bana çok olağan geliyor. Arkadaşlarım, yakınlarım, çevremdeki herkes de alışık. Yeni tanıyanlar da bir süre sonra –şaşıklık içinde– alışıyorlar.

Şimdi: Ortaokul dediğin kalmış taa otuzlu kırklı yıllarda. Gelmişiz yetmişli yıllara. Öyküler, oyunlar yazmışız, bir romanımız bile var elde. Öykü kitaplarından biri, *Dumanaltı*, yayımlanmalı birkaç yıl olmuş. Haa, işte o günlerde ben birden şöyle bir şey tutturdum: Güneyde bir yerde, Mısır falan gibi, Pakistan hatta Afrika bile olabilir, anlayamıyorum ama oralarda bir yerlerde beni düşünen biri var. Çok kuvvetle duyuyorum bunu. Çok elektrik alıyorum. –Benim bu elektrik almamla en çok dalga geçen Salim Amca’dır. Ama, zaman zaman, belli etmese bile, o da şaşırp kalmıştır. Rengi bile uçar bazan– Durmadan bunu yineliyordum. Bu konuda ürettiğimiz şakalaşmalara, gülüşmelere yol açan varsayımlarımız bile vardı. Sonunda beynim ne yaptı etti, bir senaryo uydurdu. İşte:

Genç bir üniversiteli var. Durmadan okuyan bir çocuk. Yayınları günü gününe izliyor. *Dumanaltı*’nı da okumuş çok sevmiş. Bunun, işte öyle Mısır gibi falan bir yerde yaşayan bir teyzesi, halası, bir şeyi var. Gençken evlenip gitmiş. Çok varlıklı, büyük arazili, köşklü falanlı, uşaklar, hizmetçiler, aşçılar, öyle bir yaşam. İstanbul’daki yaşamı, benim *Dumanaltı*’ndaki Erol Bey öyküsündeki gibi, Boğaz’ın tepelerinde bir köşk yaşamı. Çocuk okurken hep bunu düşünüyor. Bu yüzden, yaz tatili için diyelim halasının yanına giderken, kitabı da yanına alıyor. Gidince halasına okuyor. Kadın gözyaşları içinde. Bu yazarı çok seviyor, çok merak ediyor. Aradan zaman geçiyor. Çocuk gene yaz tatilinde. Hâlâ ölüm döşeginde. Vasiyetini yazdırıyor. Her şeyini ona ona buna buna, yolunca, yordamınca dağıtıyor. Derken akıllarına, İstanbul’daki Boğaz’ın tepelerinde bir yerde –Anadolu yakası– unutulmuş kalmış, o gençliğini geçirdiği köşk geliyor. Harap, perişan, terk edilmiş bir köşk. Kim ilgilenir onunla. Kimin umrunda olur. Benim delikanlı zaten Amerika’ya yerleşecek. İstanbul’da hiç kimse kalmamış. N’apmalı? Birden, o yazar, hani o Erol Bey öyküsünü yazan yazar geliyor akla. Köşkü ona bağışlamak en “münasip” iş olacak. Köşk res-

tore edilsin. Onarım parası ödensin. Hizmetçisi, aşçısı, bahçıvanı temin edilsin. Köşkün kıymetini, bilse bilse o kadın bilir. Yalnız bir koşulu var işin: Bu yazar hanım, o köşkte oturacak. Köşke can katacak. İşte bu yüzden ben güneyde bir yerde biri beni düşünüyor diye tutturmuşum demek ki! Buraya kadar hadi neyse de, bu oturma koşulu işi biraz karıştırıyordu. Çünkü biz, Kuleli Askeri Lisesi'nin yanında, set üstü, deniz derya ayaklar altında, kaptan köşkü gibi, tüm arkadaşlarımızın hayran olduğu bir dairede oturuyoruz. Şimdi burayı bırakıp da, ne diye o koca köşke gidelim. Hem ben öyle büyük evleri severim de, içinde yaşamak istemem. Bana ne!

Peki sonra? Ben senaryoyu buraya kadar anlatırdım, gülerdik, şakalaşırdık falan ama, otobüste, dolmuşta, takside gelip geçerken, Kuzguncuk'ta, Kandilli, Kanlıca sırtlarında yaptığım uzun yürüyüşlerde, avara kasnak dolaşmalarımda gördüğüm evleri "ciddiyetle" gözden geçirmeyi de ihmal etmiyordum. Kimi çok haraptı, kiminin yanı yöresi çirkin yapılaşmıştı, kimi çok tepelerdeydi, bir türlü gönlüme göre bir eski köşk bulamıyordum. Ben Erol Bey'in yaşadığı gibi bir köşk –imgelemimdeki gibi– arıyordum. Kolay iş değildi tabii. Bazan unuttuyordum. Araya zaman giriyordu. Bazan ciddi olarak senaryomu yaşamaya başlıyordum. En belirgin olan şuydu: Güneyde bir yerde; beni düşünen biri var!

Derken, günün birinde telefon çaldı. –İnanılmaz, buna herkes şaşıtı.– Çok güzel İstanbul Türkçesi konuşan güzel sesli bir bey –evet bir bey sesiydi– arıyordu. Diyordu ki, size, Beyrut'tan, bir çocukluk arkadaşınızdan, bir mektup getirdim. Hermine Hanım'dan. Şaşıtmı kaldım. Benim mi? Hermine mi? Hermine kim? Ben böyle birini tanımıyorum ki! Beni Nezihe Araz'la karıştırıp karıştırmadığını sordum. Sitemli bir sesle, Nezihe Meriç'in iyi bir okuru olduğunu söyleyerek, *Sular Aydınlanıyordu*'ya hayran olduğunu anlattı. Konuşmanın sonunda, ortaya çıkan şu: Hermine benim Kırşehir Ortaokulu'ndan arkadaşım. Evlenip Beyrut'a gitmiş. Orada yaşıyormuş. Benim izimi hep sürmüş. Bütün kitaplarım varmış onda. Beni İstanbul'da çok aratmış, bulamamış. Şimdi bu Agop –soyadını unuttum ne yazık ki– Bey gelirken, ona bir mektup vermiş, beni

bulmasını rica etmiş. O da, uzun aramalardan sonra telefonunu bulmuş.

Sonunda mektup elime geldi. Çok güzel, sevgi dolu bir mektup. O zaman, hayal meyal, küçük bir kızı buldum imgelemimde. Ben köftürü –bir çeşit pestil denebilir– çok sevdiğim için, bana evden bir kâğıda sarıp küçük köftürler getirirdi. Ben de oturup ona uzun bir mektup yazdım. Bir süre seyrek de olsa mektuplaştık. Resimler yolladık. Ortaya şu çıktı: Ben o yıllarda, yani ortaokul öğrencisi olduğum o yıllarda, geceleri roman yazarmışım. Sabah Hermine'yle, gider bahçemizden geçen dere-nin kenarında otururmuşuz. Yazdıklarımı okurmuşum ona. Hermine böylece ilk okuyucummuş benim. Bir şey daha var şaşırtıcı: Bir mektubunda diyordu ki Hermine, *Dumanaltı*, uzun yıllar onun başucu kitabı olmuş. Aklına geldikçe açar açar, orasından burasından okurmuş. Ben bu roman yazma, okuma işi-ni, çok uzak, sislerin arasında anımsıyorum.

Sonunda köşk elden gitti ama, yerine sevgili bir çocukluk arkadaşı, o olmasa aklıma bile gelmeyecek bir roman yazma se-rüveni geldi ve güneyde bir yerde beni düşünen giz açıklanmış oldu.

Biz bir zamanlar bunu konuşur konuşur, inceler, irdeler, şaşar şaşar kalırdık.

Not: Yaa Semih Poroy işte böyle böyle. Bir düşün bu işi.

XVI

Bir 2000 vardı. 2000, 2000 denirdi hep. İçinde, gelişen dünya ve insan üzerine, toplumsal, siyasal, ekonomik, büyük büyük, derin derin fikirler barındıran neler neler yazıldı, çizildi, söylendi, konuşuldu. "2000'e yaklaşırken..." "2000 geliyor, biz hâlâ ..." "2000'li yıllarda artık..." dendi durdu bizde de. Bırakın derin derin olanını, bilimsel ve "ilimsel" olanını, şöyle günlük yaşamımıza bir bakalım, gündelik bir deyişle söyleyelim: İşte 2000! Geldi de gidiyor bile. Kışı yıldırması. Yazı sıcaktı. Çok sıcaktı. Başka "bir şey" di. Sonbaharı da uzadı da uzadı. Ne biçim 2000'miş bu. Bağladığımız umutlar, ürettiğimiz, hayalle karışık beklentilerimiz vız geldi ona. Dünya gene bildiği gibi dönüp duruyor. Bizim memleketin düzeni de öyle. Değişen hiçbir şey yok -şimdilik.-

Bir ara ben, o sıcaklarda, herhalde artık eskisi gibi olamam, beynim erimiştir diye düşünüyordum ciddiyetle. Neyse öyle bir şey olmamış. Yazı olduğu gibi anımsıyorum. Bodrum! Girip çıkan, evi batıran ustalar, evin dış badanası, çöken evye, günlerce, tepsiyle taşıyarak "Oo" aralıklarında bulaşık yıkamak, tamir edilirken ortasından kırılan mermer tezgâh, yerlere taşan sular, kırılan tabak çanak... Ha dedin mi, günlerce bekletmeden -hani sinirden ağlama derecelerine gelene dek- usta geliyor mu? Yardımcı birini bulabiliyor musun? Hayır! Her işi kendin yapacaksın. Allahtan canı tez, eli çabuk, iş yapmaya alışık biriyim de az söyleniyorum. -Ara sıra patlayıp, yaz evine de, söz verip gelmeyen ustasına da, benim iki saatte toparlayıverece-

ğim işi, akşamlara dek sürdüren beceriksiz yardımcılarına da –arkalarından– bas bas bağırmalarımı, ilenmelerimi es geçiyorum.– Ne yazdı ama. Zaten ancak Temmuzda gidebildik Bodrum’a. İki sevgili canın, iki sevgili arkadaşın, dostun, canımı çok yakan hastalıkları bitirdi beni. Gözyaşları! Amma ağlattı bu yaşam bizi. Doğrusu biraz ayıp ediyor artık. Hiç ara vermiyor. Biri biterken öbürü başlıyor. Ölümle, ameliyatlar, hastalıklar, yalnız kalanların insanın içine ağı gibi yayılan acıları...

Ve! Ve yaşam sürüyor. Evlerimiz var. İyi ki var. Ama onlar da bakım istiyor. Onların da canı var. Sevgisizlik sadece insanları mı harap eder. Evler de aynı. Badanası, boyası, çürüyen bozuları, dökülen sıvaları, akan çatılar, paslanan menteşeler, kaba parkeler... Onlar da yaşıyor... Eh, iyi kötü üstesinden geldim sayılır. Ama, öyle çok iş yapmak zorunda kaldım ki, yorgunluktan tatil miydi, neydi anlayamadım Bir de Candan Erçetin’imiz vardı bu yıl. Anlatmalara sığmaz. Bodrum’un soluk alıp verdiği tüm hücrelerinde bir Candan Erçetin. Elbette diyor da bi daha demiyor. O kız benim hoşuma gidiyor. Kasetini de almıştım. Ama, öylece duruyor. Jelatinini bile çıkaramadım. Her gece sabaha yaklaşırken, sen yorgun, perişan kan uykularında uyurken, odanın içinde biri avazı çıktığı kadar “Elbette...” diye haykırmaya başlar, seni yataktan fırlatıp kaldırır! Anlatılamaz. Bodrum’un tüm gece boyunca denizden doğru gelip bahçelere evlere sinen uğultusu, homurtusu iyice azalmışken, hava –hani sanki– biraz serinlemişmiş gibiyken, sitenin girişinin tam karşısındaki kaldırımda, çadırla gecekondular arası “bilmem ne kafe”deki sızmış üç beş sarhoşun isteği üzerine, avazı çıktığı kadar “Elbette” diye bağırılan Candan Erçetin dayanılmaz bir şeydi.

Bu tüm şarkıcılar için geçerli. İki üç yıl önce de aynen böyle, Sezen Aksu vardı. Gelecek yıl başka biri olacaktır. Bunu Bodrum’un tüm kahvelerine, “kafe”lerine, yemek yenilen, –lokantaydı, büfeydi– cümle yerlerine, gezi teknelerine yayarak yüz’e, bin’e katlayın. Bu sıkıntıyla başa çıkmak olası değil. Birkaç yıl önce, bir vali hanım, Bodrum’da oturan, bu durumdan kendisine şikâyetle bulunan akıllı uslu bir arkadaşımıza “Bodrum’da oturmamalısınız. Bodrum turistik bir yer. Bunlar ola-

ğandır” demiş. Eh! Eh işte! Bu konuda ben kendi hesabıma, öyle çok konuştum, öyle söylendim, telefonun başında sinirden titreyerek polisti, karakoldu öyle uğraştım ki, artık hiç halim kalmadı. Bu pes ettim demek değil tabii.

Her yaz bir koca kutu kitapla gidiyorum Bodrum’a. Sağ olsun Yurtiçi Kargo. Onları başucumdaki kitaplığa, okunma sırasına göre dizi dizi yerleştiriyorum. O sıcakta, o tatil yeri havası içinde sadece iki ya da üç tanesini okuyup bitirebiliyorum ama, onlar yanımda ya, iş onda. Kendimi –anlatması zor– emniyette sayıyorum. Aklıma bir şey esti mi, kitap elimin altında olmalı.

Anılarımızı yazıyorsak, eh bunlar da yazılmalı diyorum. Nasıl yaşıyoruz şu 2000 denilen yılda. Hallerimiz işte böyle böyle de, nasıl yazıyoruz? Aslında bu eleştirmenlerin işi. Yazdıklarımız, yapmaya çalıştıklarımız ortada. Ne yazmışız, nasıl yazmışız, değerlendirmesi onlara kalıyor. Ben gene, bu anı havasını sürdürüp –anıysa anı– bu yaz yaşadığım, yazmayla ilgili bir “şey” anlatayım.

Ben, tiyatroyu çok seviyorum. Bunu daha önceleri de yazmışımdır herhalde. Kafamın içi birer perdelikten tutun, belki binbir tane oyunla dolup taşıyor. Hep anlatıyorum, tadını çıkarıyorum. Hele “Valla Nezim sen oyuncu olmalıymışsın, yazık olmuş” demiyorlar mı, bayılıyorum.

Eski bir oyun var. Yıllardır ortaya çıkar çıkar, kaybolur. Ben önce, 1966-67 falandı, bir kişilik bir oyun yazmıştım: *Sular Aydınlanıyordu*. Yıllar sonra, seksenli yıllarda, bir tane daha yazdım: *Sevdican*. Eh, bir de iki kişilik yazayım bakayım becerebiliyor muyum, deyip *Çın Sabahta’yı* yazdım. Hani, eh, olmadı değil. Oynandığı zaman seyircisiyle buluşan, sözünü iletip paylaştan oyunlar oldular doğrusu. Bu sefer, hadi bakalım bir de çok kişilisini deneyelim dedim. Yaz içinden geldiğince, yaz yazabilirdiğin gibi. Elini bol tut, kendini sıkma... Adı *Öyle Bir Akşam Üzeri* olacak. Bir Akşam Üzeri’si vardı da, bulduğum sıfatlar içime sinmiyordu. “Öyle” Orhan Suda’dan. Tam istediğim gibi. Bu oyunu öyle çok anlatmışımdır ki, bana yakın olanlar ezbere bilirler. Orada, doksan altı yaşında bir kadın var. Biz ondan söz açılınca hep “yaşlı kadın” deriz. Bu yıl tatile çıkarken, benim

bu doksan altılığı da yanıma aldım. Artık şunu bir güzel çalışıp bitirmezsem bu yıl, bir daha da elime alamam diye düşünüyordum. Anlattım nasıl bir yazdı. Olmadı. Elimi bile süremedim. Bir gün, bu konuda çok fena sıkılıp dururken aklıma çok parlak bir "akıl" geldi. Yıldız Kenter'le, Şükran Güngör Turgut Reis'te. Onlar bir okusun, tiyatrocü gözüyle, sana, şundan şu, bundan bu desinler, bir bakalım. Hiç düşünmeden, hemen telefona sarıldım. Hikâye uzun. Onların yazı da bir başka âlemdi. Bu yıllarda hepimiz öyleyiz galiba: Sıkıntılıyız, zamanımız dar, işimiz çok. Telefonlar, araya giren ustalar, çöken evyeler falanlar. Yıldız'ın İstanbul'a gidip dönmesi derken, sonunda bizim o zaman adı konmamış olan oyun -adlar benim için çok önemli. Gereğinden fazla.- Ellerine erişti, önce Yıldız okudu -sağ olsun onca işin arasında- ve meydana çıktı ki, ben elini bol tut dediysem, doğrusu çok iyi etmişim. Yıldız dökümünü yapmış, tam yirmi bir kişilik oyun yazmışım. El insaf! Hangi tiyatro böyle bir kadroyu taşıyabilir. Kolay mı! Ben şaştım şaştım kaldım. Yıldız telefonda diyor ki, "Perizat için şunu düşündüm..." Ben soruyorum? "Perizat da kim?" Yıldız gülüyor. "Ben oyunu senden daha iyi biliyorum" diyor. O bizim yaşlı kadının adı Perizat'mış meğer.

Bilmem anlatabildim mi durumumu, oyunla olan ilişkimizi? Oysa bu oyunu nasıl sevdiğimi, nasıl durup durup kafamda yazıp durduğumu anlatamam. Bir ara Yıldız, "Ben bu kadını oynamak isterim" gibi bir laf etti. Dediğine göre bir oyun yazarı -aklımda kalmadı- o ünlü oyununu tam dokuz kez yazmış. "Sen de yeniden yazmalısın" diyor. Şimdi, durumum çok kötü bence. Güvendiğin iki oyuncudan, o çılgın Ağustos sıcağında yardım iste. Oyununu okut, sıra yazmaya gelince yan çiz. Ne o, sırada öncelik tanıdığın öyküler varmış da, oyun senin zaten hobinmiş de... Ayıp! Ayıbın ayıbı. Ben hep böyle düşündüm insanlarla olan ilişkilerimde. Hiç zararını da görmedim. Bu oyunu yazmalı, Yıldız'a "Bak işte yazdım" demeli. Verdiğim eziyeti -sıcak anlatılır gibi değildi canım. Belki de başıma vurmuştu- böylece biraz olsun hafifletebilirim. Oynanır oynanmaz, olur olmaz, o ayrı bir şey. Günlerin ne getireceği belli mi. İş şu oyun çıksın ortaya da, kurtulayım.

İşte, 2000'in içinde bir çalışma, yazma sıkıntısı. Üç aylık bir dinlenme, çalışma hevesi içine yayılmış bir serüven.

Dergileri hep bir iki ay gecikerek okuyorum. Yakınlarda okuduğum dergilerden birinde –öyle çok dergi giriyor ki eve, çoğu kez, neyi nerede okuduğumu tam bulup çıkaramıyorum– Leyla Erbil'in bir yazısında –beni ilgilendiren– bir sorusu kafama takıldı. Yanıtlamak isterim.

Dergiyi yeniden arayıp bulup, milimi milimine yanıtlayacak durumum yok, ama, Türk öykücülüğünün gelişimi üzerine bir değerlendirmeydi sanıyorum. Türk öykücülüğünün iki ana kaynaktan beslendiği anlatılıyordu. Sait Faik ve Orhan Kemal. Adlar sayılırken, sıra Nezihe Meriç'e geldiğinde, çizgi içinde soruluyordu. –Nezihe Meriç, Orhan Kemal'e daha mı yakındır?– Yanıt: Hayır değildir. Hiç değildir. Ne kurgu, ne içerik, ne birikim, ne öykü anlayışı, ne dili kullanış... Nezihe Meriç'le, Orhan Kemal uzaktan yakından, asla birbirine benzetilemez. Birikimleri öyle değişik, öyle birbirinden ayrıdır ki, nasıl böyle düşünülebilir.

Şu satır aralarını okuma alışkanlığımız, zekâmızı, aklımızı çok bileyip parlattı. Düşün, yorumla, sonu gelmiyor. En iyisi, öykümüzü yazmak. Tek kurtarıcı o.

Yorgunluklar, sıkıntılar, bugünlerde beni tam Semih Poroy'un çizdiği o karakancoloz'a benzetti. Yaşamak bazan zor. Yineliyorum. Pes ettiğim sanılmasın. Sadece hoşgörümü kullanmakta zorlanıyorum bazı bazı.

XVII

Bazı haftalar çok sıkıntılı geçiyor. Zaten sıkıntı, sabah, sokak kapısını açıp, gazeteleri alınca, daha yerine oturmadan, başlıklara bakarken başlıyor. Evde konuklar da varsa, herkes elindeki gazetededen ortaya başlıklar okuyarak sıkıntıyı koyultuyor. Oysa ne güzeldir evin sabah sesleri. Seslenmeler, yanıtlar, rahat, dinlenmiş, uykusunu almış esneme, gerinme sesleri... "Çayı demlemiş miydin?" "Ekmekleri sakın elleme. Yakıyorsun." "Bu makine otomatik yahu!" "Olsun. Her ekmeğin kendine göre bir kızarma derecesi var." "Senin sarı kedi gene gelmiş balkona." "Aa! İnsan gibi içeriyi seyrediyor bu." "Kızım senin evinde zeytin yemek... Büyülüyor musun n'apıyorsun?" "Bey kardeşim, zeytini üşenmeyip çizmek gerekir. İki gün suda bekleteceksin. Sonra süzüp, yağını limonunu koyarsın. Biraz da kekik serpelersin, bir de, bir diş sarımsağı çintip, zeytin kabının kenarına sürmek gerek çepeçevre..." "Kültür bu azizim, kültür. Kültür eğer toplumların yaşama biçimiyse, çizilmiş zeytin de bunun içindedir." "Çaylar soğuyacak, hadi yau sofrayaaa..." Bizim ev genelde böyledir.

Ne var ki bazan karışık bir trafik oluşuyor. Gelen giden, uğrayan, oturup dertleşmek isteyen, birbirinden hoşlanmayanların karşılaşması, sinirli tartışmalar, siyaset miyaset, krizin krizleri falan falan.

O zaman, evin sessizliğe, susmalara, iki kişinin, o dinginlik içinde dinlediği müziğe, hafif sesle yapılan konuşmalara, gülmelere, Nezim'in hırçınlıklarına –hırçın ama, hakçası hep neşeli– alışkın olan ev, pısıp bir kenara siniyor.

Bu hafta en çok tiyatro konuşuldu. Enine boyuna, gelmiş geçmiş, tatlı anılar, acı anılar, tiyatromuzun bugünkü durumu, seyircinin ne istediği, ne istemediği, gişe meseleleri, kapalı gişe oynayan berbat bir oyunun nedenleri, çok iyi bir oyunun neden iki üç sıraya oynadığı vb. Oyun yazarlarının durumu, oyuncular, rejisörler, tiyatroların tutumları... Ve sinema. Gene oyuncular, gene rejisörler, gene vb.

Sonunda elde kalan şu oldu. Genel olarak bu oyuncular, rejisörler, –elbette bazılarını saymıyoruz– tiyatro üzerine yazanlar, okumuyorlar. Kendi oyunlarından başkasıyla ilgilenmiyorlar. Oynayan başka oyunları seyretmiyorlar. Tiyatromuzun meseleleri –oyunları seyretmek, bilgilenmek de bunun içinde doğal olarak– onları pek ilgilendirmiyor. Çağdaş edebiyat, yerli olsun, yabancı olsun, hani romandı, şiirdi, öyküydü, ilgi alanları, beslenme alanları içinde değil. Sonra, sinemacılar var. Bazı rejisörlerin elinde sanki büyümlü o kamera. O ne çekim, o ne açı, ne bileyim işte yürek durduran bir görüntü ustalığı. Gel gelelim, ille senaryoyu da kendileri yazmakta direniyorlar. Bu konuda acemi oldukları açıkça belli oluyor. İnsanımızı tanımıyorlar, –elbette tanıyorlar, elbette biliyorlar da, yazınsal düzeyde ifade etmeye geldiği zaman olmuyor.– Metnin mantığını anlamakta zorlanıyor insan. Diyaloglar, boş boş, ağırlıkları olmadan, hiçbir yapıcı güç taşımadan ortalarda kalıyor. Yazım kurallarını bilmiyorlar, insan ilişkilerini bilmiyorlar, dilin oyunlarından haberleri yok. Neden bir yazarla çalışmazlar ki? Dünyalara açilsalar da, ödöl üstüne ödöl alsalar da, ille bir yanı açık kalıyor. Bir türlü tam, dört ucu bir arada olmuyor. Ben, sinemayı seven bunu yapmaz diye düşünüyorum. Herkes kendi yeteneğini değerdendirmeyi bilse olmaz mı...

Omuzları düşüyor insanın. Tüm bu durumlara karşın gene de üretim yapılabilir. Oyuncularımız var, filmler var sevdiğimiz, çok beğendiğimiz... Ne bileyim, konuş konuş içinden çıkılır gibi değil. Benim çok beğendiğim rejisörler var örneğin, birebir, birebir buluştuklarımız var kafamda, tiyatroya gönöl vermiş tiyatro adamlarımız var, hayran olduğum oyuncularımız var. Ama bir avuç kişı işi kurtarmıyor ki. Sıkıntı burada işte. –İşin çirkinliklerini, dedikoduları, dönen dolapları görmezden geliyoruz? Çavlanlara sığmaz.–

Haftanın sıkıntısı içinde, bir çocukluk anısı çıktı geldi. Esinti gibi. Anlattığım zaman, arkadaşlarım çok güldüler. "Ay, inanmam. Ay, Nezihe ciddi misin? İnanılır gibi değil. Güldürme, Allahaşkına" falan dediler.

Büyük bir kapı anımsıyorum. Beş altı yaşlarında falanım. Bu bir sokak kapısı. Çok eski bir Eskişehir evi. Yukarda. Odunpazarı'na çıkar-ken sanırım. Bu kapıdan bir taşlığa giriliyor. Büyük, aydınlık bir taşlık, önü bahçe. Odaların kapıları da, bu taşlığa açılıyor.

Akşamüzeri. Babam gelmiş. Ben "Babam geldi, babam geldi..." diye koşuyorum. Babam, başında fötr şapkası, elinde bastonu ve turfanda mezelerin küçük kesekâğıtları. Şapkasını benim başıma geçiriyor, elindekileri oradakilere verip beni kucağına alıyor. Ben sevinç içinde, gülücükler içinde, hemen o günkü marifetimi, peş peşe, soluk almadan, teker meker açıklıyorum. Rabbiyessir, velatüassir, Rabbitemmün bilhayır. -İşallah doğru yazmışumdır. Hani Türkoloji'de Arapça okuduk da.-

Sanıyorum ki, babam bana, aklıma bayılacak, beni havalara atıp tutacak, çevremde aferinler uçuşacak. Hayır. Tam tersi oluyor, babam beni kucağından indiriyor ve kızılca kıyamet kopuyor. Vay efendim, onun küçük kızının kafası böyle rastgele, karma-karışık nasıl doldurulabilirmiş. Gerektiğinde o bunları öğretirmiş. Arapça biliyorlar mıymış? Hayır! Farsça biliyorlar mıymış? Hayır. Bu öğrettiklerinin anlamını biliyorlar mıymış peki? Eee? Ne halt etmeye karışırlar bu işe?

Nezihe Meriç altı yaşında.

Anneannem, boylu boslu, sarı sırma, toka tutmaz gür saçları beline inen, ela gözleriyle bir afeti devran. Maraş yetimi dedemin sultanı. Başını çatkıladığı gibi, suratı morarmış, doğru yukarı kata çıkıyor. Öğreten o çünkü.

O zamandan sonra, ben büyüyüp dururken, babam beni karşısına oturtup din dersleri mi verdi? –Kur'an'dan çağdaş bir yönetim biçimi çıkarmaya uğraşıyordu yorumuyla. Arapçası ve Farsçası öyle kuvvetliydi ki, bu işle uğraşan pek çok kişinin, ondan birtakım, hadislerle falan ilgili bilgi aldıklarını anımsıyorum...– Yok canım. Ben ne öğrendiysem, kendi merakımla, dinler tarihi, yorumlar falanlar okuyup, kendim öğrendim. Ama, çok küçük yaşta, dinin bir rejim olduğunu, insan toplulukları için değerinin ne olduğunu falan az çok biliyordum. Ha, bu okumalarım sırasında aklıma takılan her şeyi babama sordum. O da bana hep yanıt verdi. Uzun uzun anlattı. Bizim din dersi bu kadar. Arkadaşlarım benim hiçbir dinle ilişkim olmadığını, inançlarımın ne olduğunu, kurallara falan hiç aldırmadan, kendi inanışlarım –batıllarım da var ayıptır söylemesi– doğrultusunda nasıl yaşadığımı bilirler. Ama bilmedikleri bir şey vardı, bu hafta öğrendiler. Gülmekten bir hal oldular. İşte yazıyorum: Ben ne zaman darda kalsam, ne zaman tepem atsa, ne zaman sıkışsam, ne zaman baş edemediğim bir korkuya kapılsam, bir de bakarım kendiliğinden, sessizce, tutkulu bir halde okumaya başlamışım. Rabbiyessir, velatüassir, Rabbitemmin bilhayır!

Böyle. Ne anamız kaldı şu dünyada ne babamız!

Sıkıntıyı geçiyorum. Güzel bir şey yazacağım. İzmit'te *Üçüncü Öyküler* diye bir dergi çıkıyor. Böyle bir derginin nasıl bir özveriyle, nasıl bir emekle, nasıl ancak sevgiyle çıkarılabileceğini, deneyimli, işin eski bir çilekeşi olarak bildiğimden, onların benim için bir Nezihe Meriç sayısı yapmaları, beni çok sevindirdi. Hele, o iki genç arkadaşım –tanışmıyoruz ama, onlar benim arkadaşım. Buluşuyoruz anlamda çünkü.– Sevinmek ne laf, yüreğimi şişirdi. Günlerce, "Ah, daha yazacağım ne çok öykü var, ah ne güzel, ne güzel diye diye" dolandım durdum. Peki sevinince ne oluyor? Heyecanlanıyorum, kalbim çarpmaya başlıyor, belki şekerim mekerim yükseliyor falan derken kendimi yakalıyorum: Rabbiyessir, velatü... Ya Semih Poroy, arkadaşlarımızın gülmesi akluma geldikçe, beni de alıyor bir gülme. Şu insanoğlu!

XVIII

TRT, 1964-65 yıllarında TRT oldu. Önceleri Ankara Radyosu, Basın Yayın'a bağlıydı, sonra Turizm ve Tanıtma girdi devreye ve TRT. Ben bunları hep karıştırıyorum, yıllar geçtikçe de çoğunu unutuyorum. Yanlış bir şey yazmayayım diye, o yılların en iyi spikerlerinden olan Günseli Akol'a sordum da öyle yazıyorum.

Asıl demek istediğim şu: Ankara Radyosu'na olsun, TRT'ye olsun, o zamanın genç yazarlarından çoğunun emeği geçmiştir. Örneğin beni, radyoya, kitap tanıtımı için çağırırlardı. Öyle sevi-nirdim ki. Çünkü mikrofonda konuşmaya bayılırım. Yazımı, özene bezene, düşünce taşına bir güzel yazar, yayına girince de, hiç takılmadan, tıklar tıklar okurdum. O arada pek çok kimse –içlerinde çok kötü olanları da vardı– *Arkası Yarın* adlı program için, romanları Radyo'ya uyarlardı. Ben de heves edip, Necati Cumalı'nın *Tütün Zamanı* adlı romanını hazırlayıp vermiştim. Oradaki Zeliş kız, *Arkası Yarın* tutkunlarınca öyle sevildi ki, bir Zeliş rüzgârıdır esti tozdu. Çünkü, onların çoğu, kitap okumadığından, Zeliş'i radyodan, *Arkası Yarın*'dan öğrenmiş oldular ve çok sevdiler. O zaman, Necati beni kutlamış, "Kitabımın adını, bu baskıda değiştirip Zeliş koyacağım" demişti. Kitap Zeliş olarak çıktı. –Kulakların çınlasın sevgili Necati.–

Ben, bir de, *Yılanların Öcü*'nü yapmıştım. O Irazca kadını ne çok sevmişimdir. Köyden göçme konusuna, şiddetle karşı koyalardanır Irazca. Köyünü evini bırakmayacaktır, hayır! Bitişte, çoluk çocuk göçmek üzere, yola çıkmıştır. Havanın me-

neşelendiği, akşamın gamlandığı o saatlerde, merdiven başında, tek başına, bırakılmış biri olarak, kendine yumulup, öylece oturan Irazca Ana, birden bir ses duyar. Bir ses, uzaklardan doğru, rüzgâr esermiş gibi, sabah ışıması gibi bir ses. –Ah neydi köpeğin adı? Ona “köpek” derken bir hoş oluyorum.– Bu bir havlamadır. Koşa koşa gelmektedir o vefakâr, o dost, o can. Havlaya havlaya geri dönmüştür Irazca Anasına. Fırlla Irazca Ana. Donup kalmış kanın bak damarlarında gürül gürül akmaya başlamıştır. Ocağı yakayım, der Irazca Ana, yüzü gözü ışıldayarak, yavrum sana “bişi”ler yapayım der, gelmiş benim yavrum, geri gelmiş, yavrum yavrum... der. Ne ağlamışımıdır burada. Şu benim ağlamalarım!

Sonra, 74-80 arası, Günseli Akol-Filiz Ercan ikilisi, *Kadın Dünyası* diye bir program yapmaya başladılar. Bu iki akıllı, eğitimli yapımcının programı çok uzun yıllar sürdü. Hıfzı Topuz ve İsmail Cem zamanıydı. O programın ilk zamanlarında, ben de bir süre beş dakikalık bir edebiyat köşesi yapmıştım. Orada, sanat nedir, edebiyat nedir, insana bunlar neden gereklidir, romandı, şiirdi, öyküydü diye başlayıp yazar, hazırlar, gider konuşurdum programın içinde yeri gelince. Bir ara da, yanılmıyorsam, *Türk Romanında Kadın* diye bir program yaptım. –Adı galiba böyleydi. 12 Mart–12 Eylül zamanında kitaplıklarımız, dosyalarımız, mektuplarımız, dolaplarımız öylesine altüst edildi, öylesine saçma sapan toplanıp götürüldü ki, pek çok şey kayboldu gitti. Nasıl ilenmez insan, nasıl küfretmez.–

Bir de *Üçüncü Durak İnecek Var*, diye çok sevdiğim bir program var gene o yıllarda. İki yıl falan sürdü sanıyorum. “Üçüncü Durak” diye hayali bir semtim vardı. Orada oturanlar, bakkalı, eczanesi, pastanesi, elektrikçisi, Uğur Apartmanı, İyi-gün Apartmanı, beş numarada oturanlar, üç numarada oturanlar, mutlular, mutsuzlar, tartışmalar vb. günlük yaşamın içinden parçalar diyelim, tutturup yazıp gidiyordum. Yirmişer dakikalık skeçler. Öyle eğlenirdim ki yazarken.

Teklif Adalet’ten –Ağaoğlu– gelmişti. O zaman TRT’de üst düzey yöneticilerinden biriydi. Görevin adını tam bilemeyeceğim. Adalet *Yazıyor*’u, Sevgi –Soysal– *Merihli Kadınlar*’ı yazıyorlardı. Sabah programıydı. Herhalde dönüşümlü bir programdı.

Dedim ya, birçok şeyi unutuyorum. Yazarken de, yanlış bir şey yapmayayım diye kafamı büsbütün karıştırıyorum. –Aman bu yaşlılık da ne tuhaf bir şeymiş canım. Ben kendi hesabıma hiç beğenmedim. Bazı arkadaşlar, edalı edalı, her yaşın kendine göre bir tadı var diyorlar. İyi. Buyursunlar. Güle güle kullansınlar. Ben istemiyorum.–

Genç kuşaklar için bu *Üçüncü Durak İnecek Var*’ı anlatmak isterim. O zamanlar, otobüslerde biletçiler vardı. Elllerinde bilet kutusu, o balık istifi kalabalığın içinde, canları burunlarında bilet keserlerdi. Ne azaptı! Bir durağa gelince durağın adını söyleyip bağırırlardı. Örneğin şöyle: “Kavaklıdereeee. İnecek var.” Arkadan, “devam etttt.”

Bu radyo yıllarına, Attilâ İlhan’ın mektuplarından geldim. Ben anıları yazarken bu mektup meselesinden söz etmiştim. Benim yaşamımda lise yıllarında başlayan bir mektup devri var. Sırası gelince, yazacağım. Yazacağım da, toplansan üçü beşi geçmez. Bu Attilâ, ne çok kimseyle mektuplaşmış. Hepsine de yanıt vermiştir elbette. Nasıl vakit bulmuş, şaştım kaldım. Gazetede falan reklamını görünce, “Ay” dedim, “neler yazmışım acaba. İşallah, ona buna dokunan, kırıcı murıcı bir şeyler yazmamışımdır.” Daha kitabı almadım –sırasıyla alıyorum– ama, Akınerkez’deki Remzi Kitabevi’ne girip, kendi mektubumu bulup okudum. Demin anlattığım çalışmaları yaparken, Ankara Radyosu’nda olsun, TRT’de olsun, bana ters gelen, canımı sıkan bir dolu şey olmuştu. Azıcık dert yanmışım. Okurken, yüzüm gözüm biraz karıştı elbette. Neyse.

Ben artık liseli olayım diyordum ama, devreye bu mektuplar girdi. Oradan nerelere gittik. Noktalamadan önce, bir şey daha var. Bir arkadaşım, bir röportajda okumuş, ya da televizyonda dinlemiş –çok emindi bana iletirken– ben ve Şükran Kurdakul mektuplarımızı geri almışız. Attilâ öyle demiş. Gerekçemizi de anlayabilmiş değilmiş. Ben de anlayamadım doğrusu. Ayrıca, hiç böyle bir şey anımsamıyorum. Bir de buna şaştım. –Semih Poroy, ben hep böyle şaşar dururum. Yani, bu yaşta da olacak iş değil ama, inan doğru söylüyorum.–

Bir de tiyatro, oyun yazma tutkumuz var. O da bugünlerin meselesi. Onu da yazmalıyım, dert olmasın içime. Benim, Çın

Sabahta, adlı bir oyunum var. Öyküsü uzundur. Bir gün yazardım onu da. İki üç yıl önce Devlet Tiyatrosu'nda sahnelendi. Olcay Poyraz yönetiminde, Gülsen Alınacak ve Hülya Gülşen oynamıştı. Hem oyuncular, hem seyirci, oyunu çok sevmişlerdi. Hatta, iki oyuncu, şaka yapıyorlardı; Devlet Tiyatrosu'ndan ayrılıp, iki kişilik bir grup olarak, bu oyunla, yıllarca Anadolu'yu dolaşacağız diyorlardı. Felek fırsat vermedi. Hülya'nın bebeği olacaktı. Üçüncü yıl, çaresiz kalktı oyun.

Bu yıl, Şehir Tiyatrosu koydu. Mazlum Kiper yönetiminde, Hale Akınlı, Hülya Karakaş oynuyorlar.

Oyun, Hülya Karakaş'ın üç yıldır gerçekleştirmeye çalıştığı bir projeymiş. Bu oyunu ille oynamak, ya da yönetmek istiyormuş, çünkü hem beğeniyor, hem seviyormuş. Teklifi getirdiği zaman, öyle genç, öyle heyecanlı görünüyordu ki! Üstelik ben ne demek istediysem aynen algılamış, öyle sevmişti. Öyle de oynadı. Hale Akınlı'nın Ferişi'i de unutulur gibi değil. Bizim çilekeş Feriş'lerimiz. Yıllar yılı didinir, uğraşırlar. Amaçları gerçekleşince de, Feriş'in dediği gibi, oturur bir güneşli gün yağmuru gibi, sessiz sessiz ağlarlar.

Bu oyunun, iki yıl falan önce Şehir Tiyatrosu'yla bir meselesi olmuştu. Yazarına haber bile vermeden, rol dağıtımı yapıp, asılmıştı bile. Beni de, istersem katılabileceğim provalara, çağırarak lütfunda (!) bulunmuşlardı. Bazı nedenlerden, ben reddettim. Oyunu çektim. Dedikodular oldu, doğal olarak. Ben de kibar (!) bir basın açıklaması yapıp olayı, gene kibarca açıkladım. Şu "!" işareti hiç sevmem. Buna karşın, bu genç arkadaşın ilgisi, sevgisi beni heyecanlandırdı...

Oyun bu yıl başladı. Mazlum Kiper, neşeli, sevecen, güleç ama dediğim dedik bir yönetici. Tartışmalara açık, güzel yönlendiren bir yönetmen. Çok güzel çalışıldı. Çok sevilerek oynanıyor. Beni sevindiren de, oyuncu arkadaşlarımla, sık sık, oyunun bitiminde, sözünü söylemiş olmanın getirdiği dingin duyguyu anlatıp, böyle bir oyun yazdığım için beni kutlamaları. Tiyatroyu sevmek başka bir şey. Oyuncu olmalıydım ben.

Oyun, gene çok seviliyor. Geçen akşam Kadıköy Haldun Taner'de galası yapıldı. Hava kötüydü. Yağmur vardı. Gene de tiyatro doldu -tiyatroyu, sahiden sevenlerce.- Herkes çok seve-

rek, ayakta –içinden gelerek, katılarak– alkışladı. İyi. Sevindik. Birbirimize sarılıp kutladık falan. Yineliyorum, çok güzel bir galaydı; çünkü dediğim gibi tiyatroyu sahiden sevenler gelmişti. Bunu şunun için söylüyorum: Aklıma takılan bir şey var. Bazı tiyatroların galaları pek parlak oluyor. Oyun iyi de olsa, eh işte, şöyle böyle bir oyun da olsa, aman ne gala, ne kalabalık. Kokteyller, tüm eleştirmenler, gazeteciler, editörler, televizyoncular orada, falan gazetelerde boy boy resimler, sayfalarca eleştiriler, bir kıyamettir gidiyor. Bu nasıl oluyor? Bir de buna şaşıyorum. Bu konuda ne düşündüğüm bana kalsın. Ben kırk yılda bir oyun yazıyorum. Bu benim hobim, ben oyun yazarı değilim, çağdaş oyunu iyi bilmiyorum, eğitimim yok, bu eğitimi edineceğim koşullar da yok vb. diye her fırsatta söylüyorum. Burada mesele ben değilim. Mesele, tiyatromuzun, tiyatrolarımızın hali ve tiyatroyu çok seven, ama neyi, nasıl, neden, ne için seveceğini, nasıl değerlendirmesi gerektiğini bilemeyen tiyatro sevenler için üzünç üretmek. Her zaman söylerim, bu üzünç bir avuç “bilgili, bilen” için değil elbette.

Liseye doğru yola çıkmalıyım artık.

Ortaokulu Kırşehir’de bitirdim. 1938. Deprem yılı. Mucur’un battığı yıl. Biz de bir süre çadırda yaşamıştık. Soğuktu. Babamın siyatiği tutmuştu. Ama, düşünüyorum da, üzerimde hiç iz bırakmamış. Düşünüyorum düşünüyorum, pek bir şey anımsayamıyorum. Aklımda kalanlar başka şeyler, küçük ayrıntılar. Örneğin, annem, kapıya gelen adamla pazarlık ederdi. Bin ceviz beş kuruş. Annem, ille üç kuruş olsun derdi. Kocaman bir bakraç yoğurt da beş kuruştı. Bir de her evde olduğu gibi bizim evde de bir küp, iki küp şarap olurdu. Komşulara yaptırılıyordu. Önce sıra olarak içilmeye başlar, şarap olarak sürdürülürdü. Ben çocukluk yıllarımı çok sıskacık geçirdiğim için, benim gene çok zayıf olan ablamın şarap içip kuvvetlenmemiz düşünülüyordu zahir. Kırşehir’in bir kalesi vardır bilindiği gibi. Bizim ev, büyük üç katlı, eski bir köşktü –herhalde köşktü.– Kocaman, bir taşlık girişi vardı. Gene kocaman bir de ambar bu taşlıkta. Büyük bir kapıyla bahçeye çıkılıyordu. Sonra, birinci ve ikinci kat. Bu ikinci katı belki de, imgelemim uyandırıyor. Sık sık çıktığım pencerelerinden dağlar ve bağ yolu

görünen çatı katını olduğu gibi anımsıyorum da, üçüncü kat gelmiyor gözümün önüne. Çatı katında, eski sehpalara, kutular vb. hazırladığım kendi odam demeyeyim de, oturma, kitap okuma mekânım vardı. Orası hem havadardı, hem bana aitti. Odalar falan çoktu tabii. Biz bir iki odayı ancak kullanıyorduk. Benim, kırmızı bir muşambam vardı. Zil saati gelince öğleüzeri, ablam, kaleye bakar, uzaktan kırmızı lekeyi seçer seçmez, koca koca et parçalarını mangala koyardı. –Kasaplar pirzola, biftek falan bilmezlerdi. Ben de zaten onları on beş yaşımdan sonra görüp öğrendim.– Ablamla karşılıklı, şarabımızı içerek etlerimizi yedik. Annem, hamurcuydu. Evde hep, gözleme, puf böreği, mantı, börek, kurabiye, poğaçalar olurdu. O zamanlar her ev öyleydi zaten. Şarabı içince şenleniyordum herhalde, ıslık çala çala tutardım okulun yolunu.

Ortaokulda da süren bir evcilik oynama serüvenim var. Onu da yazayım da öyle geçeyim liseye bari.

XIX

Canım ne isterse onu yazmak istiyorum. Olmuyor. Hep, şu yaşamöyküsünü bir an önce tamamlamak isteği baskın çıkıyor. Çünkü, geçmişten, çocukluğumuzdan, gençliğimizden söz açtığımız arkadaş toplantılarında –üç beş kişiyiz artık– olsun, çok eski tanıdıklarla konuşurken olsun, bakıyorum da, herkes kendine değin olanları, karşısındaki anlatmaya kalktı mı, işler karışıyor. “Yok canım! Senin aklında tamamen ters kalmışla” başlayan tartışmalar çıkıyor. Ben önce kendimi bir kendim yazayım da, sonra arkamdan ne yazılırsa yazılsın, telaşına düşüyor yüreğim. Yaa Semih Poroy! Bu duyguyu anlatmak kolay değil.

Küçük kızı –yani beni– ortaokula dek getirmiştım. Getirmiştım de, o anılardan birinde demiştım ki, “... iyi de bu çocuk, anlattığım bu yaşamöyküsünde o yaşa dek nasıl, nelerden etkilenerек, nasıl biçimlendi, nasıl gelişti, nasıl bir kişilik çıktı ortaya.” Böyle bir soruydu. Anadolu yaşamını, dağları, kırları, açık havayı, şantiyeleri, yol yapımlarını, tezek sobalarını, dürüm ekmeκlerini, kitapları, Klasik Türk Müziği’yle dolu geceleri, uykuları anlattım. Peki o dik kafalı, hırçın, yaramaz, haksızlıklara hiç dayanamayan, aşırı duygulu olduğundan sinirli, çok merhametli, eli bol, hoşgörölü, paylaşmayı seven, çocuk delisi, hep düşler, hayaller içinde yaşayan, herkesi –hâlâ, bu yaşta, neyin nesi demeden, hemen seviveren, aradığını bulamayınca, ya da bir hayınlıkla karşılaşınca eli ağzında kalakalan bir salaklık içinde– seven çocuk, genlerinde neleri taşıyordu! Burada babamı anlatmam gerekiyor.

Hep söyleniyor, "Biz Rumeliler güzel adamlarızdır" denir. Benim babam da öyleydi. İnce uzun, koyu kumral, kaşları gür, gözleri sarı ela, dişleri çok beyaz ve düzgün, ağzı biçimli, burunu çekme, bıyıkları bıyık, yakışıklı bir adam işte. 1902 doğumlu. Sülalemiz Kırcaali'den Edirne'ye göçmüş. Büyük babam, müderris Mehmet Hoca. Bir tane amcam varmış. Manika kadısıyken, gönüllü olarak katıldığı savaşta şehit düşmüş. Babam okumuş, mühendis olmuş. Mezun olunca, Fransızlarla çalışmış falan. Çok -yani biraz fazla çok- çapkın bir genç. Ayrıntıları geçip kalın çizgiler çekersem, ailecek karar verip, hem bu geleceği parlak, ama oldukça dalgalı delikanlı oğul, hem de dünya güzeli dayı kızı yabana gitmesin diye, ikisini evlendiriveriyorlar. Kız güzel ama, babamın kucağında büyümüş. Kardeşten daha kardeş. Düğün kurup, babamı sarhoş edip... Hepimizin geçmişi, neler var. Yazarken içi sızlıyor insanın. Çok doğal olarak yürümeyen bir evlilik oluyor bu. Babam kadar güzel, onun kadar yakışıklı bir ağbim vardı o evlilikten. Resimlere bakarken şaşarım, bir insan nasıl bu kadar yakışıklı, bu kadar güzel olabilir diye.

Babam, bu genç adam çok yetenekli. Resim yapıyor. Hoca Ali Rıza'nın öğrencisi. Şiir yazıyor. Müzikle uğraşıyor. Keman ve tambur çalıyor. Asıl "orijinal" olan, saz meselesi. Halk sazlarının hemen hepsini çalıyor. Hepsi var onda. Curadan meydan sazına kadar. Yalnız, tel düzenini değiştirmiş, telleri kendine göre düzenlemiş. Çünkü onlarda, Klasik Türk Musikisi çalıyor. Savaşta sol elinin parmakları donduğu için, tezenesini, yayını sol eliyle tutuyor, sağ elinin parmaklarını kullanıyor. Besteleri de var. Çalmasa, resim yapmasa, okumasa yaşayamayacak olanlardan. Arapçası, Farsçası çok iyi. Fransızlarla çalıştığı için, Fransızcası da.. Kur'an tefsiri yapan birkaç kişinin, ona telefon edip bazı surelerin, bazı hadislerin çevirisini danıştıklarını anımsıyorum. İslam dinini çok iyi biliyordu. Bu konuda en ufak bir yobazlığa dayanamazdı. Çağdaş, akıllı, ileriye gören, idealist, şakacı, hoşsohbet ve yalnız bir adam.

Çok küçük olduğum yaşları arımsamaya çalışıyorum. Üç dört yaşlarında olacağım. Resim gibi bir anı: Bir bahçe var. Hayal meyal. Gece. Işıklar yanıyor. Uzun bir masa. Çevresi erkeklerle

dolu. Konuşuyorlar, gülüyorlar. Bir yerde, saz heyeti. O pek belirgin değil. Asıl loşça bir köşede, bir ağacın altına hazırlanmış küçük bir masada annem oturuyor. Onu çok iyi görebiliyorum. Siyah ipekli bir manto giymiş. Yakası şal ya-ka, ama parlak bir kumaştan ya-kasında parlayan bir iğne var. Ba-şını sıkma baş yapmış. Topuzlu inci iğnelerle bir baştan bir başa tutturmuş. Ayağında üstten atkılı, topuklu ayakkabılar var. Ben yer-den, çakılların arasından gazoz kapağı topluyorum. Garson sık sık gelip bir şeyler isteyip isteme-diğini soruyor anneme herhalde. Babam da arada bir gelip gidiyor. Bu neden böyle bilmiyorum. Baş-ka masaları hiç göremiyorum dü-şündüğüm zaman. Sonradan an-latılanlardan anlıyorum ki, orası, Ankara'da, Ulus'ta, 1928-29 fa-lan olacak, "Millet Bahçesi" denilen bahçeymiş. Annem hep, du-daklarını büzerek, "... Yok canım hatırlamanın mümkünü yok. Çok küçüktün. Anlatılanlardan çıkarıyorsun bunları, gördüm sa-nıyorsun" derdi. Çok kızardım. Çünkü imgelemimde, o sisler arasında gibi görünen resmi çok iyi biliyordum. Şimdi bile. O bahçede, her akşam o içki sofrası kurulmuş, babam ve arkadaşla-rı orada buluşmuş, oturmuş, içmişler. Babamın arkadaşlarından bir Aka Gündüz var aklımda kalan. Biz o zaman eski Ankara'da oturuyormuşuz. Büyük, han kapısı gibi bir tahta kapı anımsıyo-rum. Ortasından bir de küçük kapı açılırdı. Annemle ben o kü-çük kapıdan bakarak, sokaktan geçen develeri seyrederdik. An-nemin bir de çok sevdiği komşusu vardı. Arka bahçeden ona ses-lenirdi: "Hayguyanım..." diye. Benim o yaşlarda, Ankara'dan anımsadığım bu kadar. Asıl babamı anlatacaktım ya, nerelere git-tim. Ama, bunları anlatmadan da olmuyor ki.

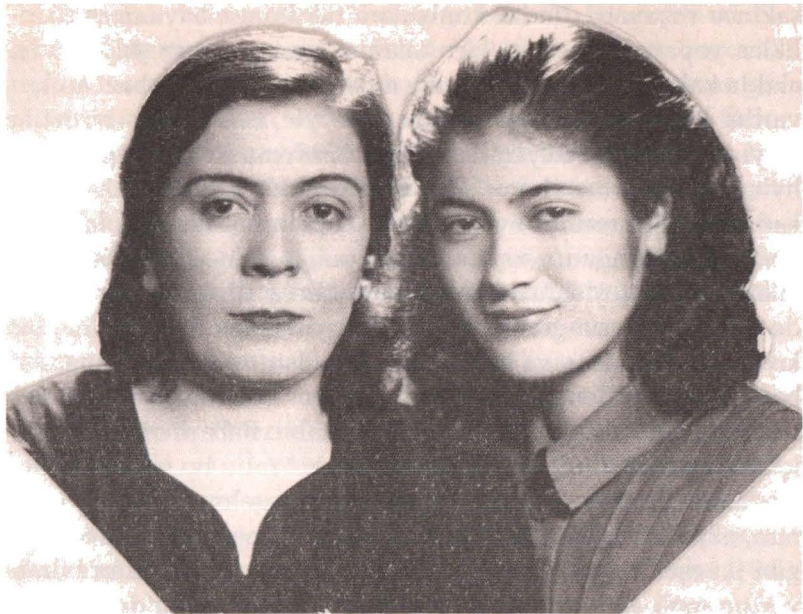
Muattar Hanım, küçük Nezihe ve
abla Muazzez, Ankara 1929.

O zaman babam hem Nafia'da, hem Su İşleri Müdürlüğü'nde. Çok para kazanıyor. Bir de keşiflere gidince harcırah alıyor. O zamanların tabiriyle, hovarda bir adam, -anneme göre- har vurup harman savuruyor. Hiç hesabını bilmiyor. Gelecek kaygısı diye bir şeyden haberi yok. İşte böyle bir adam. Benim babama Nafia çevresinde Deli Halis derlermiş. Çünkü çok dik kafalı, doğrucu, hırçın bir adam. Baş edemeyeceği, dalavereli bir iş oldu mu, basıyor istifayı. O zamanın Ankarasında, Yenışehir daha yeni yeni kuruluyor tabii. Sıhhiye'de şimdiki Sağlık Bakanlığı'nın arkasında bir yerde de ev yapılmış. Projesini kendi çizmiş, özenilmiş, bezenilmiş, -annem dayatmıştır mutlaka. Paralar uçup gidiyor, bari bir evimiz olsun diye- bitti bitecek. O sırada şehremini babamdan bir şey istiyor. Falanca cadde, ya da yol her neyse işte, benim bahçemden geçiyor. Halis şunu idare ediver, projeyi ayarla, yol aşağıdan geçsin gibi bir şey. Kıyamet kopuyor. Bir tartışma, bir tartışma. Şehremini dişli çıkıyor, babam da basıyor istifayı. Daha içine girmeden evi satıyor, bizi toparladığı gibi ver elini Bursa, Çekirge. Oh! Sefanın mekânı değişiyor, o kadar. Bu arada bir arkadaşıyla, -adı Halim Bey'di, nedense hiç unutmadım,- Musiki Muallim Mektebi açma macerası var. Her şey tamamlanmış, okul açılmış, paralar harcanmış, tam o sırada, bir başka arkadaş Edremit-Ayvalık yolunu yapmak için ortaklık teklif edince, okulu Halim Bey'e devrettiği gibi müteahhitliğe başlıyor. Orada da bankacılık tarihinde ilklerden biri olan Esnaf Bankası batınca bizim paraların sonu da uçmuş oluyor. Allahtan sevilen bir adam. Nafia Vekaleti hemen her seferinde hızır gibi yetiştiriyor. Böylece, Nafia Müdürlüğü devri başlamış. Ver elini Anadolu. Nerede baş edilmesi zor bir iş varsa akla ilk gelen babam olurmuş zaten. Tayin olmak gündelik yaşamımızın sıradan bir parçasıydı zaten.

Babamı hep haksızlıklara karşı koyan, hep mesele çıkaran, hep ters düşen, hiç çıkarını düşünmeyen, sözünü hiç esirgemeyen, rüşvet meselelerinde olsun, araya ricacı koyalara, hediye getirenlere karşı olsun, ateş püsküren biri olarak hatırlıyorum. Aslında, neşeli, sakın, hoşgörülü, resim yaparak, okuyarak, sazını, kemanını, tamburunu çalarak kurduğu dünyasının içinde

sakince yaşıyan, dindar komşulara takılmaya bayılan, muzip-likler yapan bir adam. Her ailenin onca yaşanmışlık içinde, akılda kalan, sık sık anımsanan, anlatılan, öne çıkan bazı anıları vardır. Benim anılarım arasında da böyle, istifalardan bir istifa olayı var. Kırşehir’deyiz. Ben ortaokuldayım. Babamın gene valiyle bir takışması oluyor. Vali hem çocukluk, hem mahalle arkadaşı. Şehir meclisi –öyle denirdi– toplanmış. Bir olay tartışılıyor. Gene bir ağanın topraklarının yol yapımı yüzünden ihlali falan gibi bir şey sanıyorum. Babam olmaz diye dayatıyor. Vali de, olacak, olması gerek diye tutturuyor. Gene bir tartışma, bir kıyamet. Vali tutup ya böyle olacak, ya istifa edersin. Etmezsen ben ediyorum demez mi! Sanki bilmiyor babamın ne gözü kara, Deli Halis olduğunu. Olan oluyor tabii. Babam onca insanın içinde sakince dönüyor, valiye diyor ki: “Yahu bu istifa meselesinde sen zararlı çıkarsın. Elinden bir iş gelmez. Halbuki benim, elimde fırçam var. Ben hiçbir iş yapamasam, günde senin gibi iki eşek boyar, gene geçinirim.” Sonra ne olduğunu bilmiyorum ama, ben ortaokulu bitirinceye dek Kırşehir’de kaldığımızı göre, pek bir şey olmamış olacak. İki arkadaş ya, belki ondan. Aklımda kalan, babamın, bu istifalar yüzünden, meslekte yükselme meselesinde çok zarara uğradığının hep konuşulduğu.

Ben, büyüyordum elbette. Kırşehir’de, komşuların yanına oturup halı dokuma var. Bana sadece düz yerlerde iplik attırıyorlardı. Renkililere, nakışlara el sürdürtmezlerdi. Tarak falan da vermezlerdi. Onlar ceviz çırpıma giderken, annem izin verirse ben de bazan giderdim. Ama, tatillerde çoğu zaman, bahçe-deki büyük dut ağacına çıkardım. Minderim vardı. Onu, kalın dalların birleşerek küçük bir sedir gibi olduğu yere yerleştirir, otururdum. Yanımda üç beş kitap olurdu. Hepsini yüz kere, bin kere okumuştum, ezbere biliyordum. Ama başka kitap yoktu. O yıllarda zaten kitapçı falan da yoktu Kırşehir’de. 1938-39. Okumaktan yorulunca, oracıkta kıvrılıp uyuyakaldığım çok olurdu. Uykuya dalarken de hayal kurardım. Neydi acaba o hayaller, o özlemler. Yaz tatillerinde, hep tek başıma evdeyim. Annemle ablam, emprime elbiselerini giymişler, saçlarını maşalamışlar, Tokalon pudrasıyla pudralanıp, giyinip kuşanıp,

Nezihe Meriç ve annesi Muattar Hanım.

yaylıya binip, kabul gününe gitmişler. Uzun, çok uzun, geçmek bilmeyen öğle sonları. Her yer bahçe. Kayısı ağaçları. İçime çok sıkıntı veren, uzak horoz sesleri.

Okulun açılmasını dört gözle beklerdim. Hem piyano dersleri için, hem mandolin. Hocamız Zeki Taner, yakalayınca, küçük kırbacıyla parmaklarıma vursa da, yasaklasa da, ben, mandolin çalanların yanına kaçır, tremolo çalışır, mandolin öğrenirdim. Piyano büyük aşkımdı ama, mandolinle ağız armonikasını da çok seviyordum. Babamın hem yağlıboya, hem suluboya, hem karakalem çalışmaları gibi. Ben de onun gibi yalnız bir çocuktum. Çok hayal kurardım. Kendime kurduğum dünyaların içinde yaşırdım. Nasıl bilemem şimdi ama, böyleydi.

Bir de annem var. Akıllı. Becerikli. Kara kaşlı, kara gözlü. Kısa boylu, topalak bir anne. Akıllı ve becerikli, çünkü babam gibi bir adamla baş edebilmiş. Evde sık sık kıskançlık kavgaları

olurdu ama, hep bir evimiz vardı: Annemin yuva yapabildiği. Babam istifayı bastı mı, anında eşyaları toplayıp, yola çıkmaya hazır, hiç yakınmayan, hep babamı haklı bulan acar bir kadın. Adı Muattar. Annemin adını çok severim. Anadolu yıllarında hep Mater Hanım derlerdi. Muattar Hanım tatlı bir kadındı. Okul yıllarında benim arkadaşlarım, annemi de babamı da çok sevmişlerdi.

Artık Eskişehir Lisesi'ne geçmeliyim.

XX

Ben bu bilgisayar denilen aletten çektiğimi, başka hiçbir şeyden çekmedim desem yeri var. Uzun yıllardır aramız çok iyiydi. Başlangıçta yaptığı gibi, otuz kırk sayfayı birden yok edivermesi, durup dururken kilitlenmeleri, kayması, satırları harmanlayıvermesi falan kalmamıştı. Beni sinirden hüngür hüngür ağlattığı günler, çok uzaklardaydı artık. Arkadaşlığımıza diyecek yoktu. Bu geçen aya kadar böylece geldi. Ama geçen ay!

Varlık'ın yazısını yetiştirememiştim. Olmaz ki! Biz de dergi çıkardık. Bilirim o işin sıkıntısını. Enver Ercan "hani yazı" dedi mi, yazamadım olmaz. Bu düşünceyle, en son gece, saat 03:00'e dek oturup, bir güzel yazdım. Üç beş kez okuyup, düzelttim. Yazdırma işini sabaha bırakıp, içim rahat, yattım uyudum.

Sabah, insanın eteğinden tuttu mu bırakmıyor ki. Telefonda, saat 14:30'da fakslarım demiştim. Eh daha vakit çok. Örneğin, önce, işin bir güzel çay faslı var. Kibrit kutusu kadar peynir, altı zeytin, bir ince dilim ekmek de olsa, kahvaltı sofrasının tadı başka. Sonra gazetelere de bir bakıverir insan. İki üç telefon, kapıcı, posta derken, "ayyyy" saat, anında 12:30 oluverir.

Hemen kâğıdı taktım, yazıcıyı çalıştırdım. Felaket! Tehlike var diyor. Eskiden de bu yazı çıkınca, çok iyi anımsıyorum, yazı uçardı, yok olurdu, bulmak olası değildi. Sağa telefon, sola telefon derken yazı gitti gider. Sinirlenmeye bile vakit yok. Enver Ercan da yeniden telefon etmez mi. Yiğitliği hiç bozmadan, 14:30'da fakslıyorum dedim. Sinir içinde –bir bilsen Semih Poroy ne zor. Beni tanımadığın için nasıl söylendiğimi, sinirden

ne hallere girdiğimi asla gözünün önüne getiremezsin– oturdum, aklımda kalanları yeniden yazdım; arada bir beynim karcıncalanıp, gözlerim kaşınıp sulanarak...

Dergi çıktığında, yüzüm gözüm ekşimedi değil. İlk yazının tüm –bence elbette– incelikleri, göndermeleri, şakaları kaybolmuş. Kabataslak bir şey. Hele sonu! Dakikalar ilerledikçe, telaş çoğalmış. Örneğin, o iki genç arkadaşımın adlarını yazmamışım. Biri Doç. Dr. Bahriye Çeri, öbürü Eren Aysan. O daha öğrenci. Sevgilerimi yineliyorum onlara. Acaba bu anıları kitap haline getirmeli miyim? Hep bunu düşünüyorum. Zamanlama denen bir şey var ya, bu önemli. Son bir iki yıldır, çok anı yayımlandı. Bu kervana mı katılmalı, benim de tuzum olsun diye, yoksa başka –ne gibi?– bir zamanı mı beklemeli, bilemedim. Hele bir dursun bakalım. Bazan kuşkuya düşüyorum. Diyorum ki, anı böyle yazılmamalı/mı. Ben yaşadıklarımı yazıyorum. Ben böyle biriyim. Şimdi oldukça duruldum ama, çok deli doluydum. Sevinçli –neşeli başka bir şey– çok dobra dobra, çok dışa dönük görünen bir içe dönük –bunu hep söylerim– biriyim. Elli iki yıldır yazarlık yapıyorum. Nasıl? İşte bunu yazmak istiyorum ben de. Nasıl biriyim. Neler yaşadım, neler gördüm, neler öğrendim/öğrenemedim, toplumum bana ne verdi, ne kadarını eksiğiyle fazlasıyla, ne kadar anladım. Yaşadıklarımı yazıyorum, “sanatçı kimliği” denilen de, benden geçip, yazdıklarımın ortaya çıkıyor. Ben de toplumuma –elimden gelen budur– bu kadarını verebiliyorum. Aklım ermeye başladığından beri, yaşamak, insan olmak, ahlak, çağdaşlık, gelişen dünyanın içinde yaşamamanın kuralları, içinde yaşadığım toplumun durumu, başkaldırı, uyum sağlama, uyumsuzluk, geçmiş, gelecek diye daldım kitapların içine. Hep, istediğim gibi okuyamamanın, kendimce okuma biçimleri icat etmeye çalışmanın sıkıntısını yaşadım.

Belli bir eğitim sisteminden geçmek işi kolaylaştırır. El yordamı hep yorucudur.

Ben bunu, her zaman düşünürüm. Durmadan düşünürüm. Öykümü yazarken, değiştirirken, geliştirirken aklım fikrim hep sözümde. Neyi, neden, nasıl, neye göre yazmalıyım! Bu kendiliğinden oluyor. O yüzden kafama takılan her bir soru için ben, hep bin kitap okumak zorunda kaldım. Anlamadığım zaman-

lar, bunalımlara girdim. Fakültenin ilk yıllarında, Hamit'le -Akınlı- bir yol bulmuştuk. Hayal meyal anımsıyorum. Hamit hiç anımsamıyor. Örneğin, tutar, 18. yüzyıl Fransız yazarlarını okurduk. Sonra, 18. yüzyıl Rus yazarlarını. Kitapları nereden bulduğumuzu -Hamit'e sordum- ikimiz de anımsayamadık. Hamit fakültenin kütüphanesinde çalışıyordu. Bir bu var, bir de ben, elime geçen harçlığın orasından, burasından artırır, ille kitap alırdım. Bu tutkum hiç azalmadı. Nasıl olsa eve dönüşte, makarna, pilav, lakerda, mutuk şarabı -sıkacık bir kızdım ya- tahin pekmez, ya da fıstıklı tahin helvası, olmazsa olmaz, ille vardı. Ben şımartılan bir çocuktum. Ben -gene bildiğim gibi- sürdürüyüm anıları.

Geçen gün Bodrum modrum derken bir anı geldi aklıma. Anlattım. Güldük. Bunu yazmak istiyorum.

1968 olacak. İşallah yanılmıyorumdur. Aslı küçük bir kızdı çünkü. Edibe Berk, ben ve Aslı Bodrum'a gidiyoruz. Berkler'e ev bakacağız. Bu yolculuğun çok hoş, çok eğlenceli, sevimli yanları var. Anlatmalara sığmaz. Ben, küçük bir bölümünü yazacağım.

Bodrum'dan bir ciple, toz duman içinde Gümüşlük'e vardık. Bomboş bir Gümüşlük. Harabeler var. Kıyı boyunca bahçeler. Bir bakkal, bir de küçük, iki katlı bir ev. Alt kat dokumacı, üst katta da oturuyorlar, yanılmıyorsam, Edibe onları tanıyor. Çünkü onlarda kalıyoruz. Oraya sıcaktan, tozdan bitmiş bir halde varmıştık ama anında, sessizlik, deniz, tenhalık olduk. Dokumacının, Aslı'dan biraz büyük balık bir kızı vardı. -Şimdi Gümüşlük'ün en ünlü balık lokantasının sahibinin eşi. Kocaman bir hanım.- Aslı da oldu bir başka balık. Denizi çığlıklara, gülüşüp oynaşmalara, kulaçlara dönüştürdüler. Edibe hep güleç ama ağırbaşlıdır. Ben, hayır! Yüzerken -öyle tenhaydı ki- avaz avaz haykırıyordum: "Ey Tanrılar! Bana buralarda yaşamayı nasibbeyleyin." Denizden çıkıyoruz, yürüyoruz. Yürüyüşten dönüyoruz doğru denize. Akşam olunca da, yorgun ama çok keyifli bir uyku çekmek var. Ben iki gün içinde, dinleniverince, geç yatan biri olarak, ev sahibine, neden böyle erken yattıklarını, geceleri nasıl geçirdiklerini falan sormaya başladım. Meğer komşular, birbirlerine gider gelirlermiş. Biz rahatsız olmayalım diye kimse gelmiyormuş. Ben bayıldım. "Ay gelsinler,

n'olur gelsinler" dedim. Edibe, ünlü gülüşüyle fık fık gülerек, böyle bir şeye asla gelemeyeceğini söyledi. "Nezihe ömürsün" dedi, gene güldü. Vazgeçerim sanıyordu herhalde. Hiç vazgeçer miyim. Gömü bulmuş gibi ydim.

Ertesi akşam komşular/ımız birer ikişer gelmeye başladılar. Edibe Aslı'yı aldığı gibi, doğru yattığımız odaya. Kapıyı da sıkı sıkı kapadı. O akşam ne kadar eğlendiğimi, elimizle ağzımızı örtüp, sesimizi indirerek, nasıl gözlerimizden yaş gelerek güldüğümüzü anlatmak kolay değil. Sanki Karaköse'deydik. Ay ışığı vardı. Dama çıkmıştık. Kilimler yayılmış, semaver ateşlenip çay demlenmişti. Bakır sinide çeşitli kuruyemiş vardı. Kadınlar konuşup gülüşüyorlardı. Ben annemin dizinde uyukluyordum. -Anılar, insanı bazan çok hüznölendiriyor.- Neyse! Komşu kızlar çok güzeldiler. Gencecik, pırıl pırıl, yanık tenli. Ertesi gün bir düğün olduğunu anlattılar. İlle bizim de gitmemizi istiyorlardı. Gelin, o tozu dumana katan ciple, Bodrum'a berbere gidermiş. Saçları ve makyajı yapılsın diye. O yıllarda Bodrum'da hiçbir şey yoktu. Kale meydanında ünlü Raşit'in salaş kahvesi -ne kadar çok özlüyorum- bir de, ondan biraz hallice Körfez Lokantası. Sahil bomboştı. Eski taş binaların içi hangar gibi, depo gibi bir yerlerdi. Oralarda, süngerler temizlenir, ağlar falan örülürdü. Sokaklar bomboştı. O yıllardan aklımda kalan, tanımlamaya sözcük bulamadığım en şerhlikli olay kale meydanındaki olaydı. Turistler gemiyle gelip, açığa demirliyorlardı. Sonra motorlarla Kale'ye. Onları orada, hiç unutamayacakları bir renk cümbüşü, bir gökten yere inmiş, iner inmez boncuğa kesmiş binlerce ebemkuşağı, gökkuşağı karşıliyordu. Yerlere serilen beyaz dokumaların üzerine binbir çeşit boncuk işlemesi seriliyordu. Boncukla yapılmış binbir çeşit hediyelik eşya. Çanaklar dolusu çekilmiş cam boncuk..

Daldırıp nerelere geldik. Bir tek manifaturacı vardı sanıyorum. Yani kızlar öyle giyinip kuşanacak durumda değildiler. Yoksunlukla, yoksulluk bir aradaydı. Tabii, berbere falan da gidecek değildiler. Ben de, kıyamadım. Yarın bir güzel köpürtüp yıkayın saçlarınızı, gelin ben yapayım dedim. Bayıldılar. Yalnız, öyle bilir bilmez, allıktı, rujdu falan sürmek yoktu. Zaten öyle genç, öyle güzeldiler ki.

Ertesi sabah, erkenden, dizi dizi geldiler. Edibe gene fık fık gülerek kızları alıp denize gitti. Ben başladım saçlara biçim vermeye. Öyle canlı, öyle gür, parlak, güzel saçlardı ki, krape yapmaya falan kıyamıyordum. Başladım belik belik örüp başın çevresine sarmaya, tepeye fırçalayıp tepeye, aşağı fırçalayıp enseye topuzlar yapmaya –nasıl eğlendiğimi anlatamam.– Çaput parçalarını bigudi yerine kullanıp, omuzlara dökülen bukleler. O yoksunluk içinde, bulduğum icatlara, hâlâ şaşarım. Kızlar oldu birer dünya güzeli.

O, tek sinekli bakkaldan, kimimiz bardak, kimimiz çay kaşığı aldık. Düğün hediyesi. Bakkal, onları gazete kâğıdına sarıp tutuşturdu elimize. Tozlu yollardan, narenciye bahçelerinin içinden geçip düğün evine vardık.

Kocaman bir bahçeye sıralar dizilmişti. Uzun bir masanın çevresinde de saz heyeti. Sıralar tıklım tıklım dolmuştu. Bahçe duvarının üzerinde de, bir dolu delikanlı. Derken, cümbüş kıyamet, oyun havaları başladı. Edibe'yle ben hatırlı konuklar olarak, bir ağacın altında, iki sandalyede oturuyoruz. Elimizde bir koca külah ayçekirdeği. Kızlar, sırayla kalkıp oynuyorlar. Üç beş döndükten sonra, çalgıcıların masasına küçük bir para bırakıp oturuyorlar. Kız oynarken, ayağının altına bir beş lira atılırsa, bu, parayı atanın kızı beğendiğini gösteriyormuş. Görücü gideceğine işaretmiş.

Ben müthiş eğleniyordum. Ama bir ara, bir şey dikkatimi çekti. Kadınlar bana bakıp bakıp fısıldaşıyorlardı. Birbirlerine beni gösteriyorlardı. Hani neredeyse herkesin gözü bendeydi. Çok güzel, bakmalara kıyılamaz biri olsam, çok şık şıkırdım giyinmiş olsam, benim kendi çizimlerim olan o bol, bez entarilerimden biri sırtımda olsa, eh anlayacağım. Denizden çıkmıyoruz, tuz içindeyiz, yanmışız, kara maşa bir şeyim. Ne bakıp dururlar anlamıyorum ki.

Akşamüzeri dönerken öğrendik. Meğer benim kızlar öylesine beğenilmişler ki, "berber karı şu karşıdakiymiş" diye gösterirlermiş beni birbirlerine. Ne gülmüştük.

Bodrum anıları yazmakla bitmez. O yılların, o güzelim Azmakbaşı'nı da yazmalıyım bir gün.

XXI

Yaşadığımız günlerden çıkıp geçmişe gitmek, o günleri yaşıyormuşçasına yeniden anımsamak, her zaman kolay olmuyor.

Aslında –birçok şeyde olduğu gibi– bir, anı yazma zamanı var; kendiliğinden olan, kendini ille yazdırmak isteyen... Anıların anlatılması da öyledir zaten. Bazan, arkadaşlarla oturmuş, ordan burdan, şundan bundan konuşup laflayıp dururken, bir yerden birden bir anı çıkagelir. Eğer tutmuşsa maya, ortalık peş peşe anlatılan anılarla dolar. Gülüşmeler, ünlemler hatta kahkahalar birbirine karışır. Terside olabilir. Boyunlar bükülür, hüznün, hasret, acı, iç çekmeler, doluksamalar sarar ortalığı; susulur...

Bir de, bambaşka, gizemli diyebileceğimiz bir durum var, insanlık hallerinden biri, yazarlık durumu. Bunu burada irdelemeye çalışacak değilim tabii de, bir saptama. Beyaz kâğıdın karşısına geçip de, ilk sözcükle birlikte sükun eden sözcükler, tümceler kendini yazmaya başlayınca –isterse bir küçük tümce olsun– yazarın dünyası değişiyor. Günlük yaşam gidiyor, yazılmak için imgeleminde kaynaşmakta olan dünyanın içinden, yazmak için oturduğu konu, her şeyi yok edip, kendi egemenliğini kuruyor. Artık dışarda ne olursa olsun, o ve yazar var. Ama, toplumun bazı dönemlerinde, toplumsal olaylar çok ortalardaysa, önemliyse, bunları aktaran radyo, televizyon ne yapıp yapıp araya giriyor. Evlerin içinde yaşıyoruz. Kimin, bir büyük, görkemli binanın kuzeye bakan bölümünde, ses geçirmeyen kalın taş duvarlar, muhkem kapılar, ağır kadife perde-

ler, taban halıları, cevizin karanlık parlaklığının egemen olduğu mobilyalarla döşeli bir çalışma odası var? –Asla böyle bir yerde çalışmam; ay!– Ben bahçeye bakan odamda, çamların arasında, süsenleri, şakayıkları, çayırı çimeni seyrederek çalışsam da, ta ön tarafta kısık olarak çalışan televizyonun sesi, sanki benim kulağımın dibinde. Ah, ben dinlemezlikten gelsem de bal gibi duyuyorum.

Bugünlerde, Erdal İnönü’nün adı çok sık duyulmaya başladı. Onunla ilgili bir anı da çıktı geldi tabii.

Babamın yaptığı bir İsmet İnönü portresi var. Aydınlık, çok güzel, içten gelen neşeli bir gülüşle gülen bir portre. Duvara asılmıyor. Duvarlardaki resimlerin arasına uymuyor. Olmuyor. Yıllardır, sarılmış sarmalanmış olarak, başka resimlerle bir arada duruyor. Peki, ben gidince –bu lafı hiç sevmiyorum– ne olacak? En iyisi bunu vakfa yollamak. Bu fikri bulduğumda çok sevinmiştim. İyi de, benim bu konulardaki, akıl almaz, bugün dursun yarın diyen, kuruyası ihmalkârlığım ne olacak! Bu böyle aklıma gelip gide dursun, yıllar geçti gitti. Türk sanat dünyasında bizden önceki kuşaktan, üç kadın var; beni seven, benim arkadaşlığımı öven, beraber olmak isteyen. Nermin Memencioğlu, Füreyâ Koral, Mîna Urgan. İçimdeki derin üzüntülerden biridir, onlara daha fazla vakit ayırarak, yakın ilişki kuramamış olmak.

Füreyâ Koral’ın cenazesi, deniz kenarındaki Bezmiâlem Valide Sultan Camisi’nden kaldırıldı. Güneşli, aydınlığı güzel bir gündü. Biz, Gencay Kasap’la ikimiz gitmiştik. Sanat çevresinden pek çok kişi oradaydı tabii. Gencay’la ikimiz, sevgili Füreyâ’nın yanına gittik. Vedalaşıp döndük. Ben öylece, kalabalığın arasında dikilmiş, sağa sola bakınırken birden, yan tarafta Erdal İnönü’yü gördüm. Mengü Ertel, eşi, şimdi anımsayamadığım birileri, orada hep bir arada konuşuyorlardı. Yıldırım hızı denen bir şey vardır ya, çok kullanılmıştır ama, işe yarar. İşte öyle yıldırım hızıyla şöyle dedim kendime. “Sen Erdal İnönü’yle tanışmadığına göre, onu bir daha kim bilir nerede görürsün. Durma git sor, ‘ben bu resmi ne yapmalıyım’ de.” Beni bile şaşırtan bir rahatlıkla –bu büyümek çok hoş. Çekingenlik falan kalmıyor insanda– gittim, kolumu epeyce uzatarak –şaka yapı-

yorum. Ben de uzun boyluyum ama o baya uzun- omzuna dokundum. Kendimi tanıttım. Durumu anlattım. İnsanı seven, kendini tanıyan biriyle konuşmak insanı her zaman rahatlatır. O dingin, süzölmüş, durulmuş duygu ne güzeldir. Kırk yıllık tanıdıkmişiz gibi, konuşup anlaştık. Evet, kendisi de alabilirdi ama, en iyisi vakfa yollamaktı. O, bana adresi hemen yazıverecekti. İyi de, hani kâğıt kalem? Bende yok. Evet, onda kalem var da... Kâğıdı nereden bulmalı? Oldu. İşte bir reçete var çantada. Ucundan bir parça yırtılabilir. Aynen öyle yapıldı. Ben buna bayıldım. Çünkü ben de aynını yaparım bu durumlarda. Adres yazıldı. Tam konuşmalara katılmak üzere dönmüştük ki, yandaki kalabalıkta bir kaynaşma oldu. Kalabalığın içinden sıyrılan genç bir çocuk, hızla bize yaklaştı, elinde bir kâğıda sardığı simidi Erdal İnönü'ye uzatarak "Efendim" dedi, "ben simitçiyim. Sizi çok seviyorum. Size bir simit ikram etmek istiyorum." Simiti vermesiyle ortadan kaybolması bir oldu. Erdal İnönü'nün yüzündeki o çocuksu şaşkınlığı, o sevinmiş gülümsemeyi anlatmak öyle pek kolay değil.

O, hepimizin duygulandığı, Erdal İnönü'nün heyecanla simiti bölüştürdüğü ara, bir baktım Ülfet Ertel'in gözlerinden dizi dizi yaşlar. "Bir ben değilmişim hemen doluksayan, gözleri hemen dolan" derken, Erdal İnönü'de gene çocuksu, gene çok sevimli, insanı sevgiyle gülümseten bir telaş: "Nereye gitti bu çocuk, nerde, bak gitti, ilgilenemedik çocukla, hay Allah, yok değil mi, gitmiş, bak şimdi... Neyse..."

Bu anıyı hep, içimde titreşen anlatamayacağım çeşitli duygulanışlarla anımsarım. -Resim hâlâ bende ne yazık ki.- Sevgili Füreye, o günlük güneşlik havada, ısıltılı mavi gökyüzüyle, masmavi denizin üzerinde bembeyaz uçtu gitti Büyükada'ya doğru. -Burada şöyle bir şey yazmak geliyor içimden: Ve kapıları, birer birer, ağır ağır kapandılar.-

Öykü, son zamanlarda beni çok düşündürüyor. Hiç rahat değilim. Yaşadığımız günleri anlatmaya çalışırken, düşünürken, okurken, açık oturumları, bu konuda konuşulanları dinlerken, öykünün -öbürlerinin de- nasıl değiştiğini seziyorum. Değişiyoruz. Ağır, düzensiz, derinden bir değişme. Ama değişme.

Kafamun içinde, bu doğrultuda bir kaynaşma var. Darda kaldım. Asıl derdim, yıllarca önce oluşmuş, çeşitli nedenlerle yazılamamış, yazılmamış öykülerin, ille yazılmak için hep önüne çıkması. Şaşıyorum, yirmi yirmi beş yıl nasıl beklemiş bunlar. Yazmadıkça da kurtulunacak gibi değil. Bir de oyun vardı. O da sıkıntıydı benim için. Oturup baştan döktüm bilgisayara. Kış boyu çalıştım. Oldu dedim, rahatladım. Bir iki öykü daha var. Onları da bir yazabilsem! Değiştğini sezdiğim ama açıkça kestiremediğim yeni öykülerim beni hem meraklandırıyor, hem heyecanlandırıyor.

Öykücü olmak, öyküyü sevmek çok güzel bir donanmışlık. Ama taşınması zor. İnsanı parçalayıp parçalayıp toplayan, dağıtıp dağıtıp toparlayan, sevgiden yapıldığı için dokunmayan bir...

XXII

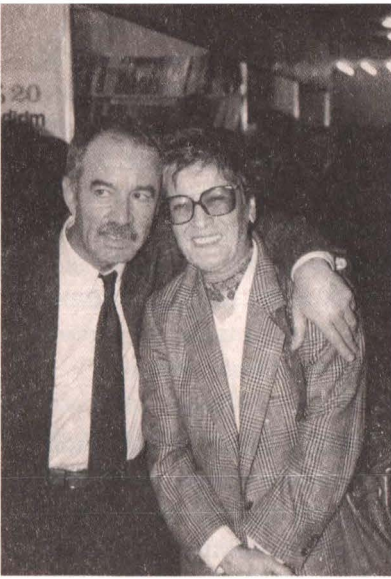
Şu “coşku” sözcüğünü, sıradanlıktan kurtarıp, üzerinde biraz –cık bile– düşününce, günlük yaşamın içinde, onu çağrıştıran pek çok ayrıntı bulabiliriz. Onsuz yaşamak olası değil. Örneğin, bir yazıyı bitirdikten sonra, oturup okur insan. Çok iyi olmuştur. İçe sinmiştir Bir “oh” çekilir; kökleri çok derinlerde, salkım saçak ayrıntılarla dolu bir “oh”tur bu. O an, bir coşku anıdır. Bir sözün varsa, onu yazarak, ifade etmiş, rahatlamışsındır.

Çeşitlendirilerek çoğaltılabilir bu. Yaşam, böyle, irili ufaklı coşkularla sürüp gider. Onun yokluğu, can sıkıntısı, iç sıkıntısı diye başlar, sinirlenmeler, kızgınlıklar, hırçınlıklarla rahat huzur bırakmadan günü doldurur, tüketir, zıyan eder.

Bir de, bu coşku anlarının çok yükselip can kurtardığı anlar vardır. Bunlardan ikisini yazmak istiyorum.

1968’le 1974 arası, benim, işte bu coşku denen şeyi hiç yaşamadığım yıllar oldu. Zaten sinirli bir yapım var; alıngan, hırçın... O yıllar, bu durumu, iyice abartarak –hapishanesi, durmadan ertelenen mahkeme faslı, kaçak yaşamlar falan– katladı, çoğalttı. 1974 affıyla yüz paralık bir soluk aldığım da “oh” diyemeyecek bir haldeydim. Nasıldım? İşte bunu anlatamam. Çok uzun yıllar geçti. Çok konuşuldu, anlatıldı, yazıldı. Eskidi. Atılmaz, satılmaz bir şey. Yüreğimin bir köşesinde, karardı kaldı.

1974 sonrası ise, benim için, tam bir boşluk, ilgisizlik, iç sıkıntısı, ne istediğini bilememenin renksizliği, sevinç duygusunu kaybetmek ve daha bir dolu duygu yokluğu oldu, aklımı da

Erdal Öz'le birlikte
TÜYAP Kitap Fuarı'nda.

kullansam, kendime baskılar icat edip uygulasam da hiçbir şey tutmuyordu.

Okuyamıyordum, çünkü okuduğumu anlayamıyordum. Dergiler, kitaplar birikmişti. Yıllardır onları izleyememiştim. Bu beni çok korkutuyordu. Hepsine şöyle bir bakmış, fişleyip dergi gözüne yığmıştım. Ben yoktum sanki. Bana benzeyen biriydim. Kendime gelmek için her zaman uyguladığım yolları denedim: Yün örmek, takı yapmak, pantolon dikmek, ipekle sarma işlemek, yerli bezlerden, değişik bol giysiler, yelekler vb. uydurmak, hayır! Sadece çıkıp kilometrelerce yürümek vardı. Yorgun, bitkin dönüp, içinde kıpırdamaya baş-

layan, ne olduğunu kestiremediğin duygulara sarılıp uyuklamak. Çocukluğundan beri hiç ara vermediğin o deli okumalara başlayabilmek için dualar etmek.

Sonra bir gün geldi. Bu o gündü işte. Kendiliğinden oluvermişti. Bu, beni geri getiren, beni sevinçlere "garkeden", hemen masama, kitaplara, dergilere döndüren, en "harika"sı, içinde, kaybettiğim coşkumu taşıyan bir mektuptu. Erdal Öz'den geliyordu. Erdal Ankara'dan İstanbul'a göçmüş, Cem Yayınları'nın "editör"ü olmuştu. Çocuk yayınlarına başlayacaklardı. Erdal, benim çocuklara olan büyük sevgimi biliyordu. Onun için, ille benim de yazmamı istiyordu. Aman ne güzel –ah o yeniden doğuş gibi bir şey olan duygu anlatılamaz–

Elde coşku, yanı sıra ıslık, türkü, şarkı. Pikapta Dede Efendi'si, Bach'ı, Vivaldi'si, Ruhi Su, Rus Halk Dansları, diyelim Hacı Arif Bey, Terry Jacks vb. Evin içinde bir balon gibi şişiyor bu coşku denen şey. Kitapları yığıyor masanın üzerine, sebzele-ri meyveleri boca ediyor evyenin içine, gürül gürül suyun altı-

na. Ocak yanıyor, tavada yağ kızıyor, imgelemde çocuklar kay-
naşıyor. Oturup uzun uzun anlatmak gerek. Çavlıana sığmaz.
Alagün Çocukları'nın hazırlanış devresi. Günlerce okumuş, ça-
lışmış, notlar almış, on iki kitaplık bir dizinin planını hazırla-
mıştım. Çocuk denen o zor malzemeyi, izlemek, gözlemlemek,
onun duygusunu, düşüncesini, kafasının işleyişini kavramak,
anlamak kolay değildir. Hele dil, dili kullanmak! Bazıları çocuk
sever. Ben onlardanım. Çocuk, büyük adamın küçüğü değildir.
Çocuk her şeyiyle özel bir kişidir. Etkilere açık, –hani hep söy-
lenir ya– boş bir plak gibidir. Plagın yapısı, kaydı ve başka
özellikleri de gözden kaçırılmamalıdır elbette. Özellikle.

Zaman, memlekette –memleketin birinde– terör zamanıydı.
Benim yaptığım on iki kitaplık kurgulamada, çocuklar okul ön-
cesi yaşlarındayken başlıyordu birinci kitap. Onlar büyüdükçe,
içinde yaşadıkları bu ortamı tanıyacaktı yavaş yavaş. İlko-
kul, ortaokul, sonra lise çağına geleceklerdi. Görerek, yaşayarak
bilinçleneceklerdi. Tutuklanan anneler, babalar, ağbiler, ablalar
çevrelerinde konuşulanlar, radyolar, televizyonlar, basılan evler,
aranan, altüst edilen kütüphaneler, tabancalar, tüfekler, işsiz ka-
lan anneler babalar, para sıkıntıları girecekti hayatlarına. Kolay
olmayacaktı yaşamları... Sonra, gün gelecek kendi yollarını çiz-
ceklerdi. Olmadı. İkinci kitap yayımlanmadan –daha yazılma-
mıştı zaten– 12 Eylül erdi yetişti. Yaz bakalım, yazabilirsen. Peki
coşku? Gitti gider. Başka nedenler de var. Göç var örneğin. Be-
nim için Ankara'dan İstanbul'a dönüş. Yirmi yıl önce de İstan-
bul'dan Ankara'ya gitmiştim. Sevgi'nin –Soysal– ağırlaşan du-
rumu vardı ve ansızın Emel'le Deniz'in ölümü. –Fethi Naci'nin
Emel'iyle Deniz'i.– Küçüklüğünde kucağımdan indirmediğim
minik kız! O acıyı hiçbir zaman babası gibi yaşayamaz insan,
babanın acısını da tam anlamıyla algılayamaz ama, ben de çok
ağlayarak, çok uzun zaman yaşadım. Hiç dayanamadım. Sev-
gi'ye de, onlara da! Hâlâ, söz açıldığında...

Bu *Alagün Çocukları* hikâyesi ve bu acılar böyle boğazıma
durunca, küstüm ben de. Uzun yıllar girdi araya. Öyküler yaz-
dım oyunlar yazdım, ama çocukları yazmak, hep içimde sızladı
durdu. Derken, bir bacak ağrısı çıktı başıma. Aman Tanrım,
hüngür hüngür ağlatan, amansız bir bacak ağrısı. Profesörler,

röntgenler, hiçbir şey kâr etmedi. Hiçbir tanı konulamadı. Ben üç ay yatağa yatamadım. Sızdığım yerde üzerimi örttüler, uyukladım kımıldamaya korkarak. Şurasını ille yazmak isterim. Beni kurtaran Sevgili Ali Gür oldu. İnci Aral'ın eşi. Tanıyı o koydu. Ağır spor! Burası hoş; on beş yirmi yıl, Çengelköy'den, Kuleli'nin yanındaki set üstü eve okka çeken o yiyecek torbalarını taşımak... Taksiyle getirsen bile dört katı çıkarmak var. İlk yıllar taksi falan da yoktu hesapta. Hem daha ellili yaşlarda genç sayıyorduk kendimizi. Hem evin borcu, işyerinin kirası, okul taksiti falan, parasal durum parlak değildi. Öyle değildi ki, güneş salonda patlayıp insanı canından bezdirdiği halde, panjur, hatta perde yaptıramamıştık. Boğaz'a karşı altı metre pencere. Ben de, çaresiz, iki eski çarşafı boydan boya raptiyeledim. Yalnız çarşafın biri beyaz, biri solmuş sarı. İki beyaz çarşaf yok. Desenli çarşaf da geremem ya. Ferit Edgü de, Kanlıca'da oturuyor. Her sabah duraktan Salim Amca'yı alıyor, arabayla geçerken. Perdeleri görünce bu zevksizliğe dayanamamış, "Nezihe'ye söyle de" demiş, "bari ikisini de beyaz koyalın." Nezihe ne desin! Bir süre sonra -hâlâ perdenin biri beyaz, biri soluk sarı- çekip Çeşme Sakızlıkoy'daki küçük yazlığa gidiyoruz. Ağustos sonu döndüğümüzde, bir mucize! Sarı soluk perde, iyice solup, olmuş beyaz. Ferit memnun. Nezihe söz dinlemiş, estetiği azıcık da olsa kurtarmış. Neydi canım o yarısı beyaz, yarısı sarımsı, olacak iş mi! Salim Şengil, güler Allah güler. Ey güneş, sağ ol!

Ben bu anıları, konuştuğum gibi yazacağım demiştim ya, işte benim konuşma biçimim böyle, nereden nereye geldim. Şimdi sözün ucunu bulup oradan sürdürmeliyim.

Bu bacak ağrısı meselesi, beni gene okuma yazmadan kesti, attı boşluğun, coşkusuzluğun içine. Ağrılar, kederler içindeyken bir gün, ani bir kararla, Yapı Kredi Yayınları'nı aradım, yazı işlerinden sorumlu biriyle konuşmak istediğimi söyledim. Karşıma Turhan Ilgaz çıktı. Bir proje önerim olacağını, randevu istediğimi söyledim. Ve ağrılarım olduğu için, bekletilmek istemediğimi, -lütfen- kararlaştırılan saatte buluşmamız gerektiğini ekledim. Turhan Ilgaz da çekermiş bu ağrıları. Halden anlıyordu. "Ben geleyim" dedi. "Ay ne güzel. Ne zaman?" "He-

men şimdi!" Olur sevinme değil. Turhan Ilgaz geldi. Bir sohbet, bir sohbet.

Gittiğinde, ben ona on iki kitaplık bir çocuk serisi önermiş bulunuyordum. Hayır hiçbir hazırlığım yoktu ama, yazacağımı biliyordum. Yıllardır dolup durmuştum. İçim kıpır kıpırdı. *Küçük Bir Kız Tanıyorum*, serisinin serüveni de böyle başladı. Altı yaşında başladı, on iki yaşında bitirdim. On üç yaşından sonrası için artık, *Bir Genç Kız Tanıyorum* adını alması gerekeceği önerisi Sennur Sezer'den geldi. Ne var ki, bu coşku deyip durduğum şey de çok esintili bir şey. Önce şu var: Bu seri çok sevildi. Müthiş satıyordu. Hemen ikinci üçüncü baskılar yapılmaya başladı –otuz, kırk, elli altmış satanların yanında sözü olmaz ama, yani!– O zaman İsak Reyna da Yapı Kredi Yayınları'ndaydı. Beni yüreklendiriyordu. Benim ille Yapı Kredi Yayınları'na geçmemi istiyorlardı. Ben o zaman Can Yayınları'ndaydım. Ben, "olmaz" diyordum. "Erdal Öz'e vefa borcum var. Can Yayınları'nı bırakamam." Yapı Kredi Yayınları'na geçişim, Güven Turan zamanına rastlar. Hatta, gene onun zamanında bir yıl kadar, çocuk yayınlarında danışmanlık yaptım. Birçok kişiyi kızdırdığımı biliyorum. İşte durumlar böyle böyleyken, çocuk yayınlarında bir tökezleme başladı. Zaten yazınsal düzeyi olmayan pek çok kitap basılmıştı. İşin kötüsü, bunların içinde çok iyi satanlar da vardı. Benim biten kitaplar yeni baskı yapmıyordu. İki üç yıldır yok satanlar vardı. Ben ne olduğunu anlamaya çalışırken –araya giren ayrıntıları geçiyorum– ortalık aydınlandı: Yapı Kredi Yayınları yeni bir yapılanmaya giriyormuş. Benim istediğim yanıtla karşılık gönderilen pek "nazik" mektupta belirtildiğine göre, "telif" çocuk kitapları basılmayacakmış. –İyi ki ben, on iki yaşı da yazmışım, basıldığını da görmüşüm.– Ben bunu, kendi kitaplarımı ve üçü beşi geçmeyen birkaç yazarın kitabını ayrı tutarak, çok iyi anlıyorum. Anlıyorum ama, şimdi yorum yapmadan şunu sormak istiyorum: Yayınevlerinin yayın politikalarında, yazarlara karşı durumları, yazarlarla ilişkileri ne olmalıdır? Yayınevleri, yazarın üretimine hangi yollarla katkıda bulunabilirler? Yazara karşı sorumlulukları var mıdır, yok mudur? Varsa, bunlar, karşılıklı olarak nelerdir? Bir yayına başlarken, örneğin çocuk yayı-

nı diyelim, memleketteki çocuk yayınları, çocuklar için yazanlar hakkında, kapsamlı bir çalışma, inceleme yapılması gerekmez mi? Bu yapılmadan başlanıp da çıkmaza girilince sırtında yumurta küfesi olmadığını düşünen bir rahatlıkla yazarın coşkusuna ket vurulur mu?

İşte gene coşku lafı? Ey coşku denen şey, dur gitme. Biraz benimle kal. Üç beş sözüm daha var. N'olursun, dur onları da yazayım.

XXIII

"Bugünlerde, şu 2001'in Temmuzunda, büyük kavgalar içindeyim. Yaşamımız öylesine zorlaştı, toplumun hücreleri öylesine sağlıklı, karanlık, acı dolu ki, ne yapacağımı bilememenin getirdiği sıkıntılı tedirginlik, sonunda okuduğum gazetelerle, baktığım televizyon programlarıyla, sokaktaki yaşamın tüm ayrıntılarıyla kavga etmeme yarıyor. Evdeysem, oh, yüksek sesle söylenip rahatlıyorum. Sokaktaysam, içimden.

Ama getirdiği, çökelip kalan acı duygusuyla baş edemediğim durumlarda kahroluyorum. Daha dün avucumuzun içinde öpe seve büyüttüğümüz çünkü çocuklar, diyorlar ki:

"Sivas olayının 8. yıldönümünün yaklaştığı şu günlerde, artık içimi kaplayan yalnızlık duygusunun, benim için bir yaşam biçimine dönüştüğünü fark ettim. Bir süredir kendi ülkemde, kendi kalabalığımda, bir azınlık gibi yaşadığımı düşünüyorum.

Ne kadar okursanız, ne kadar beslenirseniz, ne kadar önemserseniz sizin dışınızda olan biteni ve ne kadar bakarsanız yaşadığınız dünyaya, o kadar daha yalnız hissetmeye, bir o kadar öfkelenmeye ve umudunuzu yitirmeye mahkûmsunuz.

Ve bu kısır döngü içinde, siz de giderek, sıradan mutsuz azınlığın, sessiz bir parçası olmaya itiliyorsunuz. Bilgi insana fark etme, umursama yetilerini beraberinde getiriyor da, her zaman mutluluğu getiremiyor. Aydınlığa giden yol, aslında karanlıktan geçiyor galiba. Bu doğal ve zorunlu yolculukta karanlığı bilmeden ve görmeden aydınlığa ulaşmak ya da hazır bir aydınlıkta yaşamayı hayal etmek ütopyası içinde olanlarsa en büyük tuzağı kuruyorlar bize. Bana öyle

geliyor ki, yüreğinde karanlığı hissetmeyenler, aydınlığa erişemeyecekler. Daha kötüsü, gölge edecekler oturdukları yerden."

Bu alıntı Metin Altıok'un kızı Zeynep Altıok'un 2 Temmuz 2001 günü *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan "Beyaz Zenci" adlı yazısından. Bunların anaları babaları, 68 kuşağı. Şimdiki bebeler de bunların çocukları. Analarının babalarının yüreği, duyguları böyle böyleyken, çocuklarına neler verebilecekler!

Türkiye'de çocuk edebiyatının bir an önce, dört bir koldan kuşatılıp, kollanıp, korunup, desteklenip yaratılması gerek. Bunu kime anlatmalı? Bunu nasıl anlatmalı? Ne yapmalı? Nasıl yapmalı? İşte büyüyüvermiş dünkü çocuklar. Bugünküler de göz açıp, kapayınca kadar büyüverecekler. Hani sözün büyüüsü, hani sanat yoluyla eğitim?

Ben bu yaşa kadar, hiç kimseyle kavga etmedim. Kimseye, öyle yüzyüze, telefonla olsun, mektupla olsun, bağırıp çağırmadım. Önüme kabalık edenler, saygının, sevginin değerini bilmeyenler çıkınca, vazgeçiverdim onlardan; nasıl olsa işe yaramazlar diye düşündüm. Ayrıca kırıldıklarım, gücendiklerim oldu. Olmaz mı? Oldu da, ben gene de sustum. Beni kıracak durumu yaratabildiklerine göre, artık, dediydim, dediydin demenin ne anlamı var ki. Susmanın, susabilmenin güzelliğini neyle değişebilir insan.

Ahmet İnam'ın yazılarına bayılıyorum. Hepsini çok severek, içimde serin rüzgârlar eserek –hadi canım, edebiyat yapmak falan değil, tam böyle hissediyorum –okuyorum. Hele son "Garip"le, "Mahzun"!

Bir arkadaşım, telefon edip sordu: "...Doğan Hızlan'la aranda ne var senin?" "Ne gibi ne var" dedim. "Neden böyle bir şey soruyorsun? Doğan'la aramızda iyi bir merhaba vardır. Şaka bile yaparım. Doğan beni sever. Yazımı da sever. Öyle sanıyorum." Arkadaşım hırçın, sinirli "Aman aman! İyi!" dedi, bir dolu söylendi. Doğan Hızlan 8 Mart günü köşesinde yazdığı yazıda, kadınlar gününde sanatçıların es geçildiğinden söz ederek, Halide Edip'ten günümüze dek tüm kadın yazarları saymış. Bir ben yokmuşum içlerinde. "Olur mu böyle şey!" diyor arkadaşım. "Olur mu böyle şey!" diyorum ben de. Olur mu! Bu yaşta günlerimiz sıkıntı içindeyken, hâlâ böyle şeyleri

nasıl dert edebiliriz. Ya dizgide düşmüştür, ya, ne bileyim, akla gelmeyen bir nedenden unutulmuştur. Herhangi bir şey olmuştur. Doğan'ı görünce sorarım, olur biter.

İnsanın içi sıkıntıyla doluyken, güzel çocukluk günlerini, o neşeli lise yıllarını yazmak hem içinden gelmiyor, hem nasıl anlatmalı, garip bir duygu. Sırası değilmiş falan gibi bir duygu. Her zaman tutturamıyor ki insan.

Ya Semih Poroy, yazmak da zor, çizmek de bazan.

XXIV

Sevgili Orhan Peker, dirseğini masaya dayar, çenesi avucunda, öylece oturur, düşünceler ve alkolün insanı alıp alıp götürdüğü, tanımlaması zor, anlatması zor duygular içinde derdi ki: "İnsan insanı sevmeyince/ağlarım ince ince."

Ben çok içmelerine karıştıkça hep söylendiler bana: Suuuuus! Mezar kazıcı olma. Sen de iç. Neler kaybettiğinin farkında bile değilsin.

Karpiç'in ünlü İsmet'i bana rengi güzel, kokusu çok hoş, kekremsi tadı nefis, votkalı, adı "Dost" olan bir şey yapardı. Alay etseler de, benim onu sert bir şey içiyormuşum gibi yudum yudum içip onlara katılmam, masada kim varsa hepsinin hoşuna gider, bir süre sonra da, benim de iyi içen biri olduğuma inanılırdı. Alkol bu! Şarap içtiğim zamanlarsa hep birden bir "Ooooo!" çekilirdi. Hepsi erkenden çekip gittiler. Onları öyle özlüyorum ki. Bana takılıp kızdırmalarını, şakalarımızı, gü-lüşmelerimizi.

Ben hep sevdim. Bunun hiç zararını görmedim doğrusu. "Aman bu sevgi delisidir. Herkesi sever. Örneğin, yolda çingene-yi durdurur, kucağındaki bebeği sever, bu böyledir," deseler de. Canım, tabii herkesi sevmedim. Sevilecek adamı seçmeyi biliyordum. Bu, kendiliğinden olan, genlerle getirilen bir şey olsa gerek. Belki ucu kaçırılmış bir hoşgörüm var. O kadar. Olsun!

Ben Eskişehir Lisesi'ne geldiğim zaman, garip bir çocuktum. Hem çok şey bilen, hem pek çok şeyi bilmeyen. Hani denir ya, insan yedisinde neyse yetmişinde odur; sözüm oraya.

Şimdi de öyleyim. Eskişehir, benim gördüğüm ilk büyük şehirdi. Caddeler vardı; İstasyon Caddesi örneğin. Sonra, kentin ortasında kocaman bir park. Yediler Parkı. Oradan, kente, Necip Aşkın Orkestrası'nın –Ankara Radyosu'nda– çaldı Klasik Batı Müziği yayılırdı; esintiye karışıp taa yukarı Odunpazarı'na kadar gelirdi. Porsuk kıyısında "piyasa" edenler, geceleri istasyona gezmek ve salep içmek için gitmeler... Annem babam bunları yapmasa da, benim için çok ilgi çekiciydi.

Ya hamamlar! Kaynar suların sabahdan akşama dek mermer kurnalardan gürül gürül taşıdığı eski zamanların kubbeli hamamları. Ortada havuz, göbektaşı. Yanakları kıpkırmızı, vücutları boncuk boncuk, durmadan su dökünen, birbirinin başını, sırtını sabunlayan, kurnadan kurnaya seslenen, buharlı havanın içinde dolaşan, gülüşüp konuşan, şakalaşan kadınlar.

Annem hamama gitmezdi. Üşenirdi belki. Evde "su dökünüverir"di, "sabunlanıverir"di. Ama canı kırk yılda bir hamam istemişse, sabah çok erken, daha yollarda kimseler yokken, kafa dengi bir, hadi hadi iki komşusuyla giderdi. O zaman ben de giderdim onlarla. Hamamın havası, camlı kapıdan girer girmez insanı karşılayan buhar kokusu, sabun kokusu çok hoşuma giderdi.

Yerli kadınlar için hamam bir tören, bir "piknik", bir özel eğlence günüydü oysa. Herkesin kocaman, sırta yüklenecek kadar ağır bohçası olurdu. Havlular, çamaşırlar, börekler, dolmalar, kurabiyeler vb. hepsi sıkıca bohçalanır, düğümler atılıp sırta vurulurdu. O zamanlar –kırklı yıllar– yerli kadınların yol yol dokunmuş, çok renkli örtmeleri vardı. Bohçayı sırtlarına vurduktan sonra, örtmeyi başlarından aşırır, bohçanın altından geçirdikleri bir kuşakla bellerinden bağlar, üst kısmını da sadece gözlerini açıkta bırakacak biçimde bürünürlerdi. Babam onların bu haline bayılır, benim hörgüçlüler geçiyor diye, hemen resimlerini çizerdi. Yakınında kâğıt varsa kâğıda, yoksa sigara tabakasının arkasına. Kadınlar öylece, rengârenk, üçer beşer yoldan, caddeden geçer giderlerdi hamama. Fıkırdaşarak, yaşlılardan azar işitip, gizli saklı gülüşerek. Annemden, arkadaşlarından duyduğuma göre, hamamda da çok şamata ederlermiş. Şarkılar, türküler, oyunlar, bağrıış çığrıış su şakaları, inlermiş ha-

Nezihe Meriç ve ağbisi
Kuleli Askeri Lisesi
öğrencisi Turgut.

mamın kubbeleri. Peki ya paytonlar, landonlar! İstasyondan yolcu getirenler, istasyona yolcu götürenler. Gece yaraları, uy-kumun arasında, parkelerin üzerinde şakırdayan nal seslerini çok severdim.

Lise, kocaman taş bir binaydı. Eski zaman yapısı elbette. Önünde de kocaman bir arsa gibi bahçe vardı. Teneffüslerde oraya çıkılır, üçlü beşli dolaşıldı. O günleri çok ayrıntılı anımsayamıyorum. Ben ne yapardım acaba? Hayal meyal anımsadığım şeyler var.

Biri, "Nezihe'yi gördün mü" diye sormuşsa, Ayhan –en yakın arkadaşım– gözlerini kısıp başını hafifçe yana çevirerek havayı dinler, ıslık sesini duyunca gösterirmiş: Şuralarda bir yerde. Okula her gün bir başka yoldan gittiğimi anımsıyorum. 1.68 boy, 48 kilo, sıska denecek kadar ince bir kız çocuğu. Herkes bana, "çocuk suratlı" derdi. Siyah önlük, siyah çorap, siyah ayakkabı. Bir, yaka beyazdı. Bir de kasket giyerdik. Kasketi kendime çok yakıştırdım. Sonraki yıllarda, hep bere, başlık, küçük şapkalar giymem de bu yüzden, yakıştığını düşündüğümünden olacak. Sinemayı da ilk kez Eskişehir'de gördüm demeliyim. Yani bir filmi başından sonuna dek izlemek. Beş altı yaşımdayken, Edremit'te de sinemaya gittiğimizi anımsıyo-

rum. Locada otururduk. Sahnenin iki üç basamak altında biri piyano çalardı. –Sessiz sinema. Amma yaşlıyım! Vııııı!– Ben de, locanın kenarında, parmaklarımla ona eşlik ederdim. Bir bu kalmış aklımda. Film falan diye bir şey yok. Bir ara da orta-okuldayken, Kırşehir’de, öyle bir şey var kafamda. Sanki sinemaya gitmişiz gibi. Çünkü, lamba şişesi parlatarak, şarkı söyleyen bir kadın var gözümün önünde.

İş böyle olunca, Eskişehir, elbette büyük şehirdi. Büyük sinemalar vardı. Her birinde değişik filmler oynuyordu.

Bir şey geldi aklıma. Ben ilkokula Eskişehir’de başlamamış mıydım. Evet. Demek o yıllarda da Eskişehir’deymişiz. Anadolu serüveninden önce. Aşağıda, istasyona giden caddenin paralelindeki bir sokakta oturuyorduk. Beni sokağa çıkarmazlardı ama, akşamüzeri kapının önünde oynama iznim vardı. Muzaffer Ablam, bana, üzerine bulama sürülmüş bir dilim ekmek verirdi. Evin biraz ilerisinde de büyük Asri Sinema vardı. Beni hiç götürmemişler miydi, acaba! Asri Sinema’nın önü hep ıslıl ıslıl olurdu. Kızma Bayan diye –bir de galiba Peçiç diye bir oyun olacak. Bu da ona benziyordu– bir oyun vardı, babam, annemi kızdırmak için –annemi kızdırmak çok hoşuna giderdi– onunla oynardı. Oyunu kaybeden, sinemanın önünde duran çekirdekçiden alınacak olan çekirdeğin parasını verirdi. Ben gider, yirmi beş kuruşluk koca bir külah alır gelirdim. Ye ye bitmez.

Fırınlara bir de. Her gün ekmek çıkaran fırınları olan bir kent. Kırşehir’de de fırın olmalıydı. Ekmeği odacı getirdiği için pek ayırdına varmamışım. Oysa yazarken, şimdi aklıma geldi, Kayabaşı’nda, evimizin az altında yalnız simit çıkaran, küçücük bir şey vardı. Onu hiç simitçi fırını, fırın olarak düşünmemişim. Eskişehir’deki fırındı oysa. Kocaman bir fırın vardı Odunpazarı’nda. Poffuduk poffuduk ekmekler çıkarırdı, kocaman kocaman, yuvarlak ekmekler. Birinci, ikinci, francala. Ben ikinci denilen esmer ekmeği severdim. Ekmek yemeye doyamam. Francalayı, ince pelür kâğıda sararlardı. Pembe, mavi, sarı. Babam pazar sabahları, bu francalayı, boydan boya çizer, ortasını hafifçe açar, zeytinyağı, karabiber, kırmızıbiber, çok az kekik serperdi. Çay demleninceye kadar ekmek yağı

iyice emmiş olur, babam da onu dilimler bize dağıtırdı. Elin-den evle ilgili başka hiçbir iş gelmezdi. Ha, bir de, mayonezli balık yapardı. Mutfağı bir boydan bir boyaya dağıtarak, binbir kap kirleterek. Fransızlardan öğrendiği ve çok sevdiği bir yemekti bu. Boğazına değil ama, ağız tadına çok düşkündü. Özellikle mezelere. Ben de ona çekmişim. Aynen. Alkolü saymazsak.

Ben Eskişehir Lisesi'ne geldiğimde, demiştim ya, oraya dönüp, oradan sürdürmeliyim bu lise yıllarını...

XXV

Eskişehir! Yirmi yıl, belki daha fazla olmuştur görmeyeli. Hiç, öyle aklıma estiği vakit, çantamı omzuma vurup, o an içimin pek istediği, özlediğim ya da görmek istediğim bir kente, atlayıp araçlardan bir araca gidemedim. Oysa hep öyle gezmek istedim. Tek başıma, kimseye, hiçbir şeye bağlı olmadan, zamanı kendimce değerlendirip, kendime göre kullanarak.

Bazan, geçmiş yıllarda yaşadığım, bildiğim bir kentin kokusunu duyarım. Her kentin kendine özgü bir kokusu vardır. Diyelim, landonların, paytonların ulaşım aracı olarak kullanıldığı kentler at pisliği kokar. Kent olup da kasabalıktan kurtulamayan bazılarındaysa, at arabaları vardır. Pek çok iş için kullanılan. Onlar da böyledir. At pisliği kokarlar. Denizi olan kentlerirse, yosunlu deniz kokusu daha kente girmeden hissedilir.

Bir de sesi vardır kentlerin. Sesin, konuşmaların, yöresel bir biçimlenmeyle havanın içinde belli belirsiz bir uğuldayışı... Eskişehir dendi miydi, söz Eskişehir'den açıldı mıydı, ben hemen, o zamanlardan aklımda kalanları sıralarım: İrecep, ilimonu ıraftan alıve/Tallada galla, çapa çapalalla/Bizim kızı bi teyyareci isteyyo. İyi oğlan deyola. Kırk lira miyaşı va, patpatı da va. Gızı da vesen uçcak vemesen gaçcak, virvidik gitti.

Bunları biraz da lise yıllarının havasına girmek için yazıyorum. Bizim ev dediğim gibi, kentin eski semtlerinden biri olan Odunpazarı'ndaydı. Nafia dairesine ve liseye yakın olduğu için. Odunpazarı, düşlerimdeki kadar belirgin değil. Tam getiremiyorum gözümün önüne. Geniş bir meydanlık vardı. Köşede büyük bir kahve. Fırını da görebiliyorum. Bir de kahvenin

karşı köşesindeki eczane var. Oradan yukarı. Kalaba –kalaba mıydı?– içme suyuna giden yola doğru yürürken, ikinci bir meydana gelinirdi. Görkemli, eski, ünlü Kurşunlu Camii Meydanı. Bizim ev, tam köşede, iki katlı, eski yapı ferah güzel bir evdi. Benim odam yukarı katta küçük bir odaydı. Penceresini açınca Kurşunlu Camii’nin kalın, yüksek taş duvarlarından yükselen, yüzyıllık ağaçların cama resmi çıkardı. Yattığım yerden yarı uyur, yarı uyanık onları seyretmek çok hoşuma giderdi. Bir de gece gündüz akan bir hayrat çeşme vardı. Su sesinin şırlıtısı, ağaçların hışıltısına karışırken araya bir de sabah ezanı okuyan güzel sesli müezzinin bariton sesi karışınca, yüreğim bir hoş olur, ne yapacağımı şaşırır, gözlerimi sımsıkı yumarak yatağın içinde dertop olurdum. Galiba, heyecandan hemen uykuya daldım. Aklıma öyle geliyor. Çok güzel uykulardı onlar. İşte bu Eskişehir kentinde, böyle, artık liseye başlayacak olan, kitap okumadan duramayan, genç kız olmaya hazırlanan, bu çocuksu kız olan ben, üf hanım ben, kara kız dedikleri ben kitap için ağlardım. Annemle Muzaffer Ablam gezmeye giderlerdi. Kabul günü falan.

Bir canımın istediğinde onların Jiva ojelerini, Tokalon pudralarını, kömürde kızdırılan saç kıvrırma maşalarını, Vızandi –galiba– rujlarını, altı aylık denilen ondülelerini anlatırım belki. Şimdi şu lise yıllarını çözmeye çalışıyor kafam.

Onlar gidince, o bomboş evde ben ne yapacağımı bilemezdim. Biraz mandolin çalar şarkı söylerdim. Ondan bıkınca ağız armonikasına geçerdim. Ya da yukarda merdivenbaşı girintisindeki bir boyluk sedire yüzükoyun uzanır, bitişik evlerin kiremitlerine açılan küçük penceresinden, uzaklarda görünen dağları, yeşillikleri, kenti seyreder, bir şeyler düşünürdüm. Esintinin içinde hep müzik vardı. Yediler Parkı’ndan gelen Necip Aşkın Orkestrası. Bir şeyler düşünürdüm dedim ya, aklıma geldikçe merak ederim. Acaba neler düşünürdüm. Çocukluğumun geçtiği kentleri, yolları, yolculukları düşünürdüm herhalde. Uçurumlar beni bir çeşit, bozkır başka çeşit vurmuştu. Deli çaylar, nehirler, dağlar, yayılıp giden ovalar da... Bir de döne döne okuduğum romanlar vardı. Oralardaki dünyalar, oralar-daki insanlar. Gene roman okumak istiyordum. Kitabımı elime

alıp, evin içinden başka dünyalara uçup kaybolmak. Sonra, şimdi hayatıma başkaları da girmişti. Muazzez Tahsin, Esat Mahmut Karakurt, Kerime Nadir falan. Esat Mahmut'un tefrika edilen romanlarını gazeteden keser saklardı Muzaffer Ablam, çocuklar okuyamaz diye. Onlar kapıdan çıkar çıkmaz ben saklanan yeri keşfeder, yumulur okur, onlar gelmeden bitirirdim. Anneme ablama yalvarırdım bana kitap bulun diye. Çünkü çok canım sıkılırdı. Hep "üf" derdim o yüzden. Kitap bulamazlardı. Çünkü kimsenin evinde kitap yoktu.

Eve birtakım dergiler geliyordu. *Radyo* dergisi, *Ev ve Aile*, *Yedigün*, *Hayat* falan gibi. Adlarını uyduruyor olabilirim ama, bu çeşit dergilerdi. Yutar gibi okurdum onları. Büyük bir tutkuydu bende okumak.

Sonra nasıl oldu bilmiyorum, kitabın çarşıda satılan bir şey olduğunu öğrendim. Yaşamımın en büyük heyecanlarından biri oldu bu. Köprübaşı'ndaki kitapçıdan ilk kitabımı aldım: *Çalikuşu*. Kalın pembe kapağı olan bir kitaptı. –Abartırsam abartayım, belki bin kere okumuşumdur *Çalikuşu*'nu.– Bir vurgun da bu oldu benim için. Çarşıdan kitap alınabilirmiş demek ki! Evdeki kitapları ezbere biliyordum. Şimdi artık ben kitap almalıydım. Öyle yaptım. Kitap almayı hiç bırakmadım ondan sonra.

O okuduğum kitaplar beni nasıl besliyordu, neler öğreniyordum acaba. Ama öğreniyordum herhalde ki, sorularım oluşuyordu yaşama değin. Kafama takılanlar oluyordu. Felsefe melsefe bildiğim yoktu canım. Nerden olsun ki? Nasıl olsun? Annemin evi, kocası çocukları vardı –beni çok severdi biliyorum.– Komşuları, ahabpları, işi gücü, gezmeye gitmeleri, ziyaretleri vardı. Babama Eskişehir Nafia Dairesi yetiyordu uğraş olarak. Evde de divanları, musikisi, resmi. Sonra onların gece gezmeleri, sohbetleri, gece oturmasına gelen ahabpları falan da vardı. Ben yalnız bir çocuktum. Çok sevilen, annesinin babasının bir tanesi ama yalnız. –Bu Semih Poroy'a ne oldu acaba?– Evde de tek başımaydım. Gece gezmelerine, komşuya gitmelere, kabul günlerine Muzaffer Ablam giderdi annemle. Geceleri ben evde oturur ders çalışır, Sofya Radyosu'nu açar, müzik dinlerdim. Ne çalarsa onu. Öyle Bach'tı, Brahams'tı, Vivaldi'ydi falan bilmezdim. Hoş bebek yaşlarımdan beri dinleye-

rek büyüdüğüm Dede Efendi'ydi, Sadullah Ağa'ydı onları da bilmezdim.

Şimdi düşünüyorum da, bilmezdim ama, babamın arkadaşlarıyla yaptığı bir sohbet toplantısında, –tesadüfen buluncak olsam– konuşmaları izleyebilirdim. Radyoda dinlediğim felsefi bir konuşmayı da. Ne demek istediklerini anlardım. Osmanlı'yı, Atatürk'ü, Cumhuriyet'i konuşurlardı. İsmet İnönü çok tartışılırdı. Sonra değişmeye başlayan değerler, yanlışlar, doğrular konuşulurdu. Hiç zorluk çekmeden dinleyebilirdim. Ardından, onları düşünüp üretir, kendimce sorular, yanıtlar icat ederdim herhalde.

İnsanın yaşayıp geçtiği zamanı önüne serip, ayırıp, seçip yeniden kurmaya çalışması ne zormuş meğer!

XXVI

Eskişehir'in ünlü suyunun adı, Kalaba değil, Kalabak'muş. Genç arkadaşımız –ben onlara “bizim bebeler” diyorum– Akın Sevinç'ten aldım haberi. O da Eskişehirliymiş, ya da Eskişehir'i bilenmiş. Bunu duyunca bir sevindim. Sanki çok eski yıllarda kalan bir yakınımı bulmuş, eski bir şarkıyı anımsamış gibi oldum. Bu suyun bir anısı vardır. O çocuk yaşlarımızda buna çok gülerdik.

Eskişehir'in bir mahallesinde, bir kadın varmış. Dört kol çengi, dedikoducu, iyi çalkalanmamış tuzsuz ayran bir kadınmış.

Bu kadın, huysuz çirkin kızını, bir türlü evlendiremiyor-muş. Bu onu çok kızdırıyor, çok üzüyormuş. Derken günlerden bir gün, ondan kopup gelen bir haber, bir havai fişek şenliğiyle patlamış mahallenin üzerinde. Kıza koca bulunmuş! Bir müfettiş! –N'aber!– Kızı bir müfettiş “isteyyomuş”.

Mahalle, konu komşu arasında, pencereden pencereye, kapı aralarında, pazarda, hamamda şaşkınlıkla, inanmamazlıkla karışık kaynayıvermiş. Durum, laf üstüne laf koyarak, şakayla, gırgırla karışık konuşulup üretilirken, ikinci bir haber, bu kez havai fişek değil, bir kahkaha patlaması olarak gelmiş. Mahalle tüm gözenekleriyle gülerек, hani hep kullanılır ya, yerlere yatmış.

Evet, isteyen adam müfettişmiş. Doğru. Müfettiş de, ne müfettiş? Şu: Bu müfettiş, Kalabak suyu, kaynağında şişelere, bidonlara konup mühürlenirken, başında duran adammış meğer. Mahallelinin tanımlamasıyla, “sapsız keser bi herif gız. Valla gülmekten canımız çekileyyo.” Bu anlatılır anlatılır gülünürdü.

Kalabak suyu denince bunu ille yazmak istedim. Bir de şu var: Suyun adını bile unutabildiğime göre, kim bilir daha neler neler unutulmuş, karıştırılmış olacak. Anı yazmak beni hep düşündürüyor.

Derken okullar açıldı. İlk günlerle ilgili hemen hiçbir şey anımsamıyorum. Oysa Eskişehir Lisesi'ndeki hayatım diye bir başlasam anlatacak ne çok şeyim var. Anlat anlat bitmez.

Lise yaşamı herkes için böyledir zaten. Anılarla doludur. İnsan o yıllarda hem çocuktur, hem değil. Hem öğrencidir yazılardan, tahtaya kalkmaktan ödü patlayan, hem yetişkin bir genç kızdır, genç bir adamdır. Liseye, Kırşehir Ortaokulu'ndan gelmiştim. Ortaokul denince aklıma hep, okulların tatil olması gelir. Kar bastırdı mı, okullar hemen tatil olurdu. Üç gün, dört gün. Ortaokulda bir şeyler öğrenmiştik elbette. Dünyanın yuvarlak olduğunu, Türkiye'nin coğrafi durumunu, komşularımızı, illerimiz, ilçelerimiz, komşu devletler, yüzölçümleri, başkentleri, fizik, kimya... Viyana kapılarına –elde kılıçlar şakır şakır– dayanan atalarımız, padişah efendilerimizin “fütühatları” iki kere ikinin dört ettiği vb. vb. Bunların üstüne benim gözlemlerim vardı. Doğu Bayazıt'a dek, tüm o çevre, Zıganalar, Kop geçitleri, eşkıya meseleleri, oralarda görüp, gözlemleyip öğrendiğim değişik yaşama biçimleri ve kitaplardan, romanlardan, evde konuşulanlardan öğrendiklerim. Örneğin, annemden dinlediklerimle Beşiktaş'ı, Akaretler'i, Gökusu'yu ezbere biliyordum. Bir de Fransızca, İngilizce, Almanca birtakım sözcükler, bir takım kurallar falan. Karmakarışık bir dilbilgisi. O yıllarda okullarda yabancı dilbilgisi öğretmenini bulmak –Doğu'da, Orta Anadolu'da– kolay değildi. Kim dil biliyorsa, mühendis, doktor, eczacı öylesine girerlerdi derslere.

Lisedeki arkadaşlarımdan değişik bilgilere sahiptim ama, onlar, Eskişehir Ortaokulu'nda doğru dürüst eğitim görmüşlerdi. Yabancı dil de öyle. Dilbilgisi öğretmenini Fransızdı. Mösyö Piza.

Ah! Ah o ilk Fransızca dersinde duyduğum korku. İnsanın yüreğinin de sancıyabileceğini o zaman öğrenmiştim. O korku, o heyecan anlatılamaz.

Mösyö Piza bir çocuğu derse kaldırdı. Fransızca bir şeyler söyledi, çocuk da yanıtladı. Sonra, öğretmen söyledi çocuk yaz-

di. Aman Yarabbi, bu nasıl olabilirdi. Tahtada Fransızca yazmak! Benim aklımın alacağı bir şey değildi bu. Sonra, öğretmen başka bir çocuğa oku dedi, çocuk gürül gürül okumaya başladı. Ben ne yapacağımı şaşırmuş, ödü patlamış olarak kalakaldım. Tam bir "eyvah" hali. Sonu daha da acıklı. Çünkü benim hüngür hüngür, salya sümük ağlamama dayanamayan babam, işi ele aldı. Beni üstün zekâlı sanıyordu zahir. Hiçbir kusurumu bağışlamayarak, anlamayınca kızarak, öyle bir çalıştırmaya başladı ki, lise birden lise ikiye, Fransızcadan iyi not alarak geçtim. Okullar açılıp, kitaplarımız belli olunca, benim kitaplarım hemen alınır. Hepsini bir güzel kaplar, etiketlerini yapıştırır, çantama yerleştirdim. Çantam, kalemlemlerim, kitaplarım, defterlerim çok düzgün ve temizdi. Hadi diyelim, bu titiz oluşumla ilgili. Ama ayrıca, öğrenci olarak da, okulu seven bir çocuktum. Bir de ders dinleyen. Kitaplar alınır alınmaz, tarih, coğrafya, biyoloji, edebiyat kitaplarını, okuma alışkanlığımla, hemen okurdum. Sonuna kadar. Roman okurmuş gibi. Derste de öğretmeni dinleyince, artık çalışmaya gerek kalmazdı. Bir de özet çıkarma hastalığım vardı. Kalın sarı deftere özet çıkarırdım. Kitaplardaki anlatımı beğenmiyor, gereksizce uzun olan yerleri kısaltıp, kendimce mi yazıyordum acaba? Yazarlığın başlaması gibi bir şey miydi bu?

Edebiyat öğretmenimiz Vasfi Mahir Kocatürk'tü. Onun dersleriyle ilgili kalın bir defterim vardı. Ders boyunca not tutardım. Giysileri, ayakkabılarının cilalı olup olmaması, yaptığı espriler, çok sevdiği Shakespeare, Divan Edebiyatı, derste ne anlatmışsa hepsini, kısaltma yoluyla yazardım. Örneğin şöyle:

"... aslında ben bu adamı hiç sevmedim ama, hocanın dediğine göre, çok değerliymiş. Aruz onunla aruz olmuş. Ben bu aruzu öğrenmek istemiyorum. Çünkü hoşuma gitmiyor. İmtihan sorusu olarak gelirse yandım demektir. Hoca şimdi Nedim'i anlatıyor. Bak bu Nedim benim de çok hoşuma gidiyor."

Şimdi yazdıkça anlıyorum. Evet, ben yazmaya böyle başlamışım. İlkokuldaki "tahrir vazifeleri" mi, ortaokulda, öğretmenler odasında okunan "kompozisyon"larımı ve yıllarca sonra, şimdi Beyrut'ta yaşayan sınıf arkadaşım Hermine'den öğrendiğim hayal meyal anımsadığım romanlarımı saymazsak.

XXVII

Sabah oldu mu, gün açtı mı, hemen uyanırım. Hava güneşliyse öyle sevinirim ki, evin içini şenlikle doldururum. Benim için bu kolaydır. Çünkü her zaman yapacak çok işim vardır. Bunların çoğunu severek yaparım; severek yapınca koymaz insana. İş başlayınca ev uyanır, silkelenip kendine gelir, gecedен çıkar, güne hazırlanır. Her evin kendine göre bir güne başlayışı vardır. Günlük çarkın döndürölüşü, rengi, kokusu, sesleri, elektriğı kendine göredir. Örneğın bizim ev pozitif elektrikle doludur. Herkes, bizim evde rahatladığını söyler. Öyle derler. Ben evi severim, ev beni sever. Herhalde bu yüzdendir. Bir de çiçekler! Bizim evin çiçekleri çılgındır. Pırnakıl açarlar, saksılardan taşarlar. Onlar da canlı, sevildiklerini bilmezler mi!

Sabah koşuşturmasının arasında ben –zaten tek koşuşturan benim– ne yapar yapar, akşamki çalışmaya bir göz atarım. Eğer okuduklarımı beğenmişsem, eğer içime sinmişse, işın geri kalanını, öyle bir kıvrak, öyle bir kostak yürüyüp dolanarak sürdürürüm ki, anlatılır gibi değil.

Yaşamanın, günün işleri saymakla biter mi! Bir de söylen-direnler var; çeşitli ünlemlerle sızlanmak. Canın istemediğı halde çarşıya gitmek gibi, ufak tefek arzalar için de olsa eve işçi girmesi gibi, için sıkılsa da, kırıklığın olsa da, hazırlık yapıp konuk ağırlamak vb. gibi. O zaman, sızlanmalar, vıdı vıdılar, söylenmeler biraz azalabilir. Yani! –Feyza Hepçilingir’e tövbelerimi gösteriyorum.–

O güzel, güneşli günleri hiç kaçırmamaya gayret ederim. Bilirim ki sokaklar beni bekler. Bilirim ki onlar kendilerine, benim gibi bakan, onları benim gibi sevenleri özlerler. Benim "Günaydın!" ım çın çın çınlar تنها sokaklarda. Tüm sevinciyle, bayırlardan, çatılardan, ağaçlardan süzülüp geçer, ağar gökyüzüne. Gökyüzü ne güzeldir. Mavidir.

Günaydınım herkesedir. Yoldan geçenlerin çoğuna. –Suratı olmayanları, insanın yüzüne bakmayanları, bakıp gülümsemeyi bilmeyenleri, yüreği kara olanları, gökyüzüne, ağaçlara, çayıra çimene, evlere bahçelere "bigane" olanları ayırırım. Sıkıntısı olanları, kederlileri bilirim. Onlar başkadır.–

Böyle güzel güneşli bir sabah vakti durağa geliyorum. Durakta hiç kimse gülümsemiyor, herkesin yüzü asık neredeyse, kimse kimseye bakmıyor. Öylece, tatsızca bekliyorlar. Ben birden, hepsine doğru, ortadan, "Günaydın!" diyorum. Ay herkeste bir sevinme, bir memnuniyet, bir gülücükler. Ee? Acaba neden bunu akıl etmezler ki! Selamlaşma âdetimiz var oysa. Selamünaleyküm der büyük çoğunluğun yaşlısı. İlle selam verir selam alır. Şimdi şurada anıları yazmaya çalışırken dil konusuna girmemeliyim ama, şu kadarcığını söyleyeyim: Örneğin, şu beni çok kızdıran "babay"a ne demeli. "Okey canım. Babay." Bu bozulup yayılarak yaygınlaşıyor. "Bay bayy de ciğerim amucana", "Bibisi bak sana baayyy bayyy ediyö", "Hadi anam, görüşürüz. Bay-i bayy." Bunu herkes belledi, baş üstü etti de, şu güzelim "günaydın"ın günahı ne? Ne demişti sevgili Orhan –Peker– "Kimse kimseyi sevmeyince/Ağların ince ince." Bir günaydın –cık– nelere kadirdir oysa.

Gelelim liseye. Biz, lisede neler öğrendik diye düşünüyorum. Tarih, coğrafya okuduk. Fizik, kimya, hesap hendese, geometri cebir falan. Bunları biraz karıştırıyor kafam. Lise ikide de mantık okumuştuk galiba. Handan –Şardağ– öyle söylüyor. Şu hesap hendese işi Gönül'den –Şarman– "Unutmuşum be kızım" diyor. Ben de öyle. Onun için soruyorum: Biz lisede şunu şunu mu okuduyduk, diyorum. Haklıyım. Çünkü, söz konusu lise altmış yıl önce. Biz de çok şaşıyoruz ama, böyle.

Evet, bunları okuduk, tahtaya kalkıp sular gibi anlattık. Yazılılarda sayfalar dolusu yazdık. Sınavlara girip kazandık.

“Mezun” olduk. Ne var ki, toplum nedir, yaşadığımız toplumun tarih içindeki yeri, konumu, toplumlar arası durumu neydi, ne oldu, bunların nedenleri, toplumun gelişimi, değişimi nedir, nedenler, ideolojiler nelerdir... İnsan nedir, yapısı karakteri, toplum içindeki yeri nedir, ne olmalıdır, neden ne değildir vb. vb... Yani yaşam felsefesi adına doğru dürüst bir şey öğrenmedik. Günlük yaşamdan, sokaktan, evimizden, çevremizden, bu okuduklarımızdan edindiğimiz, oldukça karışık, nasıl kullanılacağını bilemediğimiz bilgi kırıntılarıyla kendimizi üniversitede bulduk. Üstelik ben, Eskişehir Lisesi’nin, 1772 – Nezihe Meriç’iydim. Sessiz, sinik, kendi halinde bir öğrenci değildim. Çalışkan, akıllı, yaramaz, deli dolu... Durmadan ıslık çalardım. Şarkı söylerdim. Öyle ki, sınıfın beni kızdırmak isteyen, benim gibi yaramaz oğlanları bana Karga Egert derlerdi. Hiç kızmazdım. Bu buluşları öyle hoşuma giderdi ki, gülüverirdim. –Yeni kuşak bilmez. Bizim zamanımızın, ünlü bir kolorotür sopranosu vardı: Marta Egert. Hollywood’tan tabii.–

Şimdi burada tam da yeri gelmişken iki anı yazmalıyım. Yazmalıyım ki –cahil demeyeyim de, bilgisiz diyeyim– durumumuz iyice ortaya çıksın. Edebiyat hocamız ve müdürümüz Vasfi Mahir Kocatürk’tü. Hem edebiyatçı, hem belli bir akımın üyesi. Yedi Meşaleciler’den biri. Ama ben, –yorumsuz– üniversiteye yazılmak için gittiğimde– ben üniversiteye gideceğim diye, babam İstanbul’a tayin olmuştu– bilgisizliğimden, kayıt memuruna kıyamet koparıp, çatlatmıştım adamı. Diyorum ki adama, edebiyata yazılacağım. Adam soruyor, hangi bölüm? Edebiyatın hangisi ne demek canım! Edebiyat işte diyorum. O soruyor, ben terslenip ısrar ediyorum, benim sinirli tavrım adamı çileden çıkarıyor. Sonunda çaresiz kalıp, tamam diyor, ben seni Türkoloji’ye yazayım da, sen sonra edebiyata geçersin. Bir hırsıyla çıkıyorum kayıt odasından. Kapıda bir çocuk dikiliyor. Mum gibi, ince bir delikanlı. Hamit Akınlı. Selam sabah demeden, hemen oracıkta ona dert yaşıyorum. Adamın kafasızlığını anlatıyorum. Hamit hayretle soruyor. Ayrıca bir edebiyat bölümü mü var? Haydaa! Bu da bir hoş. O da Türkoloji’ye yazılmışmış. O, İzmir’den gelme. Daha bilgili.

Dersler başlıyor. Ben Kadıköy'den gidip geliyorum. Bir gün, sabah, sınıfa geç kalmış olarak giriyorum. Allahtan hoca gelmemiş. Soluk soluğa gülerek bağıyorum: "Heyy, rüzgâr gibi geldim." Kapının tam karşısındaki pencerenin önünde duran küçük gruptan, Mehmet Deligönül sesleniyor: "Çıkmış mı?" Ben, pek çok şeyi bilmediğimi bildiğimden, hep tetikteyim. Bu, "çıkmış mı" dediği ne ola ki? Gülüveriyorum. "Rüzgârdır bu. Çıkar çıkar. Belli mi olur," diye, lafı döndürüyorum. Ama bu çıkma meselesi gün boyu kafamı karıştırıyor. Akşamüzeri, Kadıköy iskelesine geliyorum. O zamanlar, iskele girişinde bir kitapçı var. Ah! Kitapçı boydan boya bir kitapla donanmış. *Rüzgâr, Rüzgâr, Rüzgâr...* Gidip bakıyorum. Bu bir şiir kitabı. Cahit Külebi. Aa! diyorum. Bunu Mehmet Deligönül nereden biliyordu acaba? Şaşıp kalıyorum.

Edebiyat dergileri varmış meğer, yayın dünyası diye bir şey varmış, nasıl kitap alınabiliyorsa çarşıdan, öyle dergiler alınmış. Babıali diye bir yer; hiç bilmediğim. Tüm bunlar, bu benim edebiyat bölümüne yazılacağım diye kayıt memurunun karşısında verdiğim savaşıla başlayan, ne olduğunu bilmesem de aralamaya, anlamaya, bulmaya çalıştığım, "hissettiğim" dünyanın kapısıydı. Girişiydi.

Çok kısa zamanda dergileri, yayın dünyasını, eleştirileri, kavgaları izlemeyi, çağdaş ozanları, öykücüleri, yeni yayınları izlemeyi öğreniverdim. İçimdeki istek öylesine coşkuluydu ki, bu çok kolay oldu. Büyük sevinçti benim için. Çok gençtik biz o zamanlar canım. Sabaha kadar oturup bir kitabı bitirebilirdik. Sabah olup da yüzünü yıkayıp, çayını içtin mi, dipdirisin.

Bu arada kitap almak zorlaşmıştı. Kitaplar çoğalmıştı. Dipnotlardan kitap seçmeyi keşfetmiştim çünkü. Her ay, 250 liralık kitap listesi çıkarırdım. Harçlığımın çoğu kitaba gidiyordu zaten. Bazılarını babama aldırırım diye düşünür, bazıları için annemden para koparmayı tasarlar –cimri değildi annem ama, çok hesabıydı– bir kısmını gelecek aya bırakır, kimini almasam da olur deyip sonuçta 25 liraya dek inerdim. Babam derdi ki, bu çocuk hep ya ifrat ya tefrit. Ya 250 lira yazma, ya 25 liraya inme.

Kadıköy'deki evde, (1951).

Türkoloji'deki derslerin çoğu beni pek öyle aman aman sarmıyordu. Ben kendi kendime bir eğitim sistemi kurmaya çalışıyordum neredeyse. O sabahlara dek okuma, işte bu çoğalan kitaplar yüzündendi. Ah, çoğunu anlayamazdım. Ya da döner döner okurdum. Yirmi sayfa okuduktan sonra, araya bir iki gün girmişse, kitabı yeniden açtığımda, hepsini unutmuş olduğumu görür, ağlamaklı olurum. Altyapı yok ki çocukta, ne yapsın garibim. Örneğin, Max Beer'in *Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi* bunlardan biridir. Ne üzmüştü o kitap beni. Kök söktürmek oydu işte. İlle anlamalı, okuyup bitirmeliydim.

Üniversiteye geliverdim ama, daha lise bitmemeli. Biraz daha kurcalamalıyım o yılları. Örneğin, hiç unutmadığım iki anı daha var. Biri şu: Lise sonda, Gazi Eğitim'den iki genç kadın jimnastik hocası geldi. İkisine de hayran olmuştum. Çakı gibiydiler. Bizi, 19 Mayıs için kıyasıya çalıştırıp, oldukça ağır spor hareketleriyle törene hazırladılar. Ben, bayılıyordum bu işe. Bizim grubun gösterisi şöyleydi: On kişi önde belli aralıklarla duruyor. On on beş metre uzaklıktan koşarak gelen eşler, onların arkasında baş üstüne dikilince –o zaman bu harekete amuda kalkmak denirdi– öndekiler onları ayak bileklerinden yakalayıp çeviriyordu. Amma zor hareketmiş. Hele bu yaşta, yazarken bile ofladım. Tören günü geldi. Yerlerimizi aldık. Ben arkadakilerdendim. Düdük çalınca fırladık. Koştuk, herkesin eşi yakalayıp çevirdi, benimki hayır. Çünkü bir karışıklık olmuş, benim eşimin yerine hareketi hiç bilmeyen biri girmiş. Ben yanlamasına, omzumun üzerine düştüm. Dikine bir düşüş olsaydı, boynum kırılırdı herhalde. Üstelik, yirmi yaş dişlerim çıkıyordu, 38-39 derece ateşim vardı. Sınavlara zaten hasta giriyordum. Yattım kaldım. Ertesi günkü ders, galiba kimyaydı, giremedim. Bu dersten bütünlemeye kaldım. Herkes olgunluk sınavına girip liseyi bitirdi. Ben bunu ancak Eylülde yapabilecektim. Öyle kendine güvenen, kendini öyle üstün gören bir çocuktum ki, bunu hiç anlayamadım, yediremedim. Ağlamadım ama, hırsımdan üniversiteye gitmemeye karar verdim. Sanki bir şeyleri protesto ediyordum falan gibi bir şey.

İstanbul'a gelmiştik. O yaz öylece geçti. Sonbahar geliyordu. Bütünlemelere bir hafta falan kalmıştı. Bizimkilere bir genç karı koca konuk geldi. Dişçi Suat Bey –hiç unutmadım bu adı– ve eşi. Eşi Dame de Sion mezunu, şık bir kadındı. Ermeniydi. Benim kararımı duyunca çok şaştı. Üzüldü, vahlandı. Sonra oturup, üniversite yaşamının, oradaki arkadaşlığın güzelliğini, havasını bir bir anlattı. Akıllı bir kadındı. Beni, öyle coşturdu ki, onlar gider gitmez, ben hemen kitapları çıkardım, bir hafta içinde bilgimi tazeleyip, doğru Eskişehir'e. Olgunluğu verip döndüm.

Lise yıllarını bitirmeden, beni etkilemiş olan bir iki şey daha var. Onları da yazmalıyım. Bunca yıl, her fırsatta anlattım durdum çünkü. Ben zaten, daha çok, geçen yılların içinde aklımda kalmış, çeşitli nedenlerle anmış, anlatmış olduklarımı yazıyorum. Önemli, önemsiz diye ayırmıyorum. –Ki! Anı böyle yazılmalı diye düşünüyorum.–

XXVIII

Son günlerde bir takıntı takıldı dilime. Okuyorum –roman, öykü, her neyse– beğenmiyorum, hatta zorlanıyorum, bunalıyorum falan, bırakıyorum. Derken, bir yerde bir eleştiri yayımlanıyor. Şaşıp kalıyorum. O benim beğenmediğim kitap neymiş meğer; ben hiç anlamamışım. Bir yazarı iyi, usta, eşsiz yapan tüm değerleri taşıyan bir yazarmış yazarı. Ayrıca, yeniymiş, çağdaşmış. Ben de kendimi tüm yeniliklere, tüm denemelere açık sanırım. Değil miyim yoksa; bir şeyden anlamıyor muyum yoksa? Olsun, öğrenmek için, hemen okumaya, çalışmaya başlarım. Da, eğer eleştirmen güvendiğim biriye, bozuluyorum, kızıyorum, seni geri zekâlı diyorum kendime. Alıyorum kitabı elime, dikkatle, tüm iyi niyetimle yeniden okuyorum. Hayır. Bir daha deniyorum. Olmuyor. Eleştiriye okuyorum, dönüp yazıya bakıyorum. Yok! Ben şimdi, yani, sahiden geri zekâlı mıyım? Hadi bir daha! Sonuç aynı. İşte o zaman bastırıyorum: Hadi be!

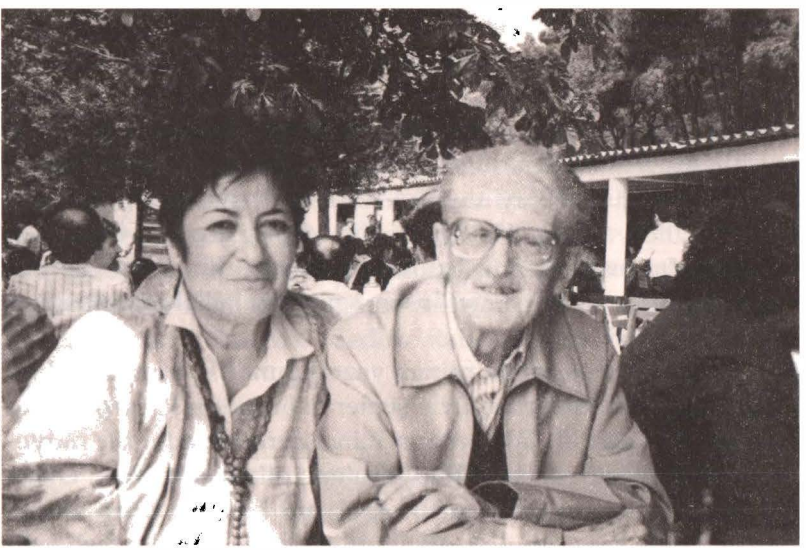
Önce, başka bir şey var. Şu: Birtakım genç hanımlar var. Düzgün konuşuyorlar, neşeli neşeli birtakım şeyler anlatıyorlar, hatta gözlemleri, çevreleriyle ilgili birtakım görüşleri, eleştirileri falan da var. Ayrıca, arkadaşları tarafından aranan, bilgili –çok bilmiş– olduğuna inanılan, sevilen kişiler. Ona hep, “sen yazar olmalıymışsın, yazsana bunları” diyorlar. Bir üç beş derken, insandır bu etkilenir elbette, onlar da etkileniyorlar, “yazanlardan neyim eksik” diye düşünüyorlar belki de, oturup yazıyorlar. Roman olsun, öykü olsun –şiiri geçiyorum– yazıyorlar.

Yayınevi bulup bastıranlar bile oluyor. Bakıyorsun, yazın konusunda elif mertek karışmış, dünyadan haberleri yok. Ama, hatır meseleleri falan olmuş, sen okumak zorunda kalmışsın –çok zor değil, acı hıyar sonuna dek yenilmez ya hani.– Olmaz bu, olmamış demişsin, çünkü, deyip, nedenlerini bir bir anlatmışsın. Gene de kitap olup karşına çıkmaz mı! Bu durumda ne yapar insan? Ben kızıyorum. “Hadi be!” diyorum. “Hadi be!” Bu elbette pek çok şeyi kapsayan bir “hadi be” oluyor.

Anlı şanlı Prof. arkadaşım da kalkıp, –kaşının biri havada– “Yoo. Ben beğendim. Bir çırpıda okunuyor. Akıcı bir dili var. Nesini beğenmedin anlayamadım” diye, şöyle bir bakmışsa yukardan aşağı bir profesör bakışıyla, dudağımı ısırıp susuyorum. Üç soru sorsam yanıtlayamayacak, en basitini bile, biliyorum. Mesleği bir yana –onu pek bilemem. Ben profesör değilim ki– yıllardır okumuyor. Bildiğim bu. İçimden geçenleri açıklamam olanaksız. Ağız dolusu bastırdığım “Hadi be!”yi de o duymuyor zaten. Bu örnekleri çoğaltabilirim. “Hadi be!”lik durumlar içinde yaşıyorum bugünlerde.

Bu anıları yazıyorum ya, çoğu aklıma iyice yerleşiyor. Onlara uzaktan bakabiliyorum sonradan. Anı yazmak üzerine de durmadan düşünüyorum. Yaşadığına, kendine, bu anıları okuyup inanacak olan okuyucuya saygısı varsa insanın, yalansız dolansız yazmalı diyorum. Saklayacak, yüzleşemeyecek, yazmak istemediğin şeylerin varsa o zaman hiç yazma. Elbette bazı durumlar vardır. Onlar, insanın yalnız kendisindir. Hiç kimseyle bölüşülemez, olamazın olamazıdır. Onlar, doğal olarak sayılmaz.

Uzaktan bakabiliyorum dedim ya, sahiden, bakabiliyorum, duygulardan sıyrılmış, tarafsız bir bakışla. Bu anıları yazan ben’i tanıyorum. Evet ben aynen böyleyim, konuşmamla, saf-lıklarım, bilmediklerim, sevincim, kederim, kızdığım şeyler vb.yle aynen böyle. Ama bir de “ben” varım. Onu anlatmak olası değil. O benim. O benim canım, içimde, bu anlattığımın tıpkısı ama, bambaşka biri o. Onu bir ben bilirim. Demiş ya hani ozan, “Bir ben var bende benden içerü”, öyle. Kendimi seviyorum. Korumak için elimden geleni yapıyorum. Kolay değil. Kolay değil ne demek, çok zor.

Cevdet Kudret'le Burgazada'da.

Şu dilime takılan hadi be'yi sürdürmek istiyorum biraz. Şu hevesli yazarlığın ne çileli, ne gizemli, ne zor bir iş olduğunu bilmeyen hanımlar bir yana, bir de günümüz yazın dünyasına katılmış genç yazarlarımız var.

Bunlardan bazıları, asla, bir türlü tadına varamadığım, bir ucundan yakalayıp sürdüremediğim, sürdürdükçe, kendini verişini, ona nasıl, nereden tutturup katılacağımı bilemediğim, anlayamadığım genç yazarlar oluyor. İçlerinde ün üstüne ün katanlar var üstelik. Adlarını duymayan kalmadı. Onlarla ilgili değerlendirmeleri dikkatle okuyorum. Bazı değer verdiğim yazın adamları, onları göklere çıkarıyorlar. Haklarında coşkulu yazılar yazıyorlar. Edebiyatımıza getirdikleri yeniliği, taze kanı övüyorlar. Ben onlara bakıp, düşünüyorum bu coşkunun peşine. Onu ille ben de duymak istiyorum. Eksikimin ne olduğunu bulmaya uğraşıyorum. Benim gibi düşünen bazılarının açıklamaları ve onları yok saymaları beni "ikna" etmiyor. Bu işin peşini bırakmayacağım.

Dünya değişiyor, biliyorum, insan bile kopyalanacak neredeyse de, halen çocuklar elli, ayaklı, kaşlı, gözlü doğduklarına

göre "her şeyin bir kuralı var" kuralı da henüz geçerli. Öyle de, ben. İşte bu coşkuyu yaratan yazarların kurallarını yakalayamıyorum herhalde.

Anı yazmanın zamanı vardır derim ya, bence bu çok doğru. Bugünlerde hep altmışlı yıllardaki Side'yi yazmak istiyorum. Geçen gün, Tülay'a -Tura- Side yıllarıyla ilgili bir anıyı sordum, ille yazmak istediğim. Hiç anımsayamadı. Oysa ben ne çok anlatmışımdır. Hep gülmüşüzdür şu dünyanın işlerine. Hep söylerim, derim ya, şu insan beyni, şu bellek dedikleri ne garip şey diye.

Ortaokulda başlayan roman yazarlığımı (!) yazmıştım. Lise yıllarını, anıları eşelerken öyle şeyler anımsadım ki, şaşıp şaşıp kaldım. Bu yazarlık hikâyesinin ikinci evresi lisede. Bir radyofonik oyun yazıp, Ankara Radyosu'na yollamıştım. Adı, *Oynanayna*. Gelen yanıt hâlâ durur. Anılarım bir gün kitap olacak olursa, oraya koyarım diye düşündüm. Sonra mektup faslı geliyor. Çok sevdiğim bir arkadaşım vardı, adı Ayhan'dı. Ufak tefek, çekingen, güzel yüzlü bir kızdı. Yok, lise yıllarını yazacak değilim. Askerlik anıları gibi, yaz yaz bitmez. Elbet bizim lisede de ikili üçlü gruplar vardı. Biz Ayhan'la Nezihe'ydik. Onun babası askerdi. Sanırım son sınıftayken, onlar yaz için babasının görevli olduğu bir yere gittiler. Burasını hayal meyal hatırlıyorum. Ben ona mektup yazacağıma söz vermiştim. Sözümü tuttum ve bir köşe yazarı sorumluluğu içinde, ona haftada iki ya da üç mektup postalamaya başladım. Bu bir aşk öyküsüydü. Bizim arka sokakta gitar çalan genç bir adam varmış da, ben her gün o sokaktan geçermişim de, ben geçerken o genç adam, gitarla hep aynı parçayı çalarmış da, bu beni çok heyecanlandırırmış, kim bu, bir görsem diyormuşum da falan da filan. Bu benim, dışımdaki yaramaz, neşeli, dalgacı, şakacı 1772 Nezihe'ydi. Yaş on altı on yedi. Genç adam diye düşündüğüm herhalde yaşlı (!) biriydi. Yirmi iki, yirmi üç yaşında olacak. Biz "ciddi" kızlardık. Erkek arkadaşlarımızla sıra kavgası yapsak da, kopya versek, şakalaşsak, onları kızdırsak da öyle flört mlört geçmezdi aklımızdan. Ayhan'la benim ilk aşkımız da herhalde benim mektuplarda yaşayan o hayali çocuktu. Gitar çalan. Muazzez Tahsinler, Kerime Nadirler, Peride Celallerin ha-

vası esermiş çevremizde zahir. Şimdi düşünüyorum da onu buluyorum. Sinema yok, tiyatro yok, televizyon yok, ablan bu kitapları okur, babanın divanları var. Gazeteleri var. Gördüğün, üç beş Hollywood filminden ne olacak, ne anlayacaksın. Üç beş erkek artist, üç beş kadın artist, başka memleketlerin caddeleri, başka dünyalardaki evler, giyim kuşamlar falan gibi bir şeyler. Konser, resim sergisi gibi etkinlikler hak getire. Bunları unutmuş gitmişim. Anımsayınca içim ezildi. Çenem avucuma dayalı düşündüm düşündüm, geçen yıllara şöyle bir baktım, derin bir ah! çektim, "Hadi be!" dedim. Rahatlar gibi oluyor insan.

XXIX

Nasıl afat bir kıştı bu 2002 kışı, Tanrım; getirdiği o duygu nasıl taşa köke sarmış, tanımlanamaz, ad bulunamaz, bir duyguydu öyle. Aynı yoğunlukta, üzerine bir de bezginlik, umutsuzluk eklenmiş olarak sürüp gidiyor. Hiç böyle zorlanmamıştım bir sözcük ararken. İçinde, kaygı, acı, yürek ezikliği, keder, sıkıntı, mahcubiyet, garip bir utanış, içe sindiremeyeiş, acınma, vahlanma hatta en acılı ağıtlar, uzun havalar bulunan bir sözcük bu. O bembeyaz kar çok ocak söndürdü. Büyük gayretlerle elden kaçırmamaya çalıştığımız yüz paralık umudumuzu da kararttı.

Geçenlerde güneş vardı. Ben de yazımda, sevinçlerden, selamlaşmalardan söz açmıştım. Yazıyı faksladıktan bir iki gün sonra, televizyonda dolanıp dururken, birden İbrahim Tatlıses'i gördüm kanalın birinde. Nişantaşı'nda, kalabalığın ortasında onlarla bir arada bir konuşma tutturmuştu –yoksa yılbaşı mıydı.– Diyordu ki, "... neden birbirinizi selamlamıyorsunuz, neden birbirinize günaydın demiyorsunuz, neden sevginizi esirgiyorsunuz..." Şu benim "Aa!" deyip ağzımı açışım, sonra unutup öyle kalakalışım! Bir sevindim, bir sevindim. Buraya bazıları için bir "yorumsuz" koyup geçiyorum.

Hepimizin, lise arkadaşlarımız vardır. Çoğuyla, mezun olduktan sonra karşılaşmamışızdır bile. Hiç ayrılmadıklarımız da vardır. Örneğin benim var. En eski arkadaşım, ilkokulun ilk sınıflarından bu yana, Handan Şardağ. İstanbul Operası'nın tanınmış solistlerinden biri. Onunla övünürüm. Gene Eskişehir Lisesi'nden Süheyla var. Süheyla Sinkil. Uzun yıllar TRT'de ço-

cuk programlarını yönetti. Biz lisede ona, Andelip Süheyla derdik. En yaramaz, en şenlikli arkadaşlarımızdan biriydi. Boş derslerde kapıya nöbetçi koyardık, Süheyla bize step öğretirdi. O benden de yaramazdı. 825 Türkan'la yaptıkları muzırlıklar anlatılamaz. Tabii başka arkadaşlarım da vardı. Ama bu ikisi, bugüne dek gelen arkadaşlık. Beraber yaşlandık. Geçen gün Süheyla telefon etti. O şimdi mimar kocası sevgili Behçet Sinkil'le Antalya civarında çağdaş köylerden birinde yaşıyorlar. Bunu şunun için yazıyorum, gazetelerden, edebiyat âlem(!)inden, sanat dergilerinden oldukça uzaklar. Elde var bir televizyon. Süheyla bakmış ki, bu televizyon denen alette, onun çocukluk arkadaşının –ki, o da iyi kötü adı olan bir yazar– hiç adı sanı yok. Kimseler onu programına çağırıyor, hiç esamesi okunmuyor. Üzülmüş. Bana telefonda bunun nedenini soruyor. Ben de onu teselli edip, durumumu anlattım. “Üzülme” dedim, “program yapanların çoğu beni çağırıyor. Ben kabul etmiyorum. Uzun yıllardır süren bir protestom var. Tam tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış çeşidinden, ayrıca kimsenin umrunda olmadığı için hafifinden bir gülünç hava da sindi üzerine, ama olsun, ben sürdürüyorum.”

Bunları daha önce de yazdım, diyorum ki, sanat adamlarımız, yıllardır nasıl okul kitaplarına girmemişse, aynen öyle televizyona da girmiyor. Bu özellikle TRT'nin görevlerinin en önemlilerinden biri. Büyük çoğunluğa nasıl erişilecek? Bu alet halk eğitim aracı olarak en yaygın, en ipnotik etkisi olan değil mi? Neden her gün, haber programı gibi, hazırlanmış sanat programı yapılmıyor? Neden sanatçılarımız bir bir tanıtılmıyor, neden yapıtları anlatılmıyor? Neden bu yapıtları büyük çoğunluğun anlayıp özümleyebilmesi için hazırlanmış açıklayıcı programlar sunulmuyor? Öyle bir iki kanalda yapılan bir iki programla olmaz bu iş. Zaten kimse çok ilgilenmiyor. Altyapı olmadığı için kimsenin aklında da kalmıyor. Kimse dediysek bu biziz; hani Edirne'den Ardahan'a memlekete yayılmış olan biz. Ben de protesto ediyorum. Televizyonda görünmüyorum. Peki ne oluyor? Hiç canım! Ben kendi kendime suratımı yıkıp, iyi ediyorum diyorum, o kadar. Herkesin bir damarı, bir inadı var. Bu da benimki işte. Kimseye zararı yok.

Lise yıllarını eşeledikçe benim yazarlık serüveni çıkıyor. Lisede bir arkadaşım daha vardı. Sabiha Ergen. O zaman, Sabiha Kalaycı'ydı. Kumral, güzel kızdı. İnce uzun, çok zarif bir çocuğa âşıktı. Deli dolu çocuksu ben, bayılırdım onun hallerine. İnce, çok duygulu, hani bir romantik lafı vardır ya, işte öyle bir romantik kızdı. Eskişehir'de, Odunpazarı'nda, bizim arka sokakta oturuyorlardı. Biz bitirme sınavlarına beraber hazırlandık. Sobanın başında dizdize çalışarak, aynı yatakta yatarak, sabah ezanlarıyla uyanıp, yorgana sarılıp ezber yaparak... Sonra

onlar, bizim sınıftan üç beş kız Gazi Eğitim'e gittiler. Babam İstanbul'a tayin olduğu için biz İstanbul'a. O ayrılık günlerinden birkaç gün önce, ben Sabiha'ya mektupları, Ayhan'a yazdığım mektupları anlattım. Ben yazarken çok eğlenmişim, çok hoşuma gitmişti öyle bir serüven uydurmak ama, Ayhan kendini kandırılmış, dalga geçilmiş falan gibi hissedip çok kırılmıştı. Bir türlü kendimi bağışlatamıyordum. Aramıza buz gibi bir soğukluk girmişti beni çok üzen. Bunları anlatınca Sabiha da üzüldü. Keşke bana yazsaymışsın, ah ne hoş, ah ne kadar hoş falan dedi. İstanbul'a gidip yerleşince, ben de tuttum, başka bir serüveni, bu kez ona yazmaya başladım. Bu, meslek sahibi genç bir adamdı. Adını da hiç unutmadım. Fazıl Ovalı. Neler yazdığımı hiç anımsamıyorum ama, gene aynı havadaydı zahir. Muazzez Tahsin, Kerime Nadir, Peride Celal falan havasında. Benim uyanışım sanırım *Çalılıkusu*'yla başlamış olacak. Düşününce onu buluyorum. Melih Ergen, Sabiha'nın oğlu. Ben onu çok geç, kocaman bir adam, bir yazar olarak tanıdım. Sabi-

ha o, âşık olduğu çocukla evlenmişti. Mektuplar ondaymış. Annesinden kalan anıların içinde onları da saklamış. İyi de, küçük bir hatası var, onları bir yazar hanıma da göstermiş, ya da vermiş. Hiç önemli değil. Ama, anı olarak saklanan o mektuplara yazık olmuş. Yazar hanım, kullanmış onları. Kullanabilir elbette. Yalnız, çok genç olduğu için, bizim o zamanımızı, yaşadıklarımızı kavrayamamış, anlamamış ve olmamış tabii.

Biz, 1940'larda Eskişehir'de "liyse mektabında" okuyanlar, onca yoksunluğa karşın, çok modern, akıllı, çağdaş –eh işte olabildiği kadar– çocuklardık. İkinci Dünya Savaşı'nın içindeydik. Evlerde, sokaklarda, kahvelerde radyolar bangır bangır haberlerle dolup taşıyordu, sokaktaki adam konuşuyordu. Biz çevremizde esip tüten bu havanın içinde, hiç de öyle bukleleri omuzlarına dökülen, göz pınarlarında billur gözyaşı damlaları olan, elindeki gonca gülü koklayarak ufuklara dalıp giden sıradan, umursuz kızlar değildik, çok sağlam, dört ucu bir arada iyi bir eğitim görmesek bile –bu da ayrıca tartışılır ya, neyse. Değerler yerli yerindeydi daha, hiç olmazsa.–

Şimdi tam yeri olmasa bile şunu eklemeliyim bu araya. 1930'lu yıllarda Doğu Anadolu'da, memur ve subay eşleri balolarda sırtı açık tuvaletler giyiyorlardı. Tangolar oynuyorlardı. Annemin de, ördekbaşı yeşil krep satenden öyle sırtı neredeyse beline dek açık bir tuvaleti vardı. Bilekten atkılı bej "iskarpin"leriyle giydiği. Annem belki daha kapalı bir biçimi seçmek isterdi ama, elinde bir tek o örnek vardı patron çıkarabileceği. Bir subay eşinin İstanbul'da diktirdiği bir elbiseden alınmış. Terzi merzi olmadığı için kadınlar kendileri dikiyorlardı o yıllarda, oralarda. Neyse asıl sözüm şu: O yıllarda öyleydi ama, yetmiş yıl sonra sokakları kara böcü çarşaflılar, "tesettür"lüler sardı. Yani yaşanıp geçirilmiş o zamanı, geçen zaman içinde toplumun devinimini imgelemde canlandırabilmek için çok çaba, çok bilgilenme gerekir. Hele üstünkörülükten ayırabilmek. Hele yazmak, yazabilmek...

Güzel mektup yazarlar vardır. Söylemek istediklerini de pek güzel ifade ederler. Ama o mektuplar bir sözün anlatılışıdır sadece. Düzgün bir ifade ile, dilbilgisi kurallarına uyarak yazılmışlardır, o kadar. Ama yazınsal bir metin, yaşanmışlığı tüm

ayırtilarıyla, hiçbir imi, hiçbir soluk alışı, hiçbir sessizlik anını kaçırmadan, sözcüklerin ağırlıklarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, metnin içine yerleştirilişlerini çok iyi bilerek dokunur. Roland Barthes "Metin, kumaş demektir" der.

Yazar dili kullanmakta özgürdür denir. Amenna! Ama özgürlük bilgiden gelir. Özgür olan bilgili adamdır. Bir dili geliştirmek, sınırlarını zorlamak, alışılmışlığından, sıradanlıklarından, çok kullanılmışlıklarından kurtarabilmek için onu çok iyi bilmek gerekir. Bir virgül –bile– yerine konmazsa çöker metnin bir yanı. Ne güzel ama ne ağırlı bir şey şu yazarlık işi. Çok zor. Kolay mı canım yürekte hep bir sızı, hep bir tedirginlikle günün hayhuyunu sürüklemek.

Bu kış, bir de kar, bir de kar. İşimiz insansa, kar o insanımızın üstüne yağdı bu kış; aç odunsuz, ocaksız, hasta, perişan... Yaşama sevinci diye de bir laf vardır. Nasıl katarılacak bu sevinç, ben bu kış bunu hiç bilemedim.

XXX

Bu, benim yolumla anı yazmak, zor bir iş. Anı yazanların çoğunun yaptığı gibi, insan doğumundan başlar, ana baba, soy sülale der, büyür, okulları olur falan, böyle sırasıyla sürdürüp götürür. –Ben böyle anıları asla okuyamam ya, o başka.– Benim yapmak istediğim, günlük yaşamı yaşarken onun içinden anıların izini sürmek; geçmişte ya da şimdide. Ayrıca, ben günlük yaşamı herkesin yaşadığı gibi, sabah, öğlen, akşam deyip, onu çeşitli ilişkiler içinde ziyan edip, içinde bulunduğum toplumun gerektirdiği gibi yaşamıyorum ki. Zamanı kendimce harmanlayıp, düşsel olanla, gerçek olan karışmış bir halde, keyfimce yaşıyorum. Yani öyle sıraya koyamam yaşadıklarımı. Böyle bir yaşama biçiminde, bu, olası değil zaten.

Yalnız bunun da bir sakıncası var. Gene de anı yazmak yolu yordamı bir yerlerden sızıyor yazılana. O zaman biraz zorlanıyorum. Neyi yazdım neyi yazmadım! Unutuyor insan. Günlük yaşamda da pek çok lafı, sözü yinelemeye alışık olduğumuz için yinelemeyi göze alıyorum artık çaresiz.

Bu 2002, nasıl geçecek bilmiyorum. Tam, oh, güneş çıktı hiç olmazsa diye sevinirken, deprem geldi yetişti. Ben iyi ki zırlı zırlı ağlayabilen bir yapıdayım. Yoksa bunca açının, bunca çaresizliğin, erip yetişmemenin içinde taş olur insan. Deprem bitiyor, yangın, o bitiyor sel. Bir de televizyon denen şu ne diyeceğimi bilemediğim bir şey var. Ordan da dünyaya bakıyor insan. Savaşlar, felaketler... Hele trafik kazaları... Memleketin durumu, zaten! Tüm bunlar bir araya gelince –bağışlanmalıyım– kafalar bozuluyor.

İsa Çelik'in objektifinden.

Benim bu son günlerim gibi. İnsan, böyle felaket günlerinde, ölüm yanı başında yaşarken, bundan anılar da etkileniyor. Yaşamımızda, ha deyince çözemediğimiz birtakım olaylar var. Bunlar, yaşanırken de, anlatılırken de, açıklaması zor ürpertiler, garip duygulanışlar getirir insana. Sonunda hep şöyle denir: "Bilemediğimiz, çözümlenememiş şeyler var yaşamımızda." Yok, bilinemeyecek şey yok. İlim bilim diye bir şey var. Olup biten her şeyin bilimsel bir açıklaması var elbette, ilim adamlarının bilip, bizim bilmediğimiz. Ama bilemeyişiğimiz olaylara gizemli bir hava veriyorsa, dünyanın çözümlenemeyen bir yanı var dendiğinde, heyecanlanıp değişik duygulanışlar sarıyorsa içimizi, ilmi açıklamasından bana ne canım. Bende öyle bilim adamı olacak kafa hiçbir zaman olmadı ki zaten. Ben dalgacıyım. Zamanı, mekânı hep karıştırırım. Pek çok şeyi öyle uydurur, uydurduğuma öyle inanırım ki, doğrusunu öğrendiğim zaman şaşar kalırım. Bazan durum öyle komiktir ki, gülmekten gözlerimden yaşlar akar.

Bir sevgili arkadaşımız vardı. Mimar Selçuk Milar. Günün birinde, altmışlı yılların başı olacak, Ataç'la sokakta, annemin Emlak Kredi Bankası yoluyla aldığı bir daireye taşındık. Ev kuralları yedi sekiz yıl olduğu halde, şöyle gömülüp oturacak bir koltuk kanepa takımımız olamamıştı. Dost Yayınları, sadece *Dost* dergisi bile, eldekini avuçtakini –hoş elde avuçta da pek bir şey yoktu doğrusu– götürüyordu. Yeni eve taşınınca, artık taksit maksit bir takım edindik. Yemek odası takımı iyiydi –neyse bari.– Gül ağacından pek zarif bir masası, arkaları hezaran, maral gibi sandalyeleri olan bir takım. Arkadaşlarımızı çağıracağız, istiyorlar ama, ışık düzeni yok. Bir tek masanın lambası var. Büyük bir buz kütesini andıran çok güzel bir lamba! Aydınger kâğıdından. Behçet –Sinkil– yapmıştı. Biz idare ediyoruz da, konuklarımız gelecekse olmaz. Selçuk'un galerisi var o yıllarda. Ankara'nın en güzel –şık– galerisi. Ben her zamanki saftaronluğumla Selçuk'a telefon ettim. Durumu anlattım. O akşamlık bize galeriden güzel bir lamba getirmesini istedim. O akşamlık dedim, çünkü o lambalar çok pahalı. Selçuk Milar'la, Salim Şengil'in de, güzel işler yaptıklarını, ama para kazanma şansları olmadığını, işleri yaver gitmediğinden, hep para sıkıntısı çektiklerini herkes biliyor. Öyle bir lamba parası verecek durum yok. Bunu Selçuk da bilir. O zaman, bir akşamlık denilebilir diye düşündüm zahir. Çünkü ben arkadaşlarım için hep böyle şeyler yapan biriyim. Bir gece sabaha kadar oturup, kızının okul bitirme balosunda kullanacak çantası olmayan arkadaşıma, kadife üzerine sırma işlemeli bir parçayı işleyip, bir gece çantası hazırlayabilirim. Selçuk lambayı getirdi. –O çok ince, çok zarif, çok sevgili bir insandı.– Bu, yeşil rengin baskın çıktığı ama toprak renginin kendini ezdirmediği, belli belirsiz kızıl ışıklarla donarak yeşile orasından burasından çengel attığı, kabarta kabarta üste çıktığı çok güzel seramik bir lambaydı; yeşilimsi krem şapkasıyla.

Selçuk onu bize ev hediyesi olarak getirmez mi! Ben hem çok sevindim, hem öyle mahcup oldum ki, dondum kaldım. Üstelik, o küçük salonda, eğile doğruyla, kanepelerin, koltukların altından üstünden atlayarak, yere yatıp, ta diplere uzanarak elektrik "tesisatı"nı da yaptı. Kulakları çınlasın.

O lamba yıllarca benim en sevdiğim eşya oldu. O evden sonra üç ev daha değiştirdik. Ben onu hep çok güzel sarıp sarı-malayarak, kılına halel gelmeden evden eve taşıyıp, baş köşeye koymuşumdur.

Aradan yıllar geçti. Biz İstanbul'a göçtük. O geçen yıllar on beş yirmi yıl falandı. Bir gün Emel Batu telefon etti. –Selçuk'la evliydim bir zamanlar.– Selçuk'u kaybetmiştik. Beylerbeyi Camii'nde bir hüznün, bir çaresizliğin tanımlaması zor suskunlu-ğu, boyun büküklüğü içinde buluştuk, yolladık sevgili Selçuk'u.

Biz o zamanlar Kuleli Askeri Lisesi'nin yanındaki yamaçta oturuyorduk. Ben eve geldim, bir koltuğa çöktüm, çenem avucumda, öyle, bomboş, görmeden denize bakarak oturdum kaldım.

Lamba yanımdaki büyük sehpanın üzerinde duruyordu. Ona değmek için uzanmam gerekirdi. Hayır ona değmedim. Zaten hareketsiz, dalıp gitmiş bir haldeydim. Birden, ne olduğunu asla çözemediğim bir şey oldu. Lamba çıtırdadı, çıtırdadı ve birden parçalandı.

Ben uzun süre, büsbütün donarak oturdum kaldım. Bunun bilimsel açıklaması mı vardır. Baş üstünde de yeri var. Ama, bazı durumlar vardır ki, gözü hiçbir şey görmez insanın, doğrular geçerli değildir.

Evet, bilimsel açıklaması vardır bunun ama istemiyorum. Bu karışık, çözümsüzmüş gibi olan durumlar hoştur. Değişiklik getirir. Garip fanteziler üretmeye yarar. Sevdiğimiz, ölmüş bir arkadaşımızla aramızda, dile gelmez, söze dökülmez iletişimler kurdurur.

Ey 2002! Ne olursun toparla kendini. Biraz soluk alalım, biraz kendimize gelelim. Tüm dünya, tüm insanlar için söylüyorum. Bir oh diyelim –be.–

Olmayacak şeyleri dilemenin bile insanları rahatlattığını kim yadsıyabilir...

XXXI

Nerede Şu bahar denilen bahar. Havanın içinde ne kokusu, ne sesi var. Neredeyse Mayıs! Gene de kapılar pencereler kapalı. Bir soyunup dökünemedik. Vücudumuzu, hırkalar-dan, kazaklardan kurtarıp, güneş ışığında bir gözden geçire-medik. Kış boyunca örtülü, kapalı kaldı. Ne durumdadır bil-diğimiz yok. Bakım ister. Bu özel bir bakımdır. Bahara, yaza, ince giysilere, çıplaklığa bir hazırlanış. Gelen mevsimi karşıla-mak için törensel bir bakım. Mademki kentte yaşıyoruz –ah– kentli alışkanlıklarımız, hatta yapmak zorunda olduğumuz –başkalarına saygımızdan ötürü– işlerdir bunlar. Derimizi yu-muşatan kremler, saç bakımları, yaza hazırlanan ruh durumu-muzu iyice gözleyip, bu yıl içimizin istediğı rengi, biçimi bul-mak. Giysiler arasında seçim yapıp onları onarmak üzere ayırmak, yeni eklemeler yapmak ve falan ve falan. Toplumsal durumumuz ne olursa olsun, sıkıntılarımız, hatta acılarımız bile olsa, doğa bizi kendine uydurur. Bunları yapmaya zorlar. Öyle ya da böyle. Hani, kimi hamama gider kese yaptırır, ki-mi süt banyosu yapar. Bilinçli ya da bilinçsizce yapılsın, amaç aynıdır.

Nerde... Yataktan üşüyerek kalkmaktan, jimnastik yapar-ken oflayıp poflamaktan, şarkı söyleme isteğı duymamaktan, iş yaparken mızırardanmaktan yakındığım yok da, suratımı beğen-miyorum. Kaşlarımı çatıyorum, yüzümü buruşturarak asiyo-rum, dudaklarım hep hoşnutsuzlukla bükülü, kara sarı bir su-rat, kemiklerdeki sızılar anlatılır gibi değıl.

İşte bu beğenmediğim suratla, üşüye titreye evde olsun, sokakta olsun dolanıp dururken, son günlerde sık sık anımsadığım, kafama takılmış bir resim var. Anıların içinde en du-manlısı bu. Neden bu anı, şu anlattığım durumumla neden bağlantılı, bilmiyorum. Hiç sormamışım anneme babama. 1928 yıllarında neden Anadolu Hisarı'nda oturuyordunuz diye. Bir yalıydı o ev. Çünkü kartpostal olarak resmini görmüştüm. Annem toparlacık, tombulcuk bir kadındı ama, kara gözlerindeki ışıltıdan belli olan bir güçlü kuvvetli oluşu vardı. O zamanlar en büyük zevki sandala atladığı gibi kürek çekmekmiş. Bir gün daldırılmış, hiç ayırdına varmadan, iyice açılmış, birden bir serin esinti, bir haşırtılı ses ve üzerine düşen bir kara gölge! Gidiyor-muş koca bir yük gemisinin altına. Konu komşu, balıkçılar sa-hile doluşmuşlar çığlık çığlığa, siya siya diye haykırırlarmış. Annem oradan kurtulmuş ama nasıl, ayrıntıları aklımda değil. Yalnız, bunu anlatırken gülse de, yanakları ateşlenir, kıpkırmızı olurdu. Derdi ki: "Müddeti hayatımda öyle korkmamıştım." Yalı deyince, şimdiki yalı sözcüğüyle örtüşmez elbette. Deniz kenarında, altında kayıkhanesi olan iki üç katlı ahşap bir ev de-meliyim. Kirayla oturulan; o zamanların bir memurunun kira-sını verebileceği bir ev. Çünkü babamın hep maaşı vardı ben bildim bileli. Hiç malı mülkü olduğunu duymadım.

Ay ışığı olduğu geceler, annem mezeleri hazırlar tepsiyle sandala yerleştirmiş. Babam da ya kemanı, ya tamburu, artık canı hangisini istiyorsa onu alır gelirmiş. Annem kürekte, ağır ağır içip, ağır ağır açılırlarmış. Sonra bir sandal, iki sandal der-ken, ay ışığı vurmuş olan güzel deniz beş altı sandal, küçük gü-lüşmeler, mırıltılarla dolarmış. Alkolün bir anı vardır. Bunu herkes bilir. Yavaştan bir yudum, iki, hadi üç yudum derken bir gevşeme, bir rahatlama gelir, bir "oh!" çeker insan, soluğunu koyverir. Bu tat kıvamında tutulursa, keyfine doyum olmaz. Benim babam çok içerdi ama, bu kıvamı hiç bozmazdı. İşte, o an geldi mi, alır kemanını eline geçermiş surdinli bir taksim. Sona yaklaştığında, sandalın birinden, terbiyeli, saygılı, sevgi dolu bir sesleniş gelirmiş deniz havasıyla karışık: "Nurol!" Ve son nota bitip de titreşimi daha dururken başka bir sandaldan bir gazel yükselirmiş. Deniz, ay ışığı, davudi bir erkek sesi.

Orada olanların, belki denizin de, ay ışığının da tüyleri diken diken olurmuş. G zellikten  rperirmiş her şey. Sanki ben de oradaymışım gibi heyecanlanıyorum. Onları, annemi, babamı gençlik resimlerindeki halleriyle görüyorum. Konuşmalarını g l şmelerini duyuyorum. Gecenin ilerleyen saatlerini de biliyorum sanki. Biraz annemin anlattıklarından, biraz okuduklarımdan, birazını da kendim uydurarak. Sandaldan sandala seslenmeler, şakalaşmalar, meze ikramları, kadeh kaldırmalar falan. Yani "Biz Heybeli'de her gece, mehtaba çıkardık".

Yazarken  yle bir havaya girdim ki, annemin deyişiyle, yüreğim kabardı, doluksadım. Annemle babamı çok özlediğimi düşündüm.

Ben o zamanlar, iki üç yaşlarında olduğuma göre acaba ben de mi o sandaldaydım. Onun için mi böyle ağırlı bir özlemle doldu yüreğim.

Bu anıları yazarken, biraz şunu da g zetiyorum galiba, diye düşündüm bugün. Günün birinde, bir meraklı edebiyat incelemecisi çıkar da, bir yazar –diyelim bu anılardaki ben– nasıl yetişiyor, yetişirken neler biriktiriyor diye işi incelemeye alırsa, bunlar üzerinde düşünebilir.

Aslında uzun zamandır yazılmak için beni d rteleyip duran başka bir anı var. Ben bunu çok anlatmışımdır. Arkadaşlarla otururken, hani bazan sohbet koyulaşır, anılar anlatılmaya başlanır, ortalık şenleniverir, bir g l şmedir gider ya, işte o zaman ben hemen bu anıyı anlatırım. Bugünlerde en çok unutkanlıklarımızı konuşup gülüyoruz. Hoş ben gençken de böyleydim canım. Sevgi Sanlı iyi yürekli olduğı için, bana kıyamaz, pek çok şeyi bir gün önceden hatırlardı.

Aslı büyümeye başlayınca, ben onun bir yeri, bir k y  olsun istedim. Her yaz gideceğimiz bir yer; konumuz komşumuz olsun, büyüyen çocuklarımız, gelin olacak kızlarımız, askerlere gidecek oğullarımız... Bizim orası, bizim oralar denilecek bir yer. Her yerde bunu söylüyordum. Bir gün, Ankara Sanat Sevenler Kulübü'nde Mustafa Yalçın, "Nezim, sen bizim Side'ye gitmelisin. Çok seveceksin. Ben seni biliyorum. İnan çok seveceksin" dedi. Antalyalıdır o. Bana biraz Side'yi anlattı. Nasıl güzel anlatmışsa, o oldu, ben sekiz dokuz yıl Side'ye gittim gel-

Bilge Karasu ve Sevgi Sanlı'yla.

dim. Aslı biraz orada büyüdü sayılır. Ben Side'yi sahiden çok sevmiştim. Sevgili Edibe Berk, Tülay Tura, Ahmet Oktay, Genco ve arkadaşları, Türkan Erol, Ülkü -Kurun-, Devlet Tiyatrosu'ndan, Opera'dan oyuncular, TRT'ciler... gelirdi Side'ye. Sezer Duru, Orhan Duru neredeyse Sideli gibiydiler zaten.

Daha çok Ankaralılar gelirdi galiba. Aklıma gelenler hep Ankaralı çıkıyor çünkü.

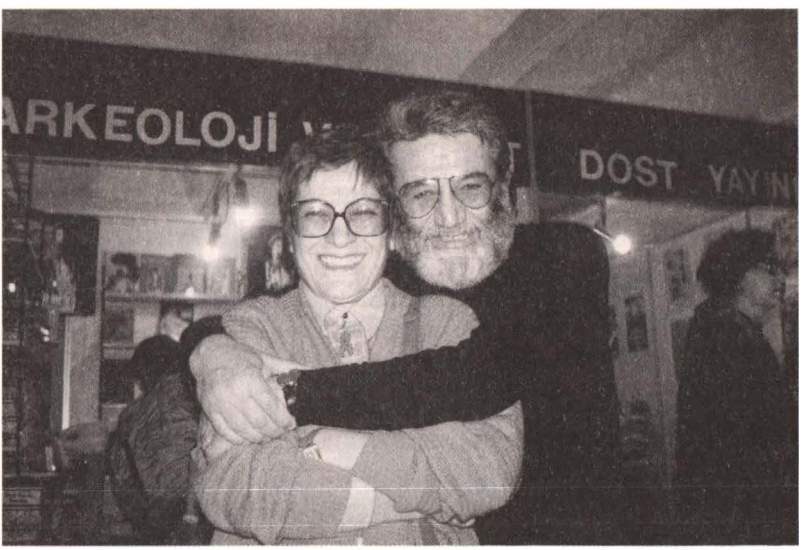
Side sıcaktı. Solduran, yakan bir sıcak. Öylesine kararırdım ki, bazan aynada kendimi yadırgar gibi olurdum. Kumsallar bomboştı o yıllarda. 1960'lı yılların başı. Denizden gelen korsanlar, önce kıyıdaki küçük hamamda yıkanır, beyaz giysilerini ve atkılı sandaletlerini giyer, beyaz yollara öyle çıkarlarmış. Agorası, tiyatrosu, tiyatronun yakınındaki büyük hamamı... Gezip dolaşmaya doyamazdım Side'yi. Onunla ilgili ne bulursam okur, sonra başlardım dolaşmaya. Bazan kalıntıların arasında çok kalmışsam, geçmişin seslerini duyar gibi, kulaklarım falan çınlar, bir hoş olurdum. Heyecanlanırdım. Herhalde güneş çarpıyordu hafiften. Ama ben öyle düşünmekten hoşlanı-

yordum. Tiyatroya çıkar, en üst sıraya oturur, öylece dalar giderdim. Yaşamak, ölmek, mutluluk, mutsuzluk, o eski kentin insanları, geçmiş zaman, şimdiki zaman...

Şimdiki zamanda, yani o yıllarda, kente girişin sonu deniz kenarında küçük bir meydanla biterdi. Kapısı japongülleri ve sarmaşıklarla donanmış bir PTT, -onu bir masal resmi gibi saklamışımıdır imgelemimde- bir kahve, bir de Nebi'nin beş on masalık deniz kenarı şenliği. Nebi dört kol çengi, neşeli, çok sevimli, esprisi, gırgırı şamatası bol bir Akdeniz delikanlısıydı. Hepimizin neşesiydi. O ve lokanta mı desem, meyhane mi desem bilemeyeceğim yeri, Nebi'nin Yeri. Akşam oldu mu sulanır. Taşlar yıkanır, hayal meyal bir serinlik farz edilir, masalar-daki küçük vazolara mor begonviller konur, akşam büsbütün güzellenirdi. Güneş karşıda denize batarken ne kadar turuncuysa, akşam havası da o kadar yavaştan solan bir turuncu olurdu. Çok güzeldi çok. O yıllarda Side tenhaydı. Gece, gece yarısı, Antalya'dan, Alanya'dan Manavgat'tan gelen kalabalık gruplar sayılmazsa.

Kent biliniyordu. Kent bilimciler onu okumuş, gelmişini geçmişini yazmış, numaralamıştı. Açıklanmamış, bilinmemiş hiçbir yanı yoktu. Yalnız girişte, tiyatrodan önce, hamamın karşısında iki ev vardı. Bunlara "R" evleri deniyordu. Evlerden biri caddeye bakıyordu. Onun arkasındaki dar mermer sokakta, ikinci ev vardı. Bunların iki katlı olduğu sanılıyordu. Caddeye bakan evin önü, ya da girişi mozaikti. Büyükçe bir parça kalmıştı sadece. Kışın üstü örtülerek korumaya alınıyordu. İşte ben bu kalıntılara girdiğim zaman, akıl almaz bir halde heyecanlanıyordum. İki mermer basamakla giriliyordu avlumsu bir yere. Ben daha merdivenlere basar basmaz, elim ayağım çözülüyor, yüreğim deli gibi atmaya başlıyor, ağzım kuruyor, içimde dayanamadığım bir özlem, bir hasretle oturup sine sine ağlamak istiyordum.

Uzun zaman bunu düşündüm durdum. Acaba orada olan bir bitki örtüsü mü bana dokunuyor, oradaki hava akımı mı böyle bir şey yapıyor vb... Bir dolu antik kent gezmişim hiç böyle bir şey olmamış da burada neden oluyor acaba? Sonunda, yarı şaka yarı sahi tutturdum. Ben daha önceki gelişimde

Cengiz Bektaş'la.

bu evlerden birinde yaşamışım mutlaka. Şimdi ben oraya girdince o zamanki ruhum (!) gelip beni buluyor. Sabahattin Batur, ben bunları söyleyip güldükçe azarlıyordu beni. "Yapma" diyordu, "sen bari yapma, olmaz böyle saçmalık." Ben de inadına yemini bastırıyordum. Vallahi de billahi de benim ruhum bu evlerde yaşamış. Böylece evlerin adı Nezim'in evleri oldu. Hadi yürüyelim. Ne tarafa. Nezim'in evlerine doğru.

Bir gece, o güzel, sıcak, keyifli gecelerden birinde, her zaman olduğu gibi, Nebi'nin oraya uzun bir masa kurulmuş, ızgaralar, Nebi'nin büyük mangalında oladursun, ilk dubleler içilmiş, gülüşmeler, şakalaşmalar kıvamını bulmuşken, ortada bir soru dolanmaya başladı. Yahu Ahmet'le -Oktay-, Tülay -Tura- neredeler. İkide bir bu soruluyordu. Derken onlar da çıkageldiler. Pek keyifli görünüyorlardı. Tarihi bir gün yaşamışlardı. Yaa! Öyle mi! N'olmuş n'olmuş? Efendim Hollanda'dan mı, işte öyle bir yerden gelen iki arkeolog girişteki şu "R" evleri var ya, bir türlü çözilemeyen, onu açıklığa kavuşturmuşlar. Yaaa! Öyle mü! Harika! Neymiş? Neymiş? Ve -bugünlerde çok

kullanıldığı gibi– masanın üzerinde kahkahalarla patlayan bir bomba! Efendim genelevmiş o iki ev. Kahkahalar –deniz, alkol, arkadaşlar, tatil havası– öyle şiddetli sarsıladı ki masayı, masa bir anda havalandı. Ahmet’le, Tülay’ın yüzlerindeki şaşkınlık görülecek şeydi. Onlar bu Nezim’in evleri meselesini bilmiyorlarmış meğer. Ne söyledik ki bunlar böyle kahkahalara boğuldular diye şaşıp kaldılar. Sonradan gene o kahkahalarla karıştırarak onlara da anlatıldı. Ben bunu öyle çok anlatmışımdır ki, beni tanıyanların çoğu bilir. Bunu yazmak hep aklımdaydı. Geçenlerde Tülay’a telefon edip sordum, hatırlıyor musun diye, hiç hatırlamadı. Gene güldük ama, ben her zaman olduğu gibi, şu beynin işlerine şaştım kaldım.

XXXII

Şu dünyada, hemen her gün, yeni bir şeyler öğreniyoruz. Bunlar birikip yaşam deneyimini oluşturuyor. Her bakımdan binlerce ayrıntı. Ne var ki bunlardan bazıları, belleğimize çıkmamacasına yerleşiyor, yaşadığımız sürece bizimle beraber oluyor. Her fırsatta onları yineliyoruz. Herkesin bu anlamda fıkraları, deyimleri, atasözleri, vecizeleri ve falanları var. Anılar da böyle. Bazılarını hiç usanmadan yineler, anlatır dururuz. Bazı filmler, bazı oyuncular, şiirler, romanlar, roman kişileri, başımıza gelmiş binlerce olaydan bazıları falan böyledir. Asla unutulmaz.

Örneğin ben –ben dediğim 1900’ün ilk çeyreğinde doğmuş, hiç gelmeyecekmiş sandığı 2000’li yılları görmüş bir Türk öykü yazarı. Bu anıları yazarken bunu hep göz önünde bulunduruyorum– akşamdan söz ederken, akşam menekşelenirken, akşam menekşeleniyordu demeye bayılırım. Örnek çok. Birçoğunu, öykülerde kullandım.

Iraftaki siniler el değmeden iniler var örneğin. Öyküsü yıllardır durur yüreğimde. Benim yarım gurbet ilde küçüldü var, sevdiğimin kavalı kaldı dayalı yerde, var. Bir de Fahim Beyim vardır. Çok anlatmış, çok kullanmışımdır örnek olarak. Onu yazmak istiyorum. Yorumsuz.

Vaktin birliğinde, mahallenin birinde bir Fahim Bey var. İnce uzun, çok şık giyinen, çok zarif, çok “beyefendi” bir “bey”. Mahallenin gençleri bayılıyorlar ona. Bir de pek açık seçik olmayan bir at meselesi var. Gençler düşünüp taşıyorlar: Bu at meselesi

ne ola ki! Sonunda buluyorlar. Bu ince, bu zarif, şık Fahim Bey'in atla ilişkisi, olsa olsa, onun bir süvari albayı oluşu demektir. Oysa ilgisi yok. Fahim Bey'i çocukluğunda at tepmiş. O yüzden, at görmeye dayanamazmış; hemen hıçkırığı tutarmış.

Gençler bunu öğrenmesine öğreniyorlar ama –hatta gülüşmüşlerdir de– hava hiç değişmiyor. Olsun deniyor, olsun! Bu şık, bu zarif, bu ince uzun Fahim Bey, emekli bir süvari albayıdır. Bitti. Bunu kimse değiştiremez. Ben bunu örnek olarak anlatmaktan hiç vazgeçmem. Çok işime yarar. Bir de şu var. Anılarımızı anlatır dururuz. Herkes kendince anlar. Kendi bilgi, kendi görgüsünce anlar. Bunu hep hesaba katmak gerek. Zaman içinde bir de bakarsınız ki, sizin anı, kulaktan kulağa oynanan telefon oyununa dönmüş; değişerek, bambaşka bir biçime girmiş. Şaşar kalırsınız. Benimkine benziyor ama, benimki değil dersiniz. Onun için bunları yazmakta fayda var.

Geçen gün böyle anıların anlatıldığı bir gün yaşadık. Çocukluğumuzu anımsadık. Azıcık hüznüldük ama çok güldük. Ben Tahir Alangu'yu anlattım. Mahmedet –Avusturya Lisesi'nin çok sevilen edebiyat öğretmeni, Mami'si– Şiar Yalçın'ı anlattı.

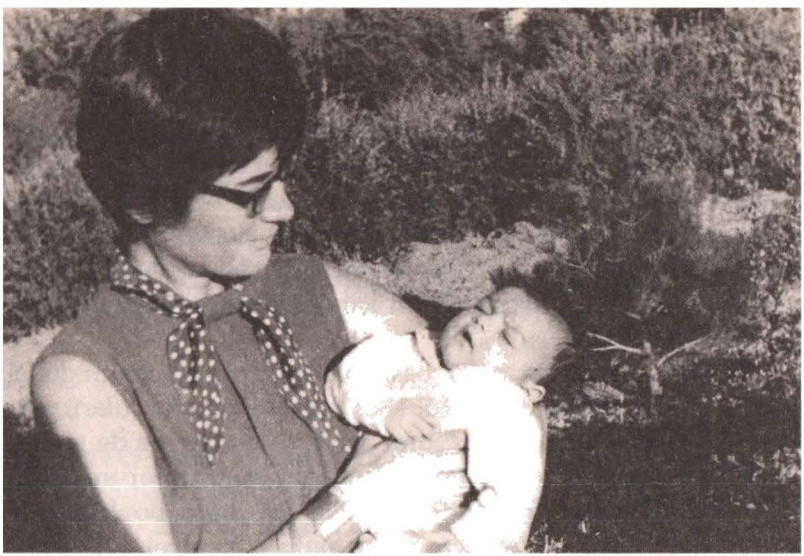
Edebiyat Fakültesi, Türkoloji bölümü. Kırklı yılların başı. İlk günler. Öğrenciler sınıfa girmiş, hocayı bekliyorlar. Kapı açılıyor, hoca giriyor. Şık, kolunda pardösüsü, havası tam bir genç hoca havası. Çocuklar –hepsi bir yıl önce liseliydi, unutmamalı– raaaap diye ayağa kalkıyorlar. Hoca ağır ağır yürüyor, önlerinden sakince geçiyor, boş bir sıra bulup oturuyor. Sonra, başını, çocukların şaşkın bakışlarına kaldırarak "Ben de öğrenciyim" diyor. Ve çocuklar oturuyorlar ama ne oturuş! Hâlâ anlatırken gülüşülen bir oturuş. Bu anlattığım elli, altmış yıl önce. Hiç inanamıyoruz.

Benimki biraz daha yeni. Hani yeni dediğim de altmışlı yılların başı. Kırk yıl öncesi.

Türk Dil Kurumu toplantılarından biri. Üyeler çeşitli illerden gelmişler. Yaz. Hava sıcak. İstanbul'dan gelenlerden biri de Tahir Alangu. Şişman, kafası çıplak. Terliyor. Böyle sıcak havalarda, günde birkaç kez başını yıkamazsa rahat edemezmiş. Kızılay'da Salim Şengil'e rastlıyor. Derdini anlatıyor. –O zaman, Kızılay'a iki adım olan Ataç Sokak'ta oturuyoruz.– Salim Şengil

hemen, "Yahu" diyor "bak bizim ev hemen şurada. Nezihe evdedir. Git başını yıka." Tahir Alangu göbeğini öne çıkarıyor, "Olur mu yahu?" diyor. Salim Şengil yineliyor: "Niye olmasın canım! Yıka başını rahatla."

Tahir Alangu geldi. Anlattı. İyi. İyi de, sular kesik. Ama benim yedek sularım var. Aslı daha çok küçük çünkü. Kocaman bakır bir çaydanlık vardı. Onu hemen ocağın üzerine koydum. "Siz balkonda oturun şimdi ısınır dedim. Herhalde kahve falan yapmışımdır o arada. Su ısındı. Ilıştırdım. Sonra "Hadi bakalım" dedim. "Gelin banyoya. Ben dökeceğim, siz yıkayacaksınız." Tahir Alangu, "Olur mu yahu", "Yapma yahu, eziyet oluyor" falan dedikçe, ben de "E, n'apalım, başka çare yok" diyorum. Banyoya girdik. "Çıkarın gömleğinizi" dedim. O hâlâ "Olur mu yahu", "Gömleği niye çıkarıyorum yahu" diyor. Ben içimden gülüyorum. Neyse "Eğilin banyoya" dedim. Göbeğini banyonun kenarına yerleştirip, zorla eğildi. Başına şampuan döktüm. O zamanlar şampuan falan bulunmuyordu. Ankara'da Amerikan dükkânlarından alınıyordu. Baktım kolunu uzatmış sabun arıyor. "Ben döktüm başınıza sabun, siz uğuşturun" dedim, suyu döktüm. Önce "Hani yahu nerede sabun, ne döktün" falan demişti ama köpürünce hoşuna gitti. Ben de hoşuna gitti, hani ikram olsun diye, ilk suyu bitince bir kez daha sıktım şampuanı. Ama hiç memnun olmadı, suları fışkırtarak, köpükleri saçarak bir telaş başını yıkıyor, bir yandan da acele acele bir şeyler söylüyordu. Ne bileyim, ne dediğini anlayamıyorum ki. Ha bire döküyorum suyu. O foşurtu, söylenme arasında su bitti. Ben de havluyu koydum başına. Bir kalkış kalktı, eyvah mosmor olmuş. Meğer göbeği sıkışmışmış. "Yahu" diyor. "Yahuu, göbeğim sıkıştı diyorum anlamıyorsun, öldüm be yahu." Herhalde, bir kahve daha yapmışımdır. E, ne yapayım Benim babam şişman değildi. O zamanlar Salim Amca da incedi. Deneyimsizlik. Benim *Korsan Çıkmazı* tekrar baskı yaptı. Dördüncü baskı. Ben artık bazı duyguları karıştırıyorum. Öyle bir ifadesizlik var ki suratımda, şaşıyorum. Kızgınlık mı, mahcubiyet mi, ne düşüneceğini bilemeyen birinin kararsız bakışı mı, boş vermişlik mi, razı olmuşluk mu bilemiyorum. *Korsan Çıkmazı* ilk kez 1961'de yayımlanmış. Büyük sevinç! Hem ro-

Aslı'nın doğumu, (1962).

man yazmışım, hem de, o yılın TDK ödülünü alması bir yana, hakkında en çok yazı yazılan romanı olmuş. Sonra? 1962'de Aslı doğdu. En büyük sevinç. Sonunda! Onca yıl bekledikten sonra. 1962'den bu yana olanları bir düşününce, o yılların sancısını hâlâ taptaze bulabiliyor insan içinde. 27 Mayıs desek, yelpazeyi oradan tutup açsak, 1968, oradan 1974 affı. O kargaşanın arasında *Sular Aydınlanıyordu* var, *Alagün Çocukları* var. 1974'ten hemen sonra *Dumanaltı* var. –Gene de aferin bana.– Var ama, *Korsan Çıkmazı* unutulmuş gitmiş. Ne yazık! Oysa ne çok sevilmişti yayımlandığı zaman. Neden reklam edilmedi? Aranırsa nedenler bulunabilir ama, o zamanların havaları şimdiki zamanlarınkine hiç uymuyor ki! Otuz yıla yakın bir zaman sonra –lütfen– ikinci baskı. Can Yayınları. Çok iyi anımsıyorum. Erdal'ın eşine, Samiye'ye telefon etmiştim. Aracı olsun da, Erdal *Korsan Çıkmazı*'nı bassın diye. Erdal da ikimizin hatırını kırma-yıp basmıştı. Al sana bir dokuz yıl ara daha. Ben Can Yayınları'ndan Yapı Kredi'ye geçtim. Erdal –o da ne yapsın! Ben onu severim, ilk gençliğinden beri, o da beni sever. Bu iş ayrı ama,

açıkça söyledi, Nezim kitapların satılmıyor, dedi.– 1999, üçüncü baskı Yapı Kredi’de. Buyurun –büyük bir “terakki” var– üç yıl sonra dördüncü baskı.

İnsan bir hoş oluyor. Üstelik ben bu *Korsan Çıkmazı*’nı çok severim. Nasıl oluyor bu işler? Nasıl öyle, baskı üstüne baskı yapıyor bazı kimselerin yapıtları? Dergilerde boy boy resimler çıkıyor, yazılar yazılıyor, afişler basılıyor. Herkes duyuyor en azından. Az şey mi canım. Ben de yazayım bari de dedim kendi kendime, bu anıları okuyanların içinde edinmek isteyen varsa haberi olsun.

Düşünüyorum da, o çok basılanlar mı çok iyi, benim güzel *Korsan Çıkmazı*’m mı çok kötü! –Söylentileri, dedikoduları, reklam olaylarının şu’sunu bu’sunu unutup– bu işi bir de şu yanından düşünüyorum. Fantezi mantezi, olsun. Diyorum ki kitapların da, insanlar gibi kaderi var. Ne var canım, böyle de düşünülebilir pekâlâ. Evlenmemiş, çok akıllı, çok güzel, çok “hariana” kızlar yok mu, mutsuz olmuş. Evlilik nedir mi? O da var elbette ama –şimdilik– bu anıların içinde yeri yok.

XXXIII

Herkes kendi kendine konuşmaz mı? Konuşur. Hele sinirlendiği zaman. Sinirin nedeni bir kişiye, ona mektup yazmaya kalkışılır. O mektup kafada yazılır yazılır bozular. İnsan ya yazar –oh be! İşte bu kadar– kurtulur, ya yazmış kadar olup, boş verir. Bu yazma eylemi, karşısındakine söylemek istediklerini bir sıraya koymak, yüz yüze söyleyemeyeceklerini de yazıp kafadan atmak demek olur. Rahatlatır insanı. Ama anıları yazarken, bu öyle pek kolay değil. İnsanlar dedikodu yapmayı çok seviyorlar. Kimse kimseyi beğenmiyor. Bunu tüm sevgisizlikle riyle ortaya koymayı, yukardan bakmayı marifet sayıyor bazıları. Üstelik boşboğazlar. Birinin söylediğini ötekine yetiştirmekten büyük zevk alıyorlar. Gözleri parlıyor, ağızları sulanıyor, ortadaki sıkıntı onları öyle coşturuyor ki, ateşi harlandırmaq için ellerinden geleni yapıyorlar. Bir de –utanmadan– “Aman rica ederim bu aramızda?” demezler mi. Allahtan ben bunlara aldırmamayı çok eskiden bu yana öğrenmişim. Onun için beni hiç etkilemiyor. Bulaşmamayı yeğlerim her zaman; tepemin atmasına izin vermem. Ama, bir de bunu yılan gibi yapanlar var. Bunlar kendilerini pek bilgili, pek usta sandıklarından, bir insanı, sözüm ona aşağılamalarını, küçük görmelerini, değersiz, sıradan bulmalarını satır aralarına sıkıştırarak, dolaylı olarak dokundurmaya çalışırlar. Ben derler, ben varım ya ben, şunları şunları bilirim, şöyle şöyle birinciyim, bana erişmek olası mı! Ne denir ki bunlara! Acınır. Yazık! İnsan, sevmeyi, hoşgörüyü, okuduklarından, yaşam boyunca öğrendiklerinden elin-

Taksim Parkı'nda.
(Enis Olcayto'nun objektifinden,
1956).

de kalanı değerlendirip, sevgiye, hoşgörüye erişme erdemini edinememişse ona açınmaz mı! Nedir bu hırs, bu sevgisizlik! Evet, bu sevgi, çok kullanıldı, çok sulandırıldı ama, cevher yere düşmekle demiş ya ozan, sevginin yerini ne tutabilir. Düşünüp kalıyor insan.

Bir dedikodu duydum da, sinirlendim de, onun için mi yazıya böyle başlıyorum. Hayır. Bunlar hep konuşmalarda, telefonlaşmalarda, rastlaşmalarda çıkıyor ortaya, sonra insan hiç ayırdına varmadan, bir bakıyor bunlar birikip kafasına takılmış. Örneğin bugünlerde hep gençleri düşünüyorum. Bahçemiz bir lisenin bahçesine bitişik. Onlarla neredeyse bir arada yaşıyoruz. Onları seviyorum. Bağrışmalarına, küçük çığlıklarına,

şamatalarına kızmıyorum. Ama, hep bakıp bakıp düşünüyorum. Kabalıklar içinde yetişiyorlar. Ekonomik çöküş, onları öyle bir vurup parçaladı ki, perişan oldular. Tabii çok genel olarak bakıyorum. Yoksa, az da olsa, pırıl pırıl akıla kesmiş bir kesim var. Ne yazık ki çoğunlukta değiller. Bu berikiler küfrediyorlar, itişip kakışıyorlar, sinirliler, bir şey söylense çemkiriyorlar, saygı adına, sevgi adına sayılacak hiçbir davranışları yok. Gülüşmeleri bile kabaca. Çevrelerini "takmıyorlar". Bunlar ortaokul, lise çağındakiler. Çok bilgisizler. Her bakımdan. Daha büyüklerdeyse, bu durum bir aldırılmazlığa, insan ilişkilerindeki –en küçük davranıştan en büyüğüne dek– bir boş vermişliğe, bir aldırılmazlığa dönüşüyor. Elbette, bunun sonu da sevgisizliğe, insan gibi yaşamak için gerekli olan insani davranışları boşlamaya açılıyor.

Biz o yaşlarda nasıldık? Bir kıyaslamaya, bir "bizim zamanımızda" hikâyesine girecek değilim de, o yaşlarımızın bazı anılarına dönmek istiyorum. Şu otuzlu yaşlardan bu yana. Bu anılar şuradan çıkıp geldi: Genç yazarları elimden geldiğince izlemeye çalışıyorum. Çoğunu tanımıyorum. Yakından tanıdığım üçü beşi geçmiyor. Oysa çok fazlalar. Tanışmayı, onlarla konuşup halleşmeyi çok istiyorum. Merak ediyorum. Nasıl yaşıyorlar, ilişkileri nedir, neler okuyorlar, ilgilerini çeken "şeyler" nelerdir. Bizleri, bizden öncekileri merak ediyorlar mı, merak edip okuyorlar mı, okuyup eleştiriyorlar mı? Bizim içinde doğduğumuz, istesek de istemesek de bizi belirlemiş olan değerler sistemi için artısıyla, eksisiyle neler düşünüyorlar vb. vb.

Ben de, çenemi avucuma, dirseğimi masaya dayayıp o yılları düşünüyorum. Bu ekonomik bozukluk anamızdan doğduğumuzdan beri var. Ne var ki, şu son yıllardakine benzeyenini hiç yaşamamıştık sanıyorum. O zamanlar böyle bir kriz yoktu ama, biz, bizim çevremiz hep para sıkıntısı içindeydi. Kulüple, meyhanelere gidiliyordu elbette, rakılar, şaraplar içiliyordu, kaymaklı ekmek kadayıfları da yeniyordu Körfez'de. Öyleydi de meyhanenin en ucuzu seçiliyordu. Aklımda kalan ucuz meyhane Tavukçu'ydu. Bir de onun yanında "pis" Buhara vardı. İkisi de beni deli ederdi. Beni zorla, neredeyse kolumdan bacağımdan çekerek götürürlerdi. Çok dayatırsam "gitmem" diye, sayemde, Körfez ya da Liman Lokantası'na gidilirdi. Çok boğazsız olduğum için, Liman'da fırından çıkmış incecik pide-lerin arasına tulum peyniri koyup dürüm yaparak beyaz şarapla yemeye bayılırdım. Başka şey de yemezdim zaten. Aksi halde, titizim ya, hep aç kalırdım. Peynir ekmeğe "teyemmüm" ederdim. Ekmeğin de kabuk tarafının içini yerdim iki üç lokma. Eve dönünce doyururdum karnımı. Ama evlerde toplanmalarımız çok güzeldi. Birbirimizi severdik. -Küçük kırgınlıklar, tartışmalar, sinirlenmeler falan sayılmaz.- Gülerdik, çok gülerdik. Zararsız dedikodular, fıkralar, taklitler, espriler dört dönerdi masanın çevresinde. Birbirimizin damarına basıp, kızdırırdık. Evlilik durumlarımızın "gırgır" yanlarını anlatır kahkahalara boğulurduk. Ahmet'le -Oktay-, Tülay -Tura- bizim evdeki böyle bir toplantıda tanışmışlardı. Sonra evlendiler. Fahir'le

–Aksoy–, Sevgi –Soysal– beni kızdırmaya bayılırlardı. Örneğin, Sevgi, salonun orta yerinde kilim çırpırmaya kalkardı. Ölebilirdim. Diyelim, ben Sevgi’nin Almanya’dan gelmiş ekose eteğine bayılmışım. Durmadan oturup kalktığı yerlere karışıyorum, etek kirlenmesin diye, –Salah Birseli’nin, Paris Caddesindeki bekâr evindeyiz. Gürültü ayyuka çıkmış– Sevgi’yle Fahir, Salah’ın –ah ah hem bekâr, hem ev işleriyle arası hiç olmayan Salah’ın mutfağı!– mutfağına gitmişler, beni kızdırmak, titizliğimle dalga geçmek için harika (!) bir plan yapmışlar. Sevgi mutfağın lavabosuna yan gelip kurulmuş o güzelim eteğiyle, Fahir de gelmiş, bir dakika gelir misin Nezihe diye, kıs kıs gülerek beni çağırıyor. Tanrım! Olacak şey değil, ben halının, kilimin üzerine bile oturamayan ben, basıyorum çılgılığı. Aman ne eğleniyorlar. Kahkahadan tikanıyorlar. Kısa bir süre sonra mutfak tarafından güm güm sesler gelmeye başlıyor. Ben zaten komşulardan çekindiğim için Salah adına, ortada, yapmayın etmeyin diye dört dönerken, bir de bu! Özdemir Nutku bir köşeye çekilmiş, Salah’ın Fransızca dergilerine dalmış, piposu püfür püfür, umrunda bile değil olanlar. Mutfaka gidiyorum. “N’oluyo yağ, yapmayın” demeye. Meğer, beni dövemedikleri için mutfak kapısını dövüyorlarmış. Bir tekme Fahir’dan, bir tekme Sevgi’den. Bu titizlik illet bir şeymiş, beni adam etmeleri gerekiyormuş. Tekme!

Kızılay’da Ataş Sokakta oturduğumuz yıllar. Yıldız’la Müşfik –Kenter’ler– İstanbul’a göçmüşler. Küçük Sahne’de oynuyorlar. Öyle seviliyor ki ikisi de, Ankara’da tüm tiyatro sevenler neredeyse yas tutuyor, onlar gitti diye. O yıllarda tiyatro en parlak, en sevilen günlerini yaşıyor. Oyun oynanır oynanmaz, hemen Sanat Sevenler Kulübü’nde bir açık oturum düzenleniyor. Oyun tartışılıyor, eleştiriliyor. Anlatılamaz bir coşku, bir heyecan, bir sevgi herkeste. Oyuncular gözbebeği. Özdemir –Nutku– gencecik bir tiyatro adamı. Heyecanlı. Konuşuyor, anlatıyor, soruları yanıtlıyor. Oturum dağıldıktan sonra, kulüpte kalınıyor, geç saatlere dek tiyatro konuşuluyor, sohbet ediliyor. Ne güzel, ne genç olduğumuz yıllarmış.

Yıldız’la Müşfik, Ankara’ya, ilk turneye geldikleri zaman, alkışlarla, sevinçle karşılanmışlardı. Sonra bu her yıl yinelenirdi.

Sanat Sevenler Kulübü başta, herkes onlar için parti veriyor evlerinde. Ben de elbette.

İşte, öyle bir gece, Ataç Sokaktaki evde kalabalık, neşeli bir toplantı yapmışız Yıldız'la Müşfik için. Gündüz hazırlanırken, ah, bir de bakıyorum, rakı bardağı hiç kalmamış. Salim Amca'nın Fethiyeli bir züccaciyeci tanıdığı var. Ondan –geri vermek kaydıyla– iki üç kutu bardak getirtiyoruz.

Gece tüm coşkusuyla süredursun, ileri bir saatte, hani pek sıradan da olsa, söyleyeyim alkolün –şişede durduğu gibi durmadığı saatlerde, bizim Sevim Özakman'ın –ki Sevgi'nin en yakın arkadaşı. O zaman Turgut Özakman'la evli– birinin bir sözüne tepesi atıyor. Sevgi ve birkaç kişi balkonda oturuyorlar. Sevim tersleniyor. Küçük bir tatsızlık oluyor. Sevgi ne yapsın şimdi! Kalkıp dövsün mü! Olacak iş mi! Peki ne yapsın –daire dördüncü katta– elindeki rakı bardağını dördüncü kattan aşağı bırakıveriyor. Arkadan bir tane daha, bir daha, üç beş, on, derken iş, bir kahkahalı bardak kırma eğlencesine dönüşüyor. –Bizim ödünç bardakçıklarımız!– E, hani parasızdık! Öyleydik ama, memlekette bereket vardı zahir. Üç kuruşluk sebze, beş kuruşluk bi bişeyle sofraya donatırdık. Önemli olan emektir. Emek verirdik ama, sofrayı kurtarırdık. Tabii daima Yeni Rakı alınırdı. Çünkü kimsenin mahzeninde bin sekiz yüz bilmem kaçlı yıllardan kalma şaraplar, bilmem ne marka viskiler ve o ünlü Fransız, İngiliz ve falanların adını bile bilmediğimiz içkilerden yoktu. Çünkü kimsenin mahzeni de yoktu. Sadece özel günlerde Kulüp ya da Altınbaş alırdık.

Ekmek parçalarını atmaz biriktirirdik. Raziye'nin kulakları çınlasın. Bunu o öğretmişti bana. O zamanlar Vüsat O Bener'le evliyidiler– Birden gelenler oldu mu, hemen bu tıkr tıkr kurumuş ekmek parçalarını, tepsiye doldurur yayarsın. Gelir gider incecik su serpersin. Biraz sonra ıslanan yerler hafifçe yumuşar, öbür yanları çıtır. Tuz karabiber, bolca kırmızıbiber, nane, kimyon serper, gene gelir gider harmanlarsın. Sonra ince kıyılmış taze soğan, maydanoz, çekirdekleri çıkarılıp –emek dedik ya– küçük küçük doğranmış domates hazırlar onları da katarsın baharatlı ekmeklerin üzerine. Hardal, zeytinyağı, limon, az sirke, çalkala dök! Karıştır. Büyük kayık tabağına koyup, artan ye-

şillikle süsle. Bundan daha lezzetli, daha doyurucu, –asıl ucuz mu ucuz– rakı mezesi bulunamaz. Bunlar her zaman yazılmaz. Hadi bir tane daha yazayım –bari.– Evde hiçbir şey yok. Dolap tamtakır. Sekiz on arkadaş dar vakitte çıkıp gelmişler. Hem önceden içmişler, hem içmeyi sürdürüyorlar. Evde demirbaş ne var? Domates salçası ille var. Kırmızıbiber? O da var. Sarmısak zaten olmazsa olmaz. Ekmek de her zaman vardır –ekmeksiz yaşayamam.– Salçayı bir kaba doldur, zeytinyağı ve az suyla birazcık incelt. Kırmızıbiber bolca olmak koşuluyla, öbür baharatları da koy, karıştır. Sarmısağı sakın unutma. Her zaman için evde büyük siyah bir tepsi olmalı. Yiyeceği fiyakalı göstermek açısından can kurtarıcıdır. Ekmekleri ince ince dilimle, bu kıpkırmızı karışımdan sür üzerine, o siyah, parlak tepsiye diz. Bir iki tutam da yeşillik serpiştiriver. Bu işe başlamadan hemen önce, ocağa koca tencereyle su koymuş, tarhanayı ıslatmıştın ya, su çoktan fokurdamış, kat tarhanayı, başla karıştırmaya. İçerden aşçılığın hakkında coşkulu övgüler gelirken, “aman Tanrım bu ne harika şey” diye küçük çığlıklar yükselirken, çorba oluverir zaten. O kırmızıbiber ve sarmısaktan yanmış ağızlarda tarhana çorbası cennet taamıdır.

Yirmi yirmi beş yıl bir arada yaşadık Ankara’da. Bizler, şimdinin yaşlı kuşak sanatçıları. Epey yaşlı. Bu kuşağın bir de İstanbul’da yaşayanları var. Onların hemen çoğunu tanıyorum, Kulis’i, Papirus’u, Degüstasyon’u, Rejans’ı, adını unuttuğum birtakım küçük meyhaneleri, Boğaz’da yenilen balıkları falan az buçuk biliyorum da, onlar İstanbul’da nasıl yaşıyorlardı, ayrıntılarıyla bilmiyorum. Ama şöyle bir gece var aklımda. Bu İstanbullulardan bir grup, meyhanenin birinde içip, bir güzel olup, otobüse atladıkları gibi Ankara’ya gelmişlerdi. Sabah içmişler, akşam hep beraber Rüyam’a gidilmiş. İstanbul’dan gelenlerin içinde bir tek, Naci –Fethi– ve Edip’i –Cansever– anımsıyorum. Turgut Uyar, Sevgi Soysal, İlhan Berk de çok gözümün önünde. Kalabalıgız ama, herkesi anımsayamıyorum. Masa çok kıvamında. Tatsız hiçbir şey yok. Çok gülünüyor. Neşe kıyamet. İş böyle olunca içenler daha çok içiyor, içmeyenler bile içiyor. Gece yarısına doğru kalkılıyor. İlhan Berk “hadi bize gidiyoruz” diye tutturuyor. Harika! Gidilir mi gidilir. Temizlik

günüymüş, Edibe çok yorgun olduğu için gelememiş, kimin umuru! –Ben tasalanıyorum ama, benim esamem mi okunur.– Bu, gece bitmiyor demek, hep beraberiz, hep beraber bir yerlere gidiyoruz, geceyi sürdürüyoruz demek. Yaşasın! Sevgi'yle Salim Şengil buna öyle seviniyorlar ki, o sırada sonuna kadar açılmış bir pikapta çalan, bütün Yüksel Caddesini tutmuş polka'ya uyarak, sokağın ortasında, çılgınca polka yapmaya başlıyorlar. Caddenin iki yanında sıralanan ağaçlar bile neşeyle el çırpıp tempo tutuyorlar –valla.– O neşeli topluluk, gelen geçen, yaz gecesi, açık pencerelerden bakanlar herkes seviniyor, gülüyor. Sevgili Salah –Birsel– hep, Türk edebiyatında anıların yazılmayışından yakınırdı. Biz, bu anlattıklarımı yüzlerce, binlerce ayrıntısıyla çoğaltın, böyle yaşadık. Yanı sıra, hep okuduk, hep çalıştık, hep işimizi yapmak için direndik, kafa tuttuk, dayattık. Vatan Cepheleri'nden, 27 Mayıs'lardan geçtik, hep bilinenler işte, 12 Mart, 12 Eylül derken ziyanlıklar içinden bugünlere geldik. Yaşlı kuşak olduk. Hep anılar birikti. Her ne kadar cami yıkılsa da... denirse de. Anıları anımsamak gülümsetiyor da, bugünleri yaşamak zorlaştı.

Biz ne zorluklar görmüşüz deyip dayanıyoruz işte.

XXXIV

Bir yazıya başlayamamanın sıkıntısını herkes bilir. Herkes ille de yazı yazar çünkü. Günlük tutar, not yazar, mektup yazar, dilekçe yazar vs. İki satırlık bir notu yazamamak bile, bazan nasıl boğar insanı. Bu benim durumum sıcaktan, Bodrum'da sıcak başka bir sıcak. Yoksa, yazmak isteği içimde dolu dolu duruyor. Duruyor da elim varmıyor. Yazmaya oturmamak için, uzun uzun ot yoluyorum bahçede. Pazardan aldığım yerli bezleri kesip biçip örtüleri, yastıkları değiştiriyorum. Bu sıcakta yollara düşüp bunları makineye çekecek terzi arıyorum –kafama taktığımı ille yapmalıyım.– Üşenip, dikiş makinemi getirmediğim için kendime kızıyorum. Beş dakikalık iş, kaç günümü alıyor burada çünkü. Söylenip duruyorum. Bu arada gene söylene söylene, okumak istemediklerimi, “Dur bakalım. Belki de...” diyerek, sevmeyeceğimi önceden bile bile okuyup aradan çıkarmaya bakıyorum ki, sevdiğim, hemen okumak istediklerime sıra gelsin.

Şu da var: Yazamıyorum, çünkü yazacaklarım beni çok üzüyor. Oysa zor bir kış geçirdik. Günün birinde denk gelirse yazarım. Evde hastalıklar falan. Kendimi hiç üzmem istemiyorum. Olmuyor ki. Yaz tatili denince kayalık bir deniz düşünürüm hep. Ormanın dibinden başlayan. Kıyısından dolanıp tepeciği aştın mı, yüzen çocukların neşeli çığlıkları, pazar kalabalığı, şakalaşan gülüşen insanlarıyla köy hemen orada. Yok, öyle “inziva” falan istemem. O kayalık denizin kıyısında, deniz, Tanrı ve sen yapayalnızsınız. Gökyüzü deniz gibi, martılar var,

uzaklardan bir gemi geçer falan. Yarı kulübe, küçük bir ev, bir yatak, bir ocak, bir oturacak rahat yer yeter. Kitapları saymıyorum. Ben varsam onlar da var zaten. Bir küçük iskele çarpık çurpuk, bir de cilveli –denizden koyu maviyi, yosunlardan yeşili, benim boncuklarımdan da çingene pembesini almış çünkü– sandal. Gökyüzünün, denizin, sandalın sessizliği, benim suskunluğum –vecd içinde– iskelenin ucunda güneşin doğuşunu bekleriz çın sabahta. Bu çın sabah’a bayılıyorum. Bu olmayacak şey mi? Olmayacak şey. Çünkü gönlünün istediği gibi bir yazlık sahibi olabilmek için cebinde para olacak. Koyarsın cebine parayı, düşersin yola. Beğendiğin, istediğin yerde, kurduğun düşü gerçekleştirirsin. Hazır paran yoksa, işin rastlantılara kalır. Taksit maksit girer araya. İstediklin de villalar, yatlar, Uzak Doğu adaları değil ama, olsun. Böyledir.

Yıllar önce, –seksenli yılların başları– Turan Erol telefonda, Nezihe, bizim artık öyle uzun uzun güneşlerde yatacak yaşımız geçti, demişti. Benim, bu sana bulduğum yerin arkası zeytinlik. Ben araziye bayıldım. Girin şu kooperatife. Girdik biz de. Yukarda, zeytinlik arazinin içinde kırk dokuz evlik bir site. Mimar Melih Birsell, Nedret. Gündüz, bu zeytinlik araziye bakmışlar bakmışlar ve –belki tıpatıp böyle değildir ama ben öyle düşünüyorum– bir ağaç bile kesmeye kıyamayarak, kırk dokuz evi bu inişli yokuşlu araziye, zeytin ağaçlarının arasına serpiştirmişler. Onun için, projeleri aynı olsa da hiçbir evin konumu ötekine benzemez. Kiminin bahçesi vardır önünde, kimine merdivenlerden çıkılır, kocaman bir zeytin ağacının gölgesindedir, kimi giriştedir, düzayaktır, kiminde tepeye –neredeyse– tırmanılır...

Başlangıçta bütün sitelerde olduğu gibi, büyüklü küçüklü, çeşitli serüvenler yaşandı. Su meseleleri, lavabolar, yok efendim bahçe toprağının moloz yığını olması falan gibi. Ama, var-sın olsun canım o kadar. Burası bizim yazlık sitemizdi. Burayı ağaçlandırmak, begonviller, yaseminler, güllerle donatmak, Bodrum dokumalarıyla dayamak döşemek gibi pek çok işimiz vardı. Artık, perdelerimiz, sedirlerimiz, raflarımız bizden ilgi bekliyordu. Hele hele şimdi begonvilleri duvarlardan, çardaklardan taşan, melisalarının, güllerinin, yaseminlerinin kokusu

Bodrum'u saran –gayret edersem bu kokuyu İstanbul'a kadar ulaştıracağım galiba– bahçelerin öyküsü anlatmalara sığmaz. İnşaat artıklarıyla dolu bir moloz yığınının, kuruyup taş kesilmiş bir topraktan, yıllarca taşını toprağını ayıklayarak, onunla konuşarak, yüreklendirerek, öpüp severek bir gül bahçesi çıkarmak!

Bodrum çok güzeldi. Kocaman, masmavi bir gökyüzünün altında, narenciye bahçelerinin yeşilliği arasında kaybolmuş beyaz evleriyle, تنها, denizin sesini dinleyen bir kıyı kasabası. Hava öyle güzel bir havaydı ki, insan hafiflediğini duyardı hep; hep sevinmek, gülümsemek gelirdi içinden. Böyle anlatınca olmuyor ama, böyle bir şeydi işte. Bir horoz öterdi yakın bahçelerden birinde, biri karşı sahilde, biri dağların ardında. Yusufçuklar, yüzyıllardır kaybolan yavrularını arar dururlar: Yusufçuk, Yusufçuk... –Cır cır böceklerini saymamak gerek. Alışılıyor.– Örneğin, bir Bodrum sabahını anlatmalıyım burada; o zamanlarda yaşanmış ve aklımda kalmış; hep içim sızlayarak anımsadığım. Sabah saat beş buçuk. Erkenden uyanmışsın. Sıcak. Doğru dama çıkıyorsun. Bodrum o alaca havada, önünde yayılıyor. Narenciye bahçelerinin yeşilliği içinde uyuyor. Ay daha kaybolmamış; orada, –deniz karanlıkta parlayan bir ayna– denizin üstünde, insanın içini bayan bir güzellikle duruyor. Başını çeviriyorsun yavaşça, sanki, Tanrı nerelerde, dur bi bakayım der gibi, ah, zeytinlerin arasından güneş doğmaya başlamaz mı belli belirsiz. “Tanrım!” der ebkem kalırsın. Tanrı oradadır. Seninle beraberdir; göz pınarlarındaki bir damla yaşın pırıltısı odur. Sevim Özakman'ın –şimdi Sapt. Ama biz onu hep Sevim Özakman diye bellemişiz bir kez– evi ön sırada. Bahçesinin girişinde anıt gibi bir zeytin ağacı var. Geceleri, zeytinin altında oturuyoruz ve geç saatlere kadar, yavaş sesle konuşuyoruz. Geç saatlere kadar, çünkü havanın güzelliği, aşağıda, tam karşımızda duran ışıktandırılmış kale, denizin kokusu, bizi büyülüyor. İnanamıyoruz, bunu bir düşünürüz. Narenciye bahçelerinden gelen o mis kokuların, yeşilliğin ve denizin içinde duran o görkemli kalenin, bir geçmiş zaman olduğunu, büyü, gizemli, görkemli bir başka dünyada yaşadığımızı sanıyoruz. Yaşamaktan, geçmişten, anılardan, gelecekten konuş-

mak bizi heyecanlandırıyor. –O güzel manzaranın yerinde şimdi kocaman, sevimsiz, yüzme havuzlu, havalandırmasının uğultusundan durulmayan bir otel var. Gelip giden turist otobüslerinin, turist kahkahalarının, konuşmaların, bağrıışmaların insanı çıldırma noktalarına getirdiği bir otel. O yıllarda, bizim siteye, narenciye bahçelerinin arasından, incecik bir toprak yoldan giriliyor. Geceleri zifiri karanlık. Karanlık ama, uzaktan gelen mırıltılar, gülüşmeler, denizin, bahçelerin kokusu, börtü böceğin hışırtıları karanlığı azaltıyor sanki. Korkmuyoruz. Yılanlardan bile. Zaten yanımız sıra bizi koruyan köpeklerimiz var. Yanaşma sokak köpeği bir iki tane. Onları seviyoruz. Biliyorlar. Biz böyle bir Bodrum yaşamıştık. O Bodrum’u, Kale meydanındaki Raşit’in salaş kahvesini, Azmakbaşı’nda içtiğimiz, “Duble olsun” çayları çok özlüyorum. O genç yaşlarımızı da elbette. Mahzun oluyorum. Tanıdık tanımadık, yazar çizer arkadaşlar oradaydı. Bir Hadigari’miz vardı; akşam olurken buluşulan. En başta Fethi Naci vardı. O, Hadigari’nin perisi, büyüğü falan gibi bir şeydi. O olmazsa olamazdı. Sevdiği arkadaşlarının, herkesin orada olacağını bilmek sevindirirdi insanı. Neşelenirdik. Şakalaşılırdı, gürültülü kahkahalar atılırdı, içilirdi. –Ben içmeyi beceremedim, bir büyük Efes Pilsen, ya da bir bardak şarapla, dünyam değişiverirdi. İçimin tüm sevinci, sevgisi dışarı vururdu. Hemen şarkılar, türküler söylemek, bir uzun hava tutturmak isterdim. –Tenha, bomboş bir Bodrum anımsıyorum. Seslerin, gülüşmelerin tek tek duyulduğu. Hadigari’nin yüksek sesli Vivaldi’si bile bozamazdı bu çevreyi saran, kalabalığa karşın تنها, dingin havayı.

Arastanın oradan sapılan o dar sokakta Orhan vardı. Orada yemek yemek nedense çok keyifliydi. Orhan’ın yukardan bakan, pek yüz vermeyen o iri yarı havası mı, başka bir şey mi bilemem ama, ille Orhan’a gidilirdi. Mücver isteyince bir tane gelirdi... Ben dedim ki, ya, gelin ben size bir koca kayık tabak dolusu yapıvereyim. Hayır, Orhan’a gidilir, o tek mücverle “teyemmüm” edilirdi. Balık, Körfez’de yenirdi. Bir tek o vardı zaten. Bu anlattıklarım altmış sekizden bu yana. Biraz karıştırıyor olabilirim. Çünkü, biz seksenli yıllarda Bordumlu olmaya başlamıştık. Aktur’da evi olanlar, “Aman” derlerdi. “O gürültüde,

o kalabalıkta nasıl yaşıyorsunuz Bodrum'da." Onlara bir arada olmanın, bir tatili beraber yaşamının ne demek olduğunu anlamayacağımız için susardık.

Haa, işte böyle böyle güzel günlerimiz olup dururken, bir yıl geldiğimizde dediler ki, üç kuyumcu açılmış. Yok daha neler dedik. Bodrum'da kuyumcu çok komik gelmişti bize. Gülüşüp, şakalar yapmıştık. Sen misin gülen, sen misin inanmayan, bu "daha neler" in içine neler neler girecekmiş meğer...

Bodrum hemen, hani denir ya gözaçıp kapayınca dek, işte öyle kısa bir zaman içinde pansiyonlar, kafeler, apart hotel-lerle doldu. Öyle ki, her merdiven altı, her kömürlük bir "C"li kafe, her delik bir dönerci haline dönüştürüldü. Bu arada zeytinlikler ve narenciye bahçeleri daha lüks kuruluşlar için elde balta, dozer mozer, dümdüz edildi. Kısa bir zaman içinde büyük oteller, barlar, diskotekler oluştu. O güzelim dağ yolları, patikalar asfalt oldu. Güzel toprak altta, soluksuz kaldı. Beyaz evler Hristiyan mezarlıklarını andırarak dağ tepelerini sardı. Büyük bir kentte olan tüm ünlü mağazaların şubeleri açıldı. Eh, bir, caddelerin trafik ışıkları kalmıştı, o da oldu. Kırmızı yanınca dur... Yazarken bile insanın yüreği duruyor. Böylece, bizim zeytinlikler de -arkamızdaki arazi- aynı cinayete kurban gitti. Dağlara kadar apart hotel oldu. Bizim oturduğumuz, günümüzü gecemizi geçirdiğimiz sevgili çardağımızın hemen arkasında, tel örgüyle ayrılan yerde bir bar ve yüzme havuzu var. Hani bizim bahçede gibi neredeyse. Kalite turisti büyük oteller çektiği için, iki üç yıldır Bodrum'a parasız yerli turistle, eğitimsiz, görgüsüz, düşük seviyeli yabancı turist düşüyor. Bunlar içiyorlar Yeni Rakı'yı, içiyorlar "rakı" ve binlerce yerden avaz avaz yükselen pop, alaturka, halk türküsü, "Türk Sanat Müziği" denen müzik curcunasını, geldikleri için pek mutlu oldukları Doğu, dünyasının bir çeşit müziği olduğunu sanarak keyiflenip naralar atıyorlar. Türklerin "şişede durduğu gibi durmaz" dediğini bilmedikleri için de, feleklerini şaşıyorlar sabaha karşı. Bu güzelim kıyı kent güm güm gümgümgüm diye durmak bilmez bir tempo tutturarak, tuhaf bir biçimde gümbürdüyor sabahaca. Çılgıklar, kahkahalar, sarhoş naraları, kavgalar var içinde bu gümbürtünün. Bir de akıl almaz bir Türk

gecesi var. Ah evet bir de o var. Gençlerin çok kullandığı gibi, fıttırabilir insan.

Turistler giderken onları davullu zurnalı, mangal kebaplı, dansöz oynatmalı bir geceyle uğurluyorlar. Davul en berbatından gümbüdü gümbüdü, zurna bir felaket. Sonunda dansöz çıkıyor ya, sıskacık, uyduruk bir çingene kızcağız bizimki. Müzik –akıl alır gibi değil– Arap çiftetellisi. Şarkı Arapça. Yer yerinden oynuyor. Evden kaçıp, soluğu aşağıda, deniz kenarında bir yerde alıp, dışarda yemek yiyorsunuz; isteseniz de istemeseniz de. Allahtan her gece değil.

Peki yok mu bunun çaresi? Ne yazık ki yok. Polisti, karakola şikâyetti, imza toplamaktı, hiçbirinin zerre kadar geçerliliği yok. Kaymakamın kapısına boyuna uygun bir tabut bırakılmış. Artık söylenecek ne var. Tuz kokunca ne yapılır...

Bunca şeyi şunun için yazdım. Yaşlandık. Ben “kocadık” diyorum. Öyle bavul elde oradan oraya gidecek hal kalmadı. İlaçlar, doktora, hastaneye yakın olma meseleleri, diyelim kalp krizi, diyelim damarların azizliği, diyelim onca ilacın getirdiği yan etkiler falanlar var, hani mide kanaması –bu yıl Salim Amca’nın bir kalp ilacı yüzünden geçirdiği mide kanaması on bir ay çile çektiirdi hem ona, hem hepimize. Allahtan ben başhemşire olarak pek yetenekli çıktım da bu sefer de kenardan geçtik–bağırsak düğümlemesi, beyinin çeşitli oyunları falan gibi çeşitlemeler de girebilir işin içine. Onun için İstanbul-Bodrum bizim için harika.

İstanbul malum. Yazmaya gerek yok –ben kendi İstanbulumu bir gün yazarım belki.– Bodrum’a gelince... Bu anlattıklarına pek kulak asılmasın. Sabaha karşı dört buçuk beş sularında, dediğim gibi güm güm öten bu kıyı kent yorgun düşüp sızıyor. Gece 12:00’ye kadar kent sizin. Bodrum her şeye karşın güzel. Sabahlara dek yaşayan tek kentimiz belki de. Kuşadası, Çeşme falan da böyle mi acaba? Ama Bodrum’un albenisi bence onlarda yok. Bir yeri sevmek diye bir şey de var, bir de.

Bizim bu memleketimizde tatil yörelerinin modası da var bilindiği gibi. Biz gençken Erdek vardı. Sonra Marmaris aldı sırayı. Side araya girer gibi olduysa da hemen Bodrum modası başladı. Şimdilerde galibe el Çeşme’de. Ya da Antalya’da.

Ben bunları neden yazdım –ki– diye düşündüm okuyunca. Galiba “ya ben nerelere gideyim” demek istedim. Ama biraz uzun oldu. Kısa yazamayacak kadar yorgunum bu yaz da, ondan olacak. O sayıkladığımız, büyük umutlarla beklediğimiz 2000 geldi de, 2002 bile geçiyor neredeyse. Bizim hallarımız böyleydi, gidene kadar da pek değişmeyecek galiba. Gene de “umut fakirin ekmeği”...

XXXV

Tedirginin biriyim. Sık sık yineliyorum. Bundan vazgeçmenin bir yolunu bulmalıyım. Diyorum ki, şu anıları yazarken ne çok titizleniyor insan. İnce eleyip sık dokumak, dökümünü iyi ayarlamak, yaşayıp geçtiğimiz zamanı yazarken, yaşamakta olduğumuz şimdiki zamanın durumunu, havasını göz ardı etmeden kıvamı tutturmak, okuyanlara erişebilmek için, sıkıntını ya da sevincini pek açığa vurmadan yazabilmek. Bodrumlular, "Kışın urgan, yazın yorgan al" derler. Ticari olarak geçerli ama, araya duygu girince olmuyor işte. Aslında bugünlerde yaşadığımız sıkıntılar yalnız benim değil, hepimizin sıkıntısı. Hep beraber dar kapılardan geçmeye çabalıyoruz. Ah, o çocukluğumuzun tasasız günleri, ah gençlik, ah o eski zamanlar demenin, o günleri anlatmanın hiç tadı tuzu olmuyor. Mesele, ne yapıp yapıp işi –mademki –ah– yaşamak zor iş– güzellemeye kalıyor; olduğunca.

Diyorlar ki, "E hadi artık, sen de yayımla şu anılarını." Ben karşı çıkıyorum. "Bu ara çok anı yayımlandı. Hem ben daha liseyi bile bitirmedim sanıyorum. Baştan sona okuyup, düzenlemek gerek kitap yapmak için. Yüreğimin hiç dayanacağı iş değil bu, bugünlerde. Ama, doğrusu, istemiyor da değilim. Tamamlamadan gidiveririm diye –Allah korusun– ödüm patlıyor" diyorum. Bunu da bir düşünmem gerek. Bu arada *Alacaceren* yayımlanıyor. Sırada oyunlar var. Dur bakalım diyorum.

Yazmak deyince, geçen aylardan aklıma takılıp kalan bir durum var. Yazmak! Bunun bazı durumlarda getirdiği sıkıntı-

nın, bikkınlığın üstesinden gelmek, zaman zaman pek zor oluyor dedik de, bir de şü var: Kimse okumuyor diye yakınılıyor. İyi hoş da, okuyanların da neyi nasıl okudukları çok düşündürücü. Kabaca şöyle denebilir mi: Bir bebeğin ana rahminde nasıl geliştiğini bilmeden de, o çocuk doğunca, güzel mi, çirkin mi bilebilir insan diyelim. Bebek bu, sevilir tabii. Ama, eğer insan hakkında, vücut yapısı, bununla ilgili davranış biçimleri, bunun zamanla gelişmesi, değişmesi, ten renginin sağlıklı olan ilişkisi, karakter gelişmesinde insan sesinin dışavurduğu belirtiler, estetik, vb. gibi konularda bilgi sahibiyse insan, bebeğe baktığı zaman tüm bunların ışığında görür güzeli çirkinini. Esmer, ince yüzlü, kahverengi gözlü, ilk bakışta dikkati çekmeyen bir bebeğin çok güzel, lüle lüle sarı saçlı, mavi gözlü, pembe yanaklı bir bebeğin hiç de güzel bir bebek olmadığını –ilerde olamayacağını– ayırabilir.

Kitapçılarda rastladığım genç annelere hep dikkat ederim. Yüzlerce kitabın arasında çocuklarına ne alacaklarına bir türlü karar veremezler. Kitapları evirir çevirir, resimlerine, baskısına, renklerine bakar, eller eller bırakırlar. Bazıları, görevlilerden biri varsa yakınlarında, sorar, en çok hangi kitap satılıyor ya da bize hangi kitabı önerirsiniz diye. Bu annelerin içinde meslek sahibi olanlar, yüksek eğitim görmüş olanlar da vardır ama, hiç değişmez, okumamış bir anneyle olan ayrılıkları. Belki bir parmak fark vardır. Nedir, okumuş olanı yazım kurallarını, imlayı, cümle kuruluşlarını falan biliyordur. Konu hakkında fikri vardır. Mantıklı mantıksız, “enteresan ya da değil, anlatım tatsız, çok güzel diye fikir yürütebilirler. İş, aldıkları kitabın, çocuk kitabı olsun, ya da kendisi için alacağı kitap olsun –kendi için alacağı kitap da, ya son günlerin herkesin okudum dediği medyaya ünlüsü bir kitaptır, ya da bir arkadaşı önermiştir –onun yazınsal bir değeri olup olmadığı konusuna gelince, söyleyecek hiçbir sözleri yoktur. Çünkü bu konuda eğitilmemişlerdir.– Her zaman bıkmadan yinelerim, Türkiye genelinde bir avuç diyeceğimiz, bu konuda, bilgisi ve sözü olanları her zaman ayırıyoruz elbette. Ne yazık ki onlar, çok az.– Meslek sahibi olanlar, hatta mesleklerinde çok büyük başarıları olanlar bile, iş buraya gelince yaya kalırlar. Bir de derler ki: “Efendim, ne yazık ki ben ede-

biyattan hiç anlamam.” Suç büsbütün onlarda değil elbette. Mesele gelir, eğitim sisteminde dayanır. Özel ilgisi olanları ayırırsak, geriye kalanın zaten yaşam çarkına kapıldı mıydı artık hiç vakti yoktur. Okulda iyi bir eğitim almamışsa, kendi gayretiyle –böyle bir gayretin gereğini de duymaz zaten pek çoğulacak iş değildir. Ama iş fikir beyan etmeye geldiği zaman, yaşam içinde geçerliğini her zaman korumuş olan tavrı kullanır. “Enteresan” der. “Çok sevdim” der. “Yoo ben beğendim, çok güzel bir kitap” ya da “yok canım! Hiç beğenmedim, berbat bir şey”

Ozan Sadıç'ın objektifinden, 60'lı yıllar.

diye horozlanır. Gene ayıbının ayırdında olamadan “Valla okumaya hiç vakit yok. Ben okumuyorum, okuyamıyorum” diyenler de çoğunluktadır. Okuyanların içinde de, isabetli seçiciler, neden beğendiğini, neden beğenmediğini bilenler de bulunabilir. Kendilerince akıllıca açıklamalar getirebilirler ama, onlar da yazınsal değer denilen “şey”i pek sağlıklı bir biçimde açıklayamazlar. Bir de, ya dışarda eğitim görmüş, ya okuduğu yabancı dil okullarında öğrendiği hangi yabancı dilse, o dilde okuması gerektiğine inanmış –ne desem bilmem ki, kuş mu desem, geri zekâlı mı desem, şaşkın mı desem. Bilmez ki köksüz ağaç olmaz- kendi dilini iyi bilmez, sevmez, insanın anadilini sevmesinin ne demek olduğunu bilincinde değildir. Der ki “ben Türk yazarlarını okumuyorum. Bana çok basit geliyor. Ben İngilizce/Fransızca vb. okuyorum.” Öyle bir tavrı, öyle bir yüksekte uçan –öyle sanır- havası vardır ki, onlara hele hiç dayanılmaz.

Bu, uzun, üzerinde ciddiyetle durulması gereken, bu konuda söz sahibi olanların yıllardır yazıp çizdikleri bir konu.

Öyle ama, bilgisi az olan, ya da hiç olmayanlar, onların yazdıklarını da okumuyorlar ki zaten. Bu işin içinden nasıl çıkılacak! Ah şu televizyon! Neler yapılmaz onunla. Mademki, edebiyat dergileri, sanatın öbür dallarında yayımlanan dergiler okunmuyor, o zaman ne yapmalı diye düşünmek gerekmez mi? Televizyonun ipnotik bir etkisi olduğunu biliyoruz. –Hem nasıl. Bazı belgesellere daldım mıydı, ağzım açık kalakalmış yakalıyorum kendimi.– o zaman, çoğunluğun bilgilen-dirilmesinde, aydınlatılmasında, neden bu mübarekten faydalanılmaz.

Akıllı, üretken ateş parçası genç bilimadamlarımız var. Ayrıca toplumbilimci, eğitimci, incelemeci, eleştirici, edebiyatçı, bilimin, sanatın her dalında yetişmiş değerlerimiz var. Neden onlardan faydalanılmaz, neden onların hazırlayacağı dört başı mamur programlarla –bu her konuda geçerli de– bu iş kotarılmaz. Ben çok mu safım, çok mu hayaller içindeyim bilemiyorum ki. Hele bugünlerde bunları düşünmek –sahiden de– saflık.

Diyorsun ki: "O kitabı ne diye okusun ki! Berbat bir şey..."

"Yapma" diyor okuyan. Bu, "aman sen de! Hiçbir şeyi beğenemezsin'i gizleyen bir vurguyla söyleniyor elbette. Sonra sürdürüyor. Geçen akşam Prof. falanca, televizyonda övdü bu yazarı. Onun için aldım. Hiç sesini çıkaramıyorsun. Diyemiyorsun ki, o Prof. beye bir sor bakalım, hiçbir yazınsal değeri olmayan bir yazarı (!) ekrana davet edip, ona olmadık değerler yükleyerek nasıl hayranlığını bildirdi, övüp göklere çıkarabildi. Bunun, insana yüklediği sorumluluğun da ayırında olmayışı da cabası işin. İşte senin gibi kuşlar ona böyle kanar, böyle kitaplar okurlar. Evet gerçek denilen, var olduğu söylenen bir yaşam var. Toplumlar, kültürler, kültür ayrılıklarının gereği pek çok ayrıntıdan meydana gelen olaylar, durumlar, meseleler de var. İnsanoğlu, bunların belirlemesiyle geliyor, biçimleniyor. Sanatçı da öyle. Ama onun bir farkı, o bu yaşamı olduğu gibi alıp, bir kalıba döküp yazmıyor. Konusunu anlatmıyor... Bu yaşamın içindeki insana bakıyor. Onun içinde bulunduğu toplumu, onu belirleyen koşulları gözlüyor, okuyup öğrendiği insanbilimin olsun, toplumbilimin olsun süzgecinden

geçirip, kurguluyor. Yeniden kuruyor. Bunu dille yapıyor. Ama dili kullanmak, sanıldığı gibi, noktası virgüllü yerinde, yazım kurallarına göre yazılmış, anlatılmış bir şey değil, o dili kullanarak, tüm kuralları göz önünde bulundurarak, yeniden kurgulamak. Dili bilmek, onu dinlemeyi öğrenmek, sözcükleri yaşamın çağlayışı içinde durup kavramak, anlamak demek. Bir canlıyı bir anda kavramak nasıl olacak iş değilse, aynen öyle, dili bilmek de, yıllarını harcayarak, kendini eğiterek elde edilecek bir eğitim süreci. Dili duymayı, anlamayı, kavramayı, onunla yaşamayı bilmek gerek. Bunu program yapımcısının da, aynen böyle bildiği sanılır. Ama, yaptığı programlarda, sanatçı diye seçtiği kişilerde bunu bilmediği ortaya çıkar. Kimse bunun ayırdında değildir. Programcı, yazarlarla da program yapar, yazar olmadan ha bire bir şeyler yazıp kitap bastıran, sıradan yazarlarla da –hep sözü edilir de, yazarla yazar hiçbir zaman ayrılmaz.– Bu kimsenin umrunda değildir. Kimse protesto etmez, sapla saman bir arada yuvarlanır gider. Yıllardır bu böyle. Yazar istediği kadar çileler çeksin, bir cümlemin yerine oturmayaşısı ya da sözünü istediği gibi ifade edememek yüzünden yaşamı kararsın, sıkıntılar içinde kalsın, kimse bilmez. Yinelemek neye yarar, öbürü, uydur uydur yaz tekniğiyle (!) döktürür durur. Ne onun anlattığı gibi insanlar vardır, ne öyle olaylar geçerlidir, gerçek denilen yaşamda; hani yazarın ana maddesi olan, yazarın istediği gibi kurgulayıp kullanacağı malzeme olan toplumda. Kimse farkında değildir neyin ne olduğunun. Okuyan, “aa ben çok beğendim. Neden beğenmediniz anlayamadım. Ben elimden bırakamadım” dediği zaman da, “ay ben beğenmedim. Kötü bir kitap” dediği zaman da –neden kötü olduğuna açıklık getiremeyince de– susar kalırsınız. E, peki neden yazarım ki ben bunları.– Bir dilbilimci gibi yazmamak, onların üslubunu kullanmamak için de canım çıktı zaten. Yazmak çok acı veriyorsa bugünlerde, yazmazsın olur biter.– Bu elimden gelmiyor ki. Yazmadan yaşamayı bilemiyorum. Ama iyi, ama kötü. Sadece ille! Zaten kocadım artık. Hemen gözlerim doluveriyor; çok içime sinen güzel bir kitap okuyunca da, okumaya dayanamadığım kötü bir kitap okuyunca da.

Ne yazık, bu toplumu böylece bırakıp gideceğiz. Öyle görünüyor. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *100 Yüz: Ara Güler'den Yazar Fotoğrafları* adlı sergi kataloğuna önsöz yazıp da, günlerce, gitmiş olanların resmine bakıp bakıp gamlanınca, pek omuzları düşük, üzüntülü, suskun biri oldum.

Üstesinden gelirim ben bu durumun ama, geride nasıl bir ben kalır bilemem. Hani diyorlar ya, yaşam devam ediyor diye. Eh! Ediyor.

XXXVI

Anıları yazmak çok rahatlatıcı bir şey. Günlerin hayhuyu içinde yuvarlanıyoruz, günü başkalarıyla bölüşerek yaşıyoruz; sevinçleri, kederleri yakınlarımızla beraber taşımak zorundayız; günün getirdiklerini yaşamaktan başka, başka çarenin olmadığı görüp boyun eğiyoruz. Kendimize ayırdığımız zaman ne kadar az. Kapıcı, postacı, sucu, bir tanecik yumurta istemeye gelen komşuyla, kapı sohbeti, telefonlar, telefonlar, kapıya gelen sebze, kapıdan uğrayan arkadaşlar, derdini ya da sevincini, sıkıntısını, özlemini getirerek oturmaya, ya da seni ayartıp yürüyüşe çıkmaya, sinemaya gitmeye “ikna” edenler, ocakta bir türlü kabarmayan kahvenin başında geçen zaman, sofrakurmak günde üç kez, sofratoplamak günde üç kez, akşamüzeri çay, televizyon diye bir alet, haber kanallarından dünyayı dinlemek –dinlememek olası mı–, çarşıya çıkmak, bakkalla memleketin durumu, kasapla yüksek siyaset, eczacıyla otlar üzerine sohbet, takside –ille– şoförle dertleşmek... Bu böyle kabaca çizilse bile uzar gider, zamanı da adeta yutar. Burnunu havaya dikip, ben tüm bunların dışındayım, ben özelim diyene sormak gerek, deli misin sen! Böyle ya da şöyle günlük hayat bizi sarar sarmalar. Bu böyledir; işte bu kadardır bu iş.

Bir, anıları yazarken kendimizle baş başa kalabiliyoruz. Kendimizi, çocukluğumuzu, yaşayıp geçtiğimiz zamanı, arkadaşlarımızı, ölülerimizi gözden geçirip, kâh hüznülenerek, kâh gülerek dalıp gidiyoruz. Kâğıt kalem ve biz. –Alışınca bilgisayarla arkadaş olunduğunu da hakkını yemeyip söylemeli.

Bir de internet tiryakiliği var arada.– Böylece ben anı okumayı zaten çok severim, kendim yazmaya başlayınca yazmayı da çok sevmeye başladım. Üslubu beyan/ayniyle insandır denmiş ya, anı okurken insan, bir süre sonra, bir de bakar ki, yazan kişiyi tanımaya başlamış. Ne tip biri olduğu, karakteri, kişiliği ayan beyan olur. Sesini duyar gibi olursunuz, sigarayı nasıl tüttürdüğünü, dedikodu yapıp yapmadığını, iyi kalpli mi, hayının biri mi olduğunu, ona buna çamur atmayı sevip sevmediğini, saygılı, değerbilir, hizalı biri mi değil mi... Olduğu gibi duyumsarsınız. Bir de bir yaşanmışlık var. Aynı toplumda da yaşasan, uzak memleketlerde de olsan, kimsin, nesisin, n'apmışsın, n'etmişsin yaşamak adına çevren senden iyi bilir. Abartmalar, yanlış bilgiler girebilir araya, dedikodular bile sayılabilir bu arada. Ama yazın, üslubun bunları aşar, seni açıkça ortaya koyar. Benbenci misin, okuyup, bilgilenip ürettiklerin bir işe yarıyor mu, yoksa ben şunu da bilirim, bunu da bilirim, benim şöyle şöyle değerlerim, böyle böyle üstünlüklerim vardır demeye gelip, bir seni mi mutlu ediyor! Bu hiç şaşmaz. Önemli olan okuyup öğrendiklerini, yazar adları sıralayarak, felsefecilerin yorumlarından aktarmalar yaparak belirtmek değil –ben entelektüel biriyim, neler neler bilirimcilik yapmaktır bu, hiçbir işe yaramaz, senin ne bilip bilmediğini de gene çevren senden iyi bilir– bilgini özümleyip işin olan insan üzerine bir söz söyleyebiliyorsan kendinden, sözün varsa, bilgin işini yapışına ışık tutuyorsa, onu ortaya koyabiliyorsan budur önemli olan, seni sen yapan. Ben niye taktım bu anı işine böyle bilemiyorum ki. Kanıma dokunan çok şey var bugünlerde. Bu bir benim için değil, herkes için böyle. Daha önce de söylemiştim. Kimse kimseyi sevmiyor. Kimse kimseye, beğenisini ya da eleştirisini sunmuyor. Bir benbenciliktir almış yürüyor. Benim milattan önce yayımlanan ilk öykü kitabım *Bozbulamık*'ta bir çoban öyküsü vardır. Sık sık aklıma geliyor bugünlerde. Babamın çok sevdiği bir öyküydü bu:

Geçit vermez mor dağların arasında, bir güzel yeşiltepe bulup koyunlarını yaymış çobancık. Eh, demiş, yapayım bir helvacık kendime. Yoruldum, bunca yol, hak ettim. Yakmış çalı-sını, çırpısını, korlaştırıp ateşi, başlamış karıştırmaya hoşmeri-

mini. Tam kıvamına geldiğinde, kaşığın ucuyla bir gıdım alıp ağzına, bir tadına bakmış ki, ah, can dayanmaz bu tada. Gözlerini o derin, o alıp insanı, alıp alıp maviliklerine çeken, başını döndüren gökyüzüne kaldırıp, "Te be Allahım" demiş, "gelmezsin yiyesin şu hoşmerimden. Geçmez vallahilazim buğazımdan." Bu arı, duru, saf, iç sızlatan, gülümseten duygunun getirdiği huzur uçuştukça gitti yaşamımızdan.

2003'lerdeyiz. Kederler içindeyiz. Geçtik 200 yıldan, şu son çeyrek yüzyılın, Maraşlardan, Sivaslardan, 12 Martlardan geçen, utancını, acısını daha sindirememişken, seldi, yangındı, depremdi, trafikti, soluk aldırmadan acı yağdırıyor yüreklerimize. Hele şu son uçak kazası! Ben ağlarım. Ne var yani canım, ağlamak insani bir şeydir. Ağlarım elbette. Kafam karışıyor çünkü. Deli korkular sarıyor yüreğimi. Canın gidecek, evladın, sevdiğin gitmiş, yok olmuş, yanmış, –hele bu hele bu– eh, yeni bir şey değil, alışır gibi olundu bu ölümlere, ama gidip, yere sıra sıra uzatılmış bir değil beş değil, yetmiş beş yanmış insana bakıp kendininkini seçeceksin. Bu nasıl bir şey Tanrım! Bu bir ceza mı, ya da ne bu, bu ne! Annem derdi ki, "ağlama, ağlamak ağlamak getirir, Allah başına vermesin." E, bu acı benim başıma gelmiş değil mi. O yetmiş beş insan, benim değil mi, katlana katlana çoğalan onların yakınları da. Yaşamak ne kadar zor! Unutur gibi olunmasa, dayanılır gibi değil. Beni kurtaran, acıyı bal etmese de, su serpen tek sığınağım şiir böyle vakitlerimde. Rastgele iki üç kitap alıyorum. İşaretli yerlerini açıp açıp okuyorum. Bunları bölüşmek istedim, benim sessizliğimi okuyanlarla.

Metin Altıok:

*Söyle bana ey yolcu, nedir senin gittiğin?
Yola düşkün, azgın bir at gibidir yanımda eksikliğim
Söyle bana ey yolcu, senin yurdun neresi?
El kadar beyazlığı bir sigara paketinin,
Sabaha kadar sıkıntıyı çizdiğim.*

*İlkin çevresinde dolanıyor kapalı evin
Kum yürümüş eşiğe, otlar bitmiş betonun arasında
tozlu camları sarmaşık örtmüş,
eski bir kundura basamakta yazdan kalma
çürümüş ip, testi kırığı, otlar otlar.
Çarpık bir iskemle duruyor söğüdün altında,
Dostluklar, giysiler, yüzler düşüyor aklına.
Biri geliyor arkasında, bir kadın olabilir.
Dönüyor, ne gelen var, ne giden, otlar otlar.*

Melih Cevdet Anday:

*Dün gece yatmak üzere iken
Evin önünden biri geçti,
Ağız mızıkası çalarak.
Ve bana, çocukluğumda
Akşamüzeri mangal yaktığımız
Bahçe kapısını hatırlattı
Emniyet sandığındaki evin...*

Turgay Gönenç:

*Bir mühür gibi bastılar bağrıma seni
Ağız ve gözleri genç ölen
Çılgın bir denize dönüşmüştür gövden şimdi,
Bir günle değişip, bir günü değiştiren*

Orhan Veli:

*Bilmezler yalnız yaşamıyanlar
Nasıl korku verir sessizlik insana;
İnsan nasıl konuşur kendisiyle;
Nasıl koşar aynalara,
Bir cana hasret,
Bilmezler.*

Özdemir İnce:

*Bir eski yapıydı babam
Kapısı vurulmadan girilen
Kapandı artık, 13.3.1978*

Yunus Emre:

*Derviş gönülsüz gerekdür söğene dilsüz gerekdür
Döğene elsüz gerekdür halka beraber gerekmez*

Jacques Prevert:

*Aç bi-ilaç el ayak buz
Bir başına meteliksiz
Kııldamadan duruyor
Concorde meydanında
On altısında bir kız
Öğle vakti on beş Temmuz*

Özdemir İnce ve Aziz Çalışlar'la TÜYAP Kitap Fuarı'nda.

Cemal Süreya:

.....
Ay sessiz sedasız bir çingenedir
.....

Necati Cumalı:

*Uzun söze gerek yok karşılaşınca
Yeter gözleri ırsın gülümsesin
Elini elimden hemen çekmesin*

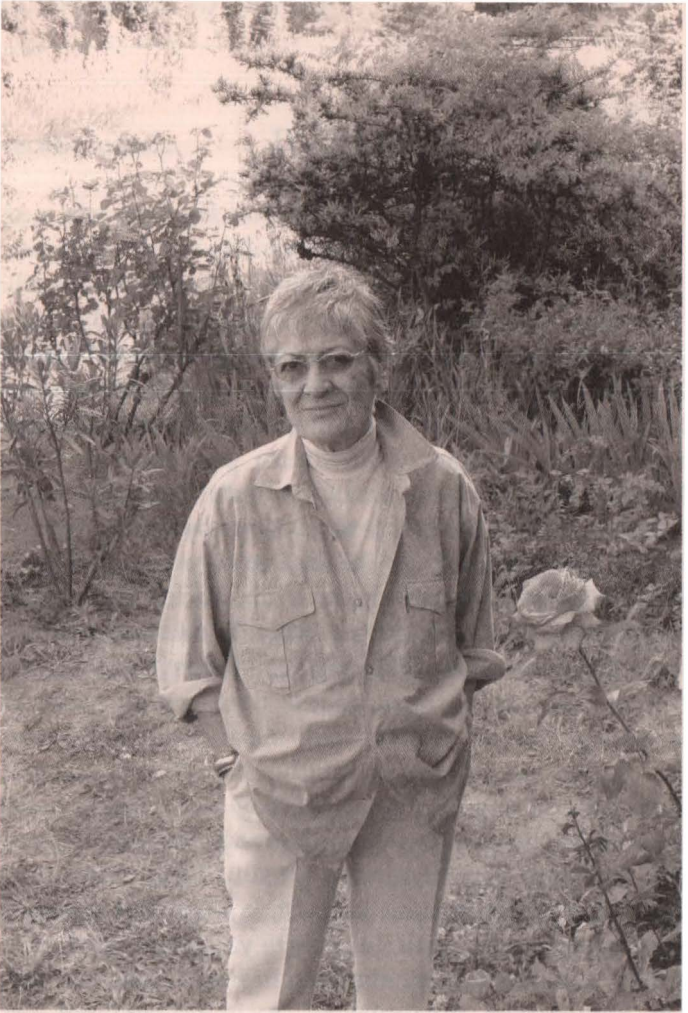
*Avucundadır Hint ile Çin
Avucundadır şiir
Kanatlanır alır gidersin*

Bunca yıldır, yarım yüzyılı aşır, çeyreğini de dürüp geçmiş bir yaş bu! Öyle çok öyle çok şiir okumuş, öyle çok onunla yaşamış biri Tanrıya şükretmelidir hep: İyi ki ozanlar var, iyi ki yazmışlar diye. Bu yazdıklarım, ha denince aklımda kalmış olanlar. Yoksa döksem kitapları önüme, açsam dizi dizi çalışma defterlerimi, ne kadar çoklar. İyi ki varlar. İyi ki onları anlıyoruz.

XXXVII

Şu bizim atasözleri beni hep düşündürür. Adamlar yaşamışlar, denemişler, sonra sözü yaşamın imbiğinden geçirip özdeyiş olarak söylemişler. Büyük lokma ye, büyük söyleme demişler örneğin. Önce, şu var, bilirsiniz, bu bizim memlekette, yazarın, çizerin, ozanın, yontucunun pek esamesi okunmaz. Nedenleri ne olursa olsun, sonuç böyledir. Bunu her zaman çeşitli yönleriyle konuşur sinirleniriz. Hep söyledim eskiden: Yazarsın, bir iki yazı çıkar, bir iki telefon eden olur, eş dost okur, arkasından büyük sessizlik gelir. Kim okudu, kim beğendi ya da beğenmedi, nedenleri ne, vb. Bilemezsin. Yazmazsın, yazamazsın, kimsenin umrunda değildir. Falan yazarımız neden yazmıyor, nesi var, ne durumdadır diye arayan soran olmaz. Bu ilgisizliğe karşın, yazarın işini sürdürmesi kahramanlıktır bence. –İlginin işe yarayıp yaramadığı burada konuşulabilir.–

Son yıllarda kuşaklar gençleşti, yayınlar çoğaldı, gazetelerde kitap ekleri, dergi ekleri yayımlanmaya başladı, hava tersine döndü. Bir kitap yayımlanmaya görsün. Hele yazarı tanınmış biriye... Her yerden sorular yağıyor, konuşmalar yapılıyor, tez elden yayımlanıyor. Çeşitli dergilerde yazarın, bakarken, gülerken, evde, sokakta, kütüphanesinin başında –hele bu, ille!– dururken, konuşurken, düşünürken... resimleri çekiliyor. Ben buna sinirleniyordum. Fotoğraf çekmeye gelen çocuklara, beni tanıyor musun, kitaplarımı okudun mu, benim için ne düşünüyorsun diye soramıyordum ama, önerilerim oluyordu. “Biz burada konuşurken, sen de bir yandan çekiver, olsun bitsin” di-

Turgay Gönenc'in objektifinden, Etiler 2003.

yordum. Hayır olmuyordu; orası ışık almıyor, burası ters, şurada durun, gülümseyin, buraya gelin, şuraya oturun. Sonunda benim sinirlerim boşanıyor, başlıyorum gülmeye. “Oğlum ben artist miyim?” diyorum. O, *Radikal* gazetesinin kitap ekinde çıkan, otuz iki dişi ortada resim, böyle bir gülme krizinde çekilen bir resim. Ben o değilim. *Cumhuriyet Kitap*’ın kapağındaki “mütebessim çehre” de gene böyle bir çekim sonrası baygın düşmüş biri. Ben o da değilim. Sözün özü şu: Dergilerde böyle boy boy çıkan resimlere söylenir durur musun? Buyurun! Büyük lokma ye, büyük söz söyleme. Bugünlerim hep fotoğraf hakkında düşünmekle geçti.

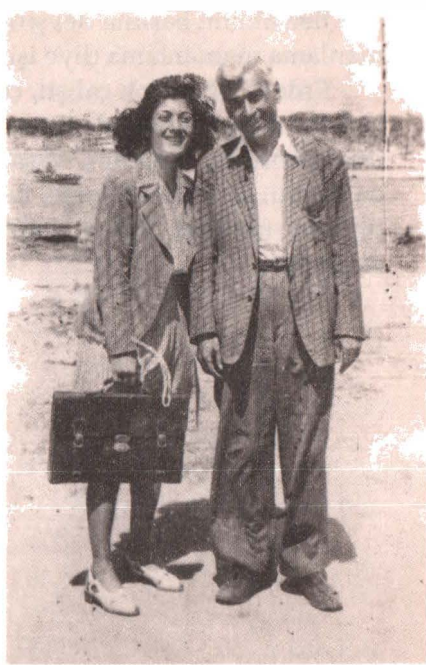
Bir atasözü de, bugünün işini yarına bırakma der. İki ya da üç, seferdir *Çavlan*’ı yazamadım. Kar, buz, nezle grip, savaş falan derken geçiverdi zaman. Çevremde herkes cumartesi ne çabuk geliyor diye dertleniyor. Öyle. Ne yazık, geçen ay yazmak istediklerimi unuttum gitti. Aklımda iki şey var. Biri radyoda bir türkü söyleniyordu: “Nerkis der ki, ben nazlıyım/Sert kayalarda gizliyim.” Türküyü biliyorum ama, bunu duymamıştım. Bayıldım. Şaşıtm kaldım. Hem bizde böyle ne nerkisler var; tanınmamış, ortaya çıkmamış, sert kayalarda gizlenmiş nazlı nerkisler diye düşündüm, hem şu üç sözcüğün büyüklü kullanılışı. Nazlı, sert kaya, gizli... Bir de şiirim vardı durup durup okuduğum: Hakan Savlı’dan “O At”. Bir yanda öykü, bir yanda fotoğraf hakkında düşündüklerim ve bu şiir, beni zorlayan bahar yorgunluğunu yok ediyor. Beni sarıp sarmalayan çok şiir var ama, bazan biri böyle öne çıkıyor.

Siz bakmayın benim titizlenmeme. İnanın bizim burada –Etiler, Profesörler Sitesi– gazetede ki resimlerden sonra itibarım çok arttı. Şu reklam dedikleri! Vaniköy’le Çengelköy arasında, Kuleli Askeri Lisesi’nin yanında. O dünya güzeli manzarası olan evde tam yirmi iki yıl oturduk. Çengelköy esnafıyla ilgili bir dolu anım vardır. Sonunda hepsinin Nezihe Ablası olmuştum. Ama, gün geldi, *Süper Baba* adlı televizyon dizisi bizim Çengelköy’de çekilmeye başladı. Bütün esnaf kapının önünde seyre çıkıyordu tabii. Bir sabah alışverişe çıkmışım. Tam da o sokaktaki nalburdan alacaklarım var. Kenardan köşeden, sakınarak sokağa giriyorum. Alacağımı usulca alıp çıkaca-

ğım. Birden İsmet Ay görüyor beni. Yerinden fırlıyor, koşup geliyor, sarılıyor, ayaküstü iki üç laf ederek, şakalaşıp gülüşüyoruz. Ah! Çengelköy esnafı donuyor. "Nezihe Abla'ya bak! Bu ünlü adamlarla sarmaş dolaş. Onların arkadaşı. Vay be!" On-
dan sonra itibarımın nasıl arttığını anlatamam. Bu arada, şu anılar hakkında ince eleyip sık dokumaktan kurtulmak istedim. Kendimi epeyce eğitmiştim ki, Erdal Doğan'ın Sevgi Sosyal için hazırladığı kitabı çıktı geldi. Erdal Doğan daha önce gelmişti. Uzun uzun konuşmuştuk. Kitabı henüz fırsat bulup okuyamadım ama, üç bu yana, beş şu yana göz gezdirdim. Vardığım sonuç şu: Herkes kendi yaşadığını kendi yazmalı. Eğrisiyle, doğrusuyla. Çünkü, her bir kişi, bir ötekini kendince algılıyor, kendi görüşüne göre yorumluyor. Bu anlatılar, bu anılar bir araya geldiği zaman, asgari müştereklerinde buluşsalar bile, ortaya yaşamı anlatılan kişiye benzeyen, kaba hatlarıyla çizilmiş, binbir aynanın yansıttığı garip bir resim çıkıyor. Bir sanatçının yaşamı yazılacaksa –hele öldükten sonra– tüm kitapları, edebiyatçı, psikiyatr, –hatta doktor. Böyle bir çalışma biliyorum. Ünlü bir şairin, gene ünlü bir kalp uzmanı, şiirlerini didik didik ederek inceledikten sonra, onda kalp yetmezliği olduğunu, bunun hangi yıllarda başladığını ortaya çıkarmıştı– incelemeci, eleştirmen ve başkalarınca kurulacak bir ekip tarafından incelenmeli, gene bir ekip çalışmasıyla, çeşitli yönlerden araştırmalar yapıp –takıları, elbiseleri, hoşlandığı kokular, sevdiği yemekler, çeşitli açılardan yaşama katılığı vb. vb. incelenip– ondan sonra hazırlanmalı. Ellili altmışlı yıllarda, Ankara'da Sanat Sevenler Kulübü'nde, edebiyat sohbetleri yapılır, tiyatrolarda oynanan oyunlar tartışılır, edebiyatçılar tanıtılırdı. Çok güzel günlerdi. Benim için düzenlenen öyle bir günde, ben, kimim, neyim diye başlayıp, kendimi, yaşamımı anlattım. Başlarken, bir yerde denk geldi, şöyle bir şey söyledim –o günler Çetin Altan'ın en parlak günleri– "... şimdi şuraya, Kızılay Meydanı'na çıksanız, "Çetin Altaaan!" diye bir bağırırsanız, meydandaki yüz kişiden en az doksan tanesi, Çetin Altan'ın kim olduğunu bilir. Aynı şeyi benim için yapsanız, "Nezihe Meriiiç!" diye bağırırsanız, bir iki kişi ya çıkar ya çıkmaz. Onun için..." diye sözümü sürdürdüm. Çocukluğumu, Anadolu serü-

venimizi, babamı, her şeyi anlattım. Fikret Otyam'ın kız kardeşlerinden biri olan Sevim Otyam, o yıllarda, Ayşe Abla okulunun sevgili Sevim Hanım'ı. Orada görevli. Bir önemli mazereti olduğu için gelemecek o geceye. Orada çalışan bir arkadaşına rica ediyor. "Bu gece Nezihe'nin gecesi. N'olur, ben gidemeyeceğim, sen git, iyice dinle, yarın bana anlatırsın" diyor. Babam değişik bir adam. Mesleğini çok seven, idealist, doğrucu Davut, burunun dikine giden, ressam, şair, müzisyen bir adam. Öyle namuslu ve doğru ki, hiç bas-kiya falan gelemiyor, gözünü kırpmadan basıyor istifayı: Nafia vekâletinde adı, bu atakları, gözü pekliği yüzünden zaten Deli Halis. Ben tüm bu özelliklerin içinde büyümüşüm. Bunları anlatmam gerek kendimi anlatırken. O yüzden bir bir anlatmışım. Hüzünlenererek, gülerek, şakalaşarak yaşanmış güzel bir gece olmuş. Ertesi gün, okulda Sevim heyecanla soruyor: "Nasıl oldu Nezihe'nin gecesi, anlatsana." Buyurun yanıtı: -aşağı yukarı şöyle- "Ay şekerim, senin bu arkadaşın bir tuhaf vallahi. Çıktı oraya, benim babam mühendisiis, benim babam şaiir, benim babam ressaam diye övündü övündü durdu." Sevim gülmesini zor tutarak, dudağını ısırp kalıyor.

Demem bu. Herkes kendince, kendini belirleyen koşulların gereğince, kafa yapısının, zekâ derecesinin, algılama yetisinin gücü kadar alıyor baktığı her şeyi, bilgisinin elverdiğince yorumluyor. Bunu çok iyi başaranla, başaramayanı çarpıp ortasını alsan da hep bir şeyler eksik kalıyor.

Babası Halis Bey'le Fenerbahçe'de resim çalışması.

Ben aklımı başıma devşirip şu anıları bir toparlayayım. Zamanlama mamamlama diye işi uzatmadan yayımlansın.

Erdal Doğan çok çalıştı, çok koşuşturdu çocuk. Onun kitabını bu sözlerim dışında tutuyorum elbette. Benim genel olarak düşüncem bu. Kendini, yaşamışlığını, duygularını, geçmişini en doğru, en ayrıntılı gene, insanın kendi bilir. Üst üste gelmiş binlerce fotoğraf. Kolay değil anı yazmak. Ben zorlanıyorum doğrusu.

“... Son bir iki yıldır, çok anı yayımlandı. Bu kervana mı katılmalı, benim de tuzum olsun diye, yoksa başka –ne gibi?– bir zamanı mı beklemeli. Bilemedim. Hele bir dursun bakalım. Bazan kuşkuya düşüyorum. Diyorum ki, anı böyle yazılmamalı/mı. Ben yaşadıklarımı yazıyorum. Ben böyle biriyim. Şimdi oldukça duruldum ama, çok deli doluydum. Sevinçli –neşeli başka bir şey– çok dobra dobra, çok dışa dönük görünen bir içe dönük –bunu hep söylerim– biriyim. Elli iki yıldır yazarlık yapıyorum. Nasıl? İşte bunu yazmak istiyorum ben de. Nasıl biriyim. Neler yaşadım, neler gördüm, neler öğrendim/öğrenemedim, toplumum bana ne verdi, ne kadarını eksiğiyle fazlasıyla, ne kadar anladım.

(...) Anılar yazılırken, çok dikkatli olmak gerekir.

(...) Anılar bizim yaşamımızın, yaşadığımız çağa nasıl baktığımızın, nasıl katıldığımızın aynası.

Ben anılarımı yazayım artık. Böyle olmayacak.”

Nezihe Meriç’in 1996-2003 yılları arasında *Varlık* dergisinde yayımlanan anıları ilk kez bir araya geliyor. *Çağın İçinde Sessizce*’de yazar bu sefer kendini anlatıyor.

Kapakdaki fotoğraf: Fikret Otyam

ISBN 978-975-08-0802-9

12 TL

9 789750 808029

